

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τεύχος 14, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2017

Περιεχόμενα

Σημείωμα του Συντονιστή έκδοσης

Επιστημονικές εργασίες

- “Μέτρηση του Κοινωνικού Αντικτύπου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων – Σύνοψη Πολιτικής”, Ευρωπαϊκή Επιτροπή – ΟΟΣΑ
- “Γιατί χρειάζεται συνεταιριστικός νόμος;” Από την Επιτροπή Συνεταιριστικής Νομοθεσίας της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας

Αξιόλογα κείμενα

- Σεμινάριο με θέμα "Συνεταιρισμοί και Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία" στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο ", Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 23.9.17
 - Vic van Vuuren, Ένας διάλογος μεταξύ ελληνικών ηγετών συνεταιρισμών και εκπροσώπων διεθνών οργανισμών για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
 - Vic van Vuuren, «Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα έχουν δυναμική, αλλά λείπει η ομοφωνία»
 - Bruno Roelants, "Αμοιβαίοι" σε σύγκριση με "κοινωνικούς" τύπους συνεταιρισμών
 - Ιφ. Δουβίτσα: Χρήσιμα συμπεράσματα από το σεμινάριο με τίτλο: «Οι Συνεταιρισμοί και η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο».
- “Ευρωπαϊκή ατζέντα για μια συνεργατική οικονομία”, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- “Ευρωπαϊκή ατζέντα για μια συνεργατική οικονομία”, Γνωμοδότηση της Ε.Ο.Κ.Ε

Νομοθεσία

- Α. Μητροπούλου: Νομοθετική παρέμβαση για την αφαίρεση από τους συνεταιρισμούς του δικαιώματος να διαθέτουν για συνεταιριστικούς σκοπούς το υπόλοιπο του ενεργητικού της εκκαθάρισης
- Α. Μητροπούλου: Δικαιώματα αποχωρούντος μέλους από Συνεταιρισμό, Γνωμοδοτικό Σημείωμα

Σχόλια

- Μήνυμα από το παρελθόν
- Άλλα υπογράφουμε και άλλα νομοθετούμε

Συνεταιριστικές Οργανώσεις

- Χρήστου Διαμαντόπουλου: «Σηκώνει ανάστημα» ο Μοριάς με το γάλα του - Ανταγωνίζεται τους μεγάλους παίκτες της γαλακτοβιομηχανίας

Βιβλία

- Αρ.Ν. Κλήμη, «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», τόμοι 1 έως 6 στο διαδίκτυο ([link](#))
- Edgar Parnell, «Επανεφεύρεση των Συνεταιρισμών», στο διαδίκτυο ([link](#))
- Περιοδικό «Συνεταιριστική Πορεία», στο διαδίκτυο (8 από 64) ([link](#))
- Κ. Παπαγεωργίου – Ο. Κλήμη-Καμινάρη, «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα» τόμοι 7 και 8, (περίοδοι 1977-81 και 1982-93), έκδοση ΙΣΕΜ, Εκδ. οίκος Αμφιλύκη, Πάτρα, 2014
- Χρ. Θ. Καμενίδη, Συνεταιρισμοί: Αρχές | Οικονομική-Πολιτική Ανάπτυξη | Οργάνωση | Νομοθεσία. 3^η έκδοση, Εκδόσεις Κυριακίδη, 2016
- Κ. Παπαγεωργίου, «Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία - Θεωρία και Πρακτική (Τρίτη έκδοση), Εκδόσεις Σταμούλη, 2015

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΟ
ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ (Ι.Σ.Ε.Μ.)
Διεύθυνση περιοδικού: Το περιοδικό αναρτάται στην ακόλουθη διεύθυνση:
isem-journal.blogspot.com

Συμβούλιο Έκδοσης (κριτές επιστημονικών εργασιών):

Αλεξόπουλος Γεώργιος	Δρ Γεωργοοικονομολόγος, ΕΕΔΙΠ Γεωπονικό Πανεπιστήμιο
Ανεσιάδης Αντώνιος	Γενικός Διευθυντής Ένωσης Αγροτών Ν. Σερρών
Αποστολόπουλος Κωνσταντίνος,	Καθηγητής Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Δημάκης Ιωάννης	Γενικός Διευθυντής Ένωσης Αγροτών Αργολίδας «ΡΕΑ»
Δοδόπουλος Σοφοκλής	Πρώην Εντεταλμένος Σύμβουλος της ΣΕΚΑΠ
Καμενίδης Χρίστος	Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Καραμέτου Παναγιώτα	Διδάκτωρ Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Καρυπίδης Φίλιππος	Καθηγητής ΤΕΙ Θεσσαλονίκης
Κλήμη-Καμινάρη Ολυμπία	Επ. Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
Κορέντζελου Νάνσυ	Δικηγόρος
Κουτσού Σταυριανή	Αν. Καθηγήτρια ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης
Μητροπούλου Ανδριανή-Άννα	Δικηγόρος, π. Νομικός Σύμβουλος ΠΑΣΕΓΕΣ
Παναγιωτόπουλος Φώτιος	Πρώην Υποδιοικητής ΑΤΕ
Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος	Ομότ. Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου
Σδράλη Δέσποινα	Επ. Καθηγήτρια Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Σελλιανάκης Γεώργιος	Πρώην Γεν. Δ/ντής Ελαιουργικής, π. Γεν. Γραμματέας Υπ. Γεωργίας
Σέμος Αναστάσιος	Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Σεργάκη Παναγιώτα	Επ. Καθηγήτρια Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Σινίκης Ευστάθιος	Πρώην Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας
Σωφρονάς Αντώνιος	τ. Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας
Φεφές Μιχαήλ	Επ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Διεύθυνση επικοινωνίας με το ΙΣΕΜ: isem-institute@gmail.com

Διεύθυνση Συντονιστή Έκδοσης: clpapageorgiou@gmail.com

Σημείωμα του Συντονιστή έκδοσης

Με την ευκαιρία της ψήφισης του νόμου 4430/2016 για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, προκλήθηκε πολλή συζήτηση για το περιεχόμενο και για τις διάφορες κατηγορίες των φορέων της, η οποία δεν έχει ακόμη αποκρυσταλλωθεί. Όσο ο χώρος διευρύνεται, τόσο η διερεύνηση του αντικτύπου των δραστηριοτήτων των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας θα είναι αναγκαία, για να μπορεί να δικαιολογεί την παρουσία της στο κοινωνικό σύνολο και να επιζητεί την υποστήριξή του. Αυτόν το σκοπό εξυπηρετεί το πρώτο από τα επιστημονικά θέματα του παρόντος τεύχους, που έχει τίτλο «Μέτρηση του Κοινωνικού Αντικτύπου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων». Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν ανάγκη οικονομικής στήριξης για να μπορέσουν να συνεχίσουν να προσφέρουν κοινωνικές επιχειρήσεις. Όμως, όσοι είναι διατεθειμένοι να προσφέρουν οικονομική στήριξη θέλουν να είναι βέβαιοι ότι η υποστήριξή τους έχει μετρήσιμα αποτελέσματα. Με τη χρήση παραδειγμάτων, η μελέτη αυτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ, επιχειρεί να προσεγγίσει τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου με διάφορες μεθόδους.

Το δεύτερο επιστημονικό θέμα αναφέρεται στην ανάγκη ύπαρξης ενός συνεταιριστικού νόμου και προέρχεται από την Επιτροπή Συνεταιριστικής Νομοθεσίας της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας. Πρόκειται για ένα συνοπτικό και περιεκτικό κείμενο, που με νομικά και πολιτικά επιχειρήματα λειτουργεί ως καθοδηγητικό για τους συνεταιρισμούς και την Πολιτεία, η οποία δεσμεύεται από τη Σύσταση 193/2002 του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, παρά το γεγονός ότι οι νομοθέτες αγνοούν τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η χώρα μας ή τις «αγνοούν».

Στα Αξιόλογα κείμενα προτάσσεται το σεμινάριο που οργανώθηκε από το Δίκτυο ΚΑΠΑ (Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών στις 23 Σεπτεμβρίου, με θέμα «Συνεταιρισμοί και Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο».¹ Σκοπός του σεμιναρίου ήταν κυρίως το ξεκαθάρισμα των εννοιών που χρησιμοποιούνται στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, όπου επικρατεί σύγχυση. Οι πιο κατάλληλοι εκπρόσωποι των ειδικών φορέων ήταν εισηγητές στο σεμινάριο και με τα σημειώματα που παρατίθενται βοηθούν στη διασαφήνιση των εννοιών και στην υποβοήθηση της κατάρτισης σαφούς νομοθεσίας.²

¹ Εκ μέρους του Δικτύου ΚΑΠΑ οργανωτής ήταν ο Λουκάς Μπρέχας. Συντονιστής της εκδήλωσης ήταν ο Δρ Γεώργιος Αλεξόπουλος του Γεωπονικού Πανεπιστημίου.

² Οι εκπρόσωποι διεθνών φορέων ήταν:

Συγγενής αλλά χωρίς κατ' ανάγκη να διαπνέεται από τις αρχές της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας είναι η αποκαλούμενη «Συνεργατική Οικονομία». Στο θέμα της συνεργατικής οικονομίας αφιερώνονται τα δύο επόμενα κείμενα. Πρόκειται για την Ανακοίνωση της Επιτροπής για το Θέμα αυτό και τη «Γνωμάτευση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής», η οποία σχολιάζει την Ανακοίνωση της Επιτροπής. Η «Ατζέντα για μια συνεργατική Οικονομία» αναφέρεται στις συνεργατικές πλατφόρμες της ψηφιακής οικονομίας αλλά και όσες δεν υπάγονται στην ψηφιακή οικονομία, που διευκολύνουν την επαφή μεταξύ παρόχων και χρηστών και οι οποίες αναπτύσσονται με γρήγορους ρυθμούς, δημιουργώντας ταυτόχρονα σημαντικά νομικά, διοικητικά, φορολογικά κλπ. που πρέπει να χειριστεί η Πολιτεία.

Στην κατηγορία των νομικών θεμάτων περιλαμβάνονται δύο εργασίες της Δικηγόρου και μέλους του Δ.Σ. του ΙΣΕΜ κας Α. Μητροπούλου. Με την πρώτη στηλιτεύει την επιχειρούμενη νομοθετική παρέμβαση, με την οποία επιδιώκεται απαλλοτρίωση συνεταιριστικής περιουσίας στην περίπτωση εκκαθάρισης συνεταιριστικών οργανώσεων. Ενώ όχι μόνο παραδοσιακά αλλά και από τη νομοθεσία προβλέπεται /ότι το υπόλοιπο του ενεργητικού θα διατίθεται για άλλους συνεταιριστικούς σκοπούς ή κοινωνικούς σκοπούς που αποφασίζουν τα μέλη, με την παρέμβαση επιδιώκεται η μεταβίβαση σε κρατικό οργανισμό, ο οποίος θα αποφασίζει για την τύχη του. Η επόμενη εργασία αποτελεί ένα Γνωμοδοτικό Σημείωμα για τα δικαιώματα του μέλους που αποχωρεί από τον συνεταιρισμό.

Το «μήνυμα από το παρελθόν» αναφέρεται στη συμβουλή μιας βιομηχανίας λιπασμάτων στο παρελθόν που συμβούλευε τους γεωργούς προφητικά: **«Κρατήστε τους**

-κ.. Vic Van Vuuren, Διευθυντής του Τμήματος Επιχειρήσεων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO), Πρόεδρος Ειδικής Ομάδας του ΟΗΕ για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (UNTFSSSE), Πρόεδρος της Επιτροπής για την Προώθηση και Προαγωγή των Συνεταιρισμών (COPAC).-κ. Victor Meseguer, Διευθυντής της Κοινωνικής Οικονομίας Ευρώπης (SSE)-κα. Stefania Marcone, Αντιπρόεδρος των Συνεταιρισμών Ευρώπης-κ. Bruno Roelants, Γενικός Γραμματέας της Διεθνούς Οργάνωσης Συνεταιρισμών Βιομηχανίας, Βιοτεχνίας και Υπηρεσιών (CICOPA).

Οι εκπρόσωποι ελληνικών οργανώσεων ήταν:

-κ. Λουκάς Μπρέχας Μέλος του Δικτύου Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης-κ. Παναγιώτης Τουρναβίτης Εκπρόσωπος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας -κ. Παύλος Σατολιάς Πρόεδρος της Πανελλήνιας Οργάνωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών -κ. Σταύρος Μπελώνης Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών-κ. Σωτήρης Κουπίδης Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.)-κ. Νίκος Χρυσόγελος Μέλος του Forum Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας-κ. Σπινθάκης Ευάγγελος Πρόεδρος και κ. Στέλιος Κατωμέρης μέλος Δ.Σ. της Πανελλήνιας Σύμπραξης Κοινωνικής Οικονομίας

Συνεταιρισμούς σας μακριά από κάθε επιρροή και κάθε δουλεία. Μην τους κάνετε όργανα κανενός ...». Δυστυχώς η φωνή αυτή δεν έφθασε μέχρι σήμερα...

Το σχόλιο «Άλλα υπογράφουμε και άλλα νομοθετούμε» αναφέρεται σε κάποιες κραυγαλέες αντιφάσεις και προχειρότητες, ιδιαίτερα της τελευταίας νομοθεσίας για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

Μήπως έχουμε πολλές απαιτήσεις;

Ο Συνεταιρισμός Αγελαδοτρόφων Ανατολικής Πελοποννήσου προβάλλεται στην κατηγορία Συνεταιριστικές Οργανώσεις, ως ένα αξιόλογο παράδειγμα υγιούς επιχειρηματικότητας. Πρόκειται για ένα κείμενο του Δημοσιογράφου Χρήστου Διαμαντόπουλου με τίτλο «Σηκώνει ανάστημα» ο Μοριάς με το γάλα του», που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό “Agricola” της Καθημερινής, Ιουλίου – Αυγούστου 2017.

Μέτρηση του Κοινωνικού Αντικτύπου
των Κοινωνικών Επιχειρήσεων –
Σύνοψη Πολιτικής

Πολιτικές για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Ευρωπαϊκή Επιτροπή / ΟΟΣΑ

Αυτή η εργασία δημοσιεύεται υπό την ευθύνη του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Οι απόψεις που εκφράζονται και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται εδώ δεν αντανακλούν απαραίτητα τις επίσημες απόψεις του Οργανισμού ή των κυβερνήσεων των χωρών-μελών του.

Το έργο αυτό και κάθε χάρτης που περιλαμβάνεται στο παρόν είναι με την επιφύλαξη του καθεστώτος ή της κυριαρχίας επί οποιουδήποτε εδάφους, με την οριοθέτηση των διεθνών συνόρων και των ορίων και με το όνομα της κάθε εδαφικής έκτασης, πόλης ή περιοχής.

1. Σημείωση από την Τουρκία:

Οι πληροφορίες στο παρόν αναφορικά με την "Κύπρο" σχετίζονται με το νότιο τμήμα του νησιού. Δεν υπάρχει ενιαία αρχή που εκπροσωπεί τόσο τους Τούρκους όσο και τους Έλληνες Κυπρίους στο νησί. Η Τουρκία αναγνωρίζει την Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ). Μέχρι να επιτευχθεί διαρκής και δίκαιη λύση στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, η Τουρκία θα διατηρήσει τη θέση της σχετικά με το "Κυπριακό ζήτημα».

2. Σημείωση όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει αναγνωριστεί από όλα τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών, με εξαίρεση την Τουρκία. Οι πληροφορίες σε αυτό το κείμενο αφορούν την περιοχή κάτω από τον αποτελεσματικό έλεγχο της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Ευχαριστίες

Η εργασία αυτή συντάχθηκε από την Antonella Noya, Ανώτερη Αναλύτρια Πολιτικής σε τοπικό πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης (LEED) του ΟΟΣΑ, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ερευνών για τις Συνεταιριστικές και Κοινωνικές Επιχειρήσεις (Euricse) (Carlo Borzaga, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Τρέντο και Διευθυντής του Euricse, Ericka Costa, Επίκουρη Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Τρέντο, ερευνήτρια στο Euricse και Διεθνής Συνεργάτης στο Κέντρο Κοινωνικής και Περιβαλλοντικής Λογιστικής Έρευνας (CSEAR)). Συνέβαλαν επίσης η Francesca Dau (πρώην αποσπασμένη στο πρόγραμμα LEED του ΟΟΣΑ), η Sara Depedri (Ανώτερη Ερευνήτρια στο Euricse), η Stellina Galitopoulou, αναλύτρια πολιτικής στο πρόγραμμα LEED του ΟΟΣΑ, η Δρ Jane Gibbon (Ανώτερη Λέκτορας Λογιστικής στο Newcastle University Business School και μέλος του CSEAR), η Anna-Marie Harling (Διευθύντρια στη UBS AG Φιλανθρωπικών και Βασισμένων σε Αξίες Επενδύσεων), η Δρ Lisa Hehenberger (Διευθύντρια Έρευνας και Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιχείρησης Φιλανθρωπικού Συνδέσμου), η Caterina Pesci (Ερευνήτρια στο Euricse) και Louise Swistek (Διευθύντρια του Ταμείου Καινοτομίας. Ευχαριστίες οφείλονται επίσης στον Andrea Bassi (Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια) και στον Jim Clifford OBE (Διευθυντής της BWB Επιπτώσεων, Επιστημονικής και Τεχνικής Έδρας στην Ομάδα εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, υποομάδα μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου). Πολύ ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται στην Romy de Courtay για την εκδοτική εργασία της για την έκθεση αυτή.

© Φωτογραφία εξωφύλλου: iStockphoto

Για οποιαδήποτε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών που δεν καλύπτονται από πνευματικά

δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να χορηγηθεί άδεια απευθείας από τους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων.

Η Europe Direct είναι μια υπηρεσία που σας βοηθά να βρείτε απαντήσεις στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Οι πληροφορίες που δίνονται είναι δωρεάν, όπως και οι περισσότερες κλήσεις (αν και ορισμένοι φορείς, τηλεφωνικοί θάλαμοι ή ξενοδοχεία μπορεί να σας χρεώσουν). Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον ΟΟΣΑ είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο (<http://www.oecd.org>).

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2015

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ISBN 978-92-79-47475-0

© Ευρωπαϊκή Ένωση / ΟΟΣΑ 2015

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Τίτλος πρωτοτύπου: **Policy Brief on Social Impact Measurement for Social Enterprises**

Μετάφραση: Κ. Παπαγεωργίου, Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ)

Μέτρηση του Κοινωνικού Αντικτύπου των Κοινωνικών Επιχειρήσεων – Σύνοψη Πολιτικής

Πολιτικές για την κοινωνική επιχειρηματικότητα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΚΑΙ
ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ;

Τι είναι ο κοινωνικός αντίκτυπος;

Γιατί είναι σημαντικό να μετρηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος των κοινωνικών
επιχειρήσεων;

Ακαδημαϊκές και μη-ακαδημαϊκές απόψεις σχετικά με τη μέτρηση του κοινωνικού
αντικτύπου

Η προσέγγιση της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου από την πλευρά των
ενδιαφερομένων

ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ WISE's:
ΜΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ-ΩΦΕΛΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΜΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ: ΜΙΑ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΉ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΜΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Η
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ SAA

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ
ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ;

Εννοιολογικές προκλήσεις για τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου

Πρακτικές προκλήσεις

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

- Από τις κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να ζητηθεί να μετρήσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο, ειδικά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συγκέντρωσης προσφορών χρηματικών ποσών. Για να το πετύχουν αυτό, απαιτούν πόρους και καθοδήγηση.
- Ενώ οι ιδιωτικοί φορείς παροχής υπηρεσιών - συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιχειρήσεων – έχουν ανάγκη να προσδιορίζουν καλύτερα τον κοινωνικό τους αντίκτυπο, προκειμένου να προσελκύσουν ιδιώτες επενδυτές, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν θα πρέπει να καθοδηγείται κυρίως από τις ανάγκες τους. Μάλλον, θα πρέπει να αποτελεί διαρκή διαδικασία διαλόγου μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών που εμπλέκονται στη διαδικασία μέτρησης και ενδιαφέρονται για τα αποτελέσματά της.
- Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν είναι προς το παρόν ευρέως διαδεδομένη, αν και κερδίζει έδαφος. Ένας λόγος είναι ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν περιορισμένους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους για την οργάνωση και τη χρήση αυτού του μηχανισμού.
- Η ενθάρρυνση του πειραματισμού και η περαιτέρω ανάλυση των εξελίξεων στη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου και στις κοινωνικές επιχειρήσεις, θα μπορούσε να συμβάλει στην προώθηση μιας νοοτροπίας μέτρησης κοινωνικού αντικτύπου μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.
- Η αναλογική μέτρηση είναι μια σημαντική έννοια. Χρησιμοποιείται μόνο αν συμβάλλει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και εάν το κόστος της μέτρησης δεν ξεπερνά τη σημασία της απόφασης.

Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου έχει σκοπό να αξιολογεί την κοινωνική αξία και τον αντίκτυπο που παράγεται από τις δραστηριότητες οποιασδήποτε οργάνωσης κερδοσκοπικού ή μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Αν και κάθε επιχείρηση μπορεί να έχει κοινωνικό αντίκτυπο, οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις και οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι σαφώς σχεδιασμένες για να δημιουργούν κοινωνική αξία κατά την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων και ως εκ τούτου αναμένεται να προκαλούν κοινωνικό αντίκτυπο. Η ανάλυση τόσο της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας και των νόμων

και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν μέχρι σήμερα, τονίζουν αρκετά βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η πρόκληση κοινωνικού αντικτύπου είναι μόνο μία από τις προϋποθέσεις (έστω σημαντική) που απαιτούνται για μια οντότητα να αναγνωριστεί ως κοινωνική επιχείρηση.

Οι νομικές μορφές των κοινωνικών επιχειρήσεων σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι συνήθως έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, όπως ότι λειτουργούν σε συγκεκριμένους τομείς που κρίνονται ως δημοσίου συμφέροντος από το κράτος ή την κοινότητα, ότι έχουν περιορισμούς στη διανομή των κερδών, και στις περισσότερες περιπτώσεις δεσμεύονται από διατάξεις περί δεσμευμένων παγίων στοιχείων ενεργητικού, και την υποχρέωση να έχουν συμμετοχική διακυβέρνηση και δημοκρατική διαχείριση. Τα κριτήρια περιορισμού της διανομής κερδών και συμμετοχικής διακυβέρνησης υπάρχουν ειδικά για να εξασφαλιστεί ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις επιτυγχάνουν στην αποστολή τους από την παραγωγή θετικού κοινωνικού αντικτύπου. Ανεξάρτητα από το αν πληρούν τα κριτήρια αυτά ή όχι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις που αναζητούν χρηματοδότηση αναμένεται να μετρούν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο. Οι παραδοσιακές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις θα αναμενόταν να πράττουν το ίδιο. Αυτό θα μπορούσε να εξασφαλίσει ότι τα επενδυτικά ταμεία θα χρηματοδοτούσαν τις παραδοσιακές επιχειρήσεις ή τις κοινωνικές επιχειρήσεις με σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου είναι ένα σχετικά νέο πεδίο και ως εκ τούτου, κάποιος πειραματισμός ίσως ήταν αναγκαίος για να βοηθήσει τη δομή του και να δημιουργήσει μια κουλτούρα μέτρησης. Επιπλέον, η ίδια η έννοια των κοινωνικών επιχειρήσεων εξακολουθεί να είναι ρευστή σε πολλές χώρες.

Η παρούσα σύνοψη πολιτικής θα παρουσιάσει τα θεμελιώδη ζητήματα και τις τρέχουσες συζητήσεις γύρω από τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου. Επίσης, θα δώσει συγκεκριμένα παραδείγματα των μεθόδων μέτρησης, θα υπογραμμίσει προκλήσεις που σχετίζονται με κοινωνικές επιχειρήσεις και θα καταλήξει συνοψίζοντας με μια σειρά ζητημάτων που σχετίζονται με τη χάραξη πολιτικής.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ;

Δεν υπάρχει κοινή γλώσσα σήμερα για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου. Το πεδίο εξελίσσεται ραγδαία, με τις εθνικές και διεθνείς συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της ακαδημαϊκής κοινότητας, σε θεσμικά όργανα και στην πράξη. Η αντιμετώπιση αυτού του σύνθετου ζητήματος, επομένως απαιτεί την κατανόηση των ορισμών του κοινωνικού αντικτύπου.

Τι είναι ο κοινωνικός αντίκτυπος;

Η ιδέα του κοινωνικού αντίκτυπου σχετίζεται αυστηρά με την κοινωνική αξία που παράγεται από οργανισμούς (Bassi, 2013). Ο όρος «κοινωνικός αντίκτυπος» - ο οποίος μπορεί να συμπίπτει με την έννοια «δημιουργία κοινωνικής αξίας» (Emerson et al 2000, Gentile, 2000) και «κοινωνική απόδοση» (Clark et al., 2004) - έχει πολλούς ορισμούς και μπορεί επίσης να συνδέεται με την «κοινωνική λογιστική». Ο κοινωνικός αντίκτυπος¹ (1) συνήθως ορίζεται με αναφορά σε τέσσερα βασικά στοιχεία (Clifford, 2014):

- την αξία που δημιουργείται ως αποτέλεσμα της δραστηριότητας κάποιου (Emerson et al., 2000),
- την αξία που βιώνουν οι δικαιούχοι και όλοι οι άλλοι που επηρεάζονται (Kolodinsky et al., 2006),
- έναν αντίκτυπο που περιλαμβάνει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις (Wainwright, 2002)
- έναν αντίκτυπο που κρίνεται με βάση μια αναφορά στο ποια θα ήταν η κατάσταση χωρίς την προτεινόμενη δραστηριότητα.

Η Ομάδα των Εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (GECES, 2014)² διαθέτει μια υποομάδα που επικεντρώνεται στη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου. Αυτή η υπο-ομάδα συνέταξε μια έκθεση³ (που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2014), η οποία αναφέρεται στον κοινωνικό αντίκτυπο ως την «αντανάκλαση των κοινωνικών αποτελεσμάτων, ως μέτρο, τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα, προσαρμοσμένο για τα αποτελέσματα που θα επιτυγχάνονταν ούτως

¹ Μερικοί συγγραφείς (Ebrahim and Rangan, 2010) χρησιμοποιούν τον όρο «κοινωνικός αντίκτυπος» αντί του «κοινωνικού αντίκτυπου», θεωρώντας ότι μια οργάνωση παράγει διάφορους τύπους αντίκτυπων (οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών).

² Το 2012, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε μια ομάδα εμπειρογνομόνων για την κοινωνική επιχειρηματικότητα να μελετήσουν «την ευκαιρία, την ανάπτυξη, τη δημιουργία και την υλοποίηση όλων των δράσεων που αναφέρονται στην Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, ή την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής οικονομίας», http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/εμπειρογνομόνων_ομάδα/index_en.htm

³ «Οι προτεινόμενες προσεγγίσεις για τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου στη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στην πράξη σχετικά με: EuSEFs (Ευρωπαϊκά Κοινά Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας – European Social Entrepreneurship Funds) και η Easi (Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία - Employment and Social Innovation)» (Ιούνιος 2014), http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/social_impact/140605-sub-group-report_en.pdf

ή άλλως (αναπόφευκτο), για αρνητικές συνέπειες (μετατόπιση) και για επιπτώσεις φθίνουσες με την πάροδο του χρόνου (διαρροές)» (GECES, 2014).

Ενώ άλλοι ορισμοί του κοινωνικού αντικτύπου υπάρχουν και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να βρεθεί κοινό έδαφος, «η έλλειψη συναίνεσης σχετικά με τον ορισμό του κοινωνικού αντικτύπου και του ορισμού του καλύτερου τρόπου για να μετρηθεί, εμποδίζει τόσο την ακαδημαϊκή συζήτηση για τον κοινωνικό αντίκτυπο, καθώς και για τη χρήση των μεθόδων μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου» (Maas και Liket, 2011). Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία δύο χρόνια έχουν δει σημαντική πρόοδο και κάποια αρχική συναίνεση σχετικά με τους ορισμούς.

Γιατί είναι σημαντικό να μετρηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος των κοινωνικών επιχειρήσεων;

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν ένα νέο είδος επιχειρήσεων, που χαρακτηρίζονται από μια επιχειρηματική προσέγγιση για ανάληψη δραστηριοτήτων που ευθυγραμμίζονται με μια σαφή κοινωνική αποστολή. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις καθίστανται κεντρικής σημασίας για το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα (Nicholls, 2006, 2009, 2010, Borzaga and Defourny, 2001, Galera and Borzaga, 2009, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, ΟΟΣΑ / Ευρωπαϊκή Ένωση, 2013). Η πολύπλοκη φύση τους, μαζί με τη διόγκωση του αριθμού και της επιρροής σε όλο τον κόσμο (Drayton, 2002, Bornstein, 2004, Harding, 2004, Nicholls, 2006, 2009, Nicholls and Young, 2008, Defourny and Nyssens, 2008, ΟΟΣΑ 2009, ΟΟΣΑ / ΕΕ 2013), καθιστά την κατανόηση και τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου τους θέματα προτεραιότητας για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. δημόσιες αρχές, επενδυτές στον αντίκτυπο, χρήστες των υπηρεσιών και τις ίδιες τις κοινωνικές επιχειρήσεις).

Οι δημόσιες αρχές - οι οποίες υπήρξαν κύριοι χρηματοδότες των κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως οι κοινωνικές επιχειρήσεις ένταξης στην εργασία (WISEs - Work Integration Social Enterprises) και οι επιχειρήσεις προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών - έχουν πλέον δημοσιονομικούς περιορισμούς και πρέπει να διαθέσουν τους πόρους τους ακόμη πιο προσεκτικά από ό,τι στο παρελθόν.

Εκτός από τους «επενδυτές αντικτύπου», οι παραδοσιακοί χρηματοπιστωτικοί φορείς φαίνονται επίσης διατεθειμένοι να επενδύσουν σε κοινωνικές επιχειρήσεις, που παρουσιάζουν δυνατότητες για την ανάπτυξη βιώσιμων αγορών σε συγκεκριμένους τομείς. Εκτός αυτού, χρειάζεται να καθορίσουν εάν οι επενδύσεις τους θα παράγουν όντως έναν κοινωνικό αντίκτυπο πέραν της οικονομικής απόδοσης.

Τέλος, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου μπορεί να βοηθήσει τις κοινωνικές επιχειρήσεις να θέτουν ρεαλιστικούς στόχους, να παρακολουθούν και να βελτιώνουν τις

επιδόσεις, να ιεραρχούν τις αποφάσεις και να έχουν πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίων πιο ανταγωνιστικά (Nichols, 2007).

Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου είναι σημαντική, αλλά ενδεχομένως επίπονη. Η δυσκολία έγκειται στην ειδική φύση των επιχειρήσεων, των οποίων πρωταρχικός στόχος είναι να παράγουν κοινωνική αξία (ΟΟΣΑ, 1999, Noya, 2009, Andreaus, 2006), αλλά πρέπει επίσης να δημιουργούν οικονομικό πλούτο, προκειμένου να παραμείνουν βιώσιμες και αειφόροι. Αυτοί οι δύο στόχοι δεν αλληλοαναιρούνται. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να θεωρηθούν όχι μόνο ως οργανώσεις με διπλό στόχο (σ.μ.: οικονομικό και κοινωνικό) («double bottom-line» (Dart et al., 2010), αλλά και με τριπλό στόχο («triple bottom-line»), προσθέτοντας μια περιβαλλοντική διάσταση στην κοινωνική αποστολή τους και τις αναμενόμενες οικονομικές αποδόσεις. Ως εκ τούτου, η μέτρηση των επιδόσεών τους παρουσιάζει μια σειρά από προκλήσεις (Erstein and McFarlan, 2011, Dart et al, 2010, Dees and Economy, 2001, Dees, 1998a), δεδομένου ότι δεν μπορεί να γίνει αποτελεσματικά με τη χρήση παραδοσιακών δεικτών (Austin et al., 2006).

Ένας θεμελιώδης λόγος για τον οποίο παραδοσιακές μετρήσεις επίδοσης που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση κερδοσκοπικών επιχειρήσεων δεν ισχύουν για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι ότι η αποστολή τους επηρεάζει πολλά ενδιαφερόμενα μέρη (δημόσιες αρχές, ιδιώτες επενδυτές, εσωτερικά ενδιαφερόμενες πλευρές και εξωτερικούς δικαιούχους). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις πρέπει, επομένως, ιδανικά, να χρησιμοποιούν ένα «πολλαπλών κατευθύνσεων» σύστημα λογοδοσίας, με έμφαση όχι μόνο στον οικονομικό στόχο, αλλά και σε κοινωνικά αποτελέσματα. Το σύστημα αυτό κρατά τις κοινωνικές επιχειρήσεις υπόλογες στα ενδιαφερόμενα μέρη και ικανοποιεί τις ανταγωνιστικές ορισμένες φορές επιδιώξεις τους, ενώ εξετάζει επίσης τυχόν περιπλοκές στη διαχείριση αυτών των σχέσεων (Kanter και Summers, 1987).

Η μέτρηση του αντικτύπου των κοινωνικών επιχειρήσεων δεν είναι νέο φαινόμενο. Όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία (Nicholls, 2009, 2010), από τις κοινωνικές επιχειρήσεις πάντα αναμενόταν να μετρούν τον αντίκτυπό τους και να ευθυγραμμίζονται με τις απαιτήσεις που ισχύουν για τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις (Mair και Marti, 2006, Andreaus, 2007). Ορισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ήδη κοινωνική λογοδοσία και κοινωνική λογιστική, μαζί με άλλες μετρήσεις (μερικές από τις οποίες αναφέρονται πιο κάτω), για την αξιολόγηση του κοινωνικού αντικτύπου τους. Αυτό που είναι νέο είναι η στροφή προς τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου, και κυρίως προς την κατεύθυνση μιας τυποποιημένης, σύνθετης διαδικασίας μέτρησης (Jany-Catrice, 2015).

Ακαδημαϊκές και μη-ακαδημαϊκές απόψεις σχετικά με τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου

Όπως δείχνει η ανάλυση της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας⁴, δεν υπάρχει ούτε ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου ούτε μια κοινή κατανόηση του συνολικού σκοπού της μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου.

Η τήρηση λογαριασμών και η μέτρηση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις βασίζεται σε τρεις κύριες προσεγγίσεις (Manetti, 2014, Nicholls, 2009, Mook et al., 2003, Palmer και Vinten, 1998 SIAA, 2014).

Θετικιστική: με τη λογιστική χτίζεται μια εικόνα του πραγματικού κόσμου με την υιοθέτηση ορθολογικών και αντικειμενικών μετρήσεων αξίας (Whittington, 1986, Watts and Zimmerman, 1979).

Κριτική: η λογιστική εδράζεται στις αρχές της δημοκρατίας και της λογοδοσίας και παίζει έναν ρόλο μεταξύ (και εντός) των οργανώσεων και της κοινωνίας (Lehman, 1992). Από αυτή την άποψη, οι οργανώσεις είναι υπόλογοι σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων μερών που επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους (Gray et al., 1996).

Ερμηνευτική: η λογιστική χρησιμεύει ως ένας συμβολικός ενδιάμεσος μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και ένα εργαλείο για διάλογο μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών για την τόνωση της κοινωνικής αλλαγής (Ryan et al, 1992, Gray, 2002).

Από αυτά προκύπτει ότι είναι δύσκολη η διαμόρφωση ενός καθολικής αποδοχής τρόπου μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου, δεδομένου ότι «αυτοί οι τρεις εννοιολογικοί ορισμοί αντιστοιχούν σε διαφορετικούς στρατηγικούς στόχους για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες: Οι θετικιστικές πρακτικές υπολογισμού στοχεύουν να ενισχύσουν την λειτουργική επίδοση και να κατευθύνουν την καινοτομία. Οι πρακτικές κριτικής θεωρίας υποστηρίζουν απόκτηση πόρων. Η ερμηνευτική εκτίμηση στηρίζεται και υποστηρίζει την οργανωτική νομιμότητα (Nicholls, 2009, Suchman, 1995).

Επιπλέον, η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία υπογραμμίζει μια σειρά από διαφορετικές μεθόδους που έχουν υιοθετηθεί από δημόσιους φορείς, κοινωνικές επιχειρήσεις και ιδιώτες χρηματοδότες για τη μέτρηση των κοινωνικών επιπτώσεών τους⁵.

⁴ Λαμβάνοντας επίσης υπόψη τη βιβλιογραφία για την κοινωνική λογιστική.

⁵ Μεταξύ αυτών είναι σύνθετες ποσοτικές μετρήσεις, για παράδειγμα, την κοινωνική απόδοση των επενδύσεων, των οποίων ο υπολογισμός απαιτεί πρόσβαση σε πολλά στοιχεία (και ο οποίος έχει επικριθεί για τη χρηματική αποτίμηση εννοιών που είναι δύσκολο να εκφραστούν με νομισματικούς όρους). Άλλες πολύπλοκες μεθοδολογίες, για παράδειγμα SAA (Social Accounting and Auditing- Κοινωνικοί Λογαριασμοί και Έλεγχος), περιλαμβάνουν ένα μείγμα από αφήγηση και ποσοτικά δεδομένα (Gibbon and Day, 2011). Για μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των πιο εφαρμοσμένων μεθόδων, βλέπε, για παράδειγμα, Maas and Liket (2011), οι οποίοι παρέχουν μια λίστα με 30 μεθόδους και περιγράφουν τα χαρακτηριστικά τους. Ο Mulgan (2010), περιγράφει 10 άλλους τρόπους για τη μέτρηση της κοινωνικής αξίας. Το Ίδρυμα Ροκφέλερ, παρέχει έναν κατάλογο 24 διαφορετικών προσεγγίσεων για τη

Η υφιστάμενη συζήτηση σχετικά με τη μέτρηση των κοινωνικών επιπτώσεων περιστρέφεται γύρω από δύο κύριες προσεγγίσεις. Η προσέγγιση «ένα μέγεθος ταιριάζει σε όλους» θεωρεί την εφαρμογή αδιακρίτως ενός καθορισμένου συνόλου δεικτών (συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών) σε όλες τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, τον τομέα, τη χώρα, τους μηχανισμούς διακυβέρνησης, κλπ. (Pearce, 1993, Arvidson et al, 2013). Η δεύτερη προσέγγιση, η οποία έχει συγκεντρώσει μεγαλύτερη συναίνεση, υποστηρίζει την υιοθέτηση διαφόρων τρόπων μέτρησης για να διαγνώσει τις διαφορές μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων. Αυτό συνεπάγεται προσδιορισμό των πιο κατάλληλων εργαλείων μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση (Emerson, 2003, Nicholls, 2009).

Πρόσφατες μελέτες (Maas και Liket, 2011, Schaltegger et al, 2000, Clark et al., 2004) έχουν προτείνει την ταξινόμηση των μετρήσεων του κοινωνικού αντικτύπου με βάση διαφορετικά αναλυτικά κριτήρια, υποθέτοντας μεταβλητές όπως σκοπού / ευρύτητας πεδίου, χρονικού πλαισίου και προσανατολισμού ως καθοριστικούς παράγοντες για τον πιο κατάλληλο τρόπο μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου. Μερικοί συγγραφείς (Mullins et al, 2010, Wilkes and Mullins, 2012, Harlock, 2013) υποστηρίζουν και παρέχουν ένα σύνολο εργαλείων που μπορούν να προσαρμοστούν στις διαφορετικές περιπτώσεις δραστηριοτήτων κοινωνικών επιχειρήσεων και ενδιαφερομένων μερών αντί να επιδιώκουν το «ιερό δισκοπότηρο» του ενιαίου εργαλείου, με άλλα λόγια την προσέγγιση του ενός μεγέθους που ταιριάζει σε όλους.

Η υποομάδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής GECES (Groupe d' experts de la Commission sur l' Entrepreneuriat Social – Ομάδα Εμπειρογνομώνων της Επιτροπής για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα) υποστηρίζει την προσέγγιση αυτή. Έχει συμφωνήσει σε ένα σύνολο κατευθυντήριων γραμμών για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου 'για τη μέτρηση των κοινωνικο-οικονομικών οφελών που προκύπτουν από τις κοινωνικές επιχειρήσεις' (GECES, 2014). Βασίζει αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές στα κριτήρια για την απόκτηση του διαβατηρίου του Ευρωπαϊκού Ταμείου Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας⁶ και τη συμμετοχή στο πρόγραμμα για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία⁷

μέτρηση των κοινωνικών επιπτώσεων, και η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (γνωμοδότηση, 2013, σ. 7), απαριθμεί διάφορες μεθοδολογίες που αναπτύχθηκαν από τη σκοπιά της κοινωνικής επιχείρησης.

⁶ Το διαβατήριο για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, που δημιουργήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 346/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου του 2013, είναι μια νέα νομοθεσία, η οποία δημιουργεί έναν τίτλο για τα κεφάλαια που επενδύονται σε οργανώσεις του κοινωνικού τομέα, όπως κοινωνικές επιχειρήσεις. Κεφάλαια προερχόμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση που πληρούν τα κριτήρια που έθεσε ο Ευρωπαϊκός κανονισμός, μπορούν να λαμβάνουν και να φέρουν την ετικέτα EUSEF (European Union Social Entrepreneurship Fund). Η ρητή εστίαση των επιλέξιμων κεφαλαίων θα πρέπει να είναι η παραγωγή ενός μετρήσιμου και θετικού κοινωνικού αντικτύπου.

⁷ Ο κανονισμός (ΕΕ) Αριθ. 1296/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για ένα Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSi) και

Η GECES (2014) αναφέρει σαφώς ότι «καμία ενιαία δέσμη δεικτών δεν μπορεί να επινοηθεί εκ των άνω για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου σε όλες τις περιπτώσεις». Η έκθεση παρέχει μια σειρά από λόγους για τους οποίους ένα μοναδικό σύνολο δεικτών ή μοναδική μέτρηση δεν μπορεί να είναι κατάλληλη, για παράδειγμα, ότι «η ποικιλία των κοινωνικών επιπτώσεων που επιδιώκεται από τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι πολύ μεγάλη και δεν υπάρχει ενιαία μεθοδολογία που να μπορεί να συλλάβει όλα τα είδη των επιπτώσεων δίκαια ή αντικειμενικά».

Η GECES υποστηρίζει επίσης την υιοθέτηση μιας διαδικασίας μέτρησης και όχι την υποβολή συγκεκριμένων μετρήσεων ή δεικτών. Ορίζει την ακόλουθη διαδικασία πέντε σταδίων για όλες τις μετρήσεις κοινωνικού αντικτύπου: 1) προσδιορισμός στόχων, 2) προσδιορισμός ενδιαφερομένων, 3) καθορισμός σχετικών τρόπων μέτρησης, 4) μέτρηση, επικύρωση και αξιολόγηση, 5) παρουσίαση αποτελεσμάτων, μάθηση και βελτίωση. Περαιτέρω προτείνει ένα πλαίσιο βασισμένο στην ανάπτυξη μιας μήτρας των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, που το καθένα τους παρουσιάζει πιθανούς δείκτες και εξηγεί τις πιο κατάλληλες εφαρμογές τους. Η έκθεση προσθέτει ότι υπάρχει «ελευθερία ως προς το ποιος δείκτης θα χρησιμοποιηθεί, προκειμένου η μέτρηση να παραμείνει κατάλληλη για την παρέμβαση και τις ανάγκες των ενδιαφερομένων μερών» (GECES, 2014).

Στο πλαίσιο της συνόδου κορυφής G8 του Ιουνίου του 2013 με στόχο να διευκολυνθεί η επένδυση για τον αντίκτυπο, δημιουργήθηκε ειδική ομάδα επενδύσεων κοινωνικού αντικτύπου (SIIT – Social Impact Investment Taskforce), η οποία έχει επίσης πρόσφατα συμμετάσχει στην συζήτηση σχετικά με τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου. Η ομάδα εργασίας της για τη μέτρηση του αντικτύπου (IMWG – Impact Measurement Working Group) δημιουργήθηκε για να καθορίσει τις κατευθυντήριες γραμμές για τους «επενδυτές του παρόντος και του μέλλοντος για τον αντίκτυπο», με βάση την παραδοχή ότι «ο αντίκτυπος μπορεί να μετρηθεί μόνο όταν συλλέγονται δεδομένα, υπόκεινται σε επεξεργασία και παρουσιάζονται με αποτελεσματικό τρόπο» και ότι είναι κρίσιμης σημασίας «να χρησιμοποιηθεί η δύναμη και το κεφάλαιο των ιδιωτικών αγορών για το κοινό καλό» (GECES, 2014)⁸.

Η IMWG (2014) (Ομάδα Εργασίας Μέτρησης Αντικτύπου) επισημαίνει ότι ο καθορισμός «αντικτύπου» εξαρτάται από το στόχο και κοινωνιακές προκλήσεις που μια οργάνωση επιδιώκει να αντιμετωπίσει. Διευρύνει τον ορισμό της GECES για την κοινωνικό αντίκτυπο (βλ.νωρίτερα), ώστε να συμπεριλάβει περιβαλλοντικούς στόχους. Αναφέρεται, επίσης, στην έννοια του «αντικτύπου στην αλυσίδα αξίας» (η οποία επίσης αναφέρεται από την υποομάδα GECES), για να προσδιορίσει με σαφήνεια την αιτιώδη

η τροποποιητική απόφαση Αριθ. 283/2010 / ΕΕ για τη σύσταση Ευρωπαϊκού μηχανισμού μικροχρηματοδοτήσεων για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.

⁸ «Αυτές περιλαμβάνουν κυβερνήσεις, ιδρύματα, εταιρείες και ιδιώτες που ενεργούν υπό την ιδιότητά τους, ως επενδυτές που επιδιώκουν να επενδύσουν για πρόκληση αντικτύπου» (ανωτέρω).

συνάφεια μεταξύ της προγραμματισμένης εργασίας (εισροές και δραστηριότητες) και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων (εκροές, αποτελέσματα και αντίκτυπος).

Η IMWG χωρίζει τη διαδικασία μέτρησης του αντικτύπου σε τέσσερις φάσεις («σχέδιο», «εφαρμογή», «αξιολόγηση» και «επανεξέταση») χτισμένο γύρω από επτά βήματα (καθορισμός στόχου, ανάπτυξη πλαισίου και επιλογή τρόπου μέτρησης, συλλογή και αποθήκευση δεδομένων, επιβεβαίωση εγκυρότητας δεδομένων, ανάλυση των δεδομένων, παρουσίαση δεδομένων και διαχείριση των επενδύσεων που βασίζονται σε δεδομένα). Υπογραμμίζει την ανάγκη συμμετοχής των ενδιαφερομένων σε όλη τη διαδικασία για να διασφαλιστεί «η αποτελεσματική μέτρηση του αντικτύπου». Θεωρεί μια σύμβαση μέτρησης του αντικτύπου (που ορίζεται ως «μια τυποποιημένη μέτρηση του αντικτύπου και σύστημα παρουσίασης που ενισχύει τη διαθεσιμότητα των δεδομένων για τον αντίκτυπο») ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση των επενδύσεων που σκοπεύουν στον αντίκτυπο (IMWG, 2014)⁹

Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου από την προσέγγιση που στηρίζεται στα ενδιαφερόμενα μέρη

Τόσο το έργο του GECES όσο και η ακαδημαϊκή συζήτηση δείχνουν ότι μια «προσέγγιση της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου των κοινωνικών επιχειρήσεων στηριζόμενη στα ενδιαφερόμενα μέρη» μπορεί να είναι αποτελεσματική¹⁰ (Edwards and Hulme, 1996, Najam, 1996, Christensen and Ebrahim, 2006, Williams and Taylor, 2013). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς. Έχουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων με διαφορετικές ανάγκες πληροφόρησης και προσδοκίες για τα επιτεύγματα των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς και ποικίλες συγκεκριμένες απαιτήσεις για λογοδοσία και μετρήσεις για τον κοινωνικό αντίκτυπο.

Η προσέγγιση που στηρίζεται στα ενδιαφερόμενα μέρη προτείνει την επιλογή των τρόπων μέτρησης που ικανοποιεί τις ανάγκες πληροφόρησης των συγκεκριμένων (κύριων) ενδιαφερομένων μερών, που ενδιαφέρονται για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου μιας δεδομένης κοινωνικής επιχείρησης.

Όπως δείχνουν οι μελέτες περιπτώσεων που ακολουθούν, ένας ενιαίος τρόπος μέτρησης δεν μπορεί να συλλάβει όλον τον αντίκτυπο που σχετίζεται με τα διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη μιας κοινωνικής επιχείρησης. Μια ποικιλία τρόπων μέτρησης είναι

⁹ Η SIIT (Ειδική Ομάδα Επενδύσεων Κοινωνικού Αντικτύπου) αναφέρεται σε ένα τυποποιημένο σύστημα (προσέγγιση) και παρουσίαση, αλλά όχι σε μια τυποποιημένη μεθοδολογία, ευθυγραμμισμένη στο θέμα αυτό με την άποψη της GECES

¹⁰ Αυτό μπορεί να συνδέεται με την προσέγγιση που βασίζεται στην απόφαση που υιοθετείται τόσο από την SIIT όσο και από την GECES, η οποία λαμβάνει υπόψη τις αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν από τα ενδιαφερόμενα μέρη και οδηγεί σε ό,τι θέλουν και πρέπει να ξέρουν.

συνεπώς απαραίτητη, για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τους για μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου (Harlock, 2013).

Επειδή κάθε ενδιαφερόμενο μέρος έχει διαφορετικό στόχο, θα πρέπει να επιτρέπεται σε κάθε κοινωνική επιχείρηση να επιλέγει την πιο κατάλληλη μέθοδο μέτρησης για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κύριων ενδιαφερομένων μερών. Η επιλογή αυτή θα πρέπει να απορρέει από ένα συνεχή διάλογο με τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται με την κοινωνική επιχείρηση, παρά από μια μονομερή απόφαση της κοινωνικής επιχείρησης. Θα πρέπει να απορρέει οργανικά από το σύστημα σχέσεων που περιλαμβάνει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η δυνατότητα να επιλέγεται η πιο κατάλληλη μέθοδος μέτρησης σε συμφωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη για τα οποία θα χρησιμοποιηθεί, είναι σύμφωνη με τη διαδικασία πλαίσιο που ορίζεται από το GECES. Επίσης, αποτρέπει τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου από το να γίνει ένα επιπλέον βάρος για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, καθώς σημαίνει την εκπόνηση μιας ενιαίας ενοποιημένης παρουσίασης, με βάση τις ανάγκες των κύριων ενδιαφερομένων μερών.

Για να συνοψίσουμε, οι τρόποι μέτρησης που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου των κοινωνικών επιχειρήσεων θα πρέπει να συνδέονται με το πεδίο εφαρμογής των μετρήσεων, ανάλογα με τις ανάγκες των ενδιαφερομένων μερών (Zappalà και Lyons, 2009).

ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Σύμφωνα με την προσέγγιση που στηρίζεται στα ενδιαφερόμενα μέρη, οι μελέτες περιπτώσεων στη συνέχεια δείχνουν πώς οι διαφορετικές μέθοδοι μετρήσεων - δηλαδή ανάλυση κόστους-οφέλους, κλίμακας ταξινόμησης και κοινωνικής λογιστικής και ελέγχου (SAA) -, που αποφασίζεται από την ίδια την κοινωνική επιχείρηση ή συμφωνείται από τις κοινωνικές επιχειρήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη, ανταποκρίνονται στις ανάγκες πληροφόρησης των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών - δηλαδή τους δημόσιους επενδυτές, τους ιδιώτες επενδυτές και την κοινότητα.

Στην πρώτη περίπτωση, των Κοινωνικών Επιχειρήσεων Ένταξης στην Εργασία (WISEs – Work Integration Social Enterprises), ο δημόσιος επενδυτής πρέπει κυρίως να κατανοήσει (ή η κοινωνική επιχείρηση πρέπει να δείξει) το καθαρό κόστος ή καθαρό όφελος για την επιδότηση WISEs σε σύγκριση με άλλες πολιτικές, με άλλα λόγια τη χορήγηση επιδοτήσεων ανεργίας και άλλες μορφές παροχών. Η προσέγγιση κόστους-οφέλους που παρουσιάζεται στην Περίπτωση 1 είναι συνεπώς κατάλληλη για την ικανοποίηση των αναγκών πληροφόρησης των δημόσιων επενδυτών.

Η δεύτερη περίπτωση, για μια Γαλλική κοινωνική επιχείρηση που προσφέρει υπηρεσίες

σε άτομα με ειδικές ανάγκες, παρουσιάζει μια διαφορετική μεθοδολογία και προσέγγιση. Εδώ, οι ιδιώτες επενδυτές πρέπει να κατανοήσουν την κοινωνική επίδοση της κοινωνικής επιχείρησης, προκειμένου να μετρήσουν τις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των επενδύσεων τους.

Η τελευταία περίπτωση, για ένα κέντρο αναψυχής που διαχειρίζεται μια κοινωνική επιχείρηση, καλύπτει τις ανάγκες πληροφόρησης της «κοινότητας» των ενδιαφερομένων μερών, δηλαδή των ατόμων των οποίων την υγεία και ευημερία το κέντρο έχει ως στόχο να βελτιώσει. Εδώ, οι ανάγκες πληροφόρησης τόσο της κοινότητας όσο και της κοινωνικής επιχείρησης στρέφονται γύρω από την ικανοποίηση των ενδιαφερομένων, που επωφελούνται από τις υπηρεσίες.

Στο σύνολό τους, αυτές οι μελέτες περίπτωσης δείχνουν ότι ενώ η μέθοδος μέτρησης που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση είναι η πιο κατάλληλη για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου στη συγκεκριμένη περίπτωση, ίσως δεν μπορεί να αποτελεί την καλύτερη επιλογή σε άλλες περιπτώσεις. Ως εκ τούτου, η επιλογή της μεθόδου μέτρησης πρέπει να στηρίζεται στις συγκεκριμένες ανάγκες πληροφόρησης και στους στόχους του κάθε ενδιαφερόμενου μέρους.

Πίνακας 1. Σύνοψη των μελετών περίπτωσης

Ενδιαφερόμενο μέρος	Ανάγκες πληροφόρησης	Μεθοδολογία	Μελέτη περίπτωσης
Δημόσιος επενδυτής	Κατανόηση και επιλογή της πιο αποτελεσματικής τοποθέτησης κεφαλαίων του δημοσίου	Ανάλυση κόστους - οφέλους	Κοινωνική επιχείρηση ένταξης στην εργασία (WISE's)
Ιδιωτικός επενδυτής	Εκτίμηση της απόδοσης της επένδυσης	Κλίμακα ταξινόμησης	Phitech (Γαλλία)
Κοινότητα	Κατανόηση του επιπέδου κατανόησης των δικαιούχων των δραστηριοτήτων της κοινωνικής επιχείρησης	Κοινωνική λογιστική και έλεγχος (SAA)	Jesmond κέντρο αναψυχής της κοινότητας (JCL) (Ηνωμένο Βασίλειο)

Οι μέθοδοι μέτρησης που αναφέρονται στον Πίνακα 1 για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου των διαφόρων κοινωνικών επιχειρήσεων δεν είναι, εξ ορισμού, «όλες καλές ή όλες κακές». Πρώτον, καμιά από αυτές δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε όλες τις ανάγκες πληροφόρησης όλων των ενδιαφερομένων μερών. Δεύτερον, τα ενδιαφερόμενα μέρη θα μπορούσαν κατά καιρούς να έχουν διαφορετικές ανάγκες πληροφόρησης. Για παράδειγμα, ο δημόσιος επενδυτής θα μπορούσε να ενδιαφέρεται να καθορισθεί αν η κοινωνική επιχείρηση είναι αποτελεσματική στην επίτευξη της αποστολής της, παρά εάν το δημόσιο χρήμα δαπανάται με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Μέθοδος μέτρησης, όπως η Κοινωνική Λογιστική και Έλεγχος (SAA) θα ήταν καλύτερα προσαρμοσμένη σε αυτό το σενάριο από την ανάλυση κόστους-οφέλους. Τέλος, η μέθοδος μέτρησης που χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση είναι ένα αποτελεσματικό μέσο για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου, όπως ορίζεται από την ανάγκη των ενδιαφερόμενων μερών που σκοπεύει να εξυπηρετήσει.

Η ίδια κοινωνική επιχείρηση θα μπορούσε, ως εκ τούτου, θεωρητικά, να χρησιμοποιήσει τις τρεις μεθόδους που περιγράφονται παραπάνω για να χειρισθεί τα αιτήματα για λογοδοσία διαφορετικών ενδιαφερομένων μερών.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 1 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ (WISE) - ΜΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ-ΩΦΕΛΕΙΑΣ

Το πλαίσιο

Λόγω της ατελούς αγοράς εργασίας¹¹ και των μέτρων πολιτικής, ο αριθμός των μειονεκτούντων ατόμων που αναζητούν απασχόληση συνεχίζει να αυξάνεται. Ρυθμιστικές πολιτικές και «συστήματα ποσοτώσεων» έχουν επιτύχει μόνο μερικά αποτελέσματα, εξ αιτίας ενός αριθμού παραγόντων: οι συνήθεις επιχειρήσεις είναι στην πραγματικότητα σε θέση να χρησιμοποιήσουν μόνο ένα μικρό αριθμό ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αντισταθμιστικές πολιτικές, οι οποίες καλύπτουν μέρος των εξόδων των επιχειρήσεων, έχουν γίνει πάρα πολύ δαπανηρές για την κυβέρνηση και η στεγασμένη απασχόληση σπάνια παρέχει πραγματικές - και αξιοπρεπείς - θέσεις εργασίας. Ως εκ τούτου, νέες λύσεις απαιτούνται να προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης σε ευάλωτα άτομα. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν τα τελευταία χρόνια προσφέρει μια εναλλακτική λύση για τα προβλήματα αυτά. Μια ενίσχυση της δημόσιας πολιτικής υποστήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων απαιτεί την ανάπτυξη μιας μεθόδου μέτρησης για τη μέτρηση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των πρακτικών τους για ένταξη στην εργασία.

Σκοποί και κύριοι στόχοι της ανάλυσης κόστους-οφέλους για WISEs (Κοινωνικές Επιχειρήσεις Ένταξης στην Εργασία)

Η μέθοδος μέτρησης που παρουσιάζεται εδώ ισχύει για WISEs. Συμβάλλει στην επίδειξη του καθαρού οφέλους που παράγεται από τη δραστηριότητά τους για την κυβέρνηση / δημόσια διοίκηση και τους εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες. Η δημόσια διοίκηση

¹¹ Ασυμμετρίες και δυσκαμψίες πληροφόρησης, καθώς και κόστος και ανεπάρκειες στα δημόσια μέτρα πολιτικής

ενδιαφέρεται για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου για να αντιληφθεί το καθαρό κόστος ή όφελος των WISEs και να αποτιμήσει τα αποτελέσματα της διαδικασίας ένταξης¹². Επί πλέον, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μέθοδοι μέτρησης που μπορούν να προτείνουν την πιο αποτελεσματική προσέγγιση για την υποστήριξη των WISEs. Η μέθοδος μέτρησης που παρουσιάζεται παρακάτω έχει εφαρμοσθεί από 10 κοινωνικές επιχειρήσεις (που απασχολούν 194 εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες), σε συνεργασία με το τοπικό γραφείο ευρέσεως εργασίας (δημόσιο φορέα) και το Euricse (ένα ερευνητικό κέντρο) στην επαρχία Trento της Ιταλίας.

Η περίπτωση: 10 WISEs στην επαρχία Τρέντο, Ιταλία

Οι WISEs¹³ που μετείχαν στην έρευνα δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς συντήρηση πρασίνου, μεταποίησης και πλυντηρίων. Οι εργαζόμενοί τους βιώνουν ένα ευρύ φάσμα ειδικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένων της ψυχικής ασθένειας, της σωματικής αναπηρίας των ναρκωτικών και του αλκοολισμού.

Το Euricse (European Research Institute for Co-operatives and Social Enterprises) ερεύνησε αυτές τις WISEs για μια περίοδο 6 ετών. Οι πάροχοι υπηρεσιών έδωσαν στοιχεία για τους μισθούς, τις επιδοτήσεις που έλαβαν και την υγειονομική κατάσταση των εργαζομένων. Το αναλυτικό μοντέλο που χρησιμοποίησε το Euricse είναι μια εξέλιξη / προσαρμογή της παραδοσιακής ανάλυσης κόστους-οφέλους. Εκτός από το χρηματικό κόστος (επιδοτήσεις που καταβάλλονται στις κοινωνικές επιχειρήσεις) και τις παροχές (ανεργίας και άλλες επιδοτήσεις που θα καταβάλλονταν στους ίδιους τους εργαζόμενους, εάν ήταν άνεργοι), περιλαμβάνει επίσης οφέλη για τη δημόσια διοίκηση - με άλλα λόγια τη μείωση του κόστους που απορρέει από τη μειωμένη χρήση των δημόσιων υπηρεσιών υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών εκ μέρους των εργαζομένων με ειδικές ανάγκες, που μπορούν να συνδεθούν άμεσα με την εργασιακή τους εμπειρία. **Η μέθοδος μέτρησης**

Το Euricse χρησιμοποίησε μια μέθοδο μέτρησης που συνδυάζει ανάλυση κόστους-οφέλους και δείκτες ευημερίας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας ένταξης στην εργασία. Η μέθοδος μέτρησης συγκρίνει διαφορετικές πολιτικές υποστήριξης των WISEs και εκτελεί μια ανάλυση κόστους-οφέλους σε δύο μέρη: 1) το κόστος και τα οφέλη σε οργανωτικό επίπεδο, 2) το κόστος και τα οφέλη για κάθε άτομο με ειδικές ανάγκες που απασχολείται. Στη συνέχεια μελετά τα αποτελέσματα της διαδικασίας ένταξης, ιδίως τις ευκαιρίες απασχόλησης που προέκυψαν μετά την κατάρτιση σε WISEs, καθώς και τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων για την ευημερία των εργαζομένων ατόμων με ειδικές ανάγκες.

¹² Οι δημόσιες διοικήσεις μπορούν είτε να υποστηρίξουν τους ανέργους με ειδικές ανάγκες με την παροχή επιδοτήσεων εισοδήματος και με κοινωνικές παροχές, ή με χρηματικές παροχές και φορολογικά οφέλη (π.χ. φορολογικές απαλλαγές).

¹³ Σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία περί WISEs, 30% του συνολικού εργατικού δυναμικού πρέπει να είναι άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η διαδικασία

Η διαδικασία για την εφαρμογή της ανάλυσης κόστους-οφέλους συνεπάγεται αρκετά βήματα. Για 6 χρόνια, συγκεντρώθηκαν στοιχεία σχετικά με:

- την οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάσταση της κάθε WISE¹⁴ και την προσωπική κατάσταση καθενός εργαζόμενου κατά το έτος αναφοράς¹⁵.
- τις αλλαγές στη ζήτηση υπηρεσιών ποιότητας ζωής εκ μέρους των τοπικών δημόσιων φορέων, από κάθε άτομο με ειδικές ανάγκες που απασχολείται από τη WISE
- το ποσό των οικονομικών οφελών και συντάξεων αναπηρίας που θα λάμβαναν τα μειονεκτούντα άτομα αν ήταν άνεργοι.

Η ανάλυση απαιτούσε, επίσης, συνέντευξη των εργαζομένων με ειδικές ανάγκες για την αξιολόγηση των αντιλήψεών τους για τη δουλειά τους, την ευημερία τους και τον συνεταιρισμό.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα ταξινομούνται με αναφορά στα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα – υπολογιζόμενα ως το μέσο καθαρό όφελος για τα 3 πρώτα χρόνια της διαδικασίας ένταξης στην εργασία - και στα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα – υπολογιζόμενα ως τα καθαρά οφέλη κατά τα επόμενα έτη, με άλλα λόγια, όταν η WISE δεν λαμβάνει πλέον εισφορές για τον εργαζόμενο ή όταν ο εργαζόμενος απασχολείται από μια συμβατική επιχείρηση μετά την κατάρτιση στη WISE¹⁶.

Πλεονεκτήματα και αδυναμίες της μεθόδου

Πλεονεκτήματα

Αυτή η μέθοδος επιτρέπει τη σύγκριση των άμεσων οικονομικών δαπανών ένταξης στην εργασία με τις άμεσες και έμμεσες εξοικονομήσεις (που σχετίζονται με την μειωμένη χρήση των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας από τους εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες που εργάζονται στη WISE). Η σύνδεση της ανάλυσης κόστους-οφέλους με πληροφορίες σχετικά με την ευημερία βοηθά να αποδειχθεί η επίδραση της WISE, όσον αφορά τόσο

¹⁴ Α

ξία παραγωγής και κέρδη, προκειμένου να υπολογισθούν τα φορολογικά οφέλη και οι καταβαλλόμενοι φόροι

¹⁵ Μισθοί, επιδοτήσεις, είδος μειονεκτήματος, καταβληθέντες φόροι, για κατάσταση απασχόλησης μετά την περίοδο κατάρτισης, κ.λπ

¹⁶ Καθαρό όφελος ετησίως ανά άτομο = 5200 ευρώ κατά μέσο όρο. Καθαρό όφελος μακροπρόθεσμα (στην επαγγελματική ζωή του εργαζόμενου με ειδικές ανάγκες) = 61000 ευρώ ανά άτομο κατά μέσο όρο. Επίπεδο ικανοποίησης από τη ζωή που επιτυγχάνεται από τους εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες στους κοινωνικούς συνεταιρισμούς = 7,2 σε μια κλίμακα από 1 έως 10.

την αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και την αποδοτικότητα για τους εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες. Βοηθά επίσης να αξιολογηθούν οι κίνδυνοι συμβιβασμών μεταξύ των δύο διαστάσεων.

Το μοντέλο μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικές χώρες, σε αναλυτικά πλαίσια και πολιτικές. Ωστόσο, θα πρέπει να λειτουργεί για τα συγκεκριμένα φορολογικά οφέλη και τα χαρακτηριστικά των τοπικών WISEs και τις κοινωνικές πολιτικές απασχόλησης.

Αδυναμίες

Αυτή η μέθοδος μέτρησης απαιτεί τη συλλογή μεγάλου όγκου δεδομένων από διάφορους παράγοντες και επομένως είναι δαπανηρή και χρονοβόρα - ακόμη περισσότερο όταν η δημόσια διοίκηση ή / και οι WISEs δεν έχουν επίσημα όργανα να λογοδοτούν για εξελίξεις στα στοιχεία του κόστους και των οφελών τους και για τα δεδομένα που πρέπει να συλλέγονται από άλλες πηγές. Η ανάλυση κόστους-οφέλους είναι, επίσης, αρκετά περίπλοκη, γεγονός το οποίο είναι ο λόγος για ερευνητικά ινστιτούτα ή εξωτερικούς επαγγελματίες να είναι ευκολότερο να διαχειριστούν από ό,τι οι WISEs μόνες τους.

Τέλος, το μοντέλο δεν λαμβάνει υπόψη άλλες εξωτερικότητες που προκαλούνται από τις WISEs, όπως το κοινωνικό κεφάλαιο που παράγεται, οι μειωμένοι κοινωνικοί κίνδυνοι και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των οικογενειών των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Συμπεράσματα

Αυτή η μελέτη περίπτωσης διερευνά την αποτελεσματικότητα των ιταλικών WISEs μέσω μιας ολοκληρωμένης ανάλυσης κόστους-οφέλους. Η ανάλυση επίσης περιλαμβάνει την εγγυημένη εξοικονόμηση κόστους για τον δημόσιο τομέα, που απορρέει από την μειωμένη χρήση υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών από τους εργαζόμενους με ειδικές ανάγκες. Απέδειξε ότι οι WISEs πράγματι συνιστούν μια αποτελεσματική λύση για την ένταξη στην εργασία, με ένα καθαρό όφελος από την απασχόληση ευάλωτων ατόμων. Ωστόσο, μια πλήρης ανάλυση κόστους-οφέλους για να αξιολογήσει τον κοινωνικό αντίκτυπο των WISEs απαιτεί τη λήψη πολλών άλλων παραγόντων υπόψη.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ: ΜΙΑ ΤΑΞΙΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το πλαίσιο

Οι ιδιώτες και οι δημόσιοι επενδυτές που χρηματοδοτούν μια κοινωνική επιχείρηση

απαιτούν λεπτομερή, συγκεκριμένη πληροφόρηση σχετικά με την κοινωνική επίδοσή της. Θέλουν να εκτιμηθεί κατά πόσον η χρηματοδότησή τους βοηθά κοινωνικές επιχειρήσεις να αυξάνουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο.

Μια ταξινομική προσέγγιση, όπως αυτή αναπτύχθηκε από την Le Comptoir de l'innovation (CDI)¹⁷ που παρουσιάζεται εδώ, επιτρέπει στους ιδιώτες και τους δημόσιους επενδυτές να αποκτήσουν και να συγκρίνουν κατανοητά δεδομένα σχετικά με τον κοινωνικό αντίκτυπο. Στη συνέχεια, μπορούν να καθορίσουν ποια κοινωνική επιχείρηση είναι πιο αποτελεσματική και πού η χρηματοδότησή τους θα είναι πιο χρήσιμη.

Ως ένα ιδιωτικό κεφάλαιο που ειδικεύεται στην επένδυση αντικτύπου, το CDI έχει ανάγκη τη μέτρηση του αντικτύπου του και τη σύγκριση της αποτελεσματικότητας και της επίδοσης των διαφορετικών κοινωνικών επιχειρήσεων. Η μεθοδολογία του στηρίζεται στην υπόθεση ότι η κοινωνική επιχείρηση πρέπει ταυτόχρονα να επιτυγχάνει οικονομική κερδοφορία και κοινωνικό αντίκτυπο, που αξιολογούνται μέσω των ταξινομήσεων του CDI.

Σκοποί και κύριοι στόχοι μιας ταξινομικής προσέγγιση των κοινωνικών επιχειρήσεων

Οι ταξινομήσεις του CDI είναι ένα εργαλείο σχεδιασμένο για να προσαρμόζεται στα ποικίλα χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων και των κλάδων τους. Επιλέγει τα οικονομικά και εξω-οικονομικά μετρήσιμα κριτήρια, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, ανάλογα με την κάθε νομική μορφή (ιδιώτης, εταιρεία, ένωση, συνεταιρισμός, φιλανθρωπία, υγειονομική περίθαλψη αμοιβαία, κ.λπ.) σε 16 τομείς (υγεία, οικονομική ένταξη, εκπαίδευση, δίκαιο εμπόριο, κλπ).

Η ανάλυση των κριτηρίων έχει ως αποτέλεσμα την απονομή ενός οικονομικού και εξω-οικονομικού βαθμού από AAA έως Δ, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις μεγάλων οίκων ταξινόμησης. Αυτό κάνει τους βαθμούς συγκρίσιμους και κατανοητούς, ειδικά για το κοινό και ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν το μετρικό σύστημα. Οι επενδυτές πληρώνουν για μία ή περισσότερες ταξινομικές αξιολογήσεις. Μπορούν επίσης να πληρώσουν για να έχουν την όλη μεθοδολογία προσαρμοσμένη στους οικονομικούς και εξω-οικονομικούς τους στόχους. Η ομάδα CDI προσαρμόζει τα κριτήρια - και το βάρος τους στην τελική βαθμολόγηση - στον καθένα επενδυτή ανάλογα με τους στόχους του και την επενδυτική του στρατηγική, έτσι ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέρος της διαδικασίας επένδυσης. Οι ταξινομικές αξιολογήσεις του CDI παρέχουν μια σαφή εικόνα της κοινωνικής και οικονομικής επίδοσης των εταιρειών. Τα αποτελέσματα είναι συγκρίσιμα σε δύο επίπεδα, δεδομένου ότι έχουν μια οικονομική

¹⁷ Ο CDI είναι μια γαλλική ιδιωτική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης και κοινωνική επιχείρηση, που δημιουργήθηκε το 2010 για να υποστηρίξει την κοινωνική επιχειρηματικότητα στη Γαλλία και στο εξωτερικό με την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων και την αξιολόγηση και τη μέτρηση των αποτελεσμάτων τους. Για περισσότερες πληροφορίες, δείτε: <http://www.lecomptoirdelinnovation.com>

και μια εξω-οικονομική βαθμολόγηση. Οι ταξινομικές αξιολογήσεις επιτρέπουν στους επενδυτές να συγκρίνουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον ίδιο τομέα και να καθορίσουν ποια είναι πιο αποτελεσματική.

Η περίπτωση: Phitech, Γαλλία

Ιδρυθείσα το 2003, η Phitech είναι μια γαλλική ιδιωτική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με έδρα το Nancy. Αναπτύσσει μια σειρά από καινοτόμες λύσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης στα κτίρια και τις μεταφορές των ανθρώπων με προβλήματα όρασης και ακοής.

Ο κύριος εξοπλισμός που αναπτύχθηκε από την Phitech είναι η ηχητική δέσμη Actitam. Το σύστημα καθοδηγεί ανθρώπους με προβλήματα όρασης και ακοής σε δημόσια κτίρια και μέσα μεταφορές, παρέχοντάς τους ηχητικές εκδόσεις όλων των οπτικών πληροφοριών που εμφανίζονται σε οθόνες χάρη σε ηχεία και ατομικές συσκευές, όπως τηλέφωνα και τηλεχειριστήρια.

Η εταιρεία άντλησε 600000 ευρώ το 2013. Η CDI χρησιμοποίησε τις CDI βαθμολογίες και τα ειδικά κριτήρια για τον κλάδο με ειδικές ανάγκες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δέουσας επιμέλειας της Phitech για ιδιώτες επενδυτές. Ολόκληρη η διαδικασία διήρκεσε τρεις μήνες, κατά την οποία η διαχειριστική ομάδα της CDI και η ομάδα Phitech συνεργάστηκαν με ιδιώτες επενδυτές που ανέλαβαν το κόστος. Η Phitech συμφώνησε να παράσχει τις πληροφορίες που απαιτούνται, και η ομάδα CDI οργάνωσε τη συλλογή και τον έλεγχο των δεδομένων.

Η μέθοδος μέτρησης

Με βάση 300 σταθμισμένα τομεακά κριτήρια, η οικονομική ανάλυση καλύπτει όλα τα οικονομικά και χρηματοπιστωτικά θέματα, συμπεριλαμβανομένης της δυναμικής της αγοράς και τις δραστηριότητες της εταιρείας, τα έσοδα και τη χρηματοοικονομική διάρθρωση. Τα κριτήρια διαφέρουν για κάθε τομέα και καλύπτουν διαφορετικές νομικές μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων (ένωση ελεγχόμενη ή μη ελεγχόμενη, συνεταιρισμός ή ιδιωτική εταιρεία).

Η έξω-οικονομική ανάλυση περιλαμβάνει επίσης 300 σταθμισμένα κριτήρια και τις σχέσεις μεταξύ τους. Η ανάλυση του περιβάλλοντος ή/ και ο κοινωνικός αντίκτυπος διαφέρει κατά τομέα και μετρά την επίδοση της διάρθρωσης, την αποτελεσματικότητα, τη συνάφεια και την καινοτομία. Μια ανάλυση της πολιτικής ανθρώπινων πόρων (ποιότητα της εργασίας, συνθήκες εργασίας, κλπ) και της διακυβέρνησης συμπληρώνει την εικόνα.

Στο τέλος της ανάλυσης, κάθε κοινωνική επιχείρηση λαμβάνει:

- 10 οικονομικούς βαθμούς με βάση το οικονομικό μοντέλο και τα 300 κριτήρια,
- 10 εξω-οικονομικούς βαθμούς με βάση το κοινωνικό μοντέλο και τα 300 κριτήρια.

Όλη αυτή η διαδικασία επιτρέπει σε κάθε επιχείρηση να αποκτήσει έναν εξω-οικονομικό βαθμό (AAA, AA, A, BBB, BB, B, CCC, CC, C ή D) συγκρινόμενο με έναν χρηματοπιστωτικό βαθμό και με άλλους βαθμούς κοινωνικών επιχειρήσεων στον ίδιο τομέα, προβάλλοντας τα ισχυρά και αδύνατα σημεία κάθε επιχείρησης.

Η διαδικασία

Οι τομείς της χρηματοοικονομικής ανάλυσης καθορίζονται σύμφωνα με τον τομέα και τη νομική μορφή των οντοτήτων υπό μέτρηση.

Μεταξύ των 600 κριτηρίων, η CDI επέλεξε εκείνους που ήταν κατάλληλοι για μια εταιρεία στον τομέα των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Τα κριτήρια αυτά περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

Οικονομική ανάλυση	
Κύριες περιοχές ανάλυσης	Κριτήρια ειδικών αναγκών
Τοποθέτηση στην αγορά	-Εξέλιξη του μεριδίου αγοράς -Ανταγωνιστικότητα τιμής: τιμή σε σύγκριση με ένα τεχνολογικά παραδοσιακό προϊόν/ τιμή σε σύγκριση με άλλες λύσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες -Ανταγωνιστικότητα προϊόντος: Ποιότητα σε σύγκριση προς ένα πρότυπο τεχνολογικά προϊόν σε σύγκριση με άλλες λύσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες
Λειτουργικές δαπάνες	-Εξέλιξη λειτουργικών δαπανών -Λειτουργικές δαπάνες / σύνολο εισπράξεων -Κόστος απόκτησης
Εξω-οικονομική ανάλυση	
Επάρκεια της λύσης	-Διαδικασίες που αναπτύσσονται για την προσαρμογή του προϊόντος στις ανάγκες του πελάτη -Πιθανές προσαρμογές στο προφίλ του χρήστη -Αριθμός προσβάσιμων περιεχομένων που αναπτύχθηκαν -Απλότητα και διάδραση προϊόντος ή υπηρεσίας -Τιμή υπηρεσίας ή προϊόντος (προσιτότητα)
Κοινωνική επίδοση	-Προφίλ χρήστη -Αριθμός δικαιούχων -Αριθμός δικαιούχων με κατώτατο ημερομίσθιο

	-Αριθμός δικαιούχων σε μια ομάδα που διακρίνουν μια βελτίωση στην ποιότητα ζωής οφειλόμενη στο προϊόν ή την υπηρεσία
Κοινωνική καινοτομία	-Βαθμός της κοινωνικής καινοτομίας του προϊόντος ή υπηρεσίας -Καινοτομία στην κατηγορία των χρηστών στους οποίους απευθύνεται -Καινοτομία στο πρόβλημα που αντιμετωπίζεται

Ισχυρά και αδύνατα σημεία

Ισχυρά σημεία

Αυτή η μέθοδος μέτρησης είναι ακριβής, ρεαλιστική και καλά προσαρμοσμένη. Χάρη στους τομεακούς δείκτες, τα δεδομένα μπορούν να συλλέγονται και να αναλύονται και τα αποτελέσματα είναι εύκολο να κατανοηθούν. Αυτή η μέτρηση είναι επίσης πλήρης, γιατί λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τον κοινωνικό αντίκτυπο της επιχείρησης αλλά και τις οικονομικές της επιδόσεις, που πρέπει να μετρηθούν για να εξασφαλιστεί ότι ο κοινωνικός αντίκτυπος θα διαρκέσει μακροπρόθεσμα.

Αδύνατα σημεία

Η μέθοδος ταξινομικών αξιολογήσεων του CDI μετρά την επίδοση μιας κοινωνικής επιχείρησης και στοχεύει τα αποτελέσματά της σε πιθανούς χρηματοδότες. Δεν μπορεί να μετρήσει αποθησαυρισμό για την κοινωνία που να οφείλεται στη δράση μιας κοινωνικής επιχείρησης. Στόχος της είναι μάλλον να μετρηθεί η αποτελεσματικότητα της χρηματοδότησης.

Συμπεράσματα

Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου είναι απαραίτητη σε ιδιωτικούς ή δημόσιους επενδυτές που προτίθενται να χρηματοδοτήσουν ένα κοινωνικό έργο. Για τη μέτρηση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας τόσο της χρηματοδότησής τους όσο και του χαρτοφυλακίου τους, οι δημόσιοι επενδυτές βασίζονται σε οικονομικά και εξω-οικονομικά κριτήρια. Αυτό τους επιτρέπει να συγκρίνουν τη χρηματοδοτικές δυνατότητες και να παρακολουθούν τις επιδόσεις των πιο αποτελεσματικών κοινωνικών επιχειρήσεων. Η μέθοδος της ταξινομικής αξιολόγησης CDI μετρά οικονομικές και εξω-οικονομικές επιδόσεις με βάση τομεακά κριτήρια. Η μέθοδος μετρά την απόδοση ενός έργου και παρέχει εργαλεία αξιολόγησής του σε πραγματικό χρόνο. Δεν μπορεί, όμως, να μετρήσει τα χρήματα που εξοικονομήθηκαν από την κοινωνία λόγω των δραστηριοτήτων της επιχείρησης.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 3 - ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ SAA

Το πλαίσιο

Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει μια κοινωνική επιχείρηση που βασίζεται στην κοινότητα, που παρέχει υπηρεσίες αναψυχής στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι υπηρεσίες αναψυχής μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της υγείας και της ευημερίας όλων των μελών της κοινότητας, ανεξάρτητα από την ιδιότητά τους. Η χρησιμοποίηση των υπηρεσιών αναψυχής μπορούν να ενισχύσουν τις ζωές των ατόμων μέσω αυξημένης δραστηριότητας (για παράδειγμα κολύμπι, συνεδρίες γυμναστηρίου ή μαθήματα γιόγκα) και κοινωνική επαφή με άλλους. Ως αποτέλεσμα, τα οφέλη στην υγεία και την ευημερία θα μπορούσαν να μειώσουν την ανάγκη για ιατρική παρέμβαση, δημιουργώντας έτσι εξοικονόμηση κόστους για την Εθνική Υπηρεσία Υγείας της βρετανικής κυβέρνησης.

Το κοινωνικό όφελος της παροχής υπηρεσιών αναψυχής, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί και να μετρηθεί, αφού η πληροφορία βρίσκεται στο επίπεδο του κάθε ατόμου. Οι πάροχοι υπηρεσιών αναψυχής με βάση την κοινότητα πρέπει επίσης να λογοδοτούν για τον αντίκτυπό τους στις κοινότητες, δεδομένου ότι οι εθνικοί δείκτες επίδοσης της χώρας για πολιτιστικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες δεν περιλαμβάνουν μετρήσεις για τα κοινωνικά ζητήματα. Η οργάνωση αναψυχής που ονομάζεται JCL¹⁸ διαπίστωσε ότι η πληροφόρηση από την οικονομική λογιστική δεν παρέχει το επίπεδο των κοινωνικών πληροφοριών που απαιτείται. Για την αντιμετώπιση αυτού του κενού πληροφοριών, η JCL αποφάσισε να αναπτύξει το δικό της σύστημα κοινωνικής λογοδοσίας, χρησιμοποιώντας την κοινωνική λογιστική.

Η μέθοδος SAA (Social Accounting and Auditing – Κοινωνική Λογιστική και Έλεγχος) είναι ένα χρήσιμο πλαίσιο που μπορεί να βοηθήσει τις κοινωνικές επιχειρήσεις να αποδεικνύουν, βελτιώνουν και λογοδοτούν για τη διαφορά που προκαλούν. Η διαδικασία ανάπτυξης και παρουσίασης μέσω της κοινωνικής λογιστικής βοηθά μια οργάνωση να σχεδιάσει και να διαχειρισθεί τη δραστηριότητά της και να επιδείξει τα επιτεύγματά της. Ο οργανωτικός λογαριασμός παρέχει ένα λογικό και ευέλικτο πλαίσιο που του επιτρέπει να χρησιμοποιήσει υπάρχοντα συστήματα τεκμηρίωσης και πληροφόρησης για την απόκτηση μιας πλήρους άποψης των κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών επιδόσεων και του αντικτύπου τους. Η μέθοδος παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες για τον σχεδιασμό των μελλοντικών ενεργειών, τη βελτίωση των επιδόσεων και την συγκρότηση λογοδοσίας προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της οργάνωσης.

¹⁸ <http://www.jesmondcommunityleisure.co.uk>

Σκοποί και κύριοι στόχοι της SAA για μια κοινωνική επιχείρηση στηριζόμενη στην κοινότητα

Ο σκοπός της JCL είναι να παρέχει καλύτερες και προσιτές κοινοτικές υπηρεσίες, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υγεία, ευτυχία και η κοινωνική ευημερία όλων των μελών της κοινότητας. Μια βασική πτυχή του έργου της είναι να αυξήσει τον αθλητισμό και τη συμμετοχή στην αναψυχή του κοινού και των λιγότερο εκπροσωπούμενων ομάδων (εφήβων και οι ηλικιωμένων, για παράδειγμα). Η αποστολή της είναι στενά συνδεδεμένη με τις δύο βασικές αξίες της: την πίστη στη δύναμη του αθλητισμού και τις σχετιζόμενες με την αναψυχή σχετικές δραστηριότητες για τη βελτίωση της ζωής όλων των μελών της κοινότητας, ανεξάρτητα από την κατάσταση της υγείας τους ή της αναπηρίας, και την πίστη στην ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων για την κάλυψη των τοπικών αναγκών.

Τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη που επωφελούνται από τη χρήση της κοινωνικής λογιστικής είναι οι πελάτες, δεδομένου ότι η διεργασία παρέχει καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι εγκαταστάσεις μπορούν να βελτιώσουν την υγεία και την ευημερία τους. Άλλα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη στη διαδικασία κοινωνικής λογιστικής είναι το προσωπικό και οι εθελοντές, καθώς και η ευρύτερη κοινότητα.

Η περίπτωση: Η JCL, Ηνωμένο Βασίλειο

Η JCL είναι μια βραβευμένη κοινωνική επιχείρηση που προσφέρει ένα πλήρες φάσμα αθλητικών και σωματικών δραστηριοτήτων για όλους. Οι εγκαταστάσεις έκλεισαν το 1991 λόγω περικοπών της χρηματοδότησης από την τοπική κυβέρνηση και ξανάνοιξαν το 1992 ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με κοινωφελή χαρακτήρα. Οι σημερινές εγκαταστάσεις παρέχουν ένα πλήρες φάσμα υδάτινων δραστηριοτήτων, δύο σουίτες γυμναστικής, έναν πολλαπλής χρήσεως χώρο για χορό, συναφείς δραστηριότητες, ένα χώρο για μασάζ και φυσικοθεραπεία, δωμάτιο και δίπλα στην πισίνα σάουνα και χαμάμι. Η JCL παρέχει άλλες δραστηριότητες εκτός του κτιρίου, συμπεριλαμβανομένου ενός κλαμπ για δρομείς και καθιστικές ασκήσεις που προσφέρονται σε γηροκομεία για ηλικιωμένους.

Η μέθοδος μέτρησης

Η JCL αποφάσισε να προσδιορίσει και να αποδείξει τον αντίκτυπο της δράσης της μέσω κοινωνικών τεχνικών μέτρησης, χρησιμοποιώντας το πλαίσιο του δικτύου κοινωνικού ελέγχου¹⁹. Ένας κοινωνικός λογαριασμός βοηθά μια κοινωνική επιχείρηση να αντιληφθεί τον αντίκτυπό της στους ανθρώπους, τους πόρους και τον πλανήτη. Επίσης βοηθά στη διαχείριση της οργάνωσης και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της. Κάθε

¹⁹ (19) www.socialauditnetwork.org.uk

οργάνωση οποιουδήποτε μεγέθους ή κλίμακας, είτε εθελοντική, δημόσια ή ιδιωτική, μπορεί να χρησιμοποιήσει έναν κοινωνικό λογαριασμό. Το πλαίσιο της κοινωνικής λογιστικής χρησιμοποιεί τις βασικές αρχές για την υποστήριξη της διαδικασίας της, την εξασφάλιση αποτελεσματικού ελέγχου και τη δυνατότητα συνεχούς βελτίωσης. Η JCL έχει χρησιμοποιήσει την κοινωνική λογιστική από το 2004 και αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος του οργανωτικού συστήματος πληροφόρησης. Οι κοινωνικοί λογαριασμοί είναι σημαντικοί, καθότι παρέχουν στα ενδιαφερόμενα μέρη μια μέθοδο καταγραφής και κατανόησης της αξίας και της ωφέλειας από τις εγκαταστάσεις, καθώς και βοηθούν να εντοπιστούν οι τομείς που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την εμπειρία των ενδιαφερομένων μερών.

Η JCL ανέπτυξε τους κοινωνικούς λογαριασμούς της μέσω μιας πολυσταδιακής διαδικασίας, η οποία περιλάμβανε τον εντοπισμό των σκοπών και αξιών της οργάνωσης, οριοθετώντας τον κοινωνικό έλεγχο με ένα χάρτη των ενδιαφερόμενων μερών, με διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη και τον εντοπισμό ρεαλιστικών μεθόδων συλλογής δεδομένων, εφαρμογή του σχεδίου κοινωνικής λογιστικής και τη σύνταξη, την αναθεώρηση και τη δημοσίευση των λογαριασμών.

Η JCL ενίσχυσε περαιτέρω τη μεθοδολογία της κοινωνικής λογιστικής με την ανάπτυξη, μαζί με τρεις άλλους παρόχους υπηρεσιών αναψυχής, μιας γενικής «εργαλειοθήκης» με βάση την κοινωνική λογιστική. Σκοπός της εργαλειοθήκης ήταν να καθοδηγήσει τους άλλους οργανισμούς παροχής υπηρεσιών αναψυχής που επιθυμούν να λογοδοτούν για τον κοινωνικό τους αντίκτυπο.

Η διαδικασία

Οι βασικές αρχές που διέπουν τη διαδικασία χρησιμεύουν στο να αποσαφηνιστεί ο σκοπός, να καθορισθεί το πεδίο, να συμμετάσχουν δημοκρατικά τα ενδιαφερόμενα μέρη, να καθορίσουν τη σημασία, να γίνουν συγκρίσεις, να ενισχυθεί η διαφάνεια, να επαληθευθούν οι λογαριασμοί και να στερεωθεί η διαδικασία.

Κάθε τμήμα πρότεινε συγκεκριμένες πληροφορίες ενδιαφερομένων μερών κατά κατηγορία, αποτελέσματα και δείκτες, προσθέτοντας οποιαδήποτε διαθέσιμη βαθμολόγηση ή πληροφορίες για εθνικό δείκτη. Η JCL στήριξε το τετραμερές πλαίσιο της εργαλειοθήκης στους πελάτες, το κοινό, την τοπική κοινότητα και σε μια επίδειξη του δημοσίου οφέλους. Επέλεξε τους δείκτες που ήταν σχετικοί με το σκοπό της, προσδιόρισε τα κενά πληροφόρησης και άρχισε τη συλλογή στοιχείων.

Ισχυρά και αδύνατα σημεία

Ισχυρά σημεία

Επί αρκετά χρόνια, η εκτεταμένη εμπειρία της JCL με τη μέθοδο SAA επέτρεψε στην οργάνωση να επικεντρωθεί περισσότερο στις ανάγκες των ενδιαφερομένων μερών. Η μέθοδος έχει εμπεδωθεί στην οργάνωση και παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τη διαχείριση. Το σύστημα κοινωνικής λογιστικής έχει αντίκτυπο στους πόρους, σε όρους τόσο κόστους όσο και χρόνου, που αναμφισβήτητα δικαιολογείται από την αξία των πληροφοριών που προκύπτουν.

Η τακτική διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω της παραγωγής κοινωνικών λογαριασμών επέτρεψε στην JCL να ανταποκρίνεται περισσότερο και δημοκρατικά. Η επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι κεντρικής σημασίας για την κατανόηση του αντικτύπου της και τη βοήθιά να αλλάζει και να βελτιώνεται, όπου είναι αναγκαίο.

Αδύνατα σημεία

Μία αδυναμία της παρουσίασης του κοινωνικού αντικτύπου έγκειται στους περιορισμούς στη συλλογή δεδομένων. Η JCL διαθέτει μόνο μερικές πληροφορίες που να καταδεικνύουν τα αποτελέσματα σε ατομικό επίπεδο και δεν μπορεί ποτέ να ισχυρίζεται ότι τα αποτελέσματα και ο αντίκτυπος που προκύπτει από μια συγκεκριμένη παρέμβαση μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στο συγκεκριμένο έργο. Για παράδειγμα, ενώ ένα άτομο μπορεί να πετύχει οφέλη από τη βελτίωση της υγείας και ευημερίας του από τη συμμετοχή σε δραστηριότητες μιας τάξης, η αλλαγή αυτή θα μπορούσε επίσης να αποδοθεί σε άλλους παράγοντες.

Συμπεράσματα

Η κοινωνική λογιστική είναι σημαντική για την JCL υπό την έννοια ότι επιτρέπει να παρέχει τεκμηρίωση σχετικά με τον αντίκτυπο και την αξία της τόσο στα ενδιαφερόμενα μέρη όσο και την τοπική κοινότητα. Η διαδικασία κοινωνικής αναφοράς έχει ενσωματωθεί στις λειτουργικές και στρατηγικές διαδικασίες της για πάνω από 8 χρόνια, και οι κοινωνικοί λογαριασμοί έχουν γίνει ένα βασικό μέρος των πληροφοριών διαχείρισης και του κύκλου της ετήσιας λογοδοσίας. Οι πληροφορίες που περιέχονται στους λογαριασμούς βοηθούν την JCL τόσο να βελτιώνεται όσο και να αποδεικνύει τι κάνει. Η αποστολή, οι αξίες και οι επιδιώξεις της είναι κεντρικής σημασίας για το σκοπό της ως κοινωνικής επιχείρησης. Η κοινωνική λογοδοσία επιτρέπει στην JCL να τα εκφράσει με σαφήνεια και τακτικά στα ενδιαφερόμενα μέρη.

JCL είναι μια κοινοτική επιχείρηση, της οποίας κύριος σκοπός είναι να ανταποκρίνεται στις κοινοτικές ανάγκες για υπηρεσίες αναψυχής. Η οργάνωση, ωστόσο, θα πρέπει επίσης να λειτουργήσει ως μια επιτυχημένη εμπορική εταιρεία προκειμένου να είναι βιώσιμη και ικανή τόσο για την ανταπόκριση σε αυτούς τους στόχους όσο και για την ενίσχυση της τοπικής απασχόλησης. Η κατανόηση του αντικτύπου της οργάνωσης απαιτεί την επισήμανση και την καταγραφή των δραστηριοτήτων και της εμπειρίας των ανθρώπων που εργάζονται στην JCL και που χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις της. Η

λογοδοσία για τα κοινωνικά μέτρα είναι συνεχής και εξελισσόμενη διαδικασία, η οποία είναι θεμελιώδους σημασίας για την κουλτούρα της JCL.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ;

Το έργο των επαγγελματιών και των πανεπιστημιακών, σε συνδυασμό με την ανάλυση των συγκεκριμένων εμπειριών, έχει οδηγήσει σε ένα αναδυόμενο σύνολο γενικών αρχών σχετικά με τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου. Οι αρχές αυτές επικεντρώνονται γενικά στη σημασία των εκ των κάτω προς τα άνω πρωτοβουλιών που αποσκοπούν να συλλάβουν την κοινωνική αλλαγή με βάση τις ανάγκες και τις δραστηριότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2013). Παρά την πρόοδο αυτή, ένας αριθμός εννοιολογικών και πρακτικών προβλημάτων παραμένουν, όπως περιγράφεται παρακάτω.

Οι εννοιολογικές προκλήσεις περιλαμβάνουν τη διασφάλιση ότι:

- η μέτρηση είναι ένα εργαλείο για την επίτευξη μεγαλύτερου αντικτύπου, αντί να εστιάζουν στη λογοδοσία και την υποβολή εκθέσεων,
- ο ιδιωτικός, ο δημόσιος και ο κοινωνικός τομείς έχουν ισότιμη φωνή, έτσι ώστε να χαράζουν έναν πραγματικά υβριδικό χώρο,
- οι κατευθυντήριες γραμμές δεν περιορίζουν την καινοτομία στον κοινωνικό τομέα,
- οι δυσκολίες στη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν αποθαρρύνουν παρεμβάσεις χρηματοδότησης σε περιοχές που είναι πιο δύσκολο να μετρηθούν, αλλά κοινωνικά σημαντικές.

Οι πρακτικές προκλήσεις περιλαμβάνουν τη διασφάλιση ότι:

- οι απαιτήσεις για κοινωνικό αντίκτυπο δεν είναι υπερβολικά επαχθείς για τις κοινωνικές επιχειρήσεις,
- οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαθέτουν επαρκείς πόρους και ικανότητες για τη μέτρηση του αντικτύπου και η μέτρηση είναι αναλογική,
- οι ανάγκες τόσο των ενδιαφερόμενων μερών και της κοινωνικής επιχείρησης ταυτίζονται.

Εννοιολογικές προκλήσεις για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου παραμένει ένα

πολύτιμο εργαλείο για την επίτευξη ακόμη μεγαλύτερου αντικτύπου προς όφελος της κοινωνίας, και όχι να υποβαθμίζεται σε ένα απλό εργαλείο λογοδοσίας;

Σε πολύ γενικές γραμμές, ο στόχος της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου είναι να κατανοήσουμε, να διαχειριστούμε και να βελτιώσουμε τη διαδικασία πρόκλησης κοινωνικού αντικτύπου, με στόχο τη μεγιστοποίηση ή αριστοποίησή του (σε σχέση με τους διαθέσιμους πόρους) για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη τους (Hehenberger, Harling και Scholten, 2013).

Η εμπέδωση της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου στην καθημερινή εργασία των κοινωνικών επιχειρήσεων και τους χρηματοδότες τους πρέπει πρώτα απ' όλα να στοχεύει να προκαλέσει μια αλλαγή νοοτροπίας. Πιο συγκεκριμένα, αντί να είναι απλώς ένα ακόμη «στρώμα γραφειοκρατίας» ή μια «περιττή άσκηση», η μέτρηση πρέπει να γίνει ένα χρήσιμο εργαλείο που ολόκληρη η οργάνωση χρησιμοποιεί για να κατανοήσει, να αναλύσει, να επικοινωνήσει και να μάθει για τον αντίκτυπό της. Επιπλέον, υιοθετώντας μια προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου βοηθά στο να διασφαλιστεί ότι οδηγός των αποφάσεων σχετικά με το πώς θα εφαρμοσθεί η διαδικασία μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου και θα επιλεγούν οι κατάλληλοι δείκτες, είναι η ίδια η κοινωνική επιχείρηση (Pritchard, Ni Ógain και Lumley, 2012). Ιδανικά, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου θα πρέπει να χρησιμεύει για τον εντοπισμό και την εφαρμογή τρόπων διεύρυνσης των λειτουργιών μιας κοινωνικής επιχείρησης. Αυτό σημαίνει την ενσωμάτωση της μέτρησης του αντικτύπου στις βασικές διαδικασίες και τα εργαλεία λήψης αποφάσεων (για παράδειγμα, οι υπάρχοντες πίνακες επίδοσης του μάνατζμεντ και τα θέματα στην ημερήσια διάταξη της διαχειριστικής ομάδας), καθώς και την αποσαφήνιση των δεσμών μεταξύ των μετρήσεων του αντικτύπου και των επιπτώσεων και των αποφάσεων της διαχειριστικής ομάδας για βελτιστοποίηση της λήψης αποφάσεων με βάση τα δεδομένα.

Αναμφισβήτητα, αυτή η αλλαγή νοοτροπίας θα είναι ευκολότερο να επηρεάσει μεγάλες κοινωνικές επιχειρήσεις που διαθέτουν τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για τη διαχείριση του κοινωνικού αντικτύπου. Οι μικρές κοινωνικές επιχειρήσεις μπορεί να δυσκολευτούν να παραμείνουν βιώσιμες στην αγορά, δεδομένου ότι δεν διαθέτουν αυτούς τους απαιτούμενους πόρους. Όμως, και οι δύο τύποι των κοινωνικών επιχειρήσεων, θα πρέπει σταδιακά να μάθουν να εμπεδώνουν τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου στην επιχειρηματική κουλτούρα τους. Θα χρειάζονται καθοδήγηση και πόρους προκειμένου να το πράξουν.

Ένας από τους ρόλους των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, καθώς και άλλων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ, είναι να παρακολουθούν και να παρέχουν τέτοια καθοδήγηση, καθώς και να εξασφαλίζουν ότι η λογική της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου ριζώνει σταδιακά στη διαχείριση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ένας άλλος τρόπος για να εξασφαλιστεί ότι η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν είναι

ένα απλό εργαλείο λογοδοσίας, αλλά προωθεί στην πραγματικότητα μεγαλύτερο κοινωνικό αντίκτυπο, είναι να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι των ενδιαφερομένων μερών και των κοινωνικών επιχειρήσεων (για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το πώς να συμβιβαστούν οι απαιτήσεις των κοινωνικών επιχειρήσεων και των επενδυτών, ανατρέξτε στην ενότητα σχετικά με τις πρακτικές προκλήσεις).

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι η πολιτική της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου αντικατοπτρίζει τις καλύτερες προσεγγίσεις σε όλους τους τομείς (ιδιωτικό, δημόσιο και της κοινωνίας των πολιτών), αντί να δανείζονται υπερβολικά από τον ιδιωτικό τομέα;

Η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου αναφέρεται στον διαχωρισμό μιας νέας περιοχής με βάση την εμπειρία και τις βέλτιστες πρακτικές από όλους τους τομείς (ιδιωτικό, δημόσιο ή κοινωνία των πολιτών) και για την ανάπτυξη ενός υβριδικού χώρου (Battilana et al., 2012). Κατά συνέπεια, όλες οι φωνές χρειάζεται να ακουστούν και όλοι οι τομείς εμπειρογνωμοσύνης ν' αξιοποιηθούν.

Μέχρι τώρα, ο ιδιωτικός τομέας έχει επικεντρωθεί στην μέτρηση του οικονομικού και δημοσιονομικού αντικτύπου, ενώ ο δημόσιος τομέας έχει αναπτύξει τεχνικές για τη μέτρηση του αντικτύπου των δημόσιων πολιτικών, και οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις έχουν αναπτύξει τεχνικές για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου τους - κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, μέσω των κοινωνικών εκθέσεων.

Για μια συνολική προσέγγιση, θα πρέπει να αξιοποιηθεί η εκτεταμένη εμπειρία των εθνικών τμημάτων πολιτικής, των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και των αναπτυξιακών χρηματοδοτικών φορέων (όπως το αναπτυξιακό πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών²⁰, που έχουν εργαστεί για τη μέτρηση του αντικτύπου των δραστηριοτήτων τους επί πολλά χρόνια.

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι οι κατευθυντήριες γραμμές για την μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν περιορίζουν την κοινωνική καινοτομία, με άλλα λόγια, ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναπτύσσονται σε ένα κουτί που ταιριάζει με τις κατευθυντήριες γραμμές;

Η καθιέρωση άκαμπτων κατευθυντήριων γραμμών στη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου προκαλεί την ανησυχία ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις θα αναπτυχθούν με τρόπο περισσότερο συμβατό με αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές, πνίγοντας έτσι την καινοτομία στον κοινωνικό τομέα. Επιπλέον, αν και το σύνολο των κατευθυντήριων

²⁰ 'Handbook on planning, monitoring and evaluating for development results', <http://web.undp.org/evaluation/handbook/ch2-4.html>

γραμμών, που έχουν προκύψει ωφελούνται από μια εκ των κάτω προς τα άνω παρά εκ των άνω προς τα κάτω προσέγγιση, δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε είδος κοινωνικής επιχείρησης ή τομέα. Στην πραγματικότητα, το πρότυπο που τώρα προκύπτει από τη συνεχιζόμενη συζήτηση στη διεθνή σκηνή δεν είναι μια συγκεκριμένη μεθοδολογία μέτρησης του αντικτύπου. Μάλλον συνιστάται ένας αριθμός βημάτων ή συστατικών που αποτελούν τις βέλτιστες πρακτικές, ενώ επιτρέπεται μια ποικιλία μεθοδολογιών. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι επενδυτές στον κοινωνικό αντίκτυπο έχουν, συνεπώς, την ευελιξία να επιλέξουν ή όχι αν θα υιοθετήσουν αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές.

Ένας τρόπος για να βοηθηθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις να αναπτύξουν μεθόδους μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου χωρίς να περιορίζεται η κοινωνική καινοτομία είναι να προσφερθούν εργαλεία που ενισχύουν την ευελιξία, παρέχοντας παράλληλα καθοδήγηση. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι μια βιβλιοθήκη δεικτών για κάθε κοινωνικό αποτέλεσμα, την οποία η έκθεση GECES (2014) αποκαλεί «πλαίσιο». Η Big Society Capital [σ.μ.: ένας ανεξάρτητος χρηματοπιστωτικός φορέας με κοινωνική αποστολή, που ιδρύθηκε για την υποβοήθηση της αύξησης των κοινωνικών επενδύσεων στο Ην. Βασίλειο] στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει αναπτύξει τη «μήτρα αποτελεσμάτων», ενώ μια σειρά από Ευρωπαϊκές χώρες έχουν επινοήσει το λογισμικό ανοικτού κώδικα 'global value exchange'²¹(21) («χρηματιστήριο παγκόσμιων αξιών») [σ.μ.: πρόκειται για μια διαδικτυακή πλατφόρμα που επιτρέπει στους χρήστες να δημιουργήσουν τα δικά τους σχέδια και τους βοηθά να διαχειρίζονται και να μεγιστοποιούν την κοινωνική τους αξία.] βιβλιοθήκη δεικτών, καθώς και άλλες πρωτοβουλίες κατά συγκεκριμένο τομέα. Ο στόχος αυτών των βιβλιοθηκών δεν είναι να επιβάλουν δύο ή τρεις «βασικούς δείκτες» που κάθε κοινωνική επιχείρηση πρέπει να εκτιμήσει, σε μια προσέγγιση εκ των άνω προς τα κάτω, ένα μέγεθος ταιριάζει σε όλους. Αντίθετα, κάθε βιβλιοθήκη σε διαφορετική περιοχή κοινωνικών αποτελεσμάτων (προσχολική εκπαίδευση ή χειραφέτηση των γυναικών, για παράδειγμα) μπορούν να παρέχουν παραδείγματα δεικτών που άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν κρίνει χρήσιμους. Η βιβλιοθήκη θα μπορούσε να γίνει πηγή αναφοράς που βοηθά τις κοινωνικές επιχειρήσεις να επιλέξουν σχετικούς και κατάλληλους δείκτες από τη στιγμή που έχουν οριστεί τα στοιχεία που επιθυμούν να μετρήσουν.

Ενώ μια βιβλιοθήκη δεικτών θα έπρεπε να μειώσει περαιτέρω τους πόρους που σχετίζονται με τη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές, η επιλογή δεικτών που περιλαμβάνονται στη βιβλιοθήκη δεν θα πρέπει να είναι υποχρεωτική. Η απόφαση θα πρέπει μάλλον να καθοδηγείται από την κοινωνική επιχείρηση και εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες του προβλήματος που επιθυμεί να χειρισθεί, καθώς και η ανάλυση και κατανόηση του τι θέλει / χρειάζεται να μετρήσει. Αυτή η βιβλιοθήκη θα πρέπει να παραμένει ανοιχτή σε αναθεωρήσεις με βάση την εμπειρία και την ενημέρωση με νέους

²¹ (21) www.globalvaluexchange.org

δείκτες που προκύπτουν από πειραματισμούς με μεθόδους μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου.

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι οι δυσκολίες στη μέτρηση του αντικτύπου δεν αποθαρρύνουν παρεμβάσεις χρηματοδότησης σε περιοχές που είναι πιο δύσκολο να μετρηθεί, αλλ' όμως σημαντικές κοινωνικά;

Ορισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις λειτουργούν σε περιοχές όπου η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου είναι πιο περίπλοκη και όπου τεκμήρια των αποτελεσμάτων χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να εμφανιστούν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι κατευθυντήριες γραμμές μπορεί να οδηγήσουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις να επιλέξουν ευκολότερες ομάδες δικαιούχων για τις υπηρεσίες τους. Σε αυτό το σενάριο, ενώ επιτυγχάνουν τους στόχους στο χαρτί, στην πραγματικότητα έχουν χαμηλή απόδοση σε αποτελέσματα, μια πρακτική γνωστή ως «επιλεκτική» (GECES, 2014).

Συνεπώς, η πρόκληση είναι να εξασφαλιστεί ότι δημόσιες αρχές, φιλάνθρωποι και επενδυτές κοινωνικού αντικτύπου να επενδυτές κοινωνικού αντικτύπου χρηματοδοτούν όχι μόνο κοινωνικές επιχειρήσεις που αποδεικνύουν απτά αποτελέσματα, αλλά και εκείνες που επικεντρώνονται σε άυλα αποτελέσματα.

Οι επενδυτές κοινωνικού αντικτύπου χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: αυτούς που χρειάζεται να αντλούν μόνοι τους κεφάλαια, επιλέγοντας να στηρίζουν τομείς οι οποίοι αποδεικνύουν πιο απτό αντίκτυπο, και εκείνους που προτιμούν να αντιμετωπίσουν πιο εδραιωμένα και σύνθετα προβλήματα με λιγότερο χειροπιαστά αποτελέσματα. Ο βασικός κίνδυνος είναι ότι μπορεί να υπάρχουν πολύ λίγοι χρηματοδότες της τελευταίας κατηγορίας και ότι πολλές νέες και καινοτόμες παρεμβάσεις, καθώς και δυσκολότερα στην επίλυσή τους προβλήματα, δεν θα θεωρείται πιθανό να χρηματοδοτηθούν. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ιδιώτες επενδυτές μπορεί να μην είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν το πλήρες φάσμα των επενδυτικών απαιτήσεων των κοινωνικών επιχειρήσεων, και, επίσης, ότι δημόσιοι και φιλάνθρωποι επενδυτές είναι πάντα απαραίτητοι.

Ένα μέσο υποστήριξης των πιο δύσκολων ζητημάτων που σχετίζονται με την συνηγορία και αλλαγή πολιτικής είναι η δημιουργία ενδιάμεσων στόχων («αποτελεσμάτων των δεικτών επίδοσης»), που οδηγούν στο μακροπρόθεσμο στόχο. Έτσι, η μέτρηση του αντικτύπου που προκλήθηκε από την κοινωνική επιχείρηση και τον κοινωνικό επενδυτή θα πρέπει να επικεντρωθεί στους ενδιάμεσους στόχους, διατηρώντας στο νου τον μακροπρόθεσμο στόχο.

Ελαχιστοποίηση του κινδύνου χαμηλής χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων που εμπλέκονται στις δύσκολα αντιμετωπίσιμες περιοχές μπορεί να επιτευχθεί με την εξασφάλιση ότι οι κατευθυντήριες γραμμές μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου δεν ισχύουν μόνο για την κοινωνική επιχείρηση, αλλά επίσης και για τον επενδυτή κοινωνικού αντικτύπου. Η κατανόηση του είδους της κοινωνικής αλλαγής που επιδιώκει ο επενδυτής κοινωνικού αντικτύπου και πώς να το επιτύχει (μέσω της επενδυτικής

διαδικασίας) είναι εξίσου σημαντικό με την ενθάρρυνση μέτρησης του αντικτύπου στο επίπεδο της κοινωνικής επιχείρησης για την εξασφάλιση μιας αντικτυπο-κεντρικής προσέγγισης σε όλες τις δραστηριότητες της.

Πρακτικές προκλήσεις

Πώς να αποφεύγεται η υπερβολική επιβάρυνση των κοινωνικών επιχειρήσεων με πολλές απαιτήσεις μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου, με άλλα λόγια, πώς να εφαρμόζεται η αναλογικότητα;

Ουσιαστικά, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου θα πρέπει να θεωρείται ως πιθανή πηγή δημιουργίας αξίας και όχι απλώς ως μηχανισμός λογοδοσίας (Edens and Lall, 2014). Καλή μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου πρέπει να εξισορροπεί τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων μερών με την υποχρέωση να μην χάνονται γενικά περιορισμένοι πόροι για ασήμαντες μετρήσεις (GECES, 2014). Ο αρχή της αναλογικότητας συμβάλλει στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Αυτή η αρχή της αναλογικότητας ισχύει τόσο για το εξωτερικό ενδιαφερόμενο μέρος που λαμβάνει πληροφορίες όσο και για τον στοχοθετημένο ή επιτυγχανόμενο κοινωνικό αντίκτυπο. Αφορά επίσης την ίδια την κοινωνική επιχείρηση καθόσον θα λαμβάνει αποφάσεις στηριζόμενες στον επιτυγχανόμενο κοινωνικό αντίκτυπο.

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η κοινωνική επιχείρηση πρέπει να διαβουλεύεται με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη, πριν αποφασίσει αν θα μετρήσει μια συγκεκριμένη πτυχή των εργασιών της, ποια μεθοδολογία θα χρησιμοποιήσει και το επίπεδο λεπτομέρειας που απαιτείται (GECES, 2014). Στο πλαίσιο της προσέγγισης της μέτρησης του αντικτύπου με βάση τα ενδιαφερόμενα μέρη, αυτή η διαβούλευση θα πρέπει να υπόκειται σε εκτίμηση της κοινωνικής επιχείρησης σχετικά με την αναλογικότητα. Η έκθεση της GECES αναφέρει αναλυτικά τα στοιχεία που μια κοινωνική επιχείρηση πρέπει να εξετάσει κατά την εφαρμογή της αναλογικότητας, συμπεριλαμβανομένου του τι είναι πιθανό να αλλάξει ως αποτέλεσμα της μέτρησης της αναλογικότητας, αν αυτό σχετίζεται με ένα σχετικό αποτέλεσμα και με ένα ενδιαφερόμενο μέρος του οποίου τα ενδιαφέροντα και η δέσμευση ενδιαφέρουν, τις σχετικές προθεσμίες για την μέτρηση και το συνεχές ενδιαφέρον των ενδιαφερόμενων μερών (GECES, 2014).

Περαιτέρω συζήτηση γύρω από την αναλογικότητα θα ήταν σαφώς χρήσιμη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλα θεσμικά όργανα θα μπορούσαν παρέχουν ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία μέσω πρόσθετης έρευνας και καθοδήγησης.

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν επαρκείς πόρους και ικανότητες για τη μέτρηση του αντικτύπου;

Το θέμα των πόρων είναι στενά συνδεδεμένο με εκείνο της αναλογικότητας. Ενώ

ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας μπορούν να έχουν τους πόρους για να αφιερώσουν στη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου, η πλειονότητα όμως δεν έχει. Επιπλέον, δεδομένου ότι οι πόροι είναι ένα πραγματικό πρόβλημα για τις περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις (και μια πραγματική ανησυχία για τις μικρές και νεοπαγείς κοινωνικές επιχειρήσεις), τα σχέδια προϋπολογισμού και στελέχωσης πρέπει να περιλαμβάνουν τη μέτρηση του αντικτύπου.

Οι οργανισμοί συχνά αρχίζουν να μετρούν τις κοινωνικές επιπτώσεις τους επειδή απαιτείται να το πράξουν από τους χρηματοδότες. Στη συνέχεια κατανοούν τη χρησιμότητα της μέτρησης στη βελτίωση των υπηρεσιών (Pritchard, Ni Ógaín και Lumley, 2012). Η ανησυχία, ωστόσο, είναι ότι πολύ λίγοι χρηματοδότες είναι πρόθυμοι να υποστηρίξουν κοινωνικές επιχειρήσεις μετρώντας τον αντίκτυπό τους.

Για την αντιμετώπιση του ζητήματος των σπάνιων πόρων, η πρώτη λύση είναι να αποφευχθούν οι άκαμπτες μέθοδοι μέτρησης / δείκτες, που αντί να βοηθήσουν κοινωνικές επιχειρήσεις να αναπτύξουν τις δικές τους μεθόδους μέτρησης, παρέχοντάς τους στοχευμένα κεφάλαια και ανταλλαγή στοιχείων και βέλτιστων πρακτικών. Η δεύτερη λύση είναι να ζητηθεί από τους ενδιαφερόμενους οι οποίοι ζητούν συγκεκριμένες μετρήσεις, να αναλάβουν τα σχετικά έξοδα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορούσε επίσης να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο διευκολύνοντας το περιβάλλον για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου, για παράδειγμα με την παροχή συγκεκριμένων επιχορηγήσεων.

Τέλος, το ευρωπαϊκό επιπέδου κέντρο γνώσης που προτείνει η GECES θα μπορούσε να είναι ο φυσικός πόρος για τις μετρήσεις του κοινωνικού αντικτύπου, παρέχοντας πρακτική βοήθεια και καθοδήγηση.

Πώς να ευθυγραμμιστούν οι ανάγκες των επενδυτών και των κοινωνικών επιχειρήσεων;

Η ευθυγράμμιση των αναγκών των ιδιωτών επενδυτών και των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι ένα σημαντικό νέο πεδίο που χρειάζεται να αναπτυχθεί από πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα εκείνες που δραστηριοποιούνται σε τομείς που στηρίζονται στο ανθρώπινο (και όχι στο οικονομικό) κεφάλαιο και δεν έχουν ποτέ συνεργαστεί με ιδιώτες χρηματοδότες. Οι επενδυτές πρέπει να κατανοήσουν τους περιορισμούς και τους στόχους των κοινωνικών επιχειρήσεων και να τις βοηθήσουν αποτελεσματικά να αυξήσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο.

Σημειώνεται πρόοδος στον τομέα αυτό και η εκ των κάτω προσέγγιση θα πρέπει - θεωρητικά - να εξασφαλίσει ότι η διαδικασία και τα αποτελέσματα είναι σχετικά με την κοινωνική επιχείρηση. Επιπροσθέτως, ενθαρρύνοντας τους επενδυτές να σκεφτούν για τη

θεωρία τους της αλλαγής κατά τη διαδικασία της δέουσας επιμέλειας²² και πώς συγκρίνεται με η θεωρία της κοινωνικής επιχείρησης για την αλλαγή, μπορεί να αναπτυχθεί διάλογος για τις ενδεχόμενες διαφορές. Στην ιδανική περίπτωση, η ευθυγράμμιση των στόχων του επενδυτή και της κοινωνικής επιχείρησης λαμβάνει χώρα πριν επενδυθούν τα χρήματα για να αποφευχθούν θέματα μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου αργότερα στον επενδυτικό κύκλο (Hehenberger, Harling and Scholten, 2013). Ωστόσο, η δυναμική της ισχύος μεταξύ χρηματοδοτών και κοινωνικών επιχειρήσεων σημαίνει ότι η διαδικασία αυτή θα εξακολουθεί να αποτελεί μια πρόκληση.

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που συζητήθηκαν παραπάνω, περαιτέρω έρευνα και ενδεχόμενη καθοδήγηση πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλους οργανισμούς, όπως ο ΟΟΣΑ, θα ήταν ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, προκειμένου να:

1) διασφαλιστεί ότι όλοι οι τομείς θα έχουν την ίδια δυνατότητα λόγου στη συζήτηση για την μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου και θα θεωρούν ευπρόσδεκτους χρηματοπιστωτικούς φορείς στο τραπέζι των συζητήσεων,

2) υποστηρίξουν και αξιολογήσουν την αξία των υφιστάμενων μεθόδων μέτρησης που αποδείχθηκαν ικανοποιητικές στους χρήστες τους,

3) στηρίξουν τη δημιουργία μιας μήτρας αποτελεσμάτων συνοδευόμενη από μια βιβλιοθήκη δεικτών ανοικτού κώδικα για κοινωνικές επιχειρήσεις,

4) παρακολουθούν τομείς και κοινωνικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν δημόσια κεφάλαια και κεφάλαια από την αγορά κοινωνικής επένδυσης, για να διασφαλιστεί ότι οι νέες και καινοτόμες παρεμβάσεις, καθώς και δυσεπίλυτα προβλήματα, εξακολουθούν να λαμβάνουν χρηματοδότηση,

✓αν όχι, να διερευνηθεί η δυνατότητα χρησιμοποίησης της δημόσιας χρηματοδότησης για τη συμπλήρωση του κενού, σε συνδυασμό με την ενεργό δημόσια πολιτικής προώθησης της κοινωνικής καινοτομίας,

5) διεξάγεται συμπληρωματική έρευνα και να προσφέρονται κατευθύνσεις πολιτικής για την αναλογικότητα, τη σώρευση και τη διαφοροποίηση,

6) δημιουργηθεί ένα διευκολυντικό περιβάλλον για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου, μέσω:

²² Η GECES (2014) ορίζει την θεωρία της αλλαγής ως «το μέσον (ή την αιτιολογική αλυσίδα) με την οποία οι δραστηριότητες παράγουν αποτελέσματα, και χρησιμοποιούν πόρους (εισροές) κατά τη διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη μεταβλητές στην παροχή υπηρεσιών και την ελευθερία των χρηστών των υπηρεσιών να επιλέγουν. Αυτό αποτελεί τόσο ένα σχέδιο για το πώς το αποτέλεσμα πρόκειται να επιτευχθεί και μια εξήγηση για το πώς αυτό έχει συμβεί (που εξηγείται μετά το γεγονός).»

✓ χρηματοδότησης που θα είναι διαθέσιμη μέσω ειδικών παροχών για τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου,

✓ ίδρυσης ενός ευρωπαϊκού επιπέδου κέντρου γνώσης για την παροχή πρακτικής βοήθειας και καθοδήγησης,

7) χορηγηθεί ελεύθερα προσβάσιμη βάση δεδομένων, ίσως εντός της αρμοδιότητας του ευρωπαϊκού επιπέδου κέντρου γνώσης, για να συλλέγονται και ομαδοποιούνται μελέτες αντικτύπου για περιοχές πολλαπλής παρέμβασης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια σειρά από ζητήματα γύρω από τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου επιπτώσεων έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη χάραξη πολιτικής.

Πρώτον, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου μπορεί να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση των ενδιαφερόμενων μερών και του κοινού για τη σημασία των κοινωνικών επιχειρήσεων, να αποτρέψει συμπεριφορές που δεν ευθυγραμμίζονται με τη δεδηλωμένη αποστολή της επιχείρησης και να δικαιολογήσει ενδεχομένως ευνοϊκή μεταχείριση από το δημόσιο τομέα, δεδομένης της αποδεδειγμένης συμβολής τους στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων. Τούτου λεχθέντος, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο για τον προσδιορισμό των κοινωνικών επιχειρήσεων. Στην πραγματικότητα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις που δεν ζητούν χρηματοδότηση, ή δεν τους ζητείται από τους χρηματοδότες τους να μετρήσουν τον αντίκτυπό τους, μπορούν επίσης να προσδιοριστούν ως τέτοιες, εφόσον πληρούν τα κριτήρια που καθορίζονται από την πρωτοβουλία κοινωνικής επιχειρηματικότητας (της οποίας ο γενικός ορισμός των κοινωνικών επιχειρήσεων δεν αναφέρει τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου).

Κατά συνέπεια, οι λόγοι πολιτικής που παρουσιάζονται σε αυτή την περίληψη δεν θα πρέπει να θεωρηθούν ως ένας τρόπος για την προώθηση της ανάπτυξης των ίδιων των κοινωνικών επιχειρήσεων, αλλά μάλλον της ανάπτυξης της μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου καθαυτού. Αυτό δεν μειώνει τη σημασία της ενθάρρυνσης της υιοθέτησης πρακτικών μέτρησης του αντικτύπου. Αντίθετα, απαιτεί ότι η εφαρμογή τους πηγαίνει χέρι-χέρι με την επίσημη αναγνώριση και τη ρύθμιση των κοινωνικών επιχειρήσεων, ένα γενικό στόχο που επιδιώκεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αρκετά Κράτη Μέλη.

Δεύτερον, η μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου απαιτεί όχι μόνο εξειδικευμένες δεξιότητες, αλλά και χρόνο, χρήμα και προσπάθεια (όπως αποδεικνύεται από τις μελέτες περιπτώσεων που παρουσιάστηκαν παραπάνω). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν απουσιάζουν

εύχρηστα, ευρέως γνωστά εργαλεία και μέθοδοι μέτρησης που να έχουν συνδιαμορφωθεί με τις ίδιες τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Χρόνος χρειάζεται όχι μόνο για να εφαρμοστούν τα διάφορα στάδια της διαδικασίας μέτρησης, αλλά και για να προσδιοριστούν και να συγκεντρωθούν τα αναγκαία δεδομένα, να διεξαχθεί η ανάλυση, να συνταχθεί η έκθεση και να διαδοθούν τα αποτελέσματα. Ο καθορισμός των αιτιωδών σχέσεων που απαιτείται για να αξιολογηθεί πραγματικά ο αντίκτυπος μιας οργάνωσης είναι ένα από τα πιο προκλητικά καθήκοντα στις κοινωνικές επιστήμες και απαιτεί ειδική για το θέμα δεξιοότητα. Η πολυπλοκότητα αυξάνεται όταν, επιπλέον της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας μιας συγκεκριμένης πρωτοβουλίας ή οργανισμού, πρέπει να συγκριθεί ο αντίκτυπος διαφόρων μέτρων ή να καθοριστεί το ισοδύναμο σε ομάδες αναφοράς, ώστε να καθορισθεί πώς μπορεί να διαφέρουν τα αποτελέσματα.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, ιδίως οι μικρές, δεν έχουν (και είναι απίθανο να αποκτήσουν ποτέ) τους πόρους για να πληρώνουν για προσωπικό που αφιερώνεται αποκλειστικά και μόνο σε δραστηριότητες μέτρησης του αντικτύπου ή για να αποκτήσουν τις απαραίτητες ικανότητες στην αγορά. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε τομείς εντάσεως εργασίας με μειωμένο περιθώριο κέρδους, είτε οι δραστηριότητές τους χρηματοδοτούνται από τον δημόσιο τομέα ή μέσω της παροχής υπηρεσιών στους καταναλωτές.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα υψηλά κόστη, , εάν οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι οι μόνες οντότητες από τις οποίες απαιτείται μέτρηση και παρουσίαση του κοινωνικού αντικτύπου τους, είναι πολύ πιθανό να σημειωθούν στρεβλώσεις. Αν οι ίδιες απαιτήσεις δεν ισχύουν για τις δημόσιες υπηρεσίες ή για τις παραδοσιακές επιχειρήσεις, οι οργανώσεις αυτές θα έχουν ένα σαφές πλεονέκτημα (από την άποψη του χαμηλότερου κόστους) σε σχέση με τις κοινωνικές επιχειρήσεις με τις οποίες αυτές ανταγωνίζονται.

Για όλους αυτούς τους λόγους, θα ήταν δίκαιο να εφαρμόζονται οι ίδιες απαιτήσεις για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου σε όλους τους τύπους των οργανώσεων που παράγουν τις ίδιες υπηρεσίες (διατήρηση της αναλογικότητας ως κριτήριο) και να επινοήσουν τρόπους αποζημίωσης για το πρόσθετο κόστος που θα έπρεπε να φέρουν. Δεδομένης της πολυπλοκότητας του σχεδιασμού αποτελεσματικών εργαλείων κοινωνικής μέτρησης, θα ήταν πιο συνετό να προωθηθούν μέθοδοι μέτρησης για την ανάλυση του αντικτύπου που να είναι ευρέως διαδεδομένες, εύκολες στην εφαρμογή και απαιτούν ελάχιστο χρόνο από το προσωπικό.

Ίσως θα ήταν ενδιαφέρον να εισαχθούν και να υποστηριχθούν σχέδια σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, που στοχεύουν στην ανάπτυξη μοντέλων μέτρησης του κοινωνικού αντικτύπου, που στοχεύουν στις πιο κοινές δραστηριότητες, όπως η ένταξη στην εργασία, η φροντίδα των παιδιών ή υπηρεσίες για άτομα με αναπηρίες. Αντί να αναπτυχθούν νέοι δείκτες (δεδομένου ότι ορισμένοι υπάρχουν ήδη), τα έργα αυτά θα πρέπει να αποσκοπούν στο

σχεδιασμό μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, έτσι ώστε ο αντίκτυπος να μπορεί να μετρηθεί και να συγκριθεί ομοιογενώς. Οι μέθοδοι θα πρέπει να τίθενται στη διάθεση των κοινωνικών επιχειρήσεων, μαζί με τα άλλα είδη υποστήριξης που αναφέρθηκαν προηγουμένως (η βιβλιοθήκη δεικτών, για παράδειγμα). Θα πρέπει να δομηθούν με τρόπο ώστε να ικανοποιούνται διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων και των ιδιωτικών επενδυτών και των ίδιων των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ένα τρίτο σημαντικό στοιχείο που πρέπει να εξεταστεί είναι η υποχρεωτική φύση της μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου. Η ανάλυση της βιβλιογραφίας σχετικά με το θέμα, δείχνει ότι ακόμη και όταν η εταιρική κοινωνική δημοσιοποίηση είναι υποχρεωτική, πολλές εταιρείες δεν προσαρμόζονται με τις νομικές απαιτήσεις (Criado-Jimenez et al, 2008, Adams et al., 1995, Larrinaga et al., 2002, Day and Woodward, 2004, Llana et al., 2007).

Μερικοί συγγραφείς (Hess and Dunfee, 2007) πιστεύουν ότι όχι μόνο πρέπει η δημοσιοποίηση να είναι υποχρεωτική, αλλά θα πρέπει επίσης να παρουσιάζεται με μια «ενιαία τυποποιημένη μορφή που καθορίζεται από ένα κυβερνητικό όργανο, αλλά να περιλαμβάνει επαρκή ευελιξία για να μπορεί να προσαρμόζεται σε όλες τις επιχειρήσεις». Αυτό ταιριάζει με την προσέγγιση της ιταλικής κυβέρνησης για «διαπιστευμένες» κοινωνικές επιχειρήσεις (Andreaus και Costa, 2014). Μια υποχρεωτική και τυποποιημένη δημοσιοποίηση υποχρεώνει τις εταιρείες να ακολουθήσουν την ίδια μορφή και να δημοσιοποιούν την ίδια πληροφόρηση. Στην πραγματικότητα, όμως, μόνο ένας σχετικά μικρός αριθμός των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ιταλία συμμορφώνονται με τον κανονισμό (Andreaus and Costa, 2014, Anner, 2014).

Οι διαμορφωτές πολιτικής θα πρέπει να έχουν κατά νου αυτό το παράδειγμα της σχετικής αναποτελεσματικότητας της έκδοσης εντολής μέτρησης, αν θέλουν να υποστηρίξουν μια πραγματική στροφή προς μια αποτελεσματική μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου. Δεδομένου ότι η υποχρεωτική δημοσιοποίηση δεν φαίνεται αρκετά αποτελεσματική και ότι η μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου εξακολουθεί να αποτελεί εξελισσόμενο τομέα – όπως και οι ίδιες οι κοινωνικές επιχειρήσεις - οι διαμορφωτές πολιτικής δεν θα πρέπει μόνο να υποστηρίζουν τη χρήση δοκιμασμένων υφιστάμενων μεθόδων μέτρησης, αλλά και να παρέχουν κίνητρα (τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα) πειραματισμού με εθελοντικές μεθόδους μέτρησης εκ των κάτω προς τα άνω.

Μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες προσεγγίσεις:

- χρηματοδότηση έρευνας και πειραματισμού για μετρήσεις και μεθοδολογίες, ιδιαίτερα πιο καινοτόμες προσεγγίσεις και προσεγγίσεις που στοχεύουν σε πιο κοινές δραστηριότητες,

- ένταξη της υιοθέτησης των μεθόδων μέτρησης κοινωνικού αντικτύπου μεταξύ των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται από τη δημόσια διοίκηση για τη χορήγηση κεφαλαίων στους παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών, τόσο του δημόσιου όσο και των ιδιωτών και για τους κερδοσκοπικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα φορείς (κυρίως μέσω δημόσιων συμβάσεων και κατά την ανανέωση των υφιστάμενων συμβάσεων),
- δημοσίευση ευρημάτων έρευνας και πειραματισμού σε έναν εύκολα προσβάσιμο χώρο,
- δημιουργία μιας βιβλιοθήκης δεικτών και μεθόδων μέτρησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-
- - Adams, C. A. (2004), ‘The ethical, social and environmental reporting performance portrayal gap’, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 17(5), pp. 731-757.
 - - Adams, C. A., Coutts, A. and Harte, G. (1995), ‘Corporate Equal Opportunities (non-) Disclosure’, *British Accounting Review*, Vol. 27, pp. 87-108.
 - - Andreaus, M. (2006), ‘La legge delega sull’impresa sociale: quali implicazioni dal punto di vista aziendale’ (The enabling law on social enterprise: implications from a business perspective), *Impresa Sociale*, Vol. 75(3), pp. 100-113.
 - - Andreaus, M. (2007), ‘Quale modello di rendicontazione per l’impresa sociale?’ (Which reporting model for social enterprises?), *Impresa Sociale*, Vol. 76(1), pp. 59-78.
 - - Andreaus, M. and Costa, E. (2014, forthcoming), ‘Toward an Integrated Accountability Model for Non-Profit Organisations’, in Costa E., Parker, L. and Andreaus, M. (eds.),
 - - Anner, J. (26 September 2014), ‘Jessica Alba and the impact of social enterprises’, *Stanford Social Innovation Review* blog,
 - - Arvidson, M., Lyon, F. and McKay, S. (2013), *Valuing the social? The nature and controversies of measuring social return on investment (SROI)*,
 - - Austin, J., Stevenson, H. and Skillern, J. W. (2006), ‘Social and commercial entrepreneurship: same, different, or both’, *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 30(1), pp. 1-22.
 - - Avise/ESSEC Business School/ Mouves (2013), *Petit précis de l’évaluation de l’impact social*, http://www.avise.org/sites/default/files/atoms/files/20140204/201310_Avise_Essec_Mouves_ImpactSocial.pdf
 - - Bassi, A. (2013), ‘How to measure the intangible? Towards a system of indicators (S.A.V.E.) for the measurement of the performance of social enterprises’, in Franz, H.-W., Howaldt, J. and Hochgerner, J. (eds.) (2013), *Challenge Social Innovation. Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society*, Springer, Berlin, pp. 326-350.
 - - Battilana, J. et al. (2012), ‘In search of the hybrid ideal’, *Stanford Social Innovation Review*, Vol. 10(3)

- - Bebbington, J. and Thy, C. (1999), 'Compulsory Environmental Reporting in Denmark: An Evaluation', Social and Environmental
- - Bornstein, D. (2004), 'How to change the world: Social entrepreneurs and the power of new ideas', Oxford University Press, Oxford.
- - Borzaga, C. and Defourny, J. (eds.) (2001), The emergence of social enterprises, Routledge, London.
- - Charles, S. P. and Joseph, J. (1885), 'On Small Differences in Sensation',
- - Christensen, R. A. and Ebrahim, A. (2006), 'How does accountability affect mission? The case of a non-profit serving immigrants and refugees', Nonprofit Management and Leadership , Vol. 17(2), p. 195.
- - Clark, C. et al. (2004), 'Double bottom line project report: Assessing social impact in double bottom line ventures', Methods catalog, http://www.riseproject.org/DBL_Methods_Catalog.pdf
- - Clifford, J. (2014), 'Impact Evaluation by Social Enterprises: Measuring the un-measurable?', 10th annual meeting of the OECD LEED forum on partnerships and local development, Stockholm, April 2014, <http://www.oecd.org/cfe/leed/10th-fplg-meeting.htm>
- - Clifford, J., Hehenberger, L. and Fantini, M. (2014), 'Proposed approaches to social impact measurement in European Commission legislation and in practice relating to: EuSEFs and the EaSI',
- - Criado-Jiménez, I. et al. (2008), 'Compliance with Mandatory Environmental Reporting in Financial Statements: The Case of Spain (2001-03)', Journal of Business Ethics, Vol. 79, pp. 245-262.
- - Dart, R., Clow, E. and Armstrong, A. (2010), 'Meaningful difficulties in the mapping of social enterprises', Social Enterprise Journal, Vol. 6(3), pp. 186-193.
- - Day, R. and Woodward, T. (2004), 'Disclosure of information about employees in the Directors' report of UK published financial statements: substantive or symbolic?', Accounting Forum , Vol. 28, pp. 43-59.
- - Deegan, C. and Rankin, M. (1996), 'Do Australian companies report environmental news objectively? An analysis of environmental disclosures by firms prosecuted successfully by the Environmental Protection uthority', Accounting, Auditing and Accountability Journal , Vol. 9(2), pp. 50-67.
- - Dees, J. G. (1998), The meaning of social entrepreneurship, Duke University publication, Durham, NC,
- - Dees, J. G. and Economy, P. (2001), 'Social entrepreneurship', in Dees, J. G., Emerson, J. and Economy, P.(eds.), Enterprising Non-profits: A Toolkit for Social Entrepreneurship, Wiley, Canada and USA, pp. 1-18.
- - Defourny, J. and Nyssen, M. (2008), 'Social enterprise in Europe: recent trends and developments', Social Enterprise Journal, Vol. 4(3), pp. 203-228.
- - Drayton, W. (2002), 'The citizen sector: Becoming as entrepreneurial and competitive as business', California Management Review, Vol. 4(3), pp. 120-132.
- - Ebrahim, A. and Rangan, V. K. (2010), 'The Limits of Nonprofit Impact: A Contingency Framework for Measuring Social Performance', Harvard Business School Working Paper , No. 10-099, <http://hbswk.hbs.edu/item/6439.html>

- - Edens, G. and Lall, S. (8 July 2014), 'Measurement for small and growing businesses', Stanford Social Innovation, Review blog 8 July 2014,
- - Edwards, M. and Hulme, D. (1996), 'Too close for comfort? The impact of official aid on nongovernmental organisations', *World Development*, Vol. 24(6), pp. 961-973.
- - Emerson, J. (2003), 'The blended value proposition: Integrating social and financial returns', *California Management Review*, Vol. 45(4), pp. 35-51.
- - Emerson, J., Wachowicz, J. and Chun, S. (2000), 'Social return on investment: Exploring aspects of value creation in the non-profit sector', The Roberts Foundation, San Francisco.
- - Environmental Management Accounting, Supply Chain Management, and Corporate Responsibility Accounting, Springer, New York.
- - Epstein, M. J. and McFarlan, F. W. (2011), 'Measuring the Efficiency and Effectiveness of a Nonprofit's Performance', *Strategic Finance*, Vol. 93(4), pp. 27-34.
- - European Commission (2013), 'Social Economy and Social Entrepreneurship',
- - European Economic and Social Committee (2013), 'Opinion of the European Economic and Social Committee on social impact measurement (own-initiative opinion)', (2014/C 170/03) EESC (2013) INT 721.
- - Galera, G. and Borzaga, C. (2009), 'Social enterprise: an international overview of its conceptual evolution and legal implementation', *Social Enterprise Journal*, Vol. 5(3), pp. 210-228, London.
- - Gentile, M. C. (2000), 'Social Impact Management: A Definition', Discussion Paper II, The Aspen Institute, <https://www.aspeninstitute>.
- - Gibbon, J. and Dey, C. (2011), 'Developments in Social Impact Measurement in the Third Sector: Scaling Up or Dumbing Down?',
- - Gray, R. (2002), 'The social accounting project and Accounting Organizations and Society Privileging engagement, imaginings, new accountings and pragmatism over critique?', *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 27(7), pp. 687-708.
- - Gray, R. H., Owen, D. L. and Adams, C. (1996), *Accounting and Accountability: Changes and Challenges in Corporate Social and*
- - Gray, R., Dillard, J. and Spence, C. (2011), 'A brief re-evaluation of 'The Social Accounting Project'', in Ball A. and Osborne, S. P. (eds.), *Social Accounting and Public Management. Accountability for the Common Good*, Routledge, New York, pp. 12-22.
- - Harding, R. (2004), 'Social enterprise: The new economic engine?', *Business Strategy Review*, Vol. 15(4), pp. 39-43.
- - Harlock, J. (2013), 'Impact measurement practice in the UK third sector: a review of emerging evidence', Third Sector Research Centre, Working Paper 106, University of Birmingham.
- - Hehenberger, L., Harling, A. and Scholten, P. (2013), *A practical guide to measuring and managing impact*, European Venture Philanthropy Association, <http://evpa.eu.com/publication/a-practical-guide-to-measuring-and-managing-impact>
- - Hess, D. and Dunfee, T. W. (2007), 'The Kasky-Nike Threat To Corporate Social Reporting. Implementing a Standard of Optimal Truthful Disclosure as a Solution', *Business Ethics Quarterly*, Vol. 17(1), pp. 5-32.
- - *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 14(3), pp. 283-197.

- - Jany-Catrice, F. (2015), 'Puissance et limites des indicateurs ou mesures d'impact: Objectifs, enjeux, acteurs', Confrontations Europe et Institut CDC, Paris, February 2015,
- - Kanter, R.M. and Summers, D. V. (1987), 'Doing well while doing good: Dilemmas of performance measurement in nonprofit
- - Kolodinsky, J., Stewart, C. and Bullard, A. (2006), 'Measuring economic and social impacts of membership in a community development financial institution', Journal of Family and Economic Issues, Vol. 27(1), pp. 27-47.
- - Larrinaga, C. et al. (2002), 'Accountability and Accounting Regulation: The Case of the Spanish Environmental Disclosure Standard',
- - Lehman, C. R. (1992), Accounting's Changing Roles in Social Conflict, Markus Weiner, New York.
- - Llena, F., Moneva, J. M. and Hernandez, B. (2007), 'Environmental Disclosures and Compulsory Accounting Standards: The Case of Spanish Annual Reports', Business Strategy and the Environment, Vol. 16(1), pp. 50-63.
- - Maas, K. and Liket, K. (2011), 'Social Impact Measurement: classification of methods', in Burritt, R. L. et al.,
- - Mair, J. and Marti, I. (2006), 'Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight',
- - Manetti, G. (2014), 'The Role of Blended Value Accounting in the Evaluation of Socio-Economic Impact of Social Enterprises', Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Vol. 25, pp. 443-464.
- - Mobus, J. L. (2005), 'Mandatory Environmental Disclosures in a Legitimacy Theory Context',
- - Mook, L., Richmond, B. J. and Quarter, J. (2003), 'Integrated Social Accounting for Nonprofits: A Case From Canada', Voluntas:
- - Mulgan, G. (2010), 'Measuring Social Value', Stanford Social Innovation Review, Vol. 8(3), http://www.ssireview.org/articles/entry/measuring_social_value
- - Mullins, D. et al. (2010), Social investment performance management toolkit for housing organisations,
- - Najam, A. (1996), 'NGO accountability: A conceptual framework', Development Policy Review, Vol. 14, pp. 339-353.
- - Netwon, T. and Harte, G. (1997), 'Green business: technicist kitsch?',
- - Nicholls, A. (2006), 'Social entrepreneurship', in Jones-Evans, D. and Carter, S. (eds.), Enterprise and small business: Principles, practice and policy, Second ed., Pearson Education, Harlow, pp. 220-24.
- - Nicholls, A. (2007), What is the Future of Social Enterprise in Ethical Markets, Office of The Third Sector, London.
- - Nicholls, A. (2010), 'Institutionalizing social entrepreneurship in regulatory space: Reporting and disclosure by community interest companies',
- - Nicholls, A. and Young, R. (2008), 'Introduction: The changing landscape of social entrepreneurship', in Nicholls, A. (ed.), Social
- - Noya, A. (ed.) (2009), The Changing Boundaries of Social Enterprises, OECD Publishing, Paris,
- - O'Dwyer, B. G. D. (2005), 'The Construction of a Social Account: A Case Study in an Overseas Aid Agency', Accounting, Organizations

- - OECD (1999), Social enterprises, OECD Publishing, Paris.
- - OECD/European Union (2013), Policy Brief on Social Entrepreneurship: entrepreneurial activities in Europe, OECD/European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- - Owen, D., Gray, R. H. and Bebbington, J. (1997), 'Green Accounting: Cosmetic Irrelevance or Radical Agenda for Change?', Asia-
- - Palmer, P. and Vinten, G. (1998), 'Accounting, auditing and regulating charities — towards a theoretical underpinning', *Managerial Auditing Journal*, Vol. 13(6), pp. 346-355.
- - Paul, P. et al. (13 October 2010), 'Evaluating the Millennium Villages: A response to Clemens and Demombynes', Millennium Villages
- - Pearce, J. (2003), *Social Enterprise in Anytown*, Calouste Gulbenkian Foundation, London.
- - Pritchard, D., Ní Ógáin, E. and Lumley, T. (2012), 'Making an impact: impact measurement among charities and social enterprises in the UK', New Philanthropy Capital, London.
- - Ryan, B., Scapens, R. W. and Theobald, M. (1992), *Research Method and Methodology in Finance and Accounting*, Academic Press, London.
- - Schaltegger, S., Hahn, T. and Burritt, R. (2000), 'Environmental management accounting overview and main approaches', working paper, Centre for Sustainability Management, Lünenburg.
- - Social Impact Analysts Association (2014), 'Beyond Measurement: Reflections on SIAA's Annual Conference 2013',
- - Social Impact Investments Taskforce (2014), 'Measuring impact. Subject paper of the Impact Measurement Working Group',
- - Suchman, M. C. (1995), 'Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches', *Academy of Management Journal*, Vol. 20(3), pp. 571-610.
- - UNDP (2009), *Handbook on planning, monitoring and evaluating for development results*, United Nations Development Programme, New York.
- - Wainwright, S. (2002), *Measuring impact: A guide to resources*, NCVO Publications, London.
- - Watts, R. L. and Zimmerman, J. L. (1979), 'The demand for and supply of accounting theories: the market for excuses', *The Accounting Review*, LIV(2), pp. 273-305.
- - Whittington, G. (1986), 'Financial accounting theory: an over-view',
- - Wilkes, V. and Mullins, M. (2012), 'Community investment by social housing organisations: measuring the impact', Third Sector Research Centre Survey Report for HACT, University of Birmingham.
- - William, A. P. and Taylor, J. A. (2013), 'Resolving Accountability Ambiguity in Nonprofit Organizations', *Voluntas:International*
- - Zappalà, G. and Lyons, M. (2009), 'Recent approaches to measuring social impact in the third sector: An overview', *CSI Background Paper*, No. 6, Centre for Social Impact, University of New South Wales.

Accountability and Social Accounting for Social and Non-Profit Organisations, *Advances in Public Interest Accounting*, Emerald Group Publishing, Bradford, United Kingdom. Accounting , Vol. 19(2), pp. 2-4.

Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol. 18(4), pp. 492-517.

Accounting, Organizations and Society, Vol. 35(4), pp. 394-415.

Accounting, Organizations and society, Vol. 34(6-7), pp. 755-769.

and Society, Vol. 30(3), pp. 279-296.

blog,

employment/the-changing-boundaries-of-social-enterprises_9789264055513-en

entrepreneurship: New paradigms of sustainable social change (paperback ed.), Oxford University Press, Oxford, pp. vii-xxiii.

Environmental Reporting, Prentice Hall, London.

European Accounting Review, Vol. 11(4), pp. 723-740.

http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/expert-group/

<http://millenniumvillages.org/field-notes/evaluating-the-millennium-villages-a-response-to-clemens-and-demombynes-2>

<http://socialvalueint.org/beyond-measurement-conference-publication/2014/>

<http://www.confrontations.org/fr/partenaires/initiatives-de-nos-artenaires/2335-puissance-et-limites-des-indicateurs-ou-mesures-d-impact-objectifs-enjeux-acteurs-confrontations-et-institut-cdc>

http://www.fuqua.duke.edu/centers/case/documents/dees_SE.pdf, accessed on 12 July 2011.

<http://www.oecd-ilibrary.org/>

<http://www.socialimpactinvestment.org/reports/Measuring%20Impact%20WG%20paper%20FINAL.pdf>

http://www.ssireview.org/articles/entry/in_search_of_the_hybrid_ideal

http://www.ssireview.org/blog/entry/jessica_alba_and_the_impact_of_social_enterprise

http://www.ssireview.org/blog/entry/measurement_for_small_and_growing_businesses?utm_source=Enews&utm_

Journal of Management Studies, Vol. 34(1), pp. 75-98.

Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations , Vol. 24(3), pp. 559-580.

Journal of World Business , Vol. 41(1), pp. 36-44.

medium=Email&utm_campaign=SSIR_Now&utm_content=Title

Memoirs of the National Academy of Sciences , Vol. 3, pp. 73-83.

- Nicholls, A. (2009), 'We do good things, don't we?: Blended value accounting in social entrepreneurship', [org/sites/default/files/content/docs/bsp/SOCIALIMPACTMANAGEMENT.PDF](http://www.socialimpactinvestment.org/sites/default/files/content/docs/bsp/SOCIALIMPACTMANAGEMENT.PDF) organizations and the need for a multiple-constituency approach', in Powell, W. W. (ed.), *The Non-Profit Sector – A Research Handbook*, Yale University Press, Connecticut, pp. 154-164.
- Pacific Journal of Accounting, Vol. 4(2), pp. 75-198.
- Social and Environmental Accountability Journal, Vol. 31(1), pp. 63-67.
- Social Europe Guide, Vol. 4.
- [social_impact/140605-sub-group-report_en.pdf](http://www.socialimpactinvestment.org/sites/default/files/content/docs/bsp/SOCIALIMPACTMANAGEMENT.PDF) 20
- The British Accounting Review, Vol. 8(1), pp. 4-41.
- University of Birmingham.

ΓΙΑΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ;

Από την Επιτροπή Συνεταιριστικής Νομοθεσίας
της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας

ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Οι συνεταιρισμοί όλων των τύπων σε όλο τον κόσμο έχουν ακολουθήσει ένα σύνολο αρχών που διαμορφώνουν τη συνεταιριστική ταυτότητα από την εποχή της ίδρυσης της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας (Συμμαχία) το 1895. Σήμερα, αυτό το σύνολο αναφέρεται στη Δήλωση της Συμμαχίας του 1995 για την Συνεταιριστική Ταυτότητα (Δήλωση της Συμμαχίας). Το γεγονός ότι υπάρχει ένα τέτοιο σύνολο αρχών ξεχωρίζει τους συνεταιρισμούς από άλλους τύπους επιχειρήσεων.

Αυτό συνοπτικά απαντά στο ερώτημα γιατί και πώς οι νομοθέτες δεσμεύονται από αυτές τις αρχές, και για ποιους νομικούς και πολιτικούς λόγους οι νομοθέτες θα έπρεπε να μεταφράζουν αυτές τις αρχές σε νόμο.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Για τους σκοπούς αυτής της σύνοψης, ο όρος "Συνεταιριστικές Αρχές" περιλαμβάνει τον ορισμό των συνεταιρισμών, τις συνεταιριστικές αξίες και τις συνεταιριστικές αρχές, όπως ορίζονται στη Δήλωση της Συμμαχίας. Αφού ορίσει τους συνεταιρισμούς, η Δήλωση αναφέρει ότι,

"Οι συνεταιρισμοί βασίζονται στις [απαριθμούμενες] αξίες [και] τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις [απαριθμούμενες] ηθικές αξίες" και ότι "οι συνεταιριστικές αρχές είναι οι κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες οι συνεταιρισμοί τοποθετούν τις αξίες τους [τόσο ηθικές όσο και άλλες] στην πράξη".

Η Δήλωση της Συμμαχίας συνδέει τις Συνεταιριστικές Αρχές και το Συνεταιριστικό Δίκαιο, καθόσον αναφέρεται στην ταυτότητα των συνεταιρισμών. Η ταυτότητα είναι αυτό που διακρίνει ένα άτομο, ένα πράγμα ή μια οντότητα από άλλο άτομο, πράγμα ή οντότητα. Σκοπός του νόμου είναι να αναδείξει αυτή την ταυτότητα και, στην περίπτωση οντοτήτων, να την προστατεύσουν προς το συμφέρον των ενδιαφερομένων, τρίτων και του κοινού γενικότερα. Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η

συνεταιριστική νομοθεσία, που άρχισε από τα μέσα της δεκαετίας του 1850 στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει σεβαστεί τις συνεταιριστικές αρχές, παρά τη διστακτικότητα δικηγόρων και νομοθετών να αποδεχθούν τον νομικό τους χαρακτήρα. Σήμερα ένας μεγάλος αριθμός εθνικών συνταγμάτων παρέχουν ειδικό καθεστώς στους συνεταιρισμούς μέσω του φακού των Συνεταιριστικών Αρχών και πολλοί συνεταιριστικοί νόμοι αναφέρονται στις Συνεταιριστικές Αρχές στις διάφορες εθνικές και πολιτιστικές ερμηνείες τους.

Ωστόσο, δεν έχουν συμβάλει όλοι οι νόμοι στην αποσαφήνιση της συνεταιριστικής ταυτότητας. Από τη δεκαετία του 1970, ορισμένοι νομοθέτες άρχισαν να προσεγγίζουν τα χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών προς εκείνα της κεφαλαιουχικής εταιρείας, ιδίως όσον αφορά ζητήματα σχετικά με τη φύση και τη δομή του κεφαλαίου και των μηχανισμών διαχείρισης και ελέγχου. Αυτοί έχουν θέσει τη συνεταιριστική ταυτότητα σε κίνδυνο.

Παρόλο που μπορεί να μην είναι απολύτως σαφές τι ακριβώς αποτελεί την ταυτότητα των συνεταιρισμών, υπάρχουν στοιχεία καθοδήγησης. Η έκθεση στην οποία στηρίζεται η Δήλωση της Συμμαχίας διευκρινίζει τη σχέση μεταξύ των συνεταιριστικών αξιών και των συνεταιριστικών αρχών. Δηλώνει ότι οι αρχές, ενώ είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, πρέπει να ερμηνεύονται από κοινού και σύμφωνα με το "πνεύμα" τους, δηλ. σύμφωνα με τις συνεταιριστικές αξίες, και είναι το κριτήριο για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και των αποφάσεων των συνεταιριστών και των συνεταιρισμών. Επιπλέον, υπάρχει συναίνεση σχετικά με τα "μη διαπραγματεύσιμα" χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί καθιστούν λειτουργική την από κοινού αυτοβοήθεια για να ανταποκριθούν στις διαφορετικά ανικανοποίητες ανάγκες. Αυτές οι ανάγκες καθορίζονται από εκείνους που ελέγχουν την επιχείρηση. Οι συνεταιρισμοί μετατρέπονται σε ένα διαφορετικό είδος επιχείρησης όταν ο έλεγχος από τους χρήστες (μέλη) μετατρέπεται σε έλεγχο από τους επενδυτές και όταν η οικονομική απόδοση, με τη μορφή μερισμάτων / τόκων ή αύξησης της αξίας της επιχείρησης, προτάσσεται των ανθρώπινων αναγκών.

ΝΟΜΙΚΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Η φύση της εγκυρότητας των Συνεταιριστικών Αρχών έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Μέχρι το 2001, οι Συνεταιριστικές Αρχές δεν δέσμευαν τους νομοθέτες, καθώς ήταν αποκλειστικά οι αρχές της Συμμαχίας, μιας διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης. Αυτό άλλαξε με τις ακόλουθες εξελίξεις:

- 2001: Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθετεί "Κατευθυντήριες γραμμές για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών" που αναφέρεται στη Δήλωση της Συμμαχίας στην παράγραφο 11.¹
- 2002: Η Διεθνής Διάσκεψη Εργασίας (ILC) υιοθετεί τη Σύσταση αριθ. 193 (ILO R.193) της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) σχετικά με την προώθηση των συνεταιρισμών, που ενσωματώνει το περιεχόμενο της Δήλωσης της Συμμαχίας (ορισμός των συνεταιρισμών στην παρ. 2, και τις αξίες και τις αρχές στην παρ. 3 και στο Παράρτημα)².

Αφότου εγκρίθηκε η ILO R.193, οι Συνεταιριστικές Αρχές έγιναν μέρος ενός νομικού οργάνου μιας διεθνούς κυβερνητικής οργάνωσης και το περιεχόμενό της έγινε νομικά δεσμευτικό για όλα τα θέματα του δημοσίου διεθνούς δικαίου που αναφέρονται στους συνεταιρισμούς. Η ILC ρητά ορίζει ότι η ΔΟΕ R.193 απευθύνεται σε κυβερνήσεις, σε οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων, καθώς και σε συνεταιριστικές οργανώσεις όλων των κρατών μελών της ΔΟΕ. Αυτό σημαίνει ότι και οι συνεταιρισμοί έχουν νομική υποχρέωση να ανταποκρίνονται προς τις Συνεταιριστικές Αρχές στο καταστατικό τους, στους εσωτερικούς κανονισμούς και στη λειτουργία τους.

Ειδικότερα, η ILO R.193:

- Θεωρεί δεδομένο ένα επαρκές νομικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς ή υπογραμμίζει τη σημασία τέτοιων πλαισίων για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και, όπως και με τη Δήλωση της Συμμαχίας, χτίζει το θεμέλιο τους.
- Καλεί τους νομοθέτες να μεριμνήσουν για τη ύπαρξη ενός επαρκούς συνεταιριστικού νόμου "καθοδηγούμενου από τις συνεταιριστικές αξίες και αρχές"(παρ. 6.) προκειμένου να καθιερωθεί, να αποκατασταθεί ή να διατηρηθεί, ανάλογα με την περίπτωση, η συνεταιριστική ταυτότητα (παράγραφοι 3, 6, 8 (2) (α) και (β), 9., 10. (1), 18. (γ), (δ)).
- Θεσπίζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης (παράγραφος 7 (2)), η λογική της

¹ UN General Assembly Resolution A/56/73; E/2001/68

² Internaitonal Labour Conference. ILC 90-PR23-285-En-Doc. ILO Recommendation No.193. www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R193

οποίας προϋποθέτει ότι οι συνεταιρισμοί είναι διακριτές οντότητες, δηλ. έχουν τη δική τους ταυτότητα.

- Συνεπάγεται την υποχρέωση διατήρησης του ξεχωριστού χαρακτήρα των συνεταιρισμών, όχι μόνο μέσω του συνεταιριστικού νόμου, αλλά και μέσω άλλων νόμων (παράγραφος 7 (2)), μεταξύ των οποίων και του εργατικού δικαίου, του φορολογικού δικαίου και του δικαίου ανταγωνισμού, καθώς και των (διεθνών) λογιστικών προτύπων και των κανόνων τήρησης βιβλίων, ιδίως εκείνων που επεξεργάζεται το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB), το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων (FASB) και η Επιτροπή Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία.
- Ζητεί τη θεσμοθέτηση των συνεταιρισμών και προτείνει να είναι οι συνεταιρισμοί θεσμοθετημένοι, με την έννοια ότι οι συνεταιρισμοί έχουν νομική προσωπικότητα.

Ούτε η Σύσταση ILO (ΔΟΕ) R.193 ούτε η Δήλωση της Συμμαχίας εξηγούν τις ιδιαιτερότητες ενός συνεταιριστικού νόμου. Αυτός δεν ήταν ο στόχος τους ούτε αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει στο σεβασμό της ανάγκης για ποικιλομορφία των συνεταιριστικών νόμων. Ωστόσο, ο νομοθέτης πρέπει να αντλεί κατευθύνσεις από τη Δήλωση της Συμμαχίας που περιέχεται και καθορίζεται στην ILO R. 193. Περαιτέρω καθοδήγηση μπορεί να αντληθεί από την "προκάτοχο" της ILO R. 193, την ILO R. 127, η οποία δεν έχει χάσει τη νομική ισχύ της και της οποίας το κεφάλαιο III περιέχει έναν αρκετά λεπτομερή κατάλογο θεμάτων που πρέπει να εξεταστούν και υπενθυμίζει το συστημικό χαρακτήρα του συνεταιριστικού δικαίου.³

Εκτός από την ενσωμάτωση ολόκληρου του περιεχομένου της Δήλωσης της Συμμαχίας και το γεγονός ότι την καθιστά υποχρεωτική, η ILO R. 193 υπογραμμίζει και διευκρινίζει ορισμένα στοιχεία της Δήλωσης. Αυτό αφορά ιδιαίτερα τα εξής:

1. **Ο ορισμός των συνεταιρισμών:** Ο ορισμός των συνεταιρισμών στην ILO R. 193 (παρ. 2) είναι μια μεταφορά του λεκτικού από τη Δήλωση της Συμμαχίας. Γίνεται σαφές ότι οι τρεις πτυχές του στόχου των συνεταιρισμών που περιέχονται στον ορισμό - οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές - είναι συμπληρωματικές και ισοδύναμες ως προς το νομικό βάρος. Συνεπώς, οι νομοθέτες πρέπει να επιτύχουν την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ αυτών των πτυχών, καθώς και μεταξύ των δύο στοιχείων της φυσιογνωμίας των συνεταιρισμών, δηλαδή της ένωσης προσώπων και επιχειρήσεων, προκειμένου να αποφευχθεί η

³ Για τη διευκόλυνση του μελετητή, παρατίθεται σε Παράρτημα του παρόντος το Μέρος III της Σύστασης 127 του ILO (1966).

αναποτελεσματικότητα. Η Σύσταση ILO R. 193 υπογραμμίζει τον επιχειρηματικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών πολλές φορές.

Η ILO R. 193 ορίζει το πεδίο εφαρμογής ενός συνεταιριστικού νόμου καλώντας τους νομοθέτες να δίνουν τη δυνατότητα στους συνεταιρισμούς να δραστηριοποιούνται με οποιαδήποτε μορφή και σε όλους τους τομείς. Οι περιορισμοί που υφίστανται, στο μεγαλύτερο ποσοστό, οφείλονται στην έλλειψη ή την αποτυχία των μηχανισμών εποπτείας, και πρέπει να αρθούν με την αντιμετώπιση των αδυναμιών και όχι με τη απαγόρευση των συνεταιρισμών από το να δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους τομείς. Από την άποψη αυτή, η ILO R. 193 αναφέρεται συγκεκριμένα στον χρηματοπιστωτικό τομέα (παράγραφος 12 (γ)). Διαχωρίζει περαιτέρω τη δραστηριότητα που ένας συνεταιρισμός μπορεί να ασκήσει και την οποία η κυβέρνηση θα μπορούσε να αποφασίσει να προωθήσει, από τη μορφή που αυτή η δραστηριότητα οργανώνεται (παράγραφος 7 (2)).

2. Αξίες: Η Σύσταση ILO R. 193 περιλαμβάνει τις συνεταιριστικές αξίες (παράγραφος 3) και αναφέρεται σε αυτές αρκετές φορές, αλλά δεν παρέχει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτές.

3. Αρχές: Η Σύσταση ILO R. 193 περιλαμβάνει τις επτά Συνεταιριστικές Αρχές (παράγραφος 3 και Παράρτημα) και παρέχει περαιτέρω συγκεκριμένες οδηγίες για τα ακόλουθα:

1^η Αρχή: Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή

Η Σύσταση ILO R. 193 υπογραμμίζει ότι "οι εθνικές πολιτικές πρέπει ιδίως: [...] να προωθούν την ισότητα των φύλων στους συνεταιρισμούς και στην εργασία τους" (παρ. 8 (1) (γ) και παρ. 7 (3)).

4^η Αρχή: Αυτονομία και Ανεξαρτησία

Η Σύσταση ILO R. 193 τονίζει την αυτονομία των συνεταιρισμών και υπογραμμίζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε σχέση με τον έλεγχο των συνεταιρισμών (παράγραφος 6 (γ) (ε)).

Προτείνει ένα ειδικό οριστικό χαρακτήρα του συνεταιριστικού νόμου σύμφωνα με την 4^η Αρχή. Αυτός ο οριστικός χαρακτήρας μπορεί να προκύψει από τον τρόπο με τον οποίο έχει γραφεί η Σύσταση ILO R. 193. Αφορά την "προώθηση των συνεταιρισμών", ενώ περιέχει επίσης ορισμένες παραγράφους που αφορούν τον έλεγχο των συνεταιρισμών. Ο τίτλος της Σύστασης ILO R. 193 είναι συνεπώς προγραμματικός. Ο

έλεγχος πρέπει να σχεδιάζεται και να ασκείται έχοντας κατά νου την προώθηση και η προώθηση έχοντας κατά νου τον (λιγότερο) έλεγχο.

5^η Αρχή: Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση

Η Σύσταση ILO R. 193 αναφέρεται στην αρχή της ίσης μεταχείρισης (παράγραφος 7 (2)), η οποία απαιτεί, αν πρόκειται να εφαρμόζεται, ότι εκείνοι που υποχρεούνται να μεταχειριστούν τους συνεταιρισμούς γνωρίζουν εξίσου τι είναι συνεταιρισμοί. Ως εκ τούτου, η ILO R. 193 ζητά να συμπεριληφθεί το θέμα των συνεταιρισμών στα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα (παράγραφοι 8 (1) (στ)), 18. (β) (i) και (ii)).

6^η Αρχή: Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών

Η Σύσταση ILO R. 193 κατευθύνει τις κυβερνήσεις να «διευκολύνουν τη συμμετοχή των συνεταιρισμών ως μελών στις συνεταιριστικές δομές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των συνεταιριστικών μελών [...] "(παρ. 6 (δ), 17 (ε)). Η δημιουργία δευτεροβάθμιων οργανώσεων προς το συμφέρον των μελών του πρωτοβάθμιου επιπέδου συνιστά έναν γνήσια συνεταιριστικό τρόπο για την επίτευξη οικονομικών φάσματος και κλίμακας, για την εκπροσώπηση και για τη θεμελίωση ειδικών συνεταιριστικών αλυσίδων αξίας, οι οποίες συνδέουν τον παραγωγό με τον καταναλωτή, διατηρώντας ταυτόχρονα την αυτονομία των μελών (βασική αρχή). Η συνεργασία σε αυτές τις μορφές είναι προτιμητέα σε σύγκριση με τη συγκέντρωση των επιχειρήσεων. Η δημιουργία δευτεροβάθμιων συνεταιρισμών συμβάλλει επίσης στην ενίσχυση του 4ης Αρχής.

7^η Αρχή: Ενδιαφέρον για την Κοινότητα

Η Σύσταση ILO R. 193 αναγνωρίζει "τη σημασία των συνεταιρισμών για την επίτευξη βιώσιμων αναπτυξιακών στόχων" (παράγραφος 14). Η συνεισφορά των συνεταιρισμών και της συνεταιριστικής νομοθεσίας που μπορούν να προσφέρουν στη βιώσιμη ανάπτυξη βρίσκεται στο επίκεντρο των πολιτικών επιχειρημάτων και στο λόγο για τον οποίο οι νομοθέτες πρέπει να σέβονται τις Συνεταιριστικές Αρχές.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΩΣ ΚΑΤΑΛΥΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Όπως και κάθε άλλη μορφή επιχείρησης, οι συνεταιρισμοί απαιτούν νόμους και μέτρα πολιτικής που διευκολύνουν την ανάπτυξή τους. Το νομικό πλαίσιο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο για τη βιωσιμότητα και την ύπαρξη των συνεταιρισμών και της ικανότητάς τους να συμβάλλουν στην κρατική πολιτική.

Σκοπός της νομοθεσίας είναι η ρύθμιση της οργάνωσης και της λειτουργίας των επιχειρήσεων αλλά επίσης εκπαιδεύει ή ενημερώνει και πιο συγκεκριμένα,

- Παρέχει ένα πρότυπο για όσους θέλουν να οργανώσουν την επιχείρησή τους
- Ενημερώνει τους τρίτους που ενδέχεται να μην μπορούσαν να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους αν ήταν υποχρεωμένοι να μελετούν ενδελεχώς το καταστατικό ή τους εσωτερικούς κανονισμούς κάθε επιχειρηματικού εταίρου με τον οποίο συναλλάσσονται.
- Επιτρέπει στα μέρη να συνιστούν ένα μέσο δημόσιας πολιτικής υπό μορφή νόμου.

Στους οργανωτικούς νόμους των επιχειρήσεων, η έκφραση των ενδιαφερόντων της δημόσιας πολιτικής βρίσκεται στους στόχους των τύπων επιχειρήσεων. Ο νόμος θεσπίζει λειτουργικές σχέσεις μεταξύ της οικονομικής και οργανωτικής δομής των συγκεκριμένων τύπων επιχειρήσεων και των στόχων τους.

Οι συνεταιρισμοί, όπως ορίζονται από τη Δήλωση της Συμμαχίας, τη Σύσταση ILO R. 193 και άλλα διεθνή νομικά μέσα, επιδιώκουν τη σύγκλιση μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών συμφερόντων και συμβάλλουν έτσι στην αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων και των ενδιαφερόντων της δημόσιας πολιτικής. Οι συνεταιρισμοί συμβάλλουν στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται. Μπορούν να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας, να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν την εξασφάλιση των αναγκών διαβίωσης, να παρέχουν βασικές υπηρεσίες που δεν είναι διαφορετικά διαθέσιμες (αποτυχίες της αγοράς) και να φέρουν ισορροπία στην παγκόσμια οικονομία. Η αποτελεσματικότητά τους σε αυτά εξαρτάται από την επάρκεια του νόμου ως προς την προστασία της συνεταιριστικής ταυτότητας.

Η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία στο Σχέδιο για μια Συνεταιριστική Δεκαετία,⁴ προσδιορίζει συγκεκριμένες ανησυχίες για τη δημόσια πολιτική που παρέχει πολιτικούς λόγους για τη μεταφορά των Συνεταιριστικών Αρχών σε νομοθεσία, δηλαδή:

⁴ivica.coop/sites/default/files/media_items/ICA%20Blueprint%20%20Final%20version%20issued%207%20Feb%202013.pdf

Βιωσιμότητα

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει γίνει το γενικό παράδειγμα ανάπτυξης όπως αποδεικνύεται από την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs).

Η βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο ως έννοια του δημοσίου διεθνούς δικαίου από το 1997. Η έννοια αυτή αποτελεί μέρος των ψηφισμάτων των περιφερειακών και διεθνών οργανισμών, καθώς και των συνθηκών και των εθνικών συνταγμάτων. Η 7η αρχή της Δήλωσης της Συμμαχίας, οι Κατευθυντήριες Γραμμές του ΟΗΕ (παράγραφος 2) και η Σύσταση ILO R. 193 (παρ. 3, 14, Παράρτημα), όλες ασχολούνται με το θέμα αυτό. Η τελική δήλωση της Διάσκεψης του Ρίο του 2012, "Το μέλλον που θέλουμε", αναφέρεται επίσης πολλές φορές στη σημασία των συνεταιρισμών για βιώσιμη ανάπτυξη (παράγραφοι 70, 110 και 154).

Η βιώσιμη ανάπτυξη θεωρείται ότι έχει τουλάχιστον τρία στοιχεία: την οικονομική ασφάλεια, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικολογική ισορροπία. Η βάση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η ποικιλομορφία, δηλαδή η ποικιλομορφία στη βιόσφαιρα και στη νοόσφαιρα. Η ποικιλομορφία των τύπων επιχειρήσεων απαιτείται όχι μόνο από το νόμο, για παράδειγμα στη Σύσταση ILO R. 193 (παρ. 4 (η) και 6), αλλά επίσης αναγνωρίζεται ως παράγοντας ανθεκτικότητας κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων.

Παρόλο που όλες οι επιχειρήσεις παίρνουν ήδη μεγαλύτερη κοινωνική και κοινωνιακή ευθύνη από ό,τι στο παρελθόν, το κάνουν με βάση χαλαρή νομοθεσία και μόνο στο βαθμό που τα λειτουργικά τους αποτελέσματα / περιθώρια κέρδους το επιτρέπουν. Οι συνεταιριστικοί νόμοι που θεσπίζουν τη συνεταιριστική ταυτότητα προχωρούν περισσότερο. Διατυπώνουν σε ένα νομικό πλαίσιο τις λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων της βιώσιμης ανάπτυξης και των δομικών χαρακτηριστικών των συνεταιρισμών - δηλ. η νομική διάρθρωση των συνεταιρισμών συμπληρώνει την «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» (CSR) με την «Συνεταιριστική Κοινωνική Ευθύνη». Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των συνεταιρισμών. Αυτό τους επιτρέπει να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία αποτελεί ολοένα και περισσότερο κριτήριο για τη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, τέτοιοι συνεταιριστικοί νόμοι συγκεκριμενοποιούν τη νομική σχέση μεταξύ του στόχου των συνεταιρισμών (οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού) με τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά ανθρώπινα δικαιώματα, σύμφωνα με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.

Συμμετοχή

Η κεντρική πτυχή της βιωσιμότητας είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς η κοινωνική δικαιοσύνη αποτελεί προϋπόθεση για πολιτική σταθερότητα. Η πολιτική σταθερότητα αποτελεί προϋπόθεση για την οικονομική ασφάλεια, και χωρίς οικονομική ασφάλεια δεν υπάρχει προβληματισμός για τη βιόσφαιρα. Ο κύριος μηχανισμός για την αποκατάσταση κοινωνικής δικαιοσύνης είναι δημοκρατική συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων για το τι να παράγεται, πώς να παράγεται, και πώς να διανέμεται ο πλούτος που προκύπτει. Η συμμετοχή επίσης είναι ένα ανθρώπινο δικαίωμα σύμφωνα με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Η συμμετοχή στις επιχειρήσεις και μέσω αυτών γίνεται όλο και πιο σημαντική, καθώς η οικονομία της γνώσης διαλύει την ενότητα των οικονομικών και πολιτικών χώρων, που με τη σειρά της καθιστά όλο και πιο δύσκολο να οργανωθεί η δημοκρατική συμμετοχή σε πολιτικό επίπεδο. Η συμμετοχή των ενδιαφερομένων είναι πιθανώς ένα από τα πιο διακριτά χαρακτηριστικά των συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

Η συμμετοχή δεν περιορίζεται στην άσκηση των δημοκρατικών δικαιωμάτων σύμφωνα με τη 2^η Αρχή «ένα μέλος, μία ψήφος» και ανεξάρτητη από οικονομική ή χρηματοδοτική οικονομική μέθεξη. Η συμμετοχή μπορεί επίσης να βασίζεται στη συνειδητή και συνεργατική δημοκρατία, καθώς και σε νέες τεχνολογίες που ενισχύουν την ενεργό συμμετοχή των μελών.

Επιπλέον, η αποτελεσματική συμμετοχή των συνεταιριστικών μελών (έλεγχος της επιχείρησης από τα μέλη της) σημαίνει ότι υπάρχει πραγματική δυνατότητα συμμετοχής στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Αυτό απαιτεί περιορισμούς στην οικονομική συμμετοχή μεμονωμένων μελών καθώς και έναν τακτικό ειδικό για τους συνεταιρισμούς έλεγχο, προκειμένου να παρέχονται στα μέλη τα απαραίτητα στοιχεία. Απαιτεί περαιτέρω εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση των μελών προκειμένου να περιοριστεί το χάσμα πληροφόρησης και γνώσης μεταξύ αυτών και της διαχείρισης. Μπορεί επίσης να χρειαστεί άλλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας χορήγησης πολλαπλών δικαιωμάτων ψήφου, αλλά αυτές οι ψήφοι δεν μπορούν να είναι ανάλογες με τις οικονομικές συνεισφορές.

Επομένως, το συνεταιριστικό δίκαιο έχει μια λειτουργικότητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του νομικού καθορισμού της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών στη διακυβέρνηση και τη δομή ελέγχου των συνεταιρισμών.

Κεφάλαιο

Το κεφάλαιο πρέπει να υπηρετεί την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και

πολιτιστικών αναγκών ενός συνεταιρισμού. Όπως αναφέρεται στο Σχέδιο (σ.μ.: της Συνεταιριστικής Δεκαετίας), οποιεσδήποτε μορφές κεφαλαιοποίησης και αν εισάγονται στους συνεταιρισμούς, πρέπει να διασφαλίζεται ο έλεγχος από τα μέλη. Οι νόμοι δεν πρέπει να επιτρέπουν τα συμφέροντα επενδυτών να προτάσσονται των αναγκών των χρηστών. Ωστόσο, τίποτα στις Συνεταιριστικές Αρχές δεν εμποδίζει τους νομοθέτες να ξεπεράσουν τον παραδοσιακό τρόπο χρηματοδότησης των συνεταιρισμών μέσω των μελών τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΟΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ ΩΣ ΓΕΦΥΡΑ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΟΙ ΗΘΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

Το σώμα των γνώσεων σχετικά με τις Συνεταιριστικές Αρχές έχει αυξηθεί κατά τη διάρκεια των δεκαετιών, αλλά λίγα έχουν δημοσιευθεί για την ενσωμάτωσή τους στο νόμο. Για να γίνει αυτό, οι Συνεταιριστικές Αρχές θα πρέπει να ερμηνεύονται ώστε να πληρούν τις σύγχρονες απαιτήσεις και να προσδιορίζονται ως νομικές αρχές. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής και οι νομοθέτες διαθέτουν αρκετούς πόρους για να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν αυτές τις Αρχές και τη μετατροπή τους σε νόμο. Για παράδειγμα, η Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία έχει εκδώσει Οδηγίες για τις Συνεταιριστικές Αρχές⁵ και η ΔΟΕ έχει δημοσιεύσει αρκετούς οδηγούς.

Η μεταφορά των Συνεταιριστικών Αρχών σε νόμο θα προσφέρει όχι μόνο ευκαιρίες στους ανθρώπους να έχουν επιλογές για τη μορφή της επιχείρησης, αλλά και έναν επιπλέον τρόπο για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να αντιμετωπίσουν πολλές προκλήσεις δημόσιας πολιτικής και να προχωρήσουν σε κοινωνικές αλλαγές, δεδομένου ότι οι νομικές αρχές χρησιμεύουν ως γέφυρα μέσω της οποίας οι ηθικές αξίες και αρχές βρίσκουν το δρόμο τους στο νόμο.

Περαιτέρω υλικό δημοσιευμένο από τη ΔΟΕ (Διεθνή Οργάνωση Εργασίας)

• The Story of the ILO's Promotion of Co-operatives Recommendation, 2002 (No.193). A review of the process of making ILO Recommendation No. 193, its implementation and its impact, Geneva: ILO 2015.
http://www.ilo.org/empent/units/cooperatives/WCMS_371631/lang--en/index.htm

⁵ <http://ica.coop/sites/default/files/publication-files/ica-guidance-notes-en-310629900.pdf>

- Promoting co-operatives: An information guide to ILO Recommendation No. 193, prepared by Stirling Smith, Geneva: ILO 2014.
http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_311447/lang--en/index.htm

- Henry, Hagen, Guidelines for co-operative legislation, third revised edition, Geneva: ILO 2012, http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_195533/lang--en/index.htm Also available in French, Greek, Spanish and Russian

Μετάφραση: Κ. Παπαγεωργίου και Α.-Α. Μητροπούλου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΣΤΑΣΗ 127 ILO, 1966, Μέρος III

III. Μέθοδοι εφαρμογής της πολιτικής σχετικά με τους συνεταιρισμούς

A. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

10. Θα πρέπει να ληφθούν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της διαβούλευσης με υφιστάμενους συνεταιρισμούς

(α) για την ανίχνευση και την εξάλειψη των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων που ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τον αδικαιολόγητο περιορισμό της ανάπτυξης των συνεταιρισμών μέσω διακρίσεων, π.χ. όσον αφορά τη φορολογία ή την κατανομή αδειών και ποσοστώσεων ή τη μη λήψη υπόψη του ειδικού χαρακτήρα των συνεταιρισμών ή των ειδικών κανόνων λειτουργίας των συνεταιρισμών·

(β) για να αποφευχθεί η συμπερίληψη τέτοιων διατάξεων στις μελλοντικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις·

(γ) για την προσαρμογή των φορολογικών νόμων και κανονισμών στις ειδικές συνθήκες των συνεταιρισμών.

11. Θα πρέπει να υπάρχουν νόμοι ή κανονισμοί που αφορούν ειδικά τη δημιουργία και τη λειτουργία των συνεταιρισμών και την προστασία του δικαιώματός τους να λειτουργούν με όρους όχι λιγότερο από ίσους με άλλες μορφές επιχειρήσεων. Αυτοί οι νόμοι ή κανονισμοί θα πρέπει κατά προτίμηση να εφαρμόζονται σε όλες τις κατηγορίες συνεταιρισμών.

12.

(1) Τέτοιοι νόμοι και κανονισμοί θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να περιλαμβάνουν διατάξεις σχετικά με τα ακόλουθα θέματα:

- α) ορισμό ή περιγραφή συνεταιρισμού που αναδεικνύει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, δηλαδή ότι είναι μια ένωση προσώπων που έχουν οικειοθελώς ενώσει τις δυνάμεις τους για να επιτύχουν κοινό σκοπό με τη δημιουργία μιας δημοκρατικά ελεγχόμενης οργάνωσης, συμβάλλοντας ισότιμα στο απαιτούμενο κεφάλαιο και με αποδοχή ενός δίκαιου μεριδίου των κινδύνων και των οφελών της επιχείρησης στην οποία συμμετέχουν ενεργά τα μέλη·
- β) περιγραφή του αντικειμένου του συνεταιρισμού και της διαδικασίας για την

ίδρυση και καταχώρισή του, την τροποποίηση του καταστατικού του και τη διάλυσή του·

- γ) τους όρους συμμετοχής, όπως το ανώτατο ποσό κάθε μερίδας και, κατά περίπτωση, το ποσοστό της μερίδας που καταβάλλεται κατά τη στιγμή της εγγραφής και το χρόνο εντός του οποίου καταβάλλεται το σύνολο, καθώς και τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των μελών, τα οποία θα πρέπει να καθορίζονται λεπτομερέστερα από τα καταστατικά των συνεταιρισμών·
- δ) τη μέθοδο διοίκησης, διαχείρισης και εσωτερικού ελέγχου, καθώς και τις διαδικασίες για τη σύσταση και λειτουργία των αρμόδιων οργάνων·
- ε) την προστασία της ονομασίας "συνεταιρισμός"·
- στ) τον μηχανισμό εξωτερικού ελέγχου και καθοδήγησης των συνεταιρισμών και για την επιβολή των νόμων και των κανονισμών.

(2) Οι διαδικασίες που προβλέπονται σε τέτοιους νόμους ή κανονισμούς, και ιδίως οι διαδικασίες καταχώρισης, πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο απλές και πρακτικές, ώστε να μην παρεμποδίζεται η δημιουργία και η ανάπτυξη συνεταιρισμών.

13. Οι νόμοι και οι κανονισμοί που αφορούν τους συνεταιρισμούς θα πρέπει να επιτρέπουν στους συνεταιρισμούς να συνεργάζονται μεταξύ τους σχηματίζοντας ανωτέρου βαθμού οργανώσεις.

B. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

14. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη διάδοση της γνώσης των αρχών, των μεθόδων, των δυνατοτήτων και των περιορισμών των συνεταιρισμών όσο το δυνατόν ευρύτερα μεταξύ των λαών των αναπτυσσόμενων χωρών.

15. Κατάλληλες οδηγίες για το θέμα πρέπει να δίνονται όχι μόνο σε συνεταιριστικές σχολές, κολέγια και άλλα εξειδικευμένα κέντρα, αλλά και στα εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως

- (α) πανεπιστήμια και κέντρα ανώτερης εκπαίδευσης·
- (β) κολέγια κατάρτισης των εκπαιδευτικών·
- (γ) γεωργικές σχολές και άλλα επαγγελματικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και εκπαιδευτικά κέντρα εργαζομένων·
- (δ) δευτεροβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα·
- (ε) δημοτικά σχολεία.

16.

(1) Προκειμένου να προωθηθεί η πρακτική εμπειρία στις συνεταιριστικές αρχές και μεθόδους, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η σύσταση και λειτουργία φοιτητικών/ μαθητικών συνεταιρισμών σε σχολεία και κολέγια.

(2) Με τον ίδιο τρόπο, οι οργανώσεις των εργαζομένων και οι ενώσεις βιοτεχνών θα πρέπει να ενθαρρύνονται και να βοηθούνται στην εφαρμογή σχεδίων για την προώθηση των συνεταιρισμών.

17. Πρέπει να ληφθούν μέτρα, κατά πρώτο λόγο σε τοπικό επίπεδο, για την εξοικείωση του ενήλικου πληθυσμού με τις αρχές, τις μεθόδους και τις δυνατότητες των συνεταιρισμών.

18. Πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως τα μέσα ενημέρωσης, όπως βιβλία, διαλέξεις, σεμινάρια, ομάδες μελέτης και συζήτησης, φορητοί οδηγοί, ξεναγήσεις σε συνεταιριστικές επιχειρήσεις, ο τύπος, κινηματογραφικές ταινίες, το ραδιόφωνο και η τηλεόραση και άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Αυτά πρέπει να προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας.

19.

(1) Θα πρέπει να προβλεφθεί τόσο η κατάλληλη τεχνική κατάρτιση όσο και η κατάρτιση στις συνεταιριστικές αρχές και μεθόδους από πρόσωπα που θα είναι - και ενδεχομένως, πρόσωπα που είναι - αξιωματούχοι ή μέλη του προσωπικού των συνεταιρισμών, καθώς και από τους συμβούλους και τους δημοσιογράφους τους.

(2) Στις περιπτώσεις που οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις είναι ανεπαρκείς, θα πρέπει να δημιουργηθούν εξειδικευμένα κολέγια ή σχολές για την παροχή τέτοιας εκπαίδευσης, η οποία θα πρέπει να παρέχεται από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς ή ηγέτες της συνεταιριστικής κίνησης με διδακτικό υλικό προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις της χώρας. Αν δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθούν τέτοιου είδους εξειδικευμένα ιδρύματα, θα πρέπει να παρέχονται ειδικά μαθήματα συνεργατισμού είτε με αλληλογραφία είτε σε ιδρύματα όπως σχολές λογιστικής, σχολές διοίκησης και σχολές μάρκετινγκ.

(3) Η χρήση ειδικών προγραμμάτων πρακτικής κατάρτισης θα πρέπει να αποτελεί ένα από τα μέσα για τη συμβολή στην εκπαίδευση και στη βασική και περαιτέρω κατάρτιση των μελών των συνεταιρισμών. Τα προγράμματα αυτά πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις τοπικές πολιτιστικές συνθήκες και την ανάγκη διάδοσης της μόρφωσης και της γνώσης της στοιχειώδους αριθμητικής.

Γ. ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ

20.

(1) Όπου είναι απαραίτητο, πρέπει να παρέχεται οικονομική συνδρομή από εξωτερικούς συνεργάτες όταν ξεκινούν τις δραστηριότητές τους ή αντιμετωπίζουν οικονομικά εμπόδια στην ανάπτυξη ή τον μετασχηματισμό.

(2) Οι ενισχύσεις αυτές δεν θα πρέπει να συνεπάγονται υποχρεώσεις αντίθετες προς την ανεξαρτησία ή τα συμφέροντα των συνεταιρισμών και πρέπει να σχεδιάζονται για την ενθάρρυνση και όχι για την αντικατάσταση της πρωτοβουλίας και της προσπάθειας των μελών των συνεταιρισμών.

21.

(1) Η εν λόγω ενίσχυση πρέπει να έχει τη μορφή δανείων ή της εγγύησης πιστώσεων.

(2) Μπορούν επίσης να παρέχονται επιχορηγήσεις και μειώσεις ή απαλλαγές από φόρους, ιδίως για τη χρηματοδότηση

(α) των εκστρατειών δημοσιότητας και προώθησης και εκπαίδευσης·

(β) ορισμένων σαφώς καθορισμένων στόχων προς το δημόσιο συμφέρον.

22. Όταν μια τέτοια ενίσχυση δεν μπορεί να προσφερθεί από τη συνεταιριστική κίνηση, θα πρέπει κατά προτίμηση να παρέχεται από το κράτος ή άλλους δημόσιους οργανισμούς, παρόλο που μπορεί να προέρχεται, ενδεχομένως, από ιδιωτικούς φορείς. Οι ενισχύσεις αυτές θα πρέπει να συντονίζονται έτσι ώστε να αποφεύγεται η επικάλυψη και η διασπορά των πόρων.

23.

(1) Οι επιχορηγήσεις και οι φορολογικές απαλλαγές ή μειώσεις πρέπει να υπόκεινται στους όρους που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και αφορούν ιδίως τη χρησιμοποίηση της ενίσχυσης και το ύψος της. Οι όροι των δανείων και των εγγυήσεων πιστώσεων μπορούν να καθοριστούν σε κάθε περίπτωση.

(2) Η αρμόδια αρχή θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι η χρήση της χρηματικής βοήθειας και, στην περίπτωση δανείου, η αποπληρωμή του υπόκεινται σε επαρκή εποπτεία.

24.

(1) Η χρηματοδοτική ενίσχυση από δημόσιες ή ημιδημόσιες πηγές πρέπει να διοχετεύεται μέσω εθνικής συνεταιριστικής τράπεζας ή, ελλείψει αυτής, ενός άλλου κεντρικού συνεταιριστικού φορέα ικανού να αναλάβει την ευθύνη για τη χρήση της και, κατά περίπτωση, αποπληρωμή. Εν αναμονή της δημιουργίας τέτοιων ιδρυμάτων, η ενίσχυση μπορεί να χορηγηθεί απευθείας σε μεμονωμένους συνεταιρισμούς.

(2) Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 20, υποπαραγράφος (2) της παρούσας Σύστασης, οικονομική ενίσχυση από ιδιωτικούς φορείς μπορεί να χορηγηθεί απευθείας σε μεμονωμένους συνεταιρισμούς.

Διοικητική βοήθεια

25. Μολονότι είναι ουσιαστικής σημασίας η διαχείριση και η διοίκηση ενός συνεταιρισμού να είναι, ευθύς εξαρχής, ευθύνη των μελών και των εκλεγμένων από αυτά προσώπων, η αρμόδια αρχή θα πρέπει, σε κατάλληλες περιπτώσεις και κανονικά μόνο για μια αρχική περίοδο

(α) να συνδράμει τον συνεταιρισμό στην απόκτηση και την αμοιβή του κατάλληλου προσωπικού·

(β) να θέτει στη διάθεση των συνεταιρισμών άτομα που είναι κατάλληλα για την παροχή συμβουλών και καθοδήγησης.

26.

(1) Γενικά, οι συνεταιρισμοί θα πρέπει να μπορούν να λαμβάνουν καθοδήγηση και συμβουλές που να σέβονται την αυτονομία τους και τις ευθύνες των μελών τους, των οργάνων τους και του προσωπικού τους, σε θέματα διαχείρισης και διοίκησης, καθώς και σε τεχνικά θέματα.

(2) Αυτές οι οδηγίες και συμβουλές θα πρέπει, κατά προτίμηση, να παρέχονται από μια δευτεροβάθμια οργάνωση συνεταιρισμών ή από την αρμόδια αρχή.

Δ. ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

27.

(1) Οι συνεταιρισμοί πρέπει να υπόκεινται σε μια μορφή εποπτείας που να διασφαλίζει ότι ασκούν τις δραστηριότητές τους σύμφωνα με τους στόχους για τους οποίους έχουν συσταθεί και σύμφωνα με το νόμο.

(2) Η εποπτεία θα πρέπει κατά προτίμηση να είναι αρμοδιότητα μιας ανωτέρου βαθμού συνεταιριστικής οργάνωσης ή της αρμόδιας αρχής.

28. Ο διαχειριστικός έλεγχος των λογαριασμών των συνεταιρισμών που υπάγονται σε μια ανωτέρου βαθμού συνεταιριστική οργάνωση πρέπει να αποτελεί ευθύνη της εν λόγω ανωτέρου βαθμού οργάνωσης. Έως ότου δημιουργηθεί μια τέτοια ανωτέρου βαθμού οργάνωση ή σε περίπτωση που η οργάνωση αυτή δεν είναι σε θέση να παράσχει αυτή την υπηρεσία, η αρμόδια αρχή ή ένα ανεξάρτητο εξουσιοδοτημένο όργανο θα πρέπει να αναλάβει την αποστολή.

29. Τα μέτρα που αναφέρονται στις παραγράφους 27 και 28 της παρούσας Σύστασης θα πρέπει να σχεδιάζονται και να εκτελούνται κατά τρόπον ώστε:

- (α) να εξασφαλίζεται η καλή διαχείριση και διοίκηση των συνεταιρισμών·
- (β) την προστατεύονται οι συναλλασσόμενοι τρίτοι·
- (γ) παρέχουν την ευκαιρία ολοκλήρωσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης των αξιωματούχων, των μελών και του προσωπικού των συνεταιρισμών μέσω της πρακτικής και της κριτικής εξέτασης των λαθών.

30.

- (1) Οι δραστηριότητες προώθησης των συνεταιρισμών, παροχής εκπαίδευσης σχετικής με τους συνεταιρισμούς και κατάρτισης των αξιωματούχων (σ.μ.: διοικητικού συμβουλίου) και του προσωπικού των συνεταιρισμών και η παροχή βοήθειας στην οργάνωση και λειτουργία τους, θα πρέπει κατά προτίμηση να εκτελούνται από ένα κεντρικό όργανο, ώστε να διασφαλίζεται συνεκτική δράση.
- (2) Η εκπλήρωση αυτών των λειτουργιών θα πρέπει κατά προτίμηση να αποτελεί αρμοδιότητα μιας ανωτέρου βαθμού συνεταιριστικής οργάνωσης. Μέχρι τη δημιουργία ενός τέτοιου φορέα, η αρμόδια αρχή ή, ενδεχομένως, άλλοι ειδικοί φορείς πρέπει να αναλάβουν το έργο.

31.

- (1) Οι λειτουργίες που αναφέρονται στην παράγραφο 30 της παρούσας Σύστασης θα πρέπει, όπου είναι δυνατόν, να εκτελούνται ως εργασίες πλήρους απασχόλησης.
- (2) Θα πρέπει να εκτελούνται από άτομα που έχουν εκπαιδευτεί ειδικά για την άσκηση αυτών των καθηκόντων. Η εκπαίδευση αυτή πρέπει να παρέχεται από εξειδικευμένους φορείς ή, όπου ενδείκνυται, μέσω εξειδικευμένων μαθημάτων στα σχολεία και τα κολλέγια που αναφέρονται στην παράγραφο 19 της παρούσας Σύστασης.

32. Η αρμόδια αρχή πρέπει να συλλέγει και να δημοσιεύει τουλάχιστον μία φορά το χρόνο έκθεση και στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη λειτουργία και την ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην εθνική οικονομία.

33. Όταν οι υπηρεσίες ανωτέρου βαθμού συνεταιριστικών οργανώσεων ή άλλων υφιστάμενων ιδρυμάτων δεν μπορούν να καλύψουν επαρκώς την ανάγκη για έρευνα, ανταλλαγές εμπειριών και δημοσιεύσεων, πρέπει, αν είναι δυνατόν, να ιδρυθούν ειδικά ιδρύματα που θα εξυπηρετούν ολόκληρη τη χώρα ή αρκετές περιφέρειες.

Μετάφραση Κ. Παπαγεωργίου

Vic van Vuuren, Ένας διάλογος μεταξύ ελληνικών ηγετών συνεταιρισμών και εκπροσώπων διεθνών οργανισμών για την Κοινωνική και αλληλέγγυα Οικονομία (SSE)

Ένα σεμινάριο μιας ημέρας με θέμα "Συνεταιρισμοί και η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο" πραγματοποιήθηκε στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών στις 23 Σεπτεμβρίου. Στη συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι διεθνών, ευρωπαϊκών και ελληνικών συνεταιριστικών και κοινωνικών φορέων και φορέων αλληλεγγύης. Το σεμινάριο διοργανώθηκε από το δίκτυο ΚΑΡΑ της Ελλάδας και εστιάστηκε στα ζητήματα των ορίων, των αρχών και των αξιών των συνεταιρισμών και των οργανώσεων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, στον τρόπο με τον οποίο νοούνται οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην πολιτική και στη νομοθεσία των ευρωπαϊκών χωρών και στους τρόπους περαιτέρω ενεργοποίησης της διεθνούς συνεργασίας για να προωθήσει το ευνοϊκό περιβάλλον στην Ελλάδα για συνεταιρισμούς και για επιχειρήσεις κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Στο σεμινάριο μετείχαν ο Διευθυντής του τμήματος Επιχειρήσεων της ΔΟΕ μαζί με εκπροσώπους ευρωπαϊκών οργανισμών και συγκεκριμένα της CECOP, των Συνεταιρισμών Ευρώπης και της Κοινωνικής Οικονομίας Ευρώπης.

Στην παρουσίασή του, ο κ. Vic van Vuuren αναφέρθηκε στο έργο της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ – ILO) για τους συνεταιρισμούς και τις άλλες επιχειρήσεις της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.). Επίσης αναφέρθηκε στο ρόλο της Επιτροπής για την προώθηση και της Προαγωγή των Συνεταιρισμών (COPAC) και στην Ομάδα των Ηνωμένων Εθνών για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (UNTFSSSE), η οποία προεδρεύεται σήμερα από τη ΔΟΕ. Εκτός από τις συζητήσεις σχετικά με τις ερωτήσεις του σεμιναρίου, μοιράστηκε τις εμπειρίες της ΔΟΕ για τη βελτίωση του ευνοϊκού περιβάλλοντος για τους συνεταιρισμούς και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, μεταξύ άλλων μέσω της έρευνας, των συμβουλευτικών υπηρεσιών πολιτικής και της δημιουργίας εμπειριών μέσω πρωτοβουλιών συνεργασίας για την ανάπτυξη.

«Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα έχουν δυναμική, αλλά λείπει η ομοφωνία»

[Του Vic van Vuuren](#)

Από την ιστοσελίδα efsyn.gr

Της [Αφροδίτης Τζιαντζή](#)

Ο Vic van Vuuren, ([vic_van_vuuren_ilo.jpg](#)) κορυφαίο στέλεχος του ILO, της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, και επικεφαλής της Ειδικής Ομάδας του ΟΗΕ για την Κ.Αλ.Ο., βρέθηκε στην Αθήνα στο πλαίσιο της ημερίδας που συνδιοργάνωσε το δίκτυο ΚΑΠΙΑ με θέμα «Οι συνεταιρισμοί και η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα και τον Κόσμο». Συνδιοργανωτές ήταν η Διεθνής Οργάνωση Συνεταιρισμών CICOPA και το Δίκτυο Social Economy Europe.

Πλήθος ομιλητών, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, συμμετείχαν σε θεματικά εργαστήρια, παρουσιάσεις και ερωταπαντήσεις, σε έναν ζωντανό και ενίοτε οξυμμένο διάλογο για τη νομοθεσία, τις εμπειρίες, τα προβλήματα και τις προκλήσεις του συνεργατισμού. Ο Νοτιοαφρικανός τεχνοκράτης, που τόνιζε την πολυπολιτισμική του ταυτότητα φορώντας παραδοσιακά κοσμήματα και πουκάμισο με αφρικανικά σχέδια, έκλεψε χρόνο μετά το πολύωρο συνέδριο για μια συνέντευξη στην «Εφ.Συν.».

• Ποια είναι η εικόνα που σχηματίζατε για το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα;

Τα βασικά συμπεράσματα στα οποία κατέληξα, γνωρίζοντας από κοντά Έλληνες συνεταιριστές και φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, συγκλίνουν με την πληροφόρηση που είχαμε από πριν. Αυτό που εγώ θεωρώ ότι ενδέχεται να αποτελέσει εμπόδιο στο συνεταιριστικό κίνημα της Ελλάδας, είναι η έλλειψη ομοφωνίας ανάμεσα σε διαφορετικούς ανθρώπους για το τι είναι και τι δεν είναι κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Οι χώρες που έχουν προοδεύσει στην Κ.Αλ.Ο., έχουν ως εφελτήριο ένα ενιαίο σώμα πολιτών, που καταλήγουν σε κοινές αποφάσεις και προσεγγίζουν την κυβέρνηση με συγκεκριμένες προτάσεις. Στην Ελλάδα βλέπω πολλές αποκλίνοσες απόψεις. Επίσης διακρίνω έλλειψη συνοχής και οργάνωσης ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες της Κ.Αλ.Ο. Υπάρχουν πολλοί, δυναμικοί συνεταιρισμοί σε διαφορετικούς τομείς, υπάρχει τεχνογνωσία, ανοίγονται ευκαιρίες. Όμως για να εφαρμόσεις κοινή εθνική νομοθεσία και στρατηγική για την Κ.Αλ.Ο. πρέπει να έχεις οργανωμένο σχέδιο. Όμως πρέπει όλη αυτή η ενέργεια, οι γνώσεις, οι δυνατότητες να συγκλίνουν σε μια συναινετική άποψη, ώστε να σχηματίσουν ένα ενιαίο συμβουλευτικό σώμα προς την κυβέρνηση, κάνοντας σαφές τι ακριβώς ζητάνε.

- **Σύμφωνα με τη δική σας άποψη, ποια είναι η κοινή βάση μιας ομοφωνίας για την Κ.Αλ.Ο.;**

Νομίζω πως το πρώτο πράγμα στο οποίο πρέπει να συμφωνήσουμε είναι ότι η Κοινωνική Οικονομία οφείλει να είναι πάνω απ' όλα συμπεριληπτική. Είδα στο συνέδριο ομάδες να υποστηρίζουν ότι η Κ.Αλ.Ο. πρέπει να περιλαμβάνει αποκλειστικά και μόνο επιχειρήσεις κοινωνικού σκοπού. Αν όμως περιοριστεί σε αυτές, σε παγκόσμιο επίπεδο θα μείνεις πίσω. Υπάρχουν ευκαιρίες για μεγαλύτερους συνεταιρισμούς, για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, πρέπει να ωφεληθείς από όλες αυτές τις δυνατότητες. Δεν πρέπει να είμαστε περιοριστικοί. Στην ελληνική νομοθεσία διακρίνω μια στενότητα στους ορισμούς για την Κ.Αλ.Ο., ενώ παγκοσμίως η νομοθεσία έχει ευρύτερη βάση. Και αυτό τροφοδοτεί την πρόοδο στη δημιουργία θέσεων εργασίας, την καταπολέμηση της ανεργίας, την ανάπτυξη της Κ.Αλ.Ο. με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς που βλέπουμε στην ελληνική οικονομία.

- **Θεωρείτε δηλαδή ότι ο νέος νόμος για την Κ.Αλ.Ο. είναι περιοριστικός;**

Είναι ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Όμως, κατά τη δική μας άποψη, ένας νόμος για την Κ.Αλ.Ο. θα έπρεπε να δημιουργεί ευρύτερη πλατφόρμα, να περιλαμβάνει όλους τους πιθανούς παίκτες. Μπορεί να ισχύει παράλληλα ξεχωριστή νομοθεσία, π.χ. για τους συνεταιρισμούς. Όμως για την ώρα δεν θεωρούμε ότι η ελληνική νομοθεσία συμβαδίζει με το διεθνές επίπεδο, ειδικά χωρών όπου η Κ.Αλ.Ο. είναι πιο ανεπτυγμένη. Βλέπουμε πρόοδο, αλλά θα θέλαμε να δούμε ταχύτερους ρυθμούς, πόσω μάλλον όταν η ελληνική οικονομία έχει δρόμο για να κερδίσει το χαμένο έδαφος.

- **Μπορούν η Κ.Αλ.Ο. και τα συνεταιριστικά εγχειρήματα να αποτελέσουν διέξοδο σε χώρες όπως η Ελλάδα, που ασφυκτιούν κάτω από ένα δυσβάσταχτο χρέος, πολιτικές λιτότητας και υψηλή ανεργία;**

Η χώρα μου, η Ν. Αφρική, έχει ακόμα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, μεταξύ 25% και 30%. Δεν είναι μόνο η Κ.Αλ.Ο. που θα λύσει τα προβλήματα. Είναι συνδυασμός πολλών παραγόντων, βιομηχανικής παραγωγής, εθνικού σχεδιασμού, ειδικά της μικρής επιχειρηματικότητας. Οι μικρές επιχειρήσεις είναι πιο κρίσιμες για την υπέρβαση της κρίσης και από την κοινωνική οικονομία. Αυτές θα δημιουργήσουν θέσεις απασχόλησης. Εξίσου κομβικό είναι ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα ενθαρρύνει τη νεανική επιχειρηματικότητα, αντί να παράγει ανέργους. Κάποτε τελείωνες το σχολείο, έβρισκες μια δουλειά, στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα. Αυτές οι μέρες τέλειωσαν. Τώρα πρέπει το εκπαιδευτικό σύστημα να προσανατολίζει τους νέους στο πώς θα δημιουργήσουν τις δικές τους ευκαιρίες απασχόλησης, και η κοινωνική οικονομία είναι λαμπρό πεδίο δράσης.

Ποιός είναι

Με σπουδές Νομικής στο Πανεπιστήμιο της Ν. Αφρικής στην Πρετόρια, ο Vic van Vuuren είναι πρόεδρος του Τμήματος Επιχειρήσεων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, του αυτόνομου διακρατικού οργανισμού που συνδέεται με τον ΟΗΕ. Παράλληλα προεδρεύει στη Διυπηρεσιακή Ομάδα Δράσης του ΟΗΕ για την Κ.Αλ.Ο. (unsse.org), που ιδρύθηκε το 2013, με σκοπό να

προωθήσει τον διάλογο και τον συντονισμό των φορέων της Κ.Αλ.Ο. και να συμβάλει σε πολιτικές ενίσχυσής τους.

Στην ομάδα δράσης του ΟΗΕ συμμετέχουν 18 διεθνείς οργανισμοί, μεταξύ τους οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι του παγκόσμιου συνεταιριστικού κινήματος, όπως η Διεθνής Συμμαχία Συνεταιρισμών (International Cooperative Alliance), που εκπροσωπεί 303 φορείς σε 103 χώρες, το Διηπειρωτικό Δίκτυο για την Προώθηση της Κ.Αλ.Ο. (RIPESS) κ.ά. Η τρίτη θέση που κατέχει ο διεθνής εμπειρογνώμονας είναι αυτή του προέδρου της COPAC, της επιτροπής για την Προώθηση και την Προαγωγή των Συνεταιρισμών (www.copac.coop), που αποτελεί συνεργασία της ICA με τον ΟΗΕ.

kalo@efsyn.g

"Αμοιβαίοι" σε σύγκριση με "κοινωνικούς" τύπους συνεταιρισμών

Bruno Roelants

Το πρώτο πρόβλημα στο νέο ελληνικό νόμο για την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (SSE) είναι ο αποκλεισμός από το νόμο SSE ορισμένων συνεταιρισμών που δεν θεωρούνται επαρκώς επικεντρωμένοι στο γενικό συμφέρον και είναι πολύ προσανατολισμένοι προς το εσωτερικό τους.

Η διάκριση μεταξύ συνεταιρισμών που θα χαρακτηρίζονταν «αμοιβαίοι» (ενδιαφερόμενοι για τα μέλη τους) και άλλων που αντιθέτως θα χαρακτηρίζονταν «κοινωνικοί» (περισσότερο προσανατολισμένοι προς το γενικό συμφέρον και το συμφέρον της κοινότητας) είναι ασυμβίβαστη τόσο με τη Δήλωση της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα (1995) που αναπαράγεται πλήρως στη Σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ για την Προώθηση των Συνεταιρισμών όσο και με τον ορισμό του κοινωνικού συνεταιρισμού, όπως ορίζεται στα Διεθνή Πρότυπα της CICOPA για τους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς (2011).

Σύμφωνα με τη δήλωση για την Συνεταιριστική Ταυτότητα, όλοι οι συνεταιρισμοί έχουν τόσο "αμοιβαίο" όσο και "κοινωνικό" χαρακτήρα.

Ο αμοιβαίος χαρακτήρας όλων των συνεταιρισμών κατοχυρώνεται στον ορισμό του συνεταιρισμού, όπου «τα πρόσωπα» συνεργάζονται σε μια «συνιδιόκτητη και δημοκρατικά ελεγχόμενη επιχείρηση» προκειμένου να «αντιμετωπίσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές τους ανάγκες και προσδοκίες». Ο κοινωνικός χαρακτήρας όλων των συνεταιρισμών, δηλαδή το γεγονός ότι ξεπερνούν την ομάδα των μελών για να προσεγγίσουν την ευρύτερη κοινότητα, οφείλεται στα ακόλουθα χαρακτηριστικά όλων των συνεταιρισμών:

- Η πρώτη συνεταιριστική αρχή της "εθελοντικής και ελεύθερης συμμετοχής" σημαίνει ότι όλοι οι τύποι προσώπων που ανήκουν σε μια κοινότητα και ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου είδους συνεταιριστικών μελών είναι δυνητικά μέλη του, τόσο σήμερα όσο και στις μελλοντικές γενιές.
- Η τρίτη συνεταιριστική αρχή της «οικονομικής συμμετοχής των μελών» προβλέπει τη σύσταση κοινών αποθεματικών τα οποία, σε πολλές χώρες, είναι αδιαίρετα ακόμη και μετά τη διάλυση του συνεταιρισμού και επομένως δεν τα απολαμβάνουν «αμοιβαία» τα μέλη του συνεταιρισμού εάν διαλύουν τον συνεταιρισμό τους.

- Η έβδομη αρχή συνεργασίας αναφέρει ρητά το "ενδιαφέρον για την κοινότητα", η οποία μπορεί να υλοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους, αλλά δεν είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων γενικότερα.
- Η έκτη συνεταιριστική αρχή της «συνεργασίας μεταξύ των συνεταιρισμών» φέρνει στην πραγματικότητα την έβδομη συνεταιριστική αρχή σε μια ακόμα ευρύτερη διάσταση, καθώς αφορά μια κοινότητα ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων στον κόσμο και, ενδεχομένως, περισσότερα.

Σύμφωνα με τον ορισμό του κοινωνικού συνεταιρισμού όπως διατυπώνεται στα Διεθνή Πρότυπα Κοινωνικών Συνεταιρισμών της CICOPA, η κύρια διαφορά είναι ότι ο κοινωνικός χαρακτήρας των κοινωνικών συνεταιρισμών οφείλεται στο γεγονός ότι η αποστολή γενικού συμφέροντος των τελευταίων είναι ρητή, πρωταρχική και άμεση (ενώ σε άλλους συνεταιρισμούς, μια τέτοια κοινωνική αποστολή μπορεί να υπονοείται, να είναι δευτερεύουσα και έμμεση).

Ταυτόχρονα, όπως έχει επισημανθεί και στα Παγκόσμια Πρότυπα Κοινωνικών Συνεταιρισμών, "μια δομή διακυβέρνησης που βασίζεται δυνητικά ή αποτελεσματικά σε μέλη πολλών κατηγοριών ενδιαφερομένων είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των κοινωνικών συνεταιρισμών". Μέσω της συμμετοχής πολλών κατηγοριών ενδιαφερομένων, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί μπορούν να συμπεριλάβουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (παραγωγούς, χρήστες, εκπροσώπους της τοπικής κοινότητας) ως μέλη του συνεταιρισμού, υπογραμμίζοντας έτσι τον αμοιβαίο χαρακτήρα των κοινωνικών συνεταιρισμών.

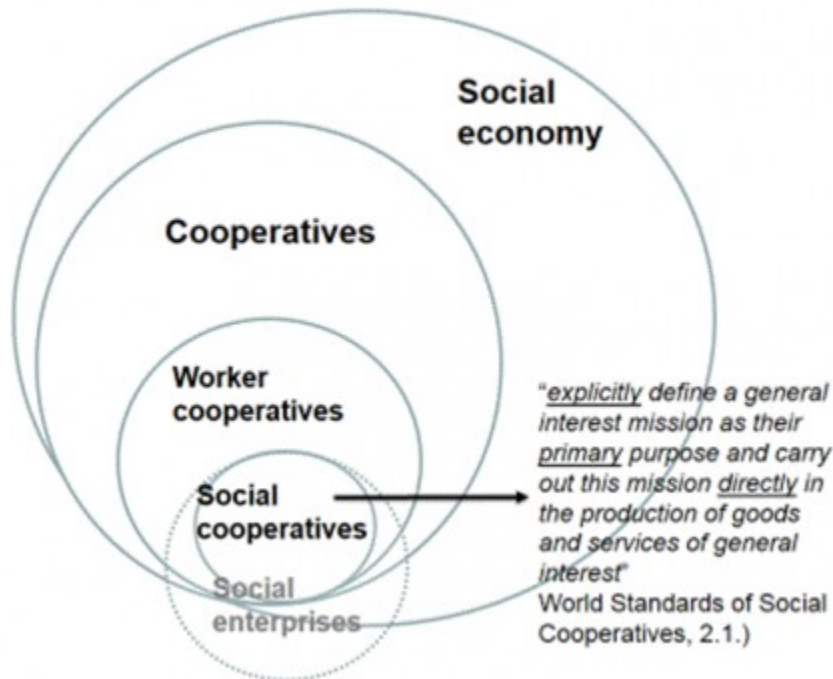
Η σύγχυση μεταξύ των εννοιών της κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχείρησης και του κοινωνικού συνεταιρισμού

Κοινωνική (και αλληλέγγυα) οικονομία ή SSE

Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας είναι ευρύτερη από τους συνεταιρισμούς και περιλαμβάνει ορισμένα από τα βασικά στοιχεία της δήλωσης ταυτότητας των συνεταιρισμών, όπως η δημοκρατική διακυβέρνηση (βλέπε τις αξίες της κοινωνικής οικονομίας στην ιστοσελίδα της Κοινωνικής Οικονομίας Ευρώπης – Social Economy Europe). Περιλαμβάνει όλους τους συνεταιρισμούς, όλους τους αλληλασφαλιστικούς φορείς, καθώς και άλλους τύπους οντοτήτων όπως ενώσεις, ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις (βλ. Παρακάτω).

Συμπεριλαμβάνονται όλοι οι συνεταιρισμοί, επειδή η Δήλωση για τη Συνεταιριστική Ταυτότητα περιέχει πραγματικά όλα τα πρότυπα της κοινωνικής οικονομίας σε έναν σαφή και διεθνώς αναγνωρισμένο τρόπο, αφότου έχει περιληφθεί στη Σύσταση 193 της ΔΟΕ.

CECOP
CICOPA Europe

Κοινωνική επιχείρηση

Η ιδέα της κοινωνικής επιχείρησης γεννήθηκε στη Βόρεια Αμερική τη δεκαετία του 1990 και στη συνέχεια προωθήθηκε διεθνώς κυρίως από τον ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ [1]. Σε γενικές γραμμές, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος ή εργασιακή ενσωμάτωση σε μειονεκτούντα άτομα [2]. Αυτά μπορεί να είναι μέρος της ευρύτερης κοινωνικής οικονομίας, ή μπορούν ακόμη και να είναι επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στην κοινωνική οικονομία, ανάλογα με την εθνική πολιτική ή ρύθμιση που τους διέπει, αν υπάρχει.

Η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης εξαπλώθηκε ταχέως στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Κεντροανατολική Ευρώπη από τη δεκαετία του '90. Οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης τείνουν να δημιουργούν σύγχυση μεταξύ της SSE και των κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως η Βουλγαρία, η Σλοβακία και η Σλοβενία, παρόλο που η έννοια της κοινωνικής οικονομίας προωθήθηκε έντονα από τις CECOP - CICOPA

Europe μέσω της διοργάνωσης μεγάλων ευρωπαϊκών διασκέψεων κοινωνικής οικονομίας στην Πράγα το 2002 και την Κρακοβία το 2004. Σήμερα, η Πολωνία δίνει έμφαση στην ευρύτερη έννοια της κοινωνικής οικονομίας, προετοιμάζοντας έναν νόμο SSE, η Ρουμανία το έχει ήδη στη νομοθεσία της για τη SSE και η Βουλγαρία και η Σλοβενία βρίσκονται σήμερα σε μετάβαση προς την έμφαση στην την ευρύτερη έννοια της κοινωνικής οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε επίσης να αναμειγνύει την έννοια της κοινωνικής οικονομίας με την έννοια της κοινωνικής επιχείρησης και να δίδει περισσότερη έμφαση στην τελευταία, ιδίως από το 2009 με διάσκεψη και έκθεση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και από το 2011 με την Κοινωνική Εταιρική Πρωτοβουλία (Social Business Initiative) και το 2012 με τη δημιουργία της GECES (Ομάδα Εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα – European Commission’s Working Group on Social Entrepreneurship). Μετά τη δημοσίευση των προαναφερθέντων συμπερασμάτων του Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 2015, η Επιτροπή επανέρχεται σταδιακά στην κλασική έννοια της κοινωνικής οικονομίας που περιλαμβάνει όλους τους συνεταιρισμούς.

Κοινωνικοί συνεταιρισμοί

Η έννοια του κοινωνικού συνεταιρισμού προέκυψε στην Ιταλία με έναν πρώτο εθνικό νόμο το 1991. Άλλοι εθνικοί νόμοι ή νομοθετικές πράξεις που ρυθμίζουν τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς ακολούθησαν τη δεκαετία του 1990 και τη δεκαετία του 2000 στη Γαλλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και την Ελλάδα (2011) και, εκτός Ευρώπης, στο Κεμπέκ, την Ουρουγουάη και τη Νότια Κορέα. Όπως προαναφέρθηκε, η έννοια έχει οριστεί από την CICOPA στα Παγκόσμια Πρότυπα Κοινωνικών Συνεταιρισμών (2011), τα οποία συμπληρώνουν τη Δήλωση ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα. Αυτά τα πρότυπα (που είναι αποτέλεσμα 3 γύρων διαβουλεύσεων εντός της CICOPA για 3 χρόνια και δύο διαδοχικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης) αναφέρουν ότι «Το πιο διακριτό χαρακτηριστικό των κοινωνικών συνεταιρισμών είναι ότι ορίζουν ρητώς μια αποστολή γενικού συμφέροντος ως πρωταρχικό σκοπό και πραγματοποιούν αυτή την αποστολή άμεσα με την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος. Η εργασιακή ενσωμάτωση, η οποία αποτελεί βασική αποστολή πολλών κοινωνικών συνεταιρισμών, πρέπει να θεωρείται ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος για όλες τις επιδιώξεις και τους σκοπούς, ανεξαρτήτως των τύπων αγαθών ή υπηρεσιών που παράγουν".

[1] βλέπε Roelants B. Ed. Cooperatives and Social Enterprises: Governance and Normative Frameworks, Brussels: CECOP Publications, 2009

[2] *ibid.*

Χρήσιμα συμπεράσματα από το σεμινάριο με τίτλο:
«Οι Συνεταιρισμοί και η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο»

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2017 το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών φιλοξένησε την εκδήλωση με θέμα «Οι Συνεταιρισμοί και η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο», την διοργάνωση της οποίας ανέλαβε το Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Περιφερειακής Ανάπτυξης (Δίκτυο ΚΑΠΑ). Προσκεκλημένοι ομιλητές του σεμιναρίου ήταν εκπρόσωποι διεθνών φορέων¹ και ελληνικών συνεταιριστικών οργανώσεων². Στο επίκεντρο της συζήτησης ήταν ο νέος νόμος 4430/2016 “ Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις” και ορισμένα ερωτήματα γενικής και ειδικής φύσεως που έθεσε η διοργανώτρια οργάνωση στους εισηγητές. Η συμμετοχή των εκπροσώπων των διεθνών φορέων ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς η εμπειρία του αλλοδαπού νομοθέτη μπορεί να αποτελέσει μέτρο σύγκρισης και σημείο αναφοράς για τον εθνικό νομοθέτη για την βελτίωση της νομοθεσίας περί συνεταιρισμών και περί κοινωνικής οικονομίας, εν γένει.

Ένα από τα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν και στο οποίο πήραν θέση σχεδόν όλοι οι ομιλητές ήταν η σχέση κοινωνικής οικονομίας – συνεταιρισμών. Ειδικότερα, μέσα από τις εισηγήσεις των συμμετεχόντων, ιδίως δε των εκπροσώπων διεθνών οργανισμών, σημειώθηκε ότι οι συνεταιρισμοί ανήκουν αυτοδικαίως στην ευρύτερη οικογένεια της κοινωνικής οικονομίας, εφόσον τηρούν τις συνεταιριστικές αξίες και αρχές.

Η κρατούσα άποψη που επικράτησε στο σεμινάριο υποστήριξε ότι οι όροι που θέτει ο νόμος 4430/2016 για να αναγνωριστεί ένας συνεταιρισμός ως φορέας κοινωνικής και

¹ Οι εκπρόσωποι διεθνών φορέων ήταν:

-κ.. Vic Van Vuuren, Διευθυντής του Τμήματος Επιχειρήσεων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO), Πρόεδρος Ειδικής Ομάδας του ΟΗΕ για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (UNTFSSSE), Πρόεδρος της Επιτροπής για την Προώθηση και Προαγωγή των Συνεταιρισμών (COPAC).-κ. Victor Meseguer, Διευθυντής της Κοινωνικής Οικονομίας Ευρώπης (SSE)-κα. Stefania Marccone, Αντιπρόεδρος των Συνεταιρισμών Ευρώπης-κ. Bruno Roelants, Γενικός Γραμματέας της Διεθνούς Οργάνωσης Συνεταιρισμών Βιομηχανίας, Βιοτεχνίας και Υπηρεσιών (CICOPA).

² Οι εκπρόσωποι ελληνικών οργανώσεων ήταν:

-κ. Λουκάς Μπρέχας Μέλος του Δικτύου Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Περιφερειακής Ανάπτυξης-κ. Παναγιώτης Τουρναβίτης Εκπρόσωπος του Δ.Σ. της Ένωσης Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας -κ. Παύλος Σατολιάς Πρόεδρος της Πανελληνίας Οργάνωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών -κ. Σταύρος Μπελώνης Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών-κ. Σωτήρης Κουπίδης Πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε.)-κ. Νίκος Χρυσόγελος Μέλος του Forum Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας-κ. Σπινθάκης Ευάγγελος Πρόεδρος και κ. Στέλιος Κατωμέρης μέλος Δ.Σ. της Πανελληνίας Σύμπραξης Κοινωνικής Οικονομίας

Για περισσότερες πληροφορίες βλ. το πρόγραμμα του σεμιναρίου στο παρακάτω link <<http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/ProgramSSECoopAgricultural%20University23%20September.pdf>>

αλληλέγγυας οικονομίας είναι περιοριστικοί, αποκλείοντας ένα σημαντικό μέρος οργανώσεων. Ειδικότερα, η υπαγωγή των συνεταιρισμών σε επιπλέον κριτήρια για την ένταξή τους στην κοινωνική οικονομία διαπιστώθηκε ότι δεν απαντάται σε κάποια άλλη νομοθεσία. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι ο νέος νόμος εισάγει μια τεχνητή διάκριση στο αρ. 3 μεταξύ συνεταιρισμών γενικού σκοπού και αμοιβαίου σκοπού, προάγοντας τους μεν-αποκλείοντας τους δε³. Η εν λόγω διάκριση κρίθηκε ως πλασματική, καθώς ο συνεταιριστικός θεσμός φέρει ως εγγενές χαρακτηριστικό την αμοιβαιότητα, καλύπτοντας τις ανάγκες των μελών του αλλά και την μέριμνα προς τη κοινότητα στην οποία εδράζεται, αποτελώντας κοιτίδα τοπικής ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, τονίστηκε ότι πρώτα θα πρέπει να δοθεί έμφαση στους επιμέρους συνεταιριστικούς νόμους και την εναρμόνισή τους με τη Σύσταση 193/2002 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, την οποία έχει συνυπογράψει η χώρα μας, έτσι ώστε να ενδυναμωθεί η συνεταιριστική ταυτότητα. Συνεπώς, μια συνεταιριστική νομοθεσία που θα διασφαλίζει την ιδιαίτερη ταυτότητα των συνεταιρισμών θα αποτελέσει μια στερεή βάση, επί της οποίας μπορεί να θεσπιστεί ένας γενικός νόμος πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Πέραν όμως από το περιεχόμενο της εκάστοτε νομοθεσίας και την ανάληψη κρατικών πολιτικών, εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος που θα διαδραματίσει το ίδιο το πεδίο. Ειδικότερα, σύμφωνα με την συζήτηση που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, οι πρωτοβουλίες των φορέων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας οφείλουν να κινηθούν σε δυο κατευθύνσεις: στη χάραξη κοινής στρατηγικής και στη δημιουργία ενός ενιαίου φορέα, με σημείο αναφοράς κοινές αξίες και αρχές⁴ ως κοινός παρανομαστής των οργανώσεων που απαρτίζουν την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία.

Συμπερασματικά, μέσα από την εν λόγω εκδήλωση απαντήθηκαν κρίσιμα ερωτήματα για την ελληνική νομοθεσία περί συνεταιρισμών και περί κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και υπογραμμίστηκαν τα ζητήματα που χρήζουν μεταβολής, ενώ παράλληλα η κινητοποίηση των φορέων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας κρίθηκε ως εξίσου αναγκαία.

Δουβίτσα Ιφιγένεια

(Dr. jur.) Δ.Π.Θ., ΙΣΕΜ, μέλος UnivSSE Coop

³ Bruno Roelants. “Cooperatives and the social and solidarity economy in Greece and around the world”. CICOPA.

⁴ Την σημασία της εύρεσης κοινών αρχών και αξιών τόνισε ο εισηγητής Ν. Χρυσόγελος.

Ευρωπαϊκή ατζέντα για μια συνεργατική οικονομία

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Βρυξέλλες, 2.6.2016
COM(2016) 356 final

1. Εισαγωγή

Η συνεργατική οικονομία δημιουργεί νέες ευκαιρίες τόσο για τους επιχειρηματίες όσο και για τους καταναλωτές. Η Επιτροπή θεωρεί ότι, αν ενθαρρυνθεί και αναπτυχθεί με υπεύθυνο τρόπο μπορεί, ως εκ τούτου, να συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα μπορούν να συμβάλουν δυναμικά στην ανταγωνιστικότητα και στην ανάπτυξη χάρη στην καινοτομία που τα χαρακτηρίζει. Η επιτυχία των συνεργατικών πλατφορμών μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποτελεί πρόκληση για υπάρχοντες παράγοντες της αγοράς και ισχύουσες πρακτικές. Ωστόσο, προάγει τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ενθαρρύνει τα ευέλικτα καθεστώτα εργασίας και δημιουργεί νέες πηγές εισοδήματος, καθώς δίνει στους πολίτες τη δυνατότητα να παρέχουν υπηρεσίες. Όσον αφορά τους καταναλωτές, η συνεργατική οικονομία μπορεί να αποφέρει οφέλη μέσω νέων υπηρεσιών, αυξημένης προσφοράς και χαμηλότερων τιμών. Μπορεί επίσης να ενθαρρύνει την αύξηση του διαμοιρασμού περιουσιακών στοιχείων και την αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, και κατ' επέκταση να συνεισφέρει στην ατζέντα της ΕΕ για τη βιωσιμότητα και να συμβάλει στη μετάβαση στην κυκλική οικονομία.

Ορισμένες φορές η συνεργατική οικονομία εγείρει ζητήματα ως προς την εφαρμογή των υφιστάμενων νομικών πλαισίων καθώς αμβλύνει τις παγιωμένες διαφορές μεταξύ καταναλωτών και παρόχων, μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων εργαζόμενων ή επαγγελματικής και μη επαγγελματικής παροχής υπηρεσιών. Αυτό μπορεί να προκαλέσει αβεβαιότητα σχετικά με τους εφαρμόσιμους κανόνες, κυρίως σε συνδυασμό με τις αποσπασματικές ρυθμίσεις που είναι αποτέλεσμα των διαφορετικών ρυθμιστικών προσεγγίσεων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα είναι ότι παρεμποδίζεται η ανάπτυξη της συνεργατικής οικονομίας στην Ευρώπη και δεν είναι δυνατή η πλήρης αξιοποίηση των οφελών που προσφέρει. Παράλληλα, κάποιοι μπορεί να εκμεταλλευτούν τις γκρίζες περιοχές στη νομοθεσία για να παρακάμψουν κανόνες που ως στόχο έχουν την προάσπιση του δημόσιου συμφέροντος.

Η συνεργατική οικονομία σημειώνει ραγδαία ανάπτυξη και κερδίζει σημαντικό έδαφος σε κάποιους τομείς. Εκτιμάται ότι το 2015 τα ακαθάριστα έσοδα από τις συνεργατικές πλατφόρμες και τους παρόχους στην ΕΕ ανήλθαν σε 28 δισεκατομμύρια EUR. Σε πέντε βασικούς τομείς της ΕΕ τα έσοδα σχεδόν διπλασιάστηκαν σε σχέση με το προηγούμενο έτος και θα συνεχίσουν την έντονη ανοδική πορεία.¹

Από το 2013 σημειώνεται έντονη ανάπτυξη, με αυξημένους ρυθμούς το 2015 λόγω των σημαντικών ποσών που επένδυσαν μεγάλες πλατφόρμες για την επέκταση των δραστηριοτήτων τους στην Ευρώπη. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εκτιμούν ότι στο μέλλον η συνεργατική οικονομία μπορεί να συνεισφέρει 160–572 δισεκατομμύρια EUR στην οικονομία της ΕΕ. Κατά συνέπεια, οι νέες επιχειρήσεις έχουν πολλές δυνατότητες να κατακτήσουν τις ταχέως αναπτυσσόμενες αγορές². Μια δημόσια διαβούλευση και μια δημοσκόπηση του Ευρωβαρόμετρου³ επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει πράγματι έντονο ενδιαφέρον από την πλευρά των καταναλωτών.

Η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί να συμβάλει στην αξιοποίηση αυτών των οφελών και στην αντιμετώπιση των προβληματισμών σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμμετεχόντων στη συνεργατική οικονομία. Παρέχει νομική καθοδήγηση και πολιτικές κατευθύνσεις⁴ σε δημόσιες αρχές, παράγοντες της αγοράς και ενδιαφερόμενους πολίτες για την ισορροπημένη και βιώσιμη ανάπτυξη της συνεργατικής οικονομίας, όπως ανακοινώθηκε στη στρατηγική για την ενιαία αγορά⁵. Η μη δεσμευτική καθοδήγηση που παρέχει η Επιτροπή σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής του ισχύοντος δικαίου της ΕΕ στη συνεργατική οικονομία καλύπτει βασικά ζητήματα με τα οποία έρχονται εξίσου αντιμέτωποι οι παράγοντες της αγοράς και οι δημόσιες αρχές⁶. Με την επιφύλαξη των

¹ Εκτιμάται ότι οι συνεργατικές πλατφόρμες που επιχειρούν σε πέντε βασικούς τομείς της συνεργατικής οικονομίας σημείωσαν το 2015 έσοδα της τάξης των 3,6 Δισεκατομμυρίων EUR. Οι τομείς αυτοί είναι: καταλύματα (βραχυπρόθεσμη εκμίσθωση), μεταφορές επιβατών, υπηρεσίες οικιακής μέριμνας, επαγγελματικές και τεχνικές υπηρεσίες και συνεργατικές οικονομικές συναλλαγές. Όλα τα στοιχεία βασίζονται σε εκτιμήσεις της PwC Consulting στο πλαίσιο μελέτης που ανέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

² EPRS: «The cost of non-Europe in the Sharing Economy» (Υπηρεσία Μελετών του Κοινοβουλίου: Το κόστος της μη Ευρώπης στην οικονομία των ανταλλαγών). Ιανουάριος 2016.

³ Μια δημοσκόπηση του Ευρωβαρόμετρου έδειξε ότι το 52% των πολιτών της ΕΕ γνωρίζουν σχετικά με τις υπηρεσίες που παρέχονται από τη συνεργατική οικονομία ενώ το 17% έχουν χρησιμοποιήσει τις συγκεκριμένες υπηρεσίες τουλάχιστον μία φορά. Το συνοδευτικό έγγραφο εργασίας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης του Ευρωβαρόμετρου και της δημόσιας διαβούλευσης που διεξάχθηκε από τον Σεπτέμβριο του 2015 έως τον Ιανουάριο του 2016.

⁴ Η παρούσα ανακοίνωση δεν καλύπτει ζητήματα που αφορούν δραστηριότητες συμμετοχικής χρηματοδότησης (τα οποία εξετάζονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής COM/2014/0172) και υπηρεσίες που παρέχονται από πλατφόρμες μάθησης.

⁵ COM(2015) 550.

⁶ Η καθοδήγηση που παρέχεται με την παρούσα ανακοίνωση εστιάζει στις οικονομικές δραστηριότητες. Οι υπηρεσίες συνεργατικής οικονομίας μπορούν να παρέχονται δωρεάν, βάσει διαμοιρασμού κόστους ή

πρωτοβουλιών που ενδέχεται να αναλάβει η Επιτροπή στον συγκεκριμένο τομέα στο μέλλον και των αρμοδιοτήτων του Δικαστηρίου όσον αφορά την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης.

Τι είναι η συνεργατική οικονομία:

Για τους σκοπούς της παρούσας ανακοίνωσης, ο όρος «συνεργατική οικονομία»⁷ αναφέρεται σε επιχειρηματικά μοντέλα όπου τις δραστηριότητες διευκολύνουν συνεργατικές πλατφόρμες. Οι συνεργατικές πλατφόρμες δημιουργούν μια ανοικτή αγορά για την προσωρινή χρήση αγαθών ή υπηρεσιών που συχνά παρέχουν ιδιώτες. Στη συνεργατική οικονομία δραστηριοποιούνται τρεις κατηγορίες παραγόντων: i) πάροχοι υπηρεσιών, οι οποίοι χρησιμοποιούν από κοινού περιουσιακά στοιχεία, πόρους, χρόνο ή/και δεξιότητες και μπορεί να είναι ιδιώτες που παρέχουν υπηρεσίες ευκαιριακά («ομότιμοι») ή πάροχοι υπηρεσιών που ενεργούν με την επαγγελματική τους ιδιότητα («επαγγελματίες πάροχοι υπηρεσιών»)· ii) χρήστες των υπηρεσιών· και iii) μεσάζοντες, οι οποίοι, μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, συνδέουν παρόχους και χρήστες και διευκολύνουν τις μεταξύ τους συναλλαγές («συνεργατικές πλατφόρμες»). Σε γενικές γραμμές, οι συναλλαγές συνεργατικής οικονομίας δεν περιλαμβάνουν αλλαγή κυριότητας και μπορούν να είναι κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές⁸.

2. Βασικά θέματα

2.1. Όροι πρόσβασης στην αγορά

Οι επιχειρήσεις συνεργατικής οικονομίας εισχωρούν σε αγορές τις οποίες μέχρι σήμερα εξυπηρετούσαν παραδοσιακοί πάροχοι υπηρεσιών. Ένα βασικό ζήτημα, τόσο για τις αρχές όσο και για τους παράγοντες της αγοράς, είναι αν και σε ποιο βαθμό επιτρέπεται από το ισχύον δίκαιο της ΕΕ οι συνεργατικές πλατφόρμες και οι πάροχοι υπηρεσιών να υπόκεινται σε όρους πρόσβασης στην αγορά. Οι όροι αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν εγκρίσεις λειτουργίας επιχείρησης, υποχρεώσεις

έναντι αμοιβής. Πολλά κράτη μέλη θεωρούν ότι οι δραστηριότητες αμιγούς διαμερισμού κόστους ή οι συναλλαγές διάθεσης υπηρεσιών στο πλαίσιο ανταλλαγής πραγματοποιούνται χωρίς αντιπαροχή. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ μόνο οι αμειβόμενες δραστηριότητες συνιστούν οικονομική δραστηριότητα. Βλέπε υπόθεση C-281/06 Jundt [2007] Συλλογή I-12231, σκέψεις 32 και 33. Είναι σημαντικό ότι ακόμη κι αν η συναλλαγή μεταξύ ενός παρόχου υπηρεσιών και ενός χρήστη δεν συνιστά οικονομική δραστηριότητα, αυτό ίσως να μην ισχύει για τη σχέση τους με την πλατφόρμα συνεργατικής οικονομίας. Κάθε σχέση (πλατφόρμας-χρήστη, πλατφόρμας-παρόχου υπηρεσιών, παρόχου υπηρεσιών-χρήστη) πρέπει να εξετάζεται χωριστά.

⁷ Συχνά ο όρος συνεργατική οικονομία και ο όρος «οικονομία των ανταλλαγών» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Η συνεργατική οικονομία αποτελεί ταχέως εξελισσόμενο φαινόμενο και ο ορισμός της μπορεί να εξελιχθεί ανάλογα.

⁸ Οι υπηρεσίες συνεργατικής οικονομίας μπορεί να χαρακτηρίζονται από κάποιο βαθμό μεταβίβασης κυριότητας πνευματικής ιδιοκτησίας.

εξασφάλισης άδειας ή ελάχιστους όρους προτύπων ποιότητας (π.χ. διαστάσεις δωματίου ή είδος αυτοκινήτου, υποχρεώσεις ασφάλισης ή εγγύησης κ.λπ.). Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, οι εν λόγω απαιτήσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες και αναλογικές, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του επιχειρηματικού μοντέλου και καινοτόμων υπηρεσιών, ενώ δεν ευνοούν ένα συγκεκριμένο επιχειρηματικό μοντέλο επί του άλλου.

Επαγγελματική παροχή υπηρεσιών

Οι εθνικές ρυθμιστικές προσεγγίσεις διαφέρουν ανάλογα με τον τομέα και κάποιες είναι πιο περιοριστικές από άλλες. Οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις εξυπηρετούν συνήθως στόχους δημόσιου συμφέροντος οι οποίοι διαφέρουν αναλόγως του είδους της υπηρεσίας: προστασία τουριστών, προάσπιση της δημόσιας ασφάλειας, καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, διατήρηση ισότιμων όρων ανταγωνισμού, προάσπιση της δημόσιας υγείας και της ασφάλειας των τροφίμων, αντιμετώπιση της έλλειψης οικονομικά προσιτής στέγης για τους πολίτες κ.λπ. Σε ορισμένα κράτη μέλη, επιπλέον των ρυθμίσεων που ισχύουν για συγκεκριμένους τομείς, έχουν γίνει επίσης στοχευμένες ρυθμιστικές παρεμβάσεις λόγω της εισόδου στην αγορά παραγόντων συνεργατικής οικονομίας.

Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο της ΕΕ, τις θεμελιώδεις ελευθερίες της Συνθήκης και την οδηγία υπηρεσιών⁹, οι πάροχοι υπηρεσιών δεν πρέπει να υπόκεινται σε όρους πρόσβασης στην αγορά ή άλλους όρους, εκτός αν αυτοί δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι αναγκαίοι για την επίτευξη σαφώς προσδιοριζόμενου στόχου δημόσιου συμφέροντος¹⁰ και αναλογικοί προς την επίτευξη αυτού του στόχου (δηλαδή εφαρμογή μόνο των όρων που είναι απολύτως απαραίτητοι)¹¹. Το ίδιο ισχύει και για τη νομοθετική κατοχύρωση των επαγγελματών¹².

Σύμφωνα με την οδηγία υπηρεσιών οι εθνικές αρχές οφείλουν να αναθεωρήσουν την ισχύουσα εθνική νομοθεσία ώστε να διασφαλίσουν ότι οι όροι πρόσβασης στην αγορά εξακολουθούν να δικαιολογούνται από έναν θεμιτό στόχο. Πρέπει επίσης να είναι αναγκαίοι και αναλογικοί. Όπως τόνισε η Επιτροπή στην Ετήσια Επισκόπηση της Ανάπτυξης για το 2016¹³, μια πιο ευέλικτη ρύθμιση των αγορών υπηρεσιών θα οδηγούσε σε υψηλότερη παραγωγικότητα και θα μπορούσε να

⁹ Βλέπε άρθρα 9 και 16 της οδηγίας 2006/123/ΕΚ («οδηγία υπηρεσιών») και άρθρα 49 και 56 της ΣΛΕΕ.

¹⁰ Στο άρθρο 4 παράγραφος 8 της οδηγίας υπηρεσιών παρατίθεται κατάλογος των επιτακτικών λόγων δημόσιου συμφέροντος.

¹¹ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 39 και άρθρο 4 παράγραφος 6 της οδηγίας υπηρεσιών για την έννοια της «άδειας».

¹² Βλ. άρθρο 59 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων. Η αναλογικότητα και η αναγκαιότητα εθνικών ρυθμίσεων για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα θα εξεταστούν περαιτέρω στο πλαίσιο δύο προσεχών πρωτοβουλιών της Επιτροπής (καθοδήγηση σχετικά με τις ανάγκες μεταρρύθμισης όσον αφορά τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα και εφαρμογή του κριτηρίου της αναλογικότητας για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα).

διευκολύνει την είσοδο νέων παραγόντων στην αγορά, να μειώσει την τιμή των υπηρεσιών και να διασφαλίσει ευρύτερη επιλογή για τους καταναλωτές.

Η εμφάνιση της συνεργατικής οικονομίας και η εισχώρηση στην αγορά νέων επιχειρηματικών μοντέλων δίνουν μια ευκαιρία στους υπεύθυνους για τη λήψη αποφάσεων και τους νομοθέτες στα κράτη μέλη. Έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν αν οι στόχοι που επιδιώκει η ισχύουσα νομοθεσία εξακολουθούν να ισχύουν τόσο για τη συνεργατική οικονομία όσο και για τους παραδοσιακούς παρόχους υπηρεσιών.

Κατά την επανεκτίμηση του βάσιμου και της αναλογικότητας της νομοθεσίας που εφαρμόζεται στη συνεργατική οικονομία, οι εθνικές αρχές θα πρέπει σε γενικές γραμμές να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών μοντέλων της συνεργατικής οικονομίας και τα εργαλεία που πιθανώς να θέσουν σε εφαρμογή για την αντιμετώπιση ζητημάτων δημόσιας πολιτικής, π.χ. όσον αφορά την πρόσβαση, την ποιότητα ή την ασφάλεια. Για παράδειγμα, η χρήση συστημάτων αξιολόγησης ή βαθμολογίας βάσει φήμης ή άλλων μηχανισμών με στόχο την αποθάρρυνση επιβλαβών συμπεριφορών μπορεί, σε κάποιες περιπτώσεις, να μειώσει τους κινδύνους που ενέχει για τους καταναλωτές η ασύμμετρη πληροφόρηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να συμβάλει στην αυξημένη ποιότητα των υπηρεσιών και ενδεχομένως να μειώσει την ανάγκη για συγκεκριμένα ρυθμιστικά στοιχεία, υπό την προϋπόθεση ότι οι κριτικές και οι αξιολογήσεις θα είναι αρκετά αξιόπιστες.

Η επιβολή πλήρους απαγόρευσης και η εφαρμογή ποσοτικών περιορισμών για μια δραστηριότητα συνήθως αποτελούν μέτρα έσχατης ανάγκης. Θα πρέπει γενικά να λαμβάνονται αν και εφόσον δεν είναι δυνατή η επιβολή λιγότερο περιοριστικών όρων για την επίτευξη ενός θεμιτού στόχου δημόσιου συμφέροντος. Για παράδειγμα, σε γενικές γραμμές είναι δύσκολο να δικαιολογηθεί η απαγόρευση της βραχυπρόθεσμης εκμίσθωσης διαμερισμάτων όταν η βραχυπρόθεσμη ενοικίαση ακινήτων μπορεί, για παράδειγμα, να περιορίζεται σε έναν μέγιστο αριθμό ημερών κατ' έτος. Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες θα μπορούν να εκμισθώνουν τα ακίνητά τους σε ευκαιριακή βάση ενώ εξακολουθούν να τα διαθέτουν για μακροπρόθεσμη ενοικίαση.

Επιπλέον, όταν βάσει εθνικής νομοθεσίας ένας πάροχος υπηρεσιών πρέπει πράγματι να εξασφαλίσει άδεια, το οικείο κράτος μέλος οφείλει να διασφαλίζει ότι οι όροι για την απόκτηση της άδειας είναι, μεταξύ άλλων, σαφείς, αναλογικοί και αντικειμενικοί και ότι η άδεια χορηγείται κατ' αρχήν για απεριόριστο χρονικό

¹³ COM(2015) 690 final, της 26.11.2015, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης για το 2016: Ενίσχυση της ανάκαμψης και προώθηση της σύγκλισης.

διάστημα¹⁴. Εξάλλου, οι σχετικές διοικητικές διαδικασίες και διατυπώσεις πρέπει να είναι σαφείς, διαφανείς και όχι αδικαιολόγητα περίπλοκες, ενώ τα σχετικά τέλη που βαρύνουν τους παρόχους υπηρεσιών πρέπει να είναι εύλογα και ανάλογα προς το κόστος της σχετικής διαδικασίας. Επιπλέον, οι διαδικασίες πρέπει να είναι όσο το δυνατόν συντομότερες και να υπόκεινται σε σιωπηρή έγκριση¹⁵. Η χρήση βέλτιστων πρακτικών και αρχών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μπορεί να μειώσει σημαντικά το κόστος και το βάρος της συμμόρφωσης για τους παρόχους υπηρεσιών¹⁶.

Παροχή υπηρεσιών μεταξύ ομοτίμων

Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να εκτιμάται στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας για να διαπιστώνεται αν ένας όρος πρόσβασης στην αγορά είναι αναγκαίος, δικαιολογημένος και αναλογικός, είναι αν οι σχετικές υπηρεσίες παρέχονται από επαγγελματίες παρόχους ή ευκαιριακά από ιδιώτες. Πράγματι, αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της συνεργατικής οικονομίας ότι οι πάροχοι υπηρεσιών είναι συχνά ιδιώτες που παρέχουν περιουσιακά στοιχεία ή υπηρεσίες σε ευκαιριακή βάση μεταξύ τους. Την ίδια στιγμή, ολοένα περισσότερες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν συνεργατικές πλατφόρμες.

Δεν ορίζεται ρητώς στη νομοθεσία της ΕΕ πότε ένας ομοτίμος καθίσταται επαγγελματίας πάροχος υπηρεσιών στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας¹⁷. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διαφορετικά κριτήρια για να διαφοροποιούν τις επαγγελματικές υπηρεσίες από τις υπηρεσίες μεταξύ ομοτίμων. Ορισμένα κράτη μέλη ορίζουν τις επαγγελματικές υπηρεσίες ως υπηρεσίες που παρέχονται έναντι αντιπαροχής σε αντιδιαστολή με τις υπηρεσίες μεταξύ ομοτίμων, οι οποίες αποβλέπουν στην αντιστάθμιση των δαπανών που βαρύνουν τον πάροχο υπηρεσιών. Άλλα κράτη μέλη χρησιμοποιούν όρια για τη διαφοροποίηση μεταξύ των υπηρεσιών αυτών. Αυτά τα όρια συχνά καθορίζονται ανά τομέα

¹⁴ Βλέπε άρθρα 10 και 11 της οδηγίας υπηρεσιών.

¹⁵ Βλέπε άρθρο 13 της οδηγίας υπηρεσιών.

¹⁶ COM(2016) 179 final της 19.4.2016, Ανακοίνωση σχετικά με σχέδιο δράσης της ΕΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση 20126-2020 –Επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της διακυβέρνησης

¹⁷ Για παράδειγμα, σύμφωνα με την οδηγία υπηρεσιών, πάροχος υπηρεσιών είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί κάθε μη μισθωτή οικονομική δραστηριότητα, που παρέχεται κατά κανόνα έναντι αμοιβής (βλέπε άρθρο 4 παράγραφος 2). Συνεπώς, κάθε οικονομική δραστηριότητα θα μπορούσε δυνητικά να εμπίπτει στους κανόνες της συγκεκριμένης οδηγίας ανεξαρτήτως της συχνότητας με την οποία ασκείται και χωρίς να είναι απαραίτητο ο πάροχος να ενεργεί κατ' ανάγκη ως «επαγγελματίας». Επιπλέον, σύμφωνα με το κεκτημένο της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών, εμπορευόμενος είναι κάθε πρόσωπο που ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική δραστηριότητα (βλέπε ενότητα 2.3).

λαμβάνοντας υπόψη το ύψος των εσόδων ή τη συχνότητα με την οποία παρέχεται η υπηρεσία. Κάτω από αυτά τα όρια οι πάροχοι υπόκεινται συνήθως σε λιγότερο περιοριστικούς όρους. Όταν θεσπίζονται με εύλογο τρόπο, τα όρια αυτά μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμη ένδειξη και να συμβάλουν στην κατάρτιση ενός σαφούς ρυθμιστικού πλαισίου προς όφελος των μη επαγγελματιών προμηθευτών.

Για παράδειγμα στον τομέα των μεταφορών, ορισμένα κράτη μέλη πρόκειται να εξαιρέσουν από τις απαιτήσεις αδειοδότησης τις μικρής κλίμακας υπηρεσίες επιβατικών μεταφορών που βρίσκονται κάτω από ένα συγκεκριμένο όριο ετήσιου κύκλου εργασιών. Στον τομέα της βραχυπρόθεσμης εκμίσθωσης καταλυμάτων, ορισμένες πόλεις επιτρέπουν τη βραχυπρόθεσμη ενοικίαση και υπηρεσίες συγκατοίκησης χωρίς να απαιτείται προηγούμενη παροχή άδειας ή εγγραφή. Αυτό ισχύει όταν οι υπηρεσίες παρέχονται ευκαιριακά, δηλαδή ισχύουν συγκεκριμένα όρια, όπως μέχρι 90 ημέρες τον χρόνο. Άλλες πόλεις εφαρμόζουν διαφορετικούς κανόνες ανάλογα με το αν το ακίνητο είναι κύρια ή δευτερεύουσα κατοικία με το σκεπτικό ότι η κύρια κατοικία ενός πολίτη μπορεί να εκμισθώνεται μόνο ευκαιριακά.

Συνεργατικές πλατφόρμες

Αν και σε ποιο βαθμό μπορούν οι συνεργατικές πλατφόρμες να υπόκεινται σε όρους πρόσβασης στην αγορά εξαρτάται από τη φύση των δραστηριοτήτων τους. Εφόσον παρέχουν υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν συγκεκριμένης παραγγελίας ενός αποδέκτη υπηρεσιών¹⁸, οι συνεργατικές πλατφόρμες παρέχουν υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών. Ως εκ τούτου, δεν μπορούν να υπάγονται σε καθεστώς προηγούμενης παροχής άδειας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδυνάμου αποτελέσματος που αφορά ειδικά και αποκλειστικά αυτές τις υπηρεσίες¹⁹. Επίσης, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν ρυθμιστικούς όρους στις συνεργατικές πλατφόρμες που παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες διασυννοριακώς από άλλο κράτος μέλος μόνο σε περιορισμένες περιπτώσεις και βάσει ειδικής διαδικασίας²⁰.

¹⁸ Βλ. το άρθρο 2 στοιχείο α) της οδηγίας 2000/31/ΕΚ («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο») και το άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχείο β) της οδηγίας 2015/1535. Για ενδεικτικό κατάλογο των υπηρεσιών που δεν καλύπτονται από αυτόν τον ορισμό, βλέπε επίσης παράρτημα Ι της τελευταίας οδηγίας.

¹⁹ Βλέπε άρθρο 4 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

²⁰ Βλέπε άρθρα 2 και 3 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Παρέκκλιση της αρχής της χώρας καταγωγής για την ελεύθερη διασυννοριακή παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών επιτρέπεται μόνο όταν υπάρχει απειλή ή σοβαρός κίνδυνος να βλάψει τους ακόλουθους τέσσερις στόχους: δημόσια πολιτική, προστασία της δημόσιας υγείας, δημόσια ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας, και υπεράσπιση και προστασία των καταναλωτών. Στην περίπτωση αυτή, τα εν λόγω εθνικά μέτρα πρέπει να εξακολουθούν να είναι αναλογικά, ενώ πρέπει επίσης να τηρούνται ορισμένοι διαδικαστικοί όροι (συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης της

Ωστόσο, ενδέχεται να υπάρξουν περιπτώσεις όπου μπορεί να θεωρηθεί ότι, επιπλέον των υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών, οι συνεργατικές πλατφόρμες παρέχουν επίσης κι άλλες υπηρεσίες ενεργώντας ως μεσάζοντες μεταξύ των παρόχων των βασικών υπηρεσιών και των χρηστών αυτών. Συγκεκριμένα, σε ορισμένες περιπτώσεις η πλατφόρμα μπορεί επίσης να είναι πάροχος της βασικής υπηρεσίας (π.χ. υπηρεσία μεταφορών ή βραχυπρόθεσμης ενοικίασης). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι συνεργατικές πλατφόρμες ενδέχεται να υπαχθούν στη σχετική ρύθμιση που ισχύει για τον συγκεκριμένο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των όρων εξασφάλισης έγκρισης λειτουργίας επιχείρησης και άδειας που ισχύουν συνήθως για τους παρόχους υπηρεσιών, υπό τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στις προηγούμενες ενότητες²¹.

Συνήθως θα πρέπει να αποφασίζεται κατά περίπτωση αν μια συνεργατική πλατφόρμα παρέχει επίσης τη βασική υπηρεσία. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορούν να παίξουν ρόλο πολλά κριτήρια, τόσο αντικειμενικά όσο και νομικά. Σε γενικές γραμμές, σημαντικό ρόλο παίζει το επίπεδο του ελέγχου ή της επιρροής που ασκεί η συνεργατική πλατφόρμα στον πάροχο των υπηρεσιών. Αυτό μπορεί κυρίως να προσδιοριστεί υπό το πρίσμα των ακόλουθων βασικών κριτηρίων:

- ♣ *Τιμή*: Η συνεργατική πλατφόρμα καθορίζει την τελική τιμή που θα καταβάλει ο χρήστης ως αποδέκτης της βασικής υπηρεσίας; Αν η συνεργατική πλατφόρμα απλώς προτείνει μια τιμή ή αν ο πάροχος των βασικών υπηρεσιών είναι κατά τα άλλα ελεύθερος να προσαρμόσει την τιμή που έχει ορίσει μια συνεργατική πλατφόρμα, τότε πιθανώς να μην ικανοποιείται αυτό το κριτήριο.
- ♣ *Άλλοι βασικοί συμβατικοί όροι*: Η συνεργατική πλατφόρμα ορίζει κι άλλους όρους και προϋποθέσεις, εκτός της τιμής, που διέπουν τη συμβατική σχέση μεταξύ του παρόχου των βασικών υπηρεσιών και του χρήστη (όπως είναι για παράδειγμα η εφαρμογή υποχρεωτικών οδηγιών για την παροχή της βασικής υπηρεσίας, περιλαμβανομένης τυχόν υποχρέωσης παροχής της υπηρεσίας).
- ♣ *Κυριότητα βασικών περιουσιακών στοιχείων*: Τα βασικά περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την παροχή της βασικής υπηρεσίας ανήκουν στη συνεργατική πλατφόρμα;

Επιτροπής).

²¹ Δηλαδή οι όροι δεν πρέπει να εισάγουν διακρίσεις, να είναι αναγκαίοι για την επίτευξη σαφώς προσδιοριζόμενου στόχου δημόσιου συμφέροντος και αναλογικοί προς την επίτευξη αυτού του στόχου (δηλαδή εφαρμογή μόνο των όρων που είναι απολύτως απαραίτητοι).

Όταν ικανοποιούνται και τα τρία αυτά κριτήρια, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι η συνεργατική πλατφόρμα ασκεί σημαντική επιρροή ή έλεγχο στον πάροχο της βασικής υπηρεσίας. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να σημαίνει ότι επιπλέον της παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών, η συνεργατική πλατφόρμα παρέχει επίσης τη βασική υπηρεσία.

Μπορεί επίσης να παίξουν ρόλο κι άλλα κριτήρια ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση. Για παράδειγμα, αν η συνεργατική πλατφόρμα βαρύνεται με τα έξοδα και αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους της παροχής της βασικής υπηρεσίας. Ή αν υπάρχει εργασιακή σχέση μεταξύ της συνεργατικής πλατφόρμας και του προσώπου που παρέχει τη σχετική βασική υπηρεσία (βλέπε ενότητα 2.4). Τα στοιχεία αυτά μπορεί να σημαίνουν ότι η συνεργατική πλατφόρμα ασκεί μεγάλο έλεγχο και επιρροή στην παροχή της βασικής υπηρεσίας.

Αντιθέτως, οι συνεργατικές πλατφόρμες μπορεί απλά να συνδράμουν τον παρόχο των βασικών υπηρεσιών, καθώς μπορούν να πραγματοποιούν ορισμένες δραστηριότητες που είναι επικουρικές προς τις βασικές υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών που παρέχουν, μεσολαβώντας μεταξύ του παρόχου των βασικών υπηρεσιών και των χρηστών των υπηρεσιών (π.χ. παρέχοντας συστήματα πληρωμών, ασφαλιστική κάλυψη, υπηρεσίες μετά την πώληση κ.λπ.). Αυτό καθεαυτό δεν αποτελεί απόδειξη επιρροής ή ελέγχου σε σχέση με τη βασική υπηρεσία. Ομοίως, η παροχή μηχανισμών αξιολόγησης ή άσκησης κριτικής από τους χρήστες δεν αποτελεί απόδειξη άσκησης σημαντικής επιρροής ή ελέγχου²². Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, όσο περισσότερο εμπλέκονται οι συνεργατικές πλατφόρμες στη διαχείριση και την οργάνωση της επιλογής των παρόχων των βασικών υπηρεσιών και του τρόπου παροχής των υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα μέσω της άμεσης επαλήθευσης και της διαχείρισης της ποιότητας των υπηρεσιών, τόσο πιο προφανές είναι ότι ίσως θα πρέπει να θεωρηθεί ότι παρέχουν τις βασικές υπηρεσίες.

Συνεπώς, μια συνεργατική πλατφόρμα, η οποία παρέχει υπηρεσίες στον τομέα της βραχυπρόθεσμης ενοικίασης, μπορεί να παρέχει υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών και όχι την υπηρεσία καταλυμάτων αυτή καθεαυτή αν, για παράδειγμα, ο πάροχος της υπηρεσίας καταλυμάτων ορίζει ο ίδιος τις τιμές και η πλατφόρμα δεν έχει στην κυριότητά της κανένα από τα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την παροχή της συγκεκριμένης υπηρεσίας. Αυτό δεν πρέπει να επηρεάζεται από το γεγονός ότι η συνεργατική πλατφόρμα πιθανώς να προσφέρει επίσης υπηρεσίες ασφάλισης και αξιολόγησης στους χρήστες των υπηρεσιών.

²² Οι αξιολογήσεις/κριτικές προέρχονται από τους χρήστες και όχι από τη συνεργατική πλατφόρμα.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών μοντέλων της συνεργατικής οικονομίας για να εκτιμήσουν αν οι όροι πρόσβασης στην αγορά που ισχύουν για τη συνεργατική οικονομία είναι αναγκαίοι, δικαιολογημένοι και αναλογικοί για την επίτευξη προσδιοριζόμενων και θεμιτών στόχων δημόσιου συμφέροντος.

Στο πλαίσιο της ρύθμισης των σχετικών δραστηριοτήτων, οι ιδιώτες που χρησιμοποιούν συνεργατικές πλατφόρμες για να παρέχουν υπηρεσίες μεταξύ ομοτίμων σε ευκαιριακή βάση δεν θα πρέπει αυτομάτως να αντιμετωπίζονται ως επαγγελματίες πάροχοι υπηρεσιών. Ένας κατάλληλος τρόπος θα ήταν ο καθορισμός ορίων (πιθανώς ανά τομέα) κάτω από τα οποία μια οικονομική δραστηριότητα θα θεωρείται μη επαγγελματική και ότι παρέχεται μεταξύ ομοτίμων.

Συνιστάται στα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν την ευκαιρία για την αναθεώρηση, την απλούστευση και τον εκσυγχρονισμό των όρων πρόσβασης στην αγορά που ισχύουν γενικά για τους παράγοντες της αγοράς. Θα πρέπει να έχουν ως στόχο να απαλλάσσουν τους παράγοντες της αγοράς από τον άσκοπο ρυθμιστικό φόρτο ανεξαρτήτως του χρησιμοποιούμενου επιχειρηματικού μοντέλου και να αποφεύγουν τον κατακερματισμό της ενιαίας αγοράς.

2.2 Καθεστώτα ευθύνης

Οι σημαντικότεροι κανόνες για τη συμβατική και την εξωσυμβατική ευθύνη προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Ωστόσο, σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, οι διαδικτυακές πλατφόρμες ως πάροχοι ενδιάμεσων υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών μπορούν να απαλλαγούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, από την ευθύνη για τις πληροφορίες που αποθηκεύουν²³.

Η εφαρμογή αυτής της απαλλαγής ευθύνης εξαρτάται από τα νομικά και αντικειμενικά στοιχεία που σχετίζονται με τη δραστηριότητα που ασκεί η συνεργατική πλατφόρμα και ισχύει όταν οι σχετικές δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως υπηρεσίες φιλοξενίας σύμφωνα με τους όρους της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο²⁴. Προκειμένου να χαρακτηριστούν ως τέτοιες πρέπει να έχουν εντελώς τεχνικό, αυτόματο και παθητικό χαρακτήρα²⁵.

²³ Άρθρο 14 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

²⁴ Στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, η φιλοξενία μπορεί σε γενικές γραμμές να οριστεί ως η δραστηριότητα ενασχόλησης με την αποθήκευση δεδομένων των πελατών και παροχής του χώρου όπου οι χρήστες έρχονται σε επαφή με τους παρόχους των βασικών υπηρεσιών. Οι εξαιρέσεις των άρθρων 12 και 13 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο συνήθως δεν ισχύουν σε αυτήν την περίπτωση, καθώς οι συνεργατικές πλατφόρμες κατά κανόνα δεν παρέχουν υπηρεσίες «απλής μετάδοσης» ή «αποθήκευσης σε κρυφή μνήμη (Caching)» κατά την έννοια αυτών των διατάξεων.

²⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 4 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις από C-236/08 έως C-238/08, Google France/Louis Vuitton, το ΔΕΕ υπογράμμισε το βασικό κριτήριο βάσει του οποίου μια διαδικτυακή πλατφόρμα θεωρείται «ενδιάμεσος φορέας παροχής υπηρεσιών» κάνοντας

Η απαλλαγή από την ευθύνη ισχύει υπό την προϋπόθεση ότι η συνεργατική πλατφόρμα δεν διαδραματίζει ενεργό ρόλο που θα της επέτρεπε να γνωρίζει, να ελέγχει ή να έχει αντιληφθεί τις παράνομες πληροφορίες. Αν, ωστόσο, πληροφορηθεί ή αντιληφθεί ότι πρόκειται για παράνομες πληροφορίες, οφείλει ταχέως να τις αποσύρει ή να τις καταστήσει απρόσιτες²⁶.

Πρέπει να αποφασίζεται για κάθε περίπτωση χωριστά αν οι συνεργατικές πλατφόρμες μπορούν να επωφελούνται από αυτήν την απαλλαγή ευθύνης, αναλόγως του βαθμού στον οποίο γνωρίζουν ή ελέγχουν τις πληροφορίες που φιλοξενούν.

Είναι σημαντικό ότι σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να επιβάλλουν στις συνεργατικές πλατφόρμες, για την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας, γενική υποχρέωση ελέγχου ή δραστήρια αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες²⁷.

Η ανακοίνωση σχετικά με τις διαδικτυακές πλατφόρμες και την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά²⁸ εξηγεί ότι η διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος της ευθύνης μεσαζόντων είναι ζωτικής σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας στην ΕΕ. Σε αυτήν περιλαμβάνεται και η συνεργατική οικονομία, καθώς οι διαδικτυακές πλατφόρμες ενεργούν ως βασικοί παράγοντες για την ανάπτυξή της. Παράλληλα, η Επιτροπή ενθαρρύνει όλες τις διαδικτυακές πλατφόρμες να υιοθετήσουν υπεύθυνη συμπεριφορά μέσω εθελοντικής δράσης, συμβάλλοντας, για παράδειγμα, στην αντιμετώπιση του μείζονος σημασίας ζητήματος των ψευδών ή παραπλανητικών κριτικών. Όταν μια συνεργατική πλατφόρμα αναλαμβάνει εθελοντική δράση για να ενισχύσει την εμπιστοσύνη και να παρέχει ανταγωνιστικότερη υπηρεσία δεν θα πρέπει αυτό αυτομάτως να

αναφορά στην αιτιολογική σκέψη 42 της οδηγίας 2000/31/EK. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αιτιολογική σκέψη, στόχος των υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών είναι η τεχνική διαδικασία χειρισμού και παροχής πρόσβασης σε δίκτυο επικοινωνίας δια του οποίου μεταδίδονται ή στο οποίο τίθενται σε προσωρινή αποθήκευση πληροφορίες, με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί πιο αποτελεσματική η μετάδοση. Οι δραστηριότητες αυτές έχουν εντελώς τεχνικό, αυτόματο και παθητικό χαρακτήρα.

²⁶ Υπόθεση C-324/09, L'Oréal/eBay. Αυτό ισχύει υπό την επιφύλαξη της δυνατότητας των δικαστηρίων και των εθνικών διοικητικών αρχών να απαιτήσουν από τη συνεργατική πλατφόρμα να προβεί στην παύση ή στην πρόληψη παράβασης. Βλέπε άρθρο 14 παράγραφος 3 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Αναλυτικά στοιχεία για το καθεστώς της ευθύνης μεσαζόντων περιέχονται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής με τίτλο «Online services, including e-commerce, in the Single Market» (Ηλεκτρονικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην ενιαία αγορά), SEC(2011) 1641 final.

²⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 1 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

²⁸ COM(2016) 288/2 της 25ης Μαΐου 2015, Ανακοίνωση σχετικά με τις διαδικτυακές πλατφόρμες και τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις της ψηφιακής ενιαίας αγοράς για την Ευρώπη.

εκλαμβάνεται ως ένδειξη ότι οι δραστηριότητές της έχουν πάψει να έχουν εντελώς τεχνικό, αυτόματο και παθητικό χαρακτήρα.

Μια συνεργατική πλατφόρμα μπορεί, πέραν των υπηρεσιών φιλοξενίας, να ασκεί επίσης μια σειρά άλλων συναφών ή επικουρικών δραστηριοτήτων. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν μηχανισμούς κριτικής ή αξιολόγησης, συστήματα πληρωμών, ασφαλιστική κάλυψη ή επαλήθευση ταυτότητας (η οποία συχνά πραγματοποιείται από τρίτους παρόχους). Εναλλακτικά, η πλατφόρμα μπορεί να παρέχει ακόμη και την προσφερόμενη βασική υπηρεσία στους χρήστες.

Η παραπάνω απαλλαγή ευθύνης που προβλέπεται στο δίκαιο της ΕΕ περιορίζεται στην παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και δεν αφορά άλλες υπηρεσίες ή δραστηριότητες που ασκούνται από πλατφόρμες συνεργατικής οικονομίας. Επίσης, δεν εξαιρείται από αυτήν η ευθύνη της πλατφόρμας συνεργατικής οικονομίας που απορρέει από την ισχύουσα νομοθεσία για την προστασία των δικαιωμάτων προσωπικού χαρακτήρα όσον αφορά τις δραστηριότητες της πλατφόρμας. Αντιθέτως, το γεγονός και μόνο ότι μια πλατφόρμα, πέραν των υπηρεσιών φιλοξενίας, έχει κι άλλες δραστηριότητες, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι παύει να ισχύει πλέον για αυτήν η απαλλαγή ευθύνης για τις υπηρεσίες φιλοξενίας που παρέχει²⁹. Σε κάθε περίπτωση, ο τρόπος με τον οποίον οι συνεργατικές πλατφόρμες σχεδιάζουν τις υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών που παρέχουν και εφαρμόζουν εθελοντικά μέτρα καταπολέμησης του παράνομου διαδικτυακού περιεχομένου πρέπει να συνεχίσει να αποτελεί επιχειρηματική απόφαση. Επίσης, θα πρέπει πάντα να αποφασίζεται για κάθε περίπτωση χωριστά αν οι συνεργατικές πλατφόρμες μπορούν να επωφελούνται από την απαλλαγή από την ευθύνη μεσαζόντων.

Οι συνεργατικές πλατφόρμες πρέπει να παροτρύνονται να λειτουργούν υπεύθυνα, αναλαμβάνοντας εθελοντική δράση για την καταπολέμηση του παράνομου διαδικτυακού περιεχομένου και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης, συμβάλλοντας, για παράδειγμα, στη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρουν μέσω αυτών οι πάροχοι βασικών υπηρεσιών. Όταν μια συνεργατική πλατφόρμα λαμβάνει τέτοια εθελοντικά μέτρα δεν θα πρέπει αυτομάτως να θεωρείται ότι έχει πάψει πλέον να επωφελείται από την απαλλαγή από την ευθύνη μεσαζόντων.

²⁹ Από αυτήν την άποψη, ορισμένα δικαστήρια εξαιρούν την προστασία από ευθύνη αν οι σχετικές με τη φιλοξενία πτυχές μιας υπηρεσίας δεν είναι οι σημαντικότερες πτυχές της. Βλέπε σχετικώς την απόφαση του δικαστηρίου των Παρισίων στην υπόθεση Louis Vuitton Malletier/Christian Dior Couture και Parfums Christian Dior, Kenzo, Givenchy et Guerlain κατά eBay. Όλες οι αποφάσεις εκδόθηκαν από το Εμποροδικείο Παρισίων (πρώτο τμήμα) στις 30 Ιουνίου 2008. Αντίθετη ήταν η άποψη ενός ελληνικού δικαστηρίου στην υπόθεση αριθ. 44/2008 του Πρωτοδικείου Ροδόπης που δημοσιεύτηκε στη σελίδα 406 του νομικού περιοδικού «Αρμενόπουλος» το 2009.

2.3 Προστασία των χρηστών

Κατά κανόνα, η νομοθεσία της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά αποσκοπεί στην αντιμετώπιση συναλλαγών όπου υπάρχει ένα ασθενέστερο μέρος που χρειάζεται προστασία (συνήθως αυτό το μέρος είναι ο καταναλωτής). Ωστόσο, η διάκριση μεταξύ καταναλωτών και επιχειρήσεων στη συνεργατική οικονομία δεν είναι σαφής καθώς υπάρχει μια πολύπλευρη σχέση που μπορεί να περιλαμβάνει συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων, επιχειρήσεων προς καταναλωτές, καταναλωτών προς επιχειρήσεις και μεταξύ καταναλωτών. Σε αυτές τις σχέσεις δεν είναι πάντα σαφές ποιο μπορεί να είναι το ασθενέστερο μέρος που χρειάζεται προστασία.

Σήμερα, η νομοθεσία της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά βασίζεται στη διάκριση μεταξύ «εμπορευόμενου» και «καταναλωτή». *Εμπορευόμενος είναι κάθε πρόσωπο που «ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα»³⁰*. Καταναλωτής είναι κάθε πρόσωπο που ενεργεί «για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα»³¹. Με την εφαρμογή αυτών των κριτηρίων στις κατηγορίες των συμμετεχόντων στη συνεργατική οικονομία, καθορίζονται τα αντίστοιχα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που έχουν τα μέρη σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά³².

Συγκεκριμένα, το δίκαιο της ΕΕ για τους καταναλωτές εφαρμόζεται για κάθε συνεργατική πλατφόρμα που θεωρείται «εμπορευόμενος» και προβαίνει σε «εμπορικές πρακτικές» έναντι καταναλωτών. Ένας πάροχος βασικών υπηρεσιών επίσης θεωρείται εμπορευόμενος αν ενεργεί «για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα». Αντίθετα, η νομοθεσία της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά δεν εφαρμόζεται στις συναλλαγές μεταξύ καταναλωτών. Συνεπώς, αν ούτε ο συνεργατικός πάροχος υπηρεσιών ούτε ο χρήστης θεωρούνται εμπορευόμενοι, οι μεταξύ τους συναλλαγές δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής αυτής της νομοθεσίας.

³⁰ Άρθρο 2 στοιχείο β) της οδηγίας 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στην εσωτερική αγορά.

³¹ Άρθρο 2 στοιχείο α) της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στην εσωτερική αγορά.

³² Στην περίπτωση συναλλαγών επιχειρήσεων προς καταναλωτές εφαρμόζονται η οδηγία 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, η οδηγία 2011/83/ΕΕ σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών και η οδηγία 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές. Για τις συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων εφαρμόζεται η οδηγία 2006/114/ΕΚ για την παραπλανητική και τη συγκριτική διαφήμιση.

Ως εκ τούτου, τίθεται το καίριο ερώτημα υπό ποιες προϋποθέσεις θεωρείται ο πάροχος της βασικής υπηρεσίας εμπορευόμενος στην περίπτωση παροχής υπηρεσιών μεταξύ ομοτίμων. Προς το παρόν τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν αυτό το ερώτημα με διαφορετικό τρόπο³³. Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο της ΕΕ, απαντήσεις στο ερώτημα πρέπει να δίνονται κατά περίπτωση. Για αυτόν τον σκοπό, η Επιτροπή έδωσε ορισμένες γενικές κατευθύνσεις στην αναθεωρημένη καθοδήγηση σχετικά με την οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές³⁴. Σημαντικοί στο συγκεκριμένο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας είναι οι ακόλουθοι παράγοντες. Παρότι κανένας από αυτούς δεν αρκεί από μόνος του ώστε ένας πάροχος να θεωρηθεί εμπορευόμενος ανάλογα με τις εκάστοτε περιστάσεις, συνδυαστικά, ωστόσο, μπορούν να τείνουν προς αυτήν την κατεύθυνση:

- *Συχνότητα παροχής των υπηρεσιών*: Είναι λιγότερο πιθανό να θεωρηθούν εμπορευόμενοι οι πάροχοι που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μόνο σε ευκαιριακή βάση (δηλαδή με αμιγώς περιθωριακό και παρακολουθητικό χαρακτήρα και όχι τακτικά). Καθώς αυξάνεται η συχνότητα της παροχής των υπηρεσιών, αυξάνεται και η πιθανότητα ο πάροχος να θεωρηθεί εμπορευόμενος, καθώς η αυξημένη συχνότητα θα μπορούσε να αποτελέσει ένδειξη ότι ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με την εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική δραστηριότητα.
- *Κίνητρο επιδίωξης κέρδους*: Το κίνητρο της επιδίωξης κέρδους πιθανώς να αποτελεί ένδειξη ότι ο πάροχος μπορεί να θεωρηθεί εμπορευόμενος για συγκεκριμένη συναλλαγή. Οι πάροχοι που αποβλέπουν στην ανταλλαγή περιουσιακών στοιχείων ή δεξιοτήτων (για παράδειγμα στην περίπτωση ανταλλαγών οικίας ή ανταλλαγών χρόνου) δεν θεωρούνται κατά κανόνα εμπορευόμενοι. Οι πάροχοι που απλά λαμβάνουν αντιστάθμιση κόστους για συγκεκριμένη συναλλαγή δεν μπορεί να επιδιώκουν κέρδος. Αντίθετα, οι πάροχοι που λαμβάνουν αμοιβή πέραν της αντιστάθμισης του κόστους είναι πιθανό να έχουν κίνητρο επιδίωξης κέρδους.
- *Ύψος κύκλου εργασιών*: Όσο μεγαλύτερος είναι ο κύκλος εργασιών ενός παρόχου υπηρεσιών (είτε προέρχεται από μία είτε από πολλές συνεργατικές πλατφόρμες), τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να θεωρηθεί εμπορευόμενος. Από αυτήν την άποψη, είναι σημαντικό να εξεταστεί αν το ύψος του κύκλου εργασιών του παρόχου προέρχεται από την ίδια δραστηριότητα (π.χ. συνεπιβατισμός) ή από διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων (συνεπιβατισμός, κηπουρική κ.λπ.). Στη δεύτερη περίπτωση, ο αυξημένος κύκλος εργασιών δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη ότι

³³ Η μελέτη της Επιτροπής σχετικά με θέματα καταναλωτών στη συνεργατική οικονομία που βρίσκεται σε εξέλιξη θα διερευνήσει τη σχετική εθνική νομοθεσία στα 28 κράτη μέλη.

³⁴ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (2016) 163 final, της 25ης Μαΐου 2016, σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές

ο πάροχος είναι εμπορευόμενος, καθώς είναι πιθανό ο αυξημένος κύκλος εργασιών να μην προέρχεται απαραίτητα από την άλλη (κύρια) επιχειρηματική δραστηριότητα του παρόχου.

Ένας πρόσωπο που προσφέρει τακτικά υπηρεσίες κηπουρικής μέσω συνεργατικών πλατφορμών και επιδιώκει σημαντική αμοιβή θα μπορούσε να υπαχθεί στον ορισμό του εμπορευόμενου. Ωστόσο, μια επαγγελματίας μπέιμπι-σίτερ η οποία περιστασιακά παρέχει υπηρεσίες κηπουρικής μέσω συνεργατικών πλατφορμών δεν αποτελεί κατά κανόνα εμπορευόμενο όσον αφορά τις περιστασιακές υπηρεσίες κηπουρικής. Σύμφωνα με την οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, όλοι οι εμπορευόμενοι πρέπει να επιδεικνύουν επαγγελματική ευσυνειδησία και να μην παραπλανούν τους καταναλωτές. Το ίδιο ισχύει και για τις συνεργατικές πλατφόρμες που χαρακτηρίζονται ως εμπορευόμενοι και στο πλαίσιο των πεδίων των δραστηριοτήτων τους (π.χ. υπηρεσίες διαμεσολάβησης, υπηρεσίες πληρωμών, υπηρεσίες αξιολόγησης κ.λπ.) Οι συνεργατικές πλατφόρμες θα πρέπει επίσης να δίνουν στους παρόχους βασικών υπηρεσιών που χαρακτηρίζονται εμπορευόμενοι τη δυνατότητα να συμμορφώνονται με το δίκαιο της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά, σχεδιάζοντας, για παράδειγμα, τις διαδικτυακές τους δομές κατά τρόπο ώστε να μπορούν οι εμπορευόμενοι να δηλώνουν την ταυτότητά τους. Επιπλέον, θα μπορούσαν επίσης να δηλώνουν με σαφήνεια σε όλους τους χρήστες ότι οι τελευταίοι προστατεύονται από τη νομοθεσία της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά μόνο όσον αφορά τις σχέσεις τους με τους εμπορευόμενους. Αν μια συνεργατική πλατφόρμα εφαρμόζει κριτήρια για την επιλογή των παρόχων βασικών υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται μέσω αυτής και πραγματοποιεί ελέγχους σχετικά με την αξιοπιστία τους, θα πρέπει να ενημερώνει σχετικώς του χρήστες.

Περαιτέρω, οι συνεργατικές πλατφόρμες και οι πάροχοι βασικών υπηρεσιών ενδέχεται να πρέπει να εκπληρώνουν άλλες υποχρεώσεις ενημέρωσης που υπέχουν σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ,³⁵ μεταξύ άλλων όσον αφορά τις απαιτήσεις διαφάνειας δυνάμει της νομοθεσίας που ισχύει για τον εκάστοτε τομέα³⁶.

Σε κάθε περίπτωση, όπως κάθε άλλος υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων που συλλέγει και επεξεργάζεται περαιτέρω δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ, οι συνεργατικές πλατφόρμες πρέπει να συμμορφώνονται με το ισχύον νομικό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁷. Η

³⁵ Για παράδειγμα, σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, το άρθρο 22 της οδηγίας υπηρεσιών και το άρθρο 5 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

³⁶ Για παράδειγμα, σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

³⁷ Οι κανόνες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της οδηγίας 95/46/ΕΚ αναθεωρήθηκαν πρόσφατα. Ο νέος γενικός κανονισμός για την προστασία των δεδομένων προσωπικού

διασφάλιση της τήρησης των κανόνων σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των ατόμων, είτε αυτοί είναι πάροχοι είτε καταναλωτές (συμπεριλαμβανομένων των συναλλαγών μεταξύ ομοτίμων) που χρησιμοποιούν τη συνεργατική οικονομία, καθώς θα γνωρίζουν ότι τα προσωπικά τους δεδομένα θα τυγχάνουν της δέουσας προστασίας.

Ένας τρόπος για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών είναι να αυξηθεί η εμπιστοσύνη στις υπηρεσίες μεταξύ ομοτίμων. Ένα βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση της έλλειψης πληροφόρησης για μεμονωμένους παρόχους υπηρεσιών μπορεί να είναι οι μηχανισμοί οικοδόμησης εμπιστοσύνης, όπως τα διαδικτυακά συστήματα αξιολόγησης και κριτικών, και τα σήματα ποιότητας. Τέτοιοι μηχανισμοί οικοδόμησης εμπιστοσύνης στη συνεργατική οικονομία έχουν ήδη δημιουργήσει είτε οι ίδιες οι συνεργατικές πλατφόρμες είτε ειδικοί τρίτοι. Οι μηχανισμοί αυτοί μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικοί στις περιπτώσεις όπου δεν εφαρμόζεται η ισχύουσα νομοθεσία για τους καταναλωτές, όπως εξηγείται παρακάτω.

Σύμφωνα με τους κανόνες της ΕΕ για τους καταναλωτές και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά, τα κράτη μέλη παροτρύνονται να αναζητούν μια ισορροπημένη προσέγγιση που διασφαλίζει στους καταναλωτές υψηλό επίπεδο προστασίας από αθέμιτες εμπορικές πρακτικές χωρίς παράλληλα να επιβάλλει δυσανάλογες υποχρεώσεις ενημέρωσης και επιπλέον διοικητικό φόρτο στους ιδιώτες που δεν είναι εμπορευόμενοι αλλά παρέχουν υπηρεσίες περιστασιακά.

Θα πρέπει να βελτιωθούν η αποτελεσματικότητα και η χρήση των διαδικτυακών μηχανισμών οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ενίσχυσης της αξιοπιστίας (π.χ. σήματα ποιότητας) ώστε να διασφαλίζεται υψηλότερο αίσθημα εμπιστοσύνης κατά τη συμμετοχή στη συνεργατική οικονομία.

2.4 Αυτοαπασχολούμενοι και εργαζόμενοι στη συνεργατική οικονομία

Η συνεργατική οικονομία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, δημιουργεί έσοδα πέρα από τις παραδοσιακές γραμμικές σχέσεις εργασίας και διασφαλίζει ευέλικτα καθεστώτα εργασίας. Συνεπώς προσφέρει δυνατότητες απασχόλησης σε περιπτώσεις όπου οι παραδοσιακές μορφές απασχόλησης δεν είναι ενδεδειγμένες ή διαθέσιμες. Ωστόσο, τα πιο ευέλικτα καθεστώτα εργασίας μπορεί να μην προσφέρουν την τακτικότητα ή τη σταθερότητα των παραδοσιακών εργασιακών σχέσεων. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αβεβαιότητα ως προς τα εφαρμοστέα δικαιώματα και το επίπεδο κοινωνικής προστασίας. Τα καθεστώτα

χαρακτήρα (ΕΕ) αριθ. 2016/679, ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 1, εφαρμόζεται από την 25η Μαΐου 2018.

εργασίας στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας συχνά βασίζονται στην εκτέλεση μεμονωμένων εργασιών επί ad hoc βάσης και όχι στην εκτέλεση εργασιών τακτικά σε προκαθορισμένο χώρο και χρόνο.

Ουσιαστικά, αυτό αποτελεί μέρος μιας πιο διαρθρωτικής μετάβασης. Η διάκριση μεταξύ αυτοαπασχολούμενων και εργαζόμενων γίνεται ολοένα πιο ασαφής ενώ παράλληλα παρατηρείται αύξηση της προσωρινής και μερικής απασχόλησης καθώς και της κατοχής πολλών θέσεων εργασίας³⁸. Η Επιτροπή ξεκίνησε μια δημόσια διαβούλευση με βάση τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων³⁹ σχετικά με τον τρόπο καλύτερης αντιμετώπισης της ανάγκης για αυξημένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, τη διασφάλιση δίκαιων όρων εργασίας και επαρκούς και βιώσιμης κοινωνικής προστασίας. Αυτή τη στιγμή η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας διαβούλευσης μέσω της οποίας η Επιτροπή επιδιώκει να συγκεντρώσει τις απόψεις των ενδιαφερομένων μερών για το σημερινό κοινωνικό κεκτημένο της ΕΕ, το μέλλον της εργασίας και την κάλυψη των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.

Παρότι μεγάλο μέρος του εργατικού δικαίου εμπίπτει στη σφαίρα της εθνικής αρμοδιότητας, ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκπονήσει συγκεκριμένες ελάχιστες προδιαγραφές στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής⁴⁰. Η παρούσα ενότητα εξετάζει υπό ποιες προϋποθέσεις υφίσταται σχέση απασχόλησης σύμφωνα με το εργατικό δίκαιο⁴¹ και τη νομολογία της ΕΕ, έχοντας ως στόχο να δώσει κάποιες κατευθύνσεις σχετικά με την εφαρμογή της παραδοσιακής διάκρισης μεταξύ αυτοαπασχολούμενων και εργαζόμενων στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας.

³⁸ Βάσει στατιστικών στοιχείων της Eurostat.

³⁹ COM(2016) 127 final. Η δημόσια διαβούλευση για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων ξεκίνησε στις 8 Μαρτίου 2016 και θα ολοκληρωθεί στις 31 Δεκεμβρίου 2016.

⁴⁰ Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που της απονέμει το άρθρο 153 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁴¹ Το εργατικό δίκαιο της ΕΕ περιλαμβάνει οδηγίες που ρυθμίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργαζομένων. Προβλέπουν όρια για τον χρόνο εργασίας, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, περιόδους ημερήσιας και εβδομαδιαίας ανάπαυσης και προστασίας σε περιπτώσεις νυκτερινής εργασίας καθώς και ενημέρωση για μεμονωμένους όρους εργασίας, δικαιώματα για αποσπασμένους εργαζόμενους, απαγόρευση των διακρίσεων κατά των εργαζομένων σε μη συνήθεις μορφές απασχόλησης (π.χ. μερική απασχόληση, απασχόληση ορισμένου χρόνου ή απασχόληση σε επιχειρήσεις προσωρινής απασχόλησης), προστασία σε περιπτώσεις αφερεγγυότητας του εργοδότη, προστασία κατά των διακρίσεων για λόγους για τους οποίους παρέχεται προστασία όπως είναι το φύλο, η εθνότητα και ο γενετήσιος προσανατολισμός. Περιλαμβάνουν επίσης προστασία σε περιπτώσεις ομαδικών απολύσεων, μεταβιβάσεων επιχειρήσεων ή διασυνοριακών συγχωνεύσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις προβλέπεται η συμμετοχή των εργαζομένων, δηλαδή η ενημέρωσή τους, η διαβούλευση με αυτούς καθώς και η συμμετοχή τους σε επίπεδο διοικητικού συμβουλίου. Στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία, οι γενικές αρχές αφορούν την πρόληψη επαγγελματικών κινδύνων και την προάσπιση της ασφάλειας και της υγείας των εργαζόμενων στον χώρο εργασίας.

Δεδομένου ότι, σε γενικές γραμμές, το εργατικό δίκαιο της ΕΕ περιορίζεται στον καθορισμό ελάχιστων προδιαγραφών και δεν καλύπτει κάθε πτυχή της κοινωνικής νομοθεσίας που εφαρμόζεται στις εργασιακές σχέσεις, με αποτέλεσμα τα κράτη μέλη να προβλέπουν κατά κανόνα αυστηρότερες προδιαγραφές στις εθνικές νομοθεσίες τους, συνιστάται στους παράγοντες της συνεργατικής οικονομίας να ανατρέχουν στην ισχύουσα εθνική εργατική νομοθεσία της χώρας όπου παρέχεται η υπηρεσία.

Ο ορισμός του «εργαζόμενου» στην ΕΕ

Το δίκαιο της ΕΕ που διασφαλίζει δικαιώματα στους εργαζόμενους εφαρμόζεται μόνο σε άτομα που έχουν εργασιακή σχέση, δηλαδή θεωρούνται «εργαζόμενοι». Παρότι κάθε κράτος μέλος της ΕΕ μπορεί να ορίζει στην εθνική του νομοθεσία ποιος θεωρείται εργαζόμενος, σε επίπεδο ΕΕ, το Δικαστήριο (ΔΕΕ) έχει ορίσει την έννοια του εργαζόμενου για τους σκοπούς της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ⁴². Αυτός ο ορισμός διατυπώθηκε πρωτίστως στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων. Σύμφωνα με το ΔΕΕ «κύριο χαρακτηριστικό της εργασιακής σχέσεως αποτελεί το γεγονός ότι συγκεκριμένο πρόσωπο παρέχει έναντι αμοιβής και επί ορισμένο χρόνο υπηρεσίες προς άλλο πρόσωπο και υπό τη διεύθυνση του τελευταίου⁴³. Συγκεκριμένα το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι αυτός ο ορισμός πρέπει επίσης να χρησιμοποιείται για να καθορίζεται ποιος πρέπει να θεωρείται εργαζόμενος κατά την εφαρμογή συγκεκριμένων οδηγιών της ΕΕ στον κοινωνικό τομέα⁴⁴.

Η ύπαρξη ή όχι εργασιακής σχέσης πρέπει να προσδιορίζεται μέσω κατά περίπτωση αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη σχέση μεταξύ της πλατφόρμας και του παρόχου των βασικών υπηρεσιών καθώς και την εκτέλεση των σχετικών εργασιών, εξετάζοντας σωρευτικά κυρίως τα ακόλουθα τρία βασικά κριτήρια:⁴⁵

⁴² Για τους σκοπούς της εφαρμογής του εθνικού εργατικού δικαίου, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να επεκτείνουν την έννοια του εργαζόμενου όπως ορίζεται σε επίπεδο ΕΕ και σε περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο του ορισμού της ΕΕ. Αν η ύπαρξη εργασιακής σχέσης πρέπει να προσδιορίζεται μέσω δυνατότητας εφαρμογής ορισμένων συγκεκριμένων πράξεων της ενωσιακής νομοθεσίας (οδηγία 2003/88/ΕΚ για την οργάνωση του χρόνου εργασίας) και οδηγία για τις ομαδικές απολύσεις 98/59/ΕΚ), τότε οι εθνικοί ορισμοί για τους εργαζομένους είναι άνευ αντικειμένου. Επιπλέον, οι ορισμοί που διατυπώνονται στα εθνικά δίκαια υπόκεινται πάντα σε αξιολόγηση από τα εθνικά ή τα ευρωπαϊκά δικαστήρια.

⁴³ COM(2010) 373 Επιβεβαίωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων: δικαιώματα και σημαντικές εξελίξεις. Παράγραφος 1.1.1 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1453133735571&uri=CELEX%3A52010DC0373>.

⁴⁴ Οδηγίες για τον χρόνο εργασίας (Isère (C-428/09)), για τις ομαδικές απολύσεις (Balkaya (C-229/14)) και την ισότητα στην απασχόληση (O (C-432/14)). Σε άλλες οδηγίες σχετικές με το εργατικό δίκαιο γίνεται ρητή αναφορά στον εθνικό ορισμό της έννοιας του «εργαζόμενου» υπό την προϋπόθεση του σεβασμού της αποτελεσματικότητας του δικαίου της ΕΕ, με αναφορά στην υπόθεση O'Brien (C-393/10).

⁴⁵ Βλέπε επίσης COM(2010) 373 final, σ. 4--6.

- ύπαρξη σχέσης εξάρτησης·
- φύση της εργασίας· και
- ύπαρξη αμοιβής.

Προκειμένου να ικανοποιείται το κριτήριο της **εξάρτησης**, ο πάροχος υπηρεσιών πρέπει να ενεργεί υπό τη διεύθυνση της συνεργατικής πλατφόρμας και η τελευταία να καθορίζει την επιλογή της δραστηριότητας, την αμοιβή και τους όρους εργασίας⁴⁶. Με άλλα λόγια, ο πάροχος των βασικών υπηρεσιών δεν είναι ελεύθερος να επιλέγει τις υπηρεσίες που θα παρέχει και τον τρόπο με τον οποίον θα τις παρέχει, π.χ. σύμφωνα με τη σύμβαση που έχει συνάψει με τη συνεργατική πλατφόρμα⁴⁷. Αν η συνεργατική πλατφόρμα απλά διεκπεραιώνει τις πληρωμές που καταβάλλουν οι χρήστες και τις μεταφέρει στον πάροχο της βασικής υπηρεσίας, αυτό δεν συνεπάγεται ότι η συνεργατική πλατφόρμα καθορίζει την αμοιβή. Προκειμένου να υπάρχει σχέση εξάρτησης δεν απαιτείται διαρκής διεύθυνση ή έλεγχος⁴⁸.

Προκειμένου να ικανοποιείται το κριτήριο της **φύσης της εργασίας** ο πάροχος της βασικής υπηρεσίας πρέπει να ασκεί δραστηριότητα οικονομικής αξίας η οποία να είναι αποτελεσματική και γνήσια, εκτός από τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε τόσο μικρή κλίμακα ώστε να θεωρείται ότι έχουν αμιγώς περιθωριακό και παρακολουθητικό χαρακτήρα⁴⁹. Ακόμη και στο πλαίσιο πιο παραδοσιακών εργασιακών σχέσεων, τα εθνικά δικαστήρια έχουν χρησιμοποιήσει αποκλίνουσες μεθόδους για να καθορίσουν τον περιθωριακό και παρακολουθητικό χαρακτήρα. Χρησιμοποιείται ένα μείγμα ορίων (ωρομίσθιο ή μισθός) και ad hoc αξιολογήσεων των χαρακτηριστικών κάθε σχέσης. Στο πλαίσιο της συνεργατικής οικονομίας, όπου άτομα παρέχουν υπηρεσίες αμιγώς περιθωριακού και παρακολουθητικού χαρακτήρα μέσω συνεργατικών πλατφορμών, αυτό αποτελεί ένδειξη ότι αυτά τα άτομα δεν μπορούν να θεωρηθούν εργαζόμενοι, παρότι η μικρής διάρκειας απασχόληση⁵⁰, οι περιορισμένες ώρες εργασίας⁵¹, η ασυνεχής εργασία⁵² ή η χαμηλή

⁴⁶ Jany και λοιποί κατά Staatssecretaris van Justitie (C--268/99).

⁴⁷ «The rise of the 'just-in-time workforce': on-demand work, crowdwork and labourprotection in the 'gig economy'», (Η άνοδος του «κατ' απαίτηση εργατικού δυναμικού»: εργασία κατ' απαίτηση, συνεργατική εργασία και προστασία της εργασίας στην «οικονομία των ελεύθερων επαγγελματιών») Valerio De Stefano, σειρά εκδόσεων της ΔΟΕ για τους όρους εργασίας και απασχόλησης, αριθ. 71, 2016, σ. 17.

⁴⁸ Danosa (C-232/09). Βλέπε επίσης De Stefano. Ομοίως, σ. 16.

⁴⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση της «γνησιότητας της εργασίας» από το ΔΕΕ καθώς και στα κράτη μέλη (π.χ. με τη χρήση ορίων που βασίζονται στην αμοιβή ή στις ώρες εργασίας) στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, βλέπε «Comparative Report 2015-The concept of worker under Article 45 TFEU and certain non-standard forms of employment», (Συγκριτική έκθεση 2015 - Η έννοια του «εργαζόμενου» σύμφωνα με το άρθρο 45 της ΣΛΕΕ και ορισμένες μη συνηθισμένες μορφές απασχόλησης) Δίκτυο FreSSco για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁵⁰ Ninni-Orasche (C-413/01)

⁵¹ Kempf (C-139/85)

⁵² Raulin (C-357/89)

παραγωγικότητα⁵³ δεν αρκεί για να αποκλειστεί η ύπαρξη εργασιακής σχέσης. Παράλληλα, τα άτομα που παρέχουν υπηρεσίες λιγότερο περιστασιακά μπορεί να είναι εργαζόμενοι ή αυτοαπασχολούμενοι, καθώς πρέπει να εξετάζονται συνολικά και τα τρία κριτήρια για να προσδιοριστεί το καθεστώς τους.

Το κριτήριο της **αμοιβής** χρησιμοποιείται πρωτίστως για τη διάκριση μεταξύ εθελοντή και εργαζόμενου. Συνεπώς, το κριτήριο της αμοιβής δεν ικανοποιείται όταν ο πάροχος δεν λαμβάνει αμοιβή ή λαμβάνει απλά αντιστάθμιση του κόστους με το οποίο έχει επιβαρυνθεί για τις δραστηριότητές του.

Παρότι γίνεται αναφορά στα παραπάνω κριτήρια όταν εφαρμόζεται ο ενωσιακός ορισμός του «εργαζόμενου», τα δικαστήρια στα κράτη μέλη τείνουν να χρησιμοποιούν μια παρόμοια δέσμη κριτηρίων για τη σφαιρική αξιολόγηση εργασιακών σχέσεων που εμπίπτουν στο εθνικό πεδίο αρμοδιότητας.

Έχοντας ως στόχο να συμβάλλουν στην πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού κάθε προσώπου, να αυξήσουν τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας και να τονώσουν την ανταγωνιστικότητα, διασφαλίζοντας παράλληλα δίκαιους όρους εργασίας και επαρκή και βιώσιμη κοινωνική προστασία, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- να εκτιμήσουν κατά πόσον οι εθνικοί κανόνες απασχόλησης είναι επαρκείς, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες των εργαζόμενων και αυτοαπασχολούμενων στον ψηφιακό κόσμο καθώς και τον καινοτόμο χαρακτήρα των συνεργατικών επιχειρηματικών μοντέλων·
- να παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με την εφαρμογή των εθνικών κανόνων απασχόλησης υπό το πρίσμα των προτύπων εργασίας της συνεργατικής οικονομίας.

2.5 Φορολόγηση

Προσαρμογή στα νέα επιχειρηματικά μοντέλα

Όπως κάθε οικονομικός φορέας, έτσι κι οι οικονομικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στη συνεργατική οικονομία υπόκεινται σε κανόνες φορολόγησης. Σε αυτούς περιλαμβάνονται κανόνες σχετικά με το προσωπικό εισόδημα, το εταιρικό εισόδημα και τον φόρο προστιθέμενης αξίας. Ωστόσο, έχουν ανακύψει ζητήματα σε σχέση με τη φορολογική συνέπεια και την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας: δυσκολίες στον εντοπισμό των φορολογούμενων και του φορολογητέου εισοδήματος, έλλειψη πληροφόρησης για τους παρόχους

⁵³ Bettray (C-344/87)

υπηρεσιών, τολμηρός φορολογικός σχεδιασμός για τον φόρο εταιρειών που γίνεται εντονότερος στον τομέα των ψηφιακών υπηρεσιών, διαφορές στις φορολογικές πρακτικές σε ολόκληρη την ΕΕ και ανεπαρκής ανταλλαγή πληροφοριών.

Από αυτήν την άποψη, τα κράτη μέλη πρέπει να αποβλέπουν σε αναλογικές υποχρεώσεις και σε ισότιμους όρους ανταγωνισμού. Πρέπει να επιβάλλουν με τρόπο λειτουργικό παρόμοιες φορολογικές υποχρεώσεις σε επιχειρήσεις που παρέχουν παρόμοιες υπηρεσίες. Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τις φορολογικές υποχρεώσεις, η ενημέρωση των φορολογικών διοικήσεων σχετικά με τα συνεργατικά επιχειρηματικά μοντέλα, η έκδοση κατευθυντήριων γραμμών και η αύξηση της διαφάνειας μέσω διαδικτυακής πληροφόρησης μπορούν να συμβάλουν στην απελευθέρωση του δυναμικού της συνεργατικής οικονομίας. Οι πληροφορίες σχετικά με τις εθνικές φορολογικές υποχρεώσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνδέονται με το καθεστώς απασχόλησης, θα πρέπει να γνωστοποιούνται με σαφήνεια στα ενδιαφερόμενα μέρη.

Αποσκοπώντας σε περισσότερη σαφήνεια και διαφάνεια, κάποια κράτη μέλη έχουν εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του εθνικού φορολογικού τους συστήματος στα συνεργατικά επιχειρηματικά μοντέλα και ορισμένα έχουν εξετάσει το ενδεχόμενο τροποποίησης της νομοθεσίας τους⁵⁴. Όσον αφορά τη φορολογία των εταιρειών, η Επιτροπή επεξεργάζεται μια γενική προσέγγιση για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Παράλληλα, η συνεργατική οικονομία έχει δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για την υποστήριξη των φορολογικών αρχών καθώς και των φορολογούμενων σε σχέση με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αυξημένη ιχνηλασιμότητα που προσφέρει η διαμεσολάβηση των διαδικτυακών πλατφορμών. Σε πολλά κράτη μέλη ήδη συνάπτονται συμφωνίες με πλατφόρμες για την είσπραξη των φόρων. Για παράδειγμα στον τομέα των καταλυμάτων, οι πλατφόρμες διευκολύνουν την καταβολή των φόρων τουρισμού για λογαριασμό των παρόχων υπηρεσιών. Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις οι φορολογικές αρχές αξιοποιούν την ιχνηλασιμότητα που παρέχουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες για την είσπραξη φόρων από μεμονωμένους παρόχους.

Ένα παράδειγμα αγαστής συνεργασίας μεταξύ φορολογικών αρχών και συνεργατικών επιχειρήσεων έρχεται από την Εσθονία. Ο στόχος σε αυτήν την περίπτωση είναι η απλούστευση της διαδικασίας της φορολογικής δήλωσης για τους οδηγούς σε συνεργασία με πλατφόρμες συνεπιβατισμού. Η συνεργατική πλατφόρμα καταγράφει τις συναλλαγές μεταξύ του οδηγού και του πελάτη και

⁵⁴ Το έγγραφο εργασίας που συνοδεύει την παρούσα ανακοίνωση παρέχει μια επισκόπηση των πρωτοβουλιών.

στη συνέχεια διαβιβάζει στις αρχές μόνο τα στοιχεία που είναι συναφή για φορολογικούς σκοπούς. Οι αρχές με τη σειρά τους προ-συμπληρώνουν τα φορολογικά έντυπα του φορολογούμενου. Η κεντρική ιδέα είναι να δοθεί υποστήριξη στους φορολογούμενους ώστε να εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις αποτελεσματικά και με ελάχιστη προσπάθεια.

Μείωση του διοικητικού φόρτου

Τα καλύτερα μέτρα υποστήριξης της οικονομικής ανάπτυξης είναι εκείνα που ως στόχο έχουν να μειώσουν τον διοικητικό φόρτο για ιδιώτες και επιχειρήσεις χωρίς να εισάγουν διακρίσεις μεταξύ επιχειρηματικών μοντέλων. Για αυτόν τον σκοπό, η αποτελεσματική ανταλλαγή φορολογικής πληροφόρησης ανάμεσα σε πλατφόρμες, αρχές και παρόχους υπηρεσιών μπορεί να συμβάλει στη μείωση του κόστους. Η δημιουργία μοναδικών σημείων πρόσβασης και η ανάπτυξη διαδικτυακών μηχανισμών ανάδρασης μπορούν επίσης να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες για συνεργασίες και έλεγχο της συμμόρφωσης.

Ωστόσο, οι διαφορετικές προσεγγίσεις που ακολουθούν οι εθνικές φορολογικές αρχές για την αντιμετώπιση των πλατφορμών μπορεί να αυξήσει τον διοικητικό φόρτο για τις συνεργατικές δραστηριότητες. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το πεδίο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των πλατφορμών σε σχέση με τις υπηρεσίες που παρέχουν: τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τη σύνδεση των δραστηριοτήτων τους με μια φορολογική δικαιοδοσία, η εργασιακή σχέση ανάμεσα στους παρόχους υπηρεσιών και τις πλατφόρμες καθώς και οι γενικές απαιτήσεις συμμόρφωσης και οι ελεγκτικές διαδικασίες.

Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλει η εκπόνηση από κοινού συμφωνημένων προδιαγραφών για τη συνεκτική αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αποσαφηνίστηκαν στις προηγούμενες ενότητες της παρούσας ανακοίνωσης, καθώς και η αύξηση των διοικητικών διαδικασιών που πραγματοποιούνται διαδικτυακά.

Φόρος προστιθέμενης αξίας

Τα αγαθά και οι υπηρεσίες που παρέχονται από τις συνεργατικές πλατφόρμες και μέσω αυτών από τους χρήστες τους υπόκεινται κατά κανόνα σε ΦΠΑ. Ενδέχεται να ανακύψουν προβλήματα σχετικά με τον χαρακτηρισμό των συμμετεχόντων ως υποκείμενων στον φόρο, κυρίως όσον αφορά την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων που ασκούν, ή σχετικά με την ύπαρξη άμεσης συσχέτισης μεταξύ της προμήθειας και της αμοιβής σε είδος (π.χ. στην περίπτωση

ανταλλαγών όπου οι συμμετέχοντες συνεισφέρουν αγαθά ή υπηρεσίες σε μια κοινή «δεξαμενή» ως αντάλλαγμα για το δικαίωμα να επωφεληθούν από αυτήν).

Η Επιτροπή προετοιμάζει διάφορες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ικανότητας των φορολογικών διοικήσεων στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για τον ΦΠΑ⁵⁵. Περιλαμβάνονται η επέκταση και στην προμήθεια αγαθών του μοναδικού σημείου πρόσβασης για τον ΦΠΑ που ισχύει για τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες, ξεκινώντας ένα πιλοτικό σχέδιο για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των φορολογικών διοικήσεων, και η δημοσίευση ενός οδηγού για τη συνεργασία μεταξύ φορολογικών αρχών και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο ηλεκτρονικό εμπόριο.

Παροτρύνονται τα κράτη μέλη να διευκολύνουν και να βελτιώσουν την είσπραξη φόρων αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν οι συνεργατικές πλατφόρμες, καθώς αυτές ήδη καταγράφουν τις οικονομικές δραστηριότητες.

Οι συνεργατικές πλατφόρμες θα πρέπει να τηρούν προορατική στάση κατά τη συνεργασία τους με τις εθνικές φορολογικές αρχές, έχοντας ως στόχο τον καθορισμό παραμέτρων για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με φορολογικές υποχρεώσεις και διασφαλίζοντας παράλληλα τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία για την προστασία των δικαιωμάτων προσωπικού χαρακτήρα με επιφύλαξη προς το καθεστώς ευθύνης μεσαζόντων της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Καλούνται τα κράτη μέλη να αξιολογήσουν τους φορολογικούς κανόνες τους για να δημιουργήσουν ισότιμους όρους ανταγωνισμού για επιχειρήσεις που παρέχουν τις ίδιες υπηρεσίες. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να συνεχίσουν τις προσπάθειες απλούστευσης που καταβάλλουν, αυξάνοντας τη διαφάνεια και εκδίδοντας ηλεκτρονικές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή των φορολογικών κανόνων στα συνεργατικά επιχειρηματικά μοντέλα.

3. Έλεγχος

Η συνεργατική οικονομία καλύπτει πολλούς τομείς σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Δεδομένου του δυναμικού και εξελικτικού χαρακτήρα της συνεργατικής οικονομίας, η Επιτροπή σκοπεύει να θεσπίσει ένα πλαίσιο ελέγχου που καλύπτει τόσο το εξελισσόμενο ρυθμιστικό περιβάλλον όσο και τις οικονομικές και επιχειρηματικές εξελίξεις. Στόχος του ελέγχου θα είναι η παρακολούθηση των τάσεων ως προς τις τιμές και την ποιότητα των υπηρεσιών

⁵⁵ COM(2016) 148 final, της 26.11.2015, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με ένα σχέδιο δράσης για τον ΦΠΑ: Προς έναν ενιαίο χώρο ΦΠΑ στην ΕΕ - Η ώρα των αποφάσεων.

καθώς και ο εντοπισμός πιθανών εμποδίων και προβλημάτων, κυρίως όταν αυτά οφείλονται σε αποκλίσεις στις εθνικές διατάξεις ή σε ρυθμιστικά κενά.

Τα εργαλεία ελέγχου θα περιλαμβάνουν:

1. Περιοδικές έρευνες σε καταναλωτές και επιχειρήσεις σχετικά με τη χρήση της συνεργατικής οικονομίας⁵⁶.
2. διαρκή καταγραφή των ρυθμιστικών εξελίξεων στα κράτη μέλη·
3. διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη στο πλαίσιο του φόρουμ της ενιαίας αγοράς, με τη διεξαγωγή φόρουμ δύο φορές τον χρόνο για την επί τόπου αξιολόγηση της ανάπτυξης του τομέα και τον εντοπισμό καλών πρακτικών·
4. σύνοψη των αποτελεσμάτων του ελέγχου της συνεργατικής οικονομίας που θα περιλαμβάνεται στον πίνακα αποτελεσμάτων της ενιαίας αγοράς.

Ο έλεγχος⁵⁷ θα συμβάλει επίσης στο υπό εξέλιξη έργο της Επιτροπής⁵⁸ για την ενιαία αγορά με στόχο τη διευκόλυνση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας. Λόγω του δυναμικού χαρακτήρα των επιχειρηματικών μοντέλων της συνεργατικής οικονομίας και της ταχείας ανάπτυξης των βασιζόμενων στα δεδομένα ψηφιακών τεχνολογιών, περαιτέρω θέματα πολιτικής μπορεί να προκύψουν από την εν εξέλιξη ή νέα συλλογή δεδομένων και έρευνα, και ίσως χρειαστεί να αντιμετωπιστούν. Συνεργατικές πλατφόρμες θα πρέπει να συνεργάζονται στενά με τις αρχές, περιλαμβανομένης της Επιτροπής, για να διευκολύνουν την πρόσβαση σε δεδομένα και στατιστικές πληροφορίες σύμφωνα με τη νομοθεσία για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Σε κάθε περίπτωση, ο έλεγχος και τα εργαλεία ελέγχου δεν εμποδίζουν την επιβολή από την Επιτροπή της ισχύουσας νομοθεσίας της ΕΕ σύμφωνα με τις αρχές που διατυπώνονται στην παρούσα ανακοίνωση.

4. Συμπέρασμα

Λόγω των σημαντικών οφελών που μπορούν να προσφέρουν τα νέα επιχειρηματικά μοντέλα της συνεργατικής οικονομίας, η Ευρώπη και η ενιαία αγορά θα πρέπει να διακατέχονται από ανοικτό πνεύμα και να δεχτούν αυτές τις νέες ευκαιρίες. Η ΕΕ θα πρέπει να στηρίξει ενεργά τις ευκαιρίες καινοτομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης που προσφέρει ο εκσυγχρονισμός της οικονομίας. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να διασφαλιστούν δίκαιοι όροι εργασίας

⁵⁶ Επιπλέον, θα συγκεντρώνονται πληροφορίες από επίσημα στατιστικά στοιχεία και εκθέσεις τρίτων μερών.

⁵⁷ Τα βασικά στοιχεία θα πρέπει να συμπληρωθούν με δεδομένα και πληροφορίες από τρίτους, εκθέσεις, ενδεχόμενη ανάλυση δεδομένων και ιστοσυγκομιδή και επίσημες στατιστικές, στο βαθμό που οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες.

⁵⁸ Οι υφιστάμενες και μελλοντικές δράσεις REFIT μπορεί επίσης να εντοπίσουν τομείς όπου χρειάζεται περαιτέρω παρέμβαση.

και επαρκής και βιώσιμη κοινωνική προστασία. Για να συμβεί αυτό, επιχειρήσεις και πολίτες πρέπει να γνωρίζουν τους κανόνες στους οποίους υπόκεινται και τις υποχρεώσεις που έχουν, όπως αποσαφηνίζεται στην παρούσα ανακοίνωση καθώς και από κάθε κράτος μέλος σχετικά με την πραγματικότητα που επικρατεί σε αυτό. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διασαφηνίσουν την εθνική τους κατάσταση κατά τον ίδιο τρόπο. Η Επιτροπή είναι διατεθειμένη να συνεργαστεί με τα κράτη μέλη και τις σχετικές αρχές για να προσφέρει την στήριξή της σε αυτή τη διαδικασία.

Η καθοδήγηση που παρέχεται μέσα από την παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο να στηρίξει τους καταναλωτές, τις επιχειρήσεις και τις δημόσιες αρχές ώστε να αποκτήσουν εμπιστοσύνη για τη συμμετοχή τους στη συνεργατική οικονομία. Θα στηρίξει επίσης τα κράτη μέλη ώστε να εφαρμόζουν με συνέπεια το δίκαιο της ΕΕ στην ενιαία αγορά. Η Επιτροπή θα εξετάζει διαρκώς τις εξελίξεις στην ευρωπαϊκή συνεργατική οικονομία, θα συγκεντρώνει στατιστικά και άλλα στοιχεία και θα συνεργάζεται με τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη προς αυτήν την κατεύθυνση. Η Επιτροπή προσβλέπει στην έναρξη διαλόγου με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη ώστε να διασφαλιστεί το καλύτερο δυνατό περιβάλλον για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις στη συνεργατική οικονομία.

Ευρωπαϊκή ατζέντα για μια συνεργατική οικονομία

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

με θέμα την

**Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο,
την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών**

–

[COM(2016) 356 final]

Εισηγητής: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Συνεισηγητής: **Mihai MANOLIU**

Αίτηση διαβούλευσης Νομική βάση	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 8/12/2016 Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	«Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση»
Υιοθέτηση από το τμήμα	17/11/2016
Υιοθέτηση από την	15/12/2016
Ολομέλεια	
Σύννοδος ολομέλειας αριθ.	521
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας	
(υπέρ/κατά/αποχές)	157/1/4

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Η νεοφανής προοπτική μιας αποκεντρωμένης ψηφιακής οικονομίας υποδεικνύει ότι ένα σημαντικό μερίδιο των νέων οικονομικών συναλλαγών μεταξύ ομοτίμων θα συνδέονται στενά με τις κοινωνικές σχέσεις και θα στηρίζονται στις κοινότητες, γεγονός που θα οδηγήσει σε βαθιά μεταβολή του τι σημαίνει η ανάληψη μιας δραστηριότητας ή η άσκηση μιας εργασίας, σύμφωνα με μια λογική «εκδημοκρατισμού του τρόπου παραγωγής, κατανάλωσης, διακυβέρνησης και επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων». Κατά τη διαδικασία αυτή, πρέπει οπωσδήποτε να αποτραπεί η τάση προς επισφάλεια της εργασίας, προς φοροαποφυγή και προς μαζική μετατόπιση της προστιθέμενης αξίας από τους βιομηχανικούς παράγοντες στις ιδιωτικές ψηφιακές πλατφόρμες¹.

1.2 Ενώπιον του νέου αυτού προτύπου, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) καλεί την Επιτροπή να αναπτύξει μια λεπτομερέστερη και ευρύτερη εννοιολογική προσέγγιση της συνεργατικής οικονομίας, ώστε να αποτραπούν συσχετισμοί που την εξομοιώνουν με την ψηφιακή οικονομία. Έτσι λοιπόν, η συνεργατική οικονομία — η οποία, όπως και η κοινωνική οικονομία, υιοθετεί δημοκρατικές και συμμετοχικές μορφές δυναμικής— παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- 1) δεν αναπτύσσεται κατ' ανάγκη σε ψηφιακό περιβάλλον· μπορεί να αναπτυχθεί και σε περιβάλλον γεωγραφικής εγγύτητας, χάρη στο οποίο δίνεται έμφαση στις διαπροσωπικές σχέσεις (π.χ. ανταλλαγή αγαθών)·
- 2) συχνά είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, σε πολλές περιπτώσεις δε, διαπνέεται από αρχές συνεταιρισμού και αλληλεγγύης [π.χ. ορισμένες μορφές πληθοχρηματοδότησης (crowdfunding), όπως η πληθοχρηματοδότηση από δωρεές]·
- 3) δεν αναπτύσσεται πάντα σε παγκόσμια ή διεθνική κλίμακα: συχνά το πεδίο δραστηριοποίησής της βρίσκεται σε πιο περιορισμένα και εντοπισμένα γεωγραφικά όρια (π.χ. ομάδες ιδιοκατανάλωσης)·
- 4) δεν περιορίζεται αποκλειστικά στο οικονομικό πεδίο: αφορά και το περιβαλλοντικό και το κοινωνικό (π.χ. βιώσιμη κινητικότητα)·

¹

[EE C 389 της 21.10.2016, σ. 50.](#)

- 5) δεν αρκείται σε μια νέα μορφή παροχής υπηρεσιών κατά παραγγελία, όπου το παρεχόμενο αγαθό είναι η ικανότητα παραγωγής έργου, αλλά δίνει έμφαση στην πρόσβαση στις υπηρεσίες (π.χ. κοινή χρήση αγαθών).
- 6) δεν περιορίζεται στα υλικά και υψηλής οικονομικής αξίας αγαθά: εφαρμόζεται σε οποιουδήποτε είδους προϊόντα ή υπηρεσίες (π.χ. «τράπεζες χρόνου»).
- 1.3 Τέλος, η συνεργατική οικονομία περιλαμβάνει διάφορες μορφές, με ιδιαίτερες για την καθεμία συνεισφορές και προκλήσεις. Για παράδειγμα, «η οικονομία της πρόσβασης» διαθέτει στην αγορά υποχρησιμοποιούμενα αγαθά, δημιουργώντας περισσότερες επιλογές για τους καταναλωτές και αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, αλλά εγκυμονεί τον κίνδυνο τόνωσης της συνολικής παραγωγής μέσω του φαινομένου του αντίρροπου αποτελέσματος («μπούμερανγκ»). Στην «κατά παραγγελία οικονομία» εξατομικεύεται το εργατικό δυναμικό δημιουργώντας μεγαλύτερη ευελιξία, αυξάνοντας όμως τον κίνδυνο επισφαλούς απασχόλησης. Και η gift economy ή «οικονομία της δωρεάς», στην οποία παρέχονται αγαθά και υπηρεσίες κατά αλτρουιστικό τρόπο, δίνει τη δυνατότητα να ενισχυθούν οι κοινότητες, αλλά παραμένει συχνά αθέατη για τη δημόσια διοίκηση.
- 1.4 Από την πλευρά τους, οι ψηφιακές πλατφόρμες, ιδίως όσες υποστηρίζουν μια κερδοσκοπική δραστηριότητα, αξίζουν την πλήρη προσοχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη ρύθμιση και την εναρμόνιση της δραστηριότητάς τους και την εξασφάλιση ισότιμων συνθηκών ανταγωνισμού, υπό όρους διαφάνειας, ενημέρωσης, πλήρους πρόσβασης, απουσίας διακρίσεων και δέουσας άντλησης δεδομένων. Συγκεκριμένα, απαιτείται επαναπροσδιορισμός της έννοιας της νομικής εξάρτησης όσον αφορά την οικονομική εξάρτηση των εργαζομένων, καθώς και εξασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων ανεξάρτητα από τις μορφές που λαμβάνει η απασχόληση.
- 1.5 Συνεπώς, η πρόκληση συνίσταται στην οριοθέτηση των διαφόρων μορφών της οικονομίας αυτής και στην πρόταση διαφοροποιημένων ρυθμιστικών προσεγγίσεων², με προτεραιότητα σε όσες ψηφιακές πρωτοβουλίες εδράζονται σε δημοκρατική, αλληλέγγυα διαχείριση χωρίς αποκλεισμούς, υπό όρους κοινωνικής καινοτομίας, πράγμα που συνεπάγεται την ανάγκη ενημέρωσης των καταναλωτών σχετικά με τις αξίες που χαρακτηρίζουν την οικονομία αυτή και με τις μορφές οργάνωσης και διαχείρισής της. Επί του προκειμένου, η ΕΟΚΕ συνιστά να

μελετηθεί από ποιοτική άποψη το δίκτυο των σχέσεων που αναπτύσσονται στο ίδιο το περιβάλλον της συνεργατικής οικονομίας μεταξύ των παραγόντων της.

- 1.6 Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της χάραξης μιας ειδικής μεθοδολογίας για τη ρύθμιση και τη μέτρηση μιας νέας οικονομίας, με διαφορετικά πρότυπα. Υπό το πρίσμα αυτό, κεντρική θέση ως αξία κατέχει η εμπιστοσύνη, με βάση την αμοιβαιότητα της ενημέρωσης. Πρέπει επίσης να ενισχυθούν οι πτυχές της διαφάνειας, της εντιμότητας και της αντικειμενικότητας ως προς την αξιολόγηση του προϊόντος ή της υπηρεσίας, πέρα από την απλή αυτόματη χρήση αλγορίθμων.
- 1.7 Ακόμη, η ΕΟΚΕ συνιστά να συσταθεί ανεξάρτητη ευρωπαϊκή υπηρεσία αξιολόγησης για τις ψηφιακές πλατφόρμες, με εναρμονισμένες αρμοδιότητες σε όλα τα κράτη μέλη, ώστε να μπορεί να αξιολογείται ο τρόπος διαχείρισής τους από άποψη ανταγωνισμού, απασχόλησης και φορολογίας.
- 1.8 Από την άλλη πλευρά, η προσέγγιση της συνεργατικής οικονομίας που υιοθετείται στην ανακοίνωση παραβλέπει ζητήματα ιδιαίτερα σημαντικά για τον χώρο της συνεργατικής οικονομίας, όπως αυτά που σχετίζονται με τα εικονικά και κοινωνικά νομίσματα ως λειτουργικά εργαλεία της οικονομίας αυτής, ή τα σχετικά με τη γνώση, την πληροφόρηση και την ενέργεια ως αντικείμενα της πρακτικής αυτής, ή ακόμη τον ρόλο που διαδραματίζουν για τη συνεργατική οικονομία η από κοινού δημιουργία και η τεχνολογική καινοτομία, μεταξύ άλλων.
- 1.9 Καθώς, υπό τις σημερινές συνθήκες, η προσέγγιση της συνεργατικής οικονομίας είναι περίπλοκη, η ΕΟΚΕ συνιστά να υπάρξει μέριμνα για την ισορροπημένη συνύπαρξη διαφόρων προτύπων που να εγγυώνται την πλήρη ανάπτυξή της, χωρίς να προκαλούνται δυσμενείς εξωτερικές συνέπειες στην αγορά, ιδίως όσον αφορά την προστασία **του ανταγωνισμού, της φορολογίας και της ποιοτικής απασχόλησης**. Προς τον σκοπό αυτόν, απαιτείται η χάραξη κατάλληλου πλαισίου παρακολούθησης και εποπτείας των νέων παραμέτρων της συνεργατικής οικονομίας, με τη συνδρομή των ενδιαφερομένων μερών (εργοδοτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις, σύλλογοι καταναλωτών κ.λπ.).
- 1.10 Τέλος, προκειμένου να μελετηθεί η μετάβαση προς μια **νέα οικονομία** με σημαντικές συστημικές προεκτάσεις, συνιστάται στην ΕΟΚΕ να συγκροτήσει μια μόνιμη δομή οριζόντιου χαρακτήρα για την εξέταση των νεοεμφανιζόμενων αυτών

φαινομένων, η οποία θα συντονίζει τις προσπάθειές της με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

2. Εισαγωγή και ιστορικό

- 2.1 Η κοινωνική παράδοση, οι καταναλωτικές συνήθειες και οι τρόποι ικανοποίησης των αναγκών των καταναλωτών διανύουν σήμερα μια φάση βαθιάς μεταβολής, αναμόρφωσης και εξορθολογισμού της κατανάλωσης σύμφωνα με μια οπτική με λιγότερους αποκλεισμούς, όπου οι παράγοντες της τιμής συνδυάζονται με την περιβαλλοντική επίπτωση και το κοινωνικό αποτύπωμα των προϊόντων και των υπηρεσιών, όλα αυτά δε υπό την ανατρεπτική επίδραση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.
- 2.2 Η κατοχή αγαθών για προσωπική χρήση, τα ισχυρά νομίσιμα και η σταθερή, μισθωτή και **ασκούμενη επί τόπου** εργασία θα υποχωρήσουν βαθμιαία, αφήνοντας τη θέση τους στις εικονικές συναλλαγές, την από κοινού πρόσβαση, το ψηφιακό χρήμα και την αυξημένη ευελιξία του εργατικού δυναμικού.
- 2.3 Κατά τη μετάβαση προς νέα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, ορισμένοι κλάδοι της οικονομικής δραστηριότητας συνταράχτηκαν από ισχυρούς κλονισμούς, που προκλήθηκαν από την εμφάνιση νέων παραγόντων, ορισμένοι εκ των οποίων εμπνέονται από ιδεώδη συνεργασίας και δέσμευσης υπέρ της κοινότητας, ενώ άλλοι ενεργούν απλώς με κίνητρο τις επιχειρηματικές ευκαιρίες (χωρίς να σέβονται πάντοτε τις ισότιμες συνθήκες ανταγωνισμού).
- 2.4 Καθώς υψώθηκαν πολλές φωνές³ που ζητούσαν ένα νέο πλαίσιο ρύθμισης της συνεργατικής κατανάλωσης (που να προωθεί τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας για την αξιοποίηση της αποκεντρωμένης πλεονάζουσας ικανότητας, αντί να δημιουργεί νέα κεντρικά μονοπώλια), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να δρομολογήσει μια «Ευρωπαϊκή ατζέντα για μια συνεργατική οικονομία», αφού διαπίστωσε ότι οι τοπικές και οι εθνικές αρχές της Ένωσης έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν την κατάσταση δημιουργώντας ένα συνονθύλευμα διαφορετικών ρυθμιστικών μέτρων. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι η συνεργατική κατανάλωση παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάλογα με τον εκάστοτε κλάδο.

³

Μία από τις πρώτες ήταν η ΕΟΚΕ ([EE C 177 της 11.6.2014, σ. 1](#)).

2.5 Αυτή η κατακερματισμένη προσέγγιση των νέων επιχειρηματικών προτύπων προκαλεί έλλειψη ασφάλειας (σε επίπεδο οικονομικό, ρυθμιστικό, εργασιακό κ.λπ.) και αβεβαιότητα (όσον αφορά την εμπιστοσύνη, τα νέα ψηφιακά μέσα όπως τα blockchains, τα δίκτυα ασφαλείας και την ιδιωτικότητα) ανάμεσα στους παραδοσιακούς φορείς, τους νέους παρόχους υπηρεσιών και τους καταναλωτές, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η καινοτομία, η δημιουργία απασχόλησης και η οικονομική ανάπτυξη.

2.6 Η Επιτροπή δημοσίευσε, λοιπόν, τις ακόλουθες κατευθύνσεις για να βοηθήσει στο έργο τους τους φορείς της αγοράς και τις δημόσιες αρχές των διαφόρων κρατών μελών:

- **Όροι πρόσβασης στην αγορά:** Η υποχρέωση απόκτησης εξουσιοδότησης ή άδειας επιβάλλεται στους παρόχους υπηρεσιών μόνο για την επίτευξη στόχων δημοσίου συμφέροντος. Η απόλυτη απαγόρευση μιας δραστηριότητας πρέπει να επιβάλλεται μόνον ως έσχατη λύση. Οι συνεργατικές πλατφόρμες δεν πρέπει να υπόκεινται σε υποχρέωση εξουσιοδότησης ή άδειας όταν λειτουργούν αποκλειστικά ως διαμεσολαβητές μεταξύ των καταναλωτών και εκείνων που προσφέρουν τη συγκεκριμένη υπηρεσία (π.χ. υπηρεσίες μεταφοράς ή διαμονής). Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εισαγάγουν μια διάκριση μεταξύ των πολιτών που προσφέρουν περιστασιακά μια υπηρεσία και των προμηθευτών που ενεργούν ως επαγγελματίες. Ένας τρόπος μπορεί να είναι η θέσπιση ορίων, ανάλογα με τα επίπεδα της δραστηριότητας.
- **Καθεστώς ευθύνης:** Οι συνεργατικές πλατφόρμες μπορούν να απαλλάσσονται από την ευθύνη για τις πληροφορίες που αποθηκεύουν για λογαριασμό εκείνων που παρέχουν μία υπηρεσία. Ωστόσο, η απαλλαγή ευθύνης δεν θα πρέπει να ισχύει για τις υπηρεσίες που παρέχουν οι ίδιες, λόγω χάρη τις υπηρεσίες πληρωμής.
- **Προστασία των χρηστών:** Τα κράτη μέλη πρέπει να εγγυώνται τη μέγιστη δυνατή προστασία των καταναλωτών έναντι αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, χωρίς να επιβάλλουν δυσανάλογες υποχρεώσεις ενημέρωσης στους ιδιώτες που παρέχουν υπηρεσίες περιστασιακά.
- **Εργασιακές σχέσεις (αυτοαπασχολούμενοι και υπάλληλοι):** Το εργασιακό δίκαιο υπάγεται, κατά κύριο λόγο, σε εθνική αρμοδιότητα. Συμπληρώνεται από τη νομολογία και ορισμένα ελάχιστα κοινωνικά πρότυπα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να αποφασίσουν κατά πόσον ένα συγκεκριμένο άτομο μπορεί να

θεωρηθεί ότι κατέχει εξαρτημένη θέση εργασίας σε μία πλατφόρμα, τα κράτη μέλη μπορούν να συνεκτιμούν κριτήρια όπως η σχέση εξάρτησης από την πλατφόρμα, η φύση της εργασίας ή η αμοιβή.

- **Φορολόγηση:** Οι πάροχοι υπηρεσιών στα πλαίσια της συνεργατικής οικονομίας πρέπει να φορολογούνται. Η ενδεικνυόμενη φορολόγηση περιλαμβάνει τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, τη φορολογία των εταιριών και τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ). Παροτρύνονται τα κράτη μέλη να συνεχίσουν περαιτέρω την απλούστευση και διασαφήνιση της εφαρμογής των φορολογικών κανόνων στη συνεργατική οικονομία. Οι συνεργατικές πλατφόρμες θα πρέπει να προσφέρουν την πλήρη συνεργασία τους στις εθνικές αρχές για την καταχώριση της οικονομικής δραστηριότητας και τη διευκόλυνση της είσπραξης των φόρων.

3. Γενικές παρατηρήσεις σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής

- 3.1 Η Επιτροπή δημιουργεί σύγχυση εξομοιώνοντας τις ψηφιακές πλατφόρμες με τη συνεργατική οικονομία, χωρίς να επιχειρεί μια εννοιολογική προσέγγιση που να συσχετίζει τη συνεργατική οικονομία με την κοινή ωφέλεια, με βάση την αναγνώριση των θετικών εξωτερικών της επιδράσεων όσον αφορά την εφαρμογή στην πράξη των αρχών της συνεργασίας και της αλληλεγγύης.
- 3.2 Στην ανακοίνωσή της, η Επιτροπή δεν επιτυγχάνει αυτό που θα έπρεπε να είναι ο κύριος στόχος της και δεν εκπληρώνει τις θεμιτές προσδοκίες των ενδιαφερομένων – δηλ. τον προσδιορισμό του προτύπου και των παραμέτρων ενός σαφούς και διαφανούς νομικού πλαισίου, εντός του οποίου οι ποικίλες μορφές της συνεργατικής οικονομίας να μπορούν να αναπτυχθούν και να λειτουργούν στον ευρωπαϊκό χώρο, να υποστηρίζονται και να εφαρμόζονται με μεγαλύτερη αξιοπιστία και εμπιστοσύνη.
- 3.3 Από την πλευρά του, το πρότυπο της ψηφιακής οικονομίας παρουσιάζει τέσσερις ιδιαιτερότητες: μετεγκατάσταση δραστηριοτήτων, κεντρικός ρόλος των ψηφιακών πλατφορμών, σημασία των δικτύων και μαζική άντληση δεδομένων⁴. Παρότι πρόκειται για πεδία διαφορετικής φύσης, η ψηφιακή οικονομία έχει κοινά στοιχεία με τη συνεργατική οικονομία, δεδομένου ότι συχνά λειτουργούν σε παρεμφερή περιβάλλοντα: συμμετοχικά δίκτυα, ασαφή σύνορα μεταξύ προσωπικού και

επαγγελματικού πεδίου, μεταξύ σταθερής και περιστασιακής απασχόλησης, μεταξύ αυτοαπασχόλησης και εξαρτημένης εργασίας κ.λπ.

- 3.4 Για να διευκολύνει την εννοιολογική οριοθέτηση, η ΕΟΚΕ προτείνει να εισαγάγει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την έννοια της **«μη αμοιβαίας φιλο-κοινωνικής συμπεριφοράς»** της συνεργατικής οικονομίας, να θεσπίσει σαφή διάκριση της μη κερδοσκοπικής κοινής χρήσης και να καθιερώσει έναν χώρο αλληλεπίδρασης για τη συνεργατική κατανάλωση, παραγωγή, χρηματοδότηση και γνώση.
- 3.5 Εν κατακλείδι, το πρότυπο της συνεργατικής οικονομίας προϋποθέτει μια μεταλλαγή όχι απλώς σε οικονομικό, αλλά επίσης σε κοινωνικό και σε περιβαλλοντικό επίπεδο. Αυτό υποδεικνύεται στην ίδια την ανακοίνωση, όταν γίνεται αναφορά στη βιωσιμότητα και στη μετάβαση προς μια κυκλική οικονομία ή ακόμη όταν οι κοινωνικές αγορές περιγράφονται ως χαρακτηριστικοί χώροι της συνεργατικής οικονομίας.
- 3.6 Η προβολή των στοιχείων αυτών δείχνει ότι προσεγγίζεται αποσπασματικά η σπουδαιότητα που έχουν σήμερα οι συνεργατικές πρωτοβουλίες, πράγμα που συμβαίνει επίσης όταν η ανάλυση περιορίζεται στην ανταλλαγή υπηρεσιών ή στις συνεργατικές πλατφόρμες, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη πτυχές όπως η επανακυκλοφορία και η ανταλλαγή αγαθών, η μεγιστοποίηση της χρήσης περιουσιακών στοιχείων ή η δημιουργία κοινωνικών δεσμών.
- 3.7 Όσον αφορά τα ζητήματα που αφορούν την αβεβαιότητα ως προς την εφαρμογή νομικών πλαισίων για τη ρύθμιση των πρωτοβουλιών συνεργατικής οικονομίας, παρότι αληθεύουν οι δυσχέρειες που προβάλλει η Επιτροπή, εξίσου αληθεύει και η επιθυμία «τυποποίησης» και «ευθυγράμμισης» ενός νέου οικονομικού προτύπου προς τα «παραδοσιακά κριτήρια αξιολόγησης». Αυτό ενδέχεται να απαιτήσει προσπάθειες για τη διαμόρφωση νέων κριτηρίων και προτύπων για τη νομική, εργασιακή και φορολογική του αντιμετώπιση, ιδίως από την άποψη της μετάβασης προς ένα νέο πρότυπο παραγωγής και κατανάλωσης, που συνεπάγεται επαναπροσδιορισμό των ενδιαφερόμενων παραγόντων.
- 3.8 Ομοίως, για να γίνεται λόγος για μια **νέα οικονομία, με λιγότερους αποκλεισμούς, που δημιουργεί κοινωνική συνοχή**, θα πρέπει να αποκτήσουν όλοι οι πολίτες ψηφιακές και οικονομικές δυνατότητες ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε

αυτήν και να επωφελούνται από αυτήν. Επιπλέον, οι δημόσιες πολιτικές πρέπει να μεριμνούν για τη δυνατότητα πλήρους πρόσβασης στη νέα οικονομία των πλέον εύάλωτων σε ψηφιακό αποκλεισμό ατόμων, ιδίως δε των ατόμων με αναπηρία.

3.9 Τέλος, η ΕΟΚΕ δεν μπορεί να παραβλέψει τις παρακάτω πτυχές, που δεν εξετάζονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής:

- Από τον προβληματισμό για τη συνεργατική οικονομία δεν μπορεί να αποκρυφθεί η ανάγκη εξέτασης των λειτουργικών μέσων δράσης, όπως τα ψηφιακά, εικονικά και κοινωνικά νομίσματα. Λόγω της επίδρασης των blockchains, η δεύτερη γενεά χρηστών του διαδικτύου, οι επιχειρηματίες και οι παραδοσιακοί φορείς εφευρίσκουν νέους τρόπους για να επιτελούνται οι οκτώ βασικές λειτουργίες των χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών, μέσω παγκοσμίως κατανεμημένων λογιστικών βιβλίων, της τεχνολογίας και των bitcoin (ψηφιακών νομισμάτων).
- Λαμβανομένου υπόψη ότι οι βασικοί πυλώνες της συνεργατικής μετάβασης συνίστανται στη δυάδα ενέργεια συν πληροφορία, καμία ανάλυση σχετικά με τη συνεργατική οικονομία δεν μπορεί να αγνοεί τη μεταβίβαση διανοητικής ιδιοκτησίας με βάση την ανταλλαγή γνώσεων και τους κώδικες ανοιχτής πρόσβασης, ούτε και τον κλάδο της ενέργειας.
- Οι συνέπειες που αφορούν τα εργασιακά —όπως η τάση προς υπερβολική ελαστικότητα στην αγορά εργασίας, η αποδόμηση των εξουσιών συλλογικής διαπραγματεύσεως για τους εργαζομένους της συνεργατικής οικονομίας, ο κίνδυνος εξατομίκευσης στην αγορά εργασίας, η έλλειψη κατάρτισης, οι ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις των συστημάτων εξειδίκευσης—, καθώς και την επεξεργασία των αλγορίθμων πρέπει να μελετηθούν βαθύτερα.

4. Ειδικές παρατηρήσεις σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής: καίρια ζητήματα

4.1 Απαιτήσεις πρόσβασης στην αγορά, οικονομίες κλίμακας και «αποτελέσματα δικτύου» σε τοπικό επίπεδο

4.1.1 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ —ειδικότερα δε με την οδηγία για τις υπηρεσίες και την οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο—, και δεδομένου ότι η διεύρυνση του φάσματος της προσφοράς τονώνει την κατανάλωση,

τα κράτη μέλη οφείλουν να προωθήσουν την πρόσβαση στις συνεργατικές αγορές θεσπίζοντας, ενδεχομένως, προϋποθέσεις αποκλειστικά για λόγους δημόσιου συμφέροντος, που θα πρέπει να αιτιολογούνται δεόντως. Αναμένεται να προκύψει σύγκρουση νομικών κανόνων, δεδομένου ότι η συνεργατική οικονομία δημιουργεί νέους τρόπους για την παροχή ήδη γνωστών υπηρεσιών, οι οποίες κατά παράδοση υπόκειντο σε αυστηρές ρυθμίσεις.

- 4.1.2 Αξίζει να αναφερθεί επ' αυτού ότι, καθώς η συνεργατική οικονομία λαμβάνει ποικίλες μορφές πρωτοβουλιών που δεν περιορίζονται ούτε τοπικά ούτε χρονικά, πρέπει αντιμετωπιστεί κατά τρόπο ανοιχτό και «μη τοπικό», και συνεπώς οποιοσδήποτε τυχόν περιορισμός που θα στηρίζεται σε εδαφικά κριτήρια αποκλεισμού ενδέχεται να προκαλέσει φορολογικό και κοινωνικό ανταγωνισμό που θα στρεβλώνει τη θετική της επίδραση.
- 4.1.3 Επομένως, πέρα από την επίκληση του επιχειρήματος της διεθνικής πρόσβασης στην αγορά, η συνεργατική οικονομία θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως έκφραση χειραφέτησης των πολιτών (οφέλη σε ανθρώπινο δυναμικό), που συσχετίζεται με δύο βασικά ζητήματα: αφενός μεν, την αρχή της εναρμόνισης, ώστε να αποτραπούν αποκλίνουσες αντιμετωπίσεις που θα οδηγούσαν σε νέες ασυμμετρίες στην αγορά· αφετέρου δε, την ανάγκη προώθησης πρακτικών από κοινού ρύθμισης⁵ (πρότυπα: ρύθμιση μεταξύ ομοτίμων, οργανισμοί αυτορρύθμισης και κατ' εξουσιοδότηση ρύθμιση μέσω δεδομένων).
- 4.1.4 Η ΕΟΚΕ, όπως ακριβώς και η Επιτροπή, τάσσεται υπέρ μιας πιο ευέλικτης ρύθμισης των αγορών υπηρεσιών (νέοι ορισμοί της εργασίας στη συνεργατική οικονομία)· υποστηρίζει λοιπόν ότι πρέπει να σταθμίζεται στο κάθε κράτος μέλος η αιτιολόγηση και η αναλογικότητα της εφαρμοστέας στη συνεργατική οικονομία νομοθεσίας, με γνώμονα στόχους **δημοσίου συμφέροντος** (ρύθμιση για την αντιμετώπιση αδυναμιών της αγοράς χάρη στην τόνωση της εμπιστοσύνης) και με συνεκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των διαφόρων επιχειρηματικών προτύπων και των μέσων που σχετίζονται με την πρόσβαση, την ποιότητα και την ασφάλεια.
- 4.1.5 Ομοίως, η ΕΟΚΕ τονίζει ότι το συγκεκριμένο πρότυπο, λόγω των εγγενών χαρακτηριστικών του, οδηγεί στη δημιουργία εργαλείων αξιολόγησης της φήμης

και διαβάθμισης των παρόχων, τα οποία, παρότι πληρούν τον στόχο δημοσίου συμφέροντος να μειώνουν τους κινδύνους για τους καταναλωτές που συνδέονται με την ασύμμετρη πληροφόρηση, μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε «δυσμενή επιλογή» και σε «ηθικό κίνδυνο». Επί του προκειμένου, οι δημόσιες αρχές και οι φορείς που διαχειρίζονται τις ψηφιακές πλατφόρμες οφείλουν να μεριμνούν για την ποιότητα και την αξιοπιστία των πληροφοριών, των αξιολογήσεων και των διαβαθμίσεων που αφορούν τις συνεργατικές πλατφόρμες, προσφεύγοντας σε ανεξάρτητους οργανισμούς ελέγχου.

4.1.6 Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι η θέσπιση κατώτατων ορίων για τη διάκριση, ανά κλάδο, της παροχής υπηρεσιών σε επαγγελματική βάση από την παροχή υπηρεσιών σε μη επαγγελματική βάση, μπορεί να οδηγήσει σε μια μεθοδολογία χρήσιμη για την υπέρβαση του κατακερματισμού των αγορών της ΕΕ. Ωστόσο, αυτό ενδέχεται να μην αποδειχθεί τόσο αποτελεσματικό όσο εικάζεται για την ενσωμάτωση των μη επαγγελματικών σχέσεων μεταξύ ομοτίμων.

4.2 Καθεστώτα ευθύνης και ασφαλίσεις

4.2.1 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η διατήρηση του ισχύοντος καθεστώτος ευθύνης των μεσαζόντων⁶ είναι καθοριστική για την ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

4.2.2 Προκειμένου να ενισχυθεί η αξιοπιστία και η εμπιστοσύνη, ζήτημα καίριας σημασίας για την ανάπτυξη της συνεργατικής οικονομίας, η ΕΟΚΕ επιμένει, όπως και η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να υιοθετούν οι πλατφόρμες εθελοντικά περιοριστικά μέτρα για την καταπολέμηση του παράνομου διαδικτυακού περιεχομένου μέσω επικουρικών ή βασικών δραστηριοτήτων, χωρίς ωστόσο να αποποιούνται την απαλλαγή ευθύνης.

4.2.3 Ωστόσο, η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η συνεργατική δραστηριότητα θα ήταν σκόπιμο να εξετάζεται υπό την ευρεία έννοια, ανεξάρτητα από τον κεντρικό ρόλο που αποδίδεται στις ψηφιακές πλατφόρμες, για να μην απομακρύνεται από το πνεύμα της μέριμνας για τα κοινά, το οποίο την εμπνέει.

4.3 Προστασία των χρηστών

⁶

Σύμφωνα με την οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

- 4.3.1 Σε μια νέα κατάσταση πραγμάτων, όπου τα όρια μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή διαχέονται («σύμβουλοι χειραφέτησης, συνδημιουργοί, συλλογικοί μικροχρηματοδότες, ομότιμοι, πελάτες»), η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ένα σύστημα που να εγγυάται τα δικαιώματα των καταναλωτών. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της συνεργατικής οικονομίας, δεν πρέπει να περιχαρακωθεί σε στενά πλαίσια η ποικιλομορφία των πρωτοβουλιών που αυτή προσφέρει.
- 4.3.2 Επομένως, στις πολυμερείς σχέσεις που δημιουργεί θα πρέπει να περιληφθούν και εκείνες που προκύπτουν από την εμφάνιση της μορφής του **παραγωγού καταναλωτή** (πρόκειται για την πλέον σημαντική οικονομική συνεισφορά στη συνεργατική οικονομία, πρέπει λοιπόν να προστατευθεί, να διασφαλιστεί και να προσδιοριστεί), η οποία καλείται να αναλάβει έντονα πρωταγωνιστικό ρόλο στη συνεργατική οικονομία, όπως επίσης και οι διαδικασίες δημιουργίας κοινής αξίας, κυρίως υπό το πρίσμα της κυκλικής οικονομίας και της οικονομίας της λειτουργικότητας.
- 4.3.3 Η ΕΟΚΕ ανέκαθεν τάσσεται υπέρ των ισότιμων συνθηκών ανταγωνισμού. Σύμφωνα με τις αρχές που περιλαμβάνονται στο έγγραφο κατευθύνσεων σχετικά με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, οι παράγοντες που πρέπει να σταθμίζονται για να διακρίνεται ο καταναλωτής από τον εμπορευόμενο είναι —κατά τρόπο μη περιοριστικό⁷— οι εξής: **η συχνότητα παροχής των υπηρεσιών, ο κερδοσκοπικός ή μη σκοπός και το ύψος του κύκλου εργασιών.**
- 4.3.4 Η ΕΟΚΕ εγκρίνει την τοποθέτηση αυτή, παρότι προειδοποιεί ότι θα χρειαστεί να επανεξεταστεί η οπτική της, καθώς και η ενδεχόμενη σκοπιμότητα συμπερίληψης και άλλων παραγόντων κατά την εφαρμογή κριτηρίων για μια σωστή κατηγοριοποίηση, χωρίς φιλοδοξία εξαντλητικής θεώρησης, δεδομένου ότι η συνεργατική οικονομία μπορεί να εκφράζεται με πολύ σύνθετους και ποικίλους τρόπους και το μέλλον της είναι δύσκολο να προσδιοριστεί σαφώς (το πρότυπο θα πρέπει να είναι ανεξάρτητο, μεταβιβάσιμο, καθολικό και ανοιχτό στην καινοτομία).
- 4.3.5 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η καλύτερη μέθοδος για την τόνωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών είναι η αύξηση της αξιοπιστίας και της εμπιστοσύνης των

⁷

Όπως επισημαίνει η Επιτροπή, κανένα από τα στοιχεία αυτά δεν αρκεί από μόνο του για να μπορεί ένας πάροχος υπηρεσιών να θεωρηθεί εμπορευόμενος.

υπηρεσιών μεταξύ ομότιμων (ένας «ασφαλής λιμένας» για ειδικές πλατφόρμες συνεργατικής οικονομίας που να καθιστά δυνατή την παροχή υπηρεσιών, την κατάρτιση, την ασφάλιση και άλλες μορφές προστασίας) μέσω κατάλληλων υπηρεσιών⁸ διαδικτυακής αξιολόγησης και εξωτερικής πιστοποίησης (σήμανση ποιότητας) και ενός νέου συστήματος «αστικής διαίτησίας». Η παραδοχή αυτή συνδέεται άμεσα με την εμπιστοσύνη και τη φήμη που αποδίδεται στην αρμονική ανάπτυξη της συνεργατικής οικονομίας μέσα σε ένα νέο πλέγμα οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεδομένων.

4.4 Αυτοαπασχολούμενοι και υπάλληλοι στη συνεργατική οικονομία

4.4.1 Στα πλαίσια του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ανεπιφύλακτα την αναθεώρηση του νομικού κεκτημένου με στόχο την εξασφάλιση δίκαιων εργασιακών συνθηκών και κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, με βάση τα εξής κριτήρια (αθροιστικά): σχέση εξάρτησης του προσφέροντος την υπηρεσία· φύση της εργασίας· ύπαρξη αμοιβής.

4.4.2 Πιο συγκεκριμένα, τηρουμένων των εθνικών αρμοδιοτήτων, πρέπει να θεσπιστεί νομικό πλαίσιο για τους εργαζομένους που θα προσδιορίζει επακριβώς το εργασιακό τους καθεστώς: αξιοπρεπή αμοιβή και δικαίωμα συμμετοχής σε συλλογικές διαπραγματεύσεις, προστασία ενάντια στην αυθαιρεσία, δικαίωμα αποσύνδεσης ώστε να οριοθετείται ο χρόνος ψηφιακής απασχόλησης εντός των ορίων της αξιοπρέπειας κ.λπ.

4.4.3 Επιπλέον, η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ότι πρέπει να μελετηθούν περαιτέρω τα εργασιακά πρότυπα της συνεργατικής οικονομίας που συνδέονται με τη μη αμοιβαία φιλοκοινωνική συμπεριφορά.

4.4.4 Η ιδιαιτερότητα της συνεργατικής οικονομίας ως μοχλού απασχόλησης πρέπει να αντιμετωπιστεί κατά ομοιόμορφο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη, ούτως ώστε οι πολιτικές που θα εφαρμοστούν να μην υπονομεύουν τη συνεργατική πρακτική και να διαπνέονται από πιο έντονο επιχειρηματικό πνεύμα όσον αφορά την εκκόλαψη νέων επιχειρήσεων, την ανεξαρτησία και τις υποδομές.

⁸

Πρέπει να υπόκεινται σε στενή επιτήρηση και έλεγχο.

4.5 Φορολογία

4.5.1 Η ΕΟΚΕ, έχοντας επίγνωση των κινδύνων του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού και της φορολογικής αδιαφάνειας στον χώρο της ψηφιακής οικονομίας, πιστεύει ότι πρέπει να οικοδομηθεί ένα σύστημα ελέγχου των εμπορικών ροών μέσα από τις ψηφιακές πλατφόρμες, δεδομένου ότι αυτές είναι που μπορούν να παρακολουθήσουν τα ίχνη του προϊόντος ή της υπηρεσίας και να διευκολύνουν την είσπραξη των φόρων. Η περίπτωση της Εσθονίας όσον αφορά τις πλατφόρμες από κοινού χρήσης οχημάτων αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση και για τα λοιπά κράτη μέλη.

4.5.2 Η προσαρμογή των διαφόρων μορφών φορολόγησης, ιδίως του ΦΠΑ, στα πρότυπα της συνεργατικής οικονομίας θα απαιτήσει σημαντικές τροποποιήσεις. Επίσης, οι ψηφιακές πλατφόρμες —τα κέρδη των οποίων προέρχονται κατά μεγάλο μέρος από την πώληση των δεδομένων ιδιωτών σε εμπορικές επιχειρήσεις— πρέπει να υπόκεινται πλήρως στη φορολογία επιχειρήσεων εκεί όπου ασκείται η δραστηριότητα, ώστε να αποτρέπεται ο φορολογικός ανταγωνισμός μεταξύ κρατών μελών.

4.5.3 Η ΕΟΚΕ, γνωρίζοντας τη σημασία της χρηστής φορολογικής διαχείρισης, τάσσεται υπέρ της δημιουργίας ειδικών μέσων (ενιαίων θυρίδων και ηλεκτρονικής ανταλλαγής πληροφοριών), καθώς και μέτρων διοικητικής απλούστευσης, εναρμόνισης, διαφάνειας και συνεργασίας μεταξύ φορολογικών αρχών.

4.6 Έλεγχος

4.6.1 Οι δραστηριότητες ελέγχου που προτείνονται στην ανακοίνωση είναι κατάλληλες για τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ειδικότερα, η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ ενδιαφερομένων μερών (εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων, συλλόγων καταναλωτών κ.λπ.) με στόχο τον εντοπισμό ορθών πρακτικών και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών αυτορρύθμισης και από κοινού ρύθμισης που να συνεκτιμούν τα νέα χαρακτηριστικά της συνεργατικής οικονομίας⁹ σε ευρωπαϊκή κλίμακα (π.χ. στους κλάδους της διαμονής, των μεταφορών, των εμπορικών ακινήτων, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και της παροχής ενέργειας).

⁹

[EE C 303 της 19.8.2016, σ. 36.](#)

Βρυξέλλες, 15 Δεκεμβρίου 2016

Γιώργος ΝΤΑΣΗΣ

Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Νομοθετική παρέμβαση για την αφαίρεση από τους συνεταιρισμούς του δικαιώματος να διαθέτουν για συνεταιριστικούς σκοπούς το υπόλοιπο του ενεργητικού της εκκαθάρισης

Ανδριανή - Άννα Μητροπούλου
Δικηγόρος
Πρώην Νομικός Σύμβουλος ΠΑΣΕΓΕΣ.

« Για μια ακόμη φορά ο κ. Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων αρνείται να σεβαστεί την συνεταιριστική αυτονομία, προσφεύγοντας σε ανεπίτρεπτες κρατικές παρεμβάσεις. »

Με την ευκαιρία του σχολιασμού, κατωτέρω, των διατάξεων , που αναφέρονται στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, στο προτεινόμενο νομοσχέδιο, για την διακίνηση των νωπών αγροτικών προϊόντων, θεωρούμε επίκαιρο και αναγκαίο, να επισημάνουμε τα ακόλουθα :

1. Τα σφάλματα του ν. 4384/2016, εξαιτίας της κατάργησης ήδη θεσμοθετημένων ρυθμίσεων, δεν θα διορθωθούν με κατασκευασμένες αλλαγές, που βάλουν εναντίον του συνεταιριστικού θεσμού, όπως επιχειρείται με το προτεινόμενο Σ/Ν.
2. Αφού ο κ. Υπουργός κώφευε, στις παρατηρήσεις μας κατά την ψήφιση του ν.4384/2016, οφείλει να επαναφέρει τις καταργηθείσες διατάξεις του ν.4277/2014 και 2810/2000 ,όπως ίσχυσαν, ζητώντας συγγνώμη, από τους Συνεταιριστές.

3. Ενδεχομένως η μελέτη του τελευταίου νόμου για τους Δασικούς Συνεταιρισμούς, θα του φανεί χρήσιμη. Ο νόμος αυτός με ελάχιστες εξαιρέσεις σέβεται τις διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, που διέπουν τον συνεταιριστικό θεσμό, θεμέλιος λίθος του οποίου είναι η συνεταιριστική αυτονομία και,
4. Τέλος, εκφράζουμε την ελπίδα, ότι ο κ. Υπουργός, θα σεβαστεί τους συνεταιριστές και δεν θα τους αιφνιδιάσει ανεπίτρεπτα, με τροπολογίες της τελευταίας στιγμής, στερώντας τους το δημοκρατικό δικαίωμα της εκφράσεως των απόψεών τους, επί των προτάσεών του. Η ορθή νομοθέτηση, δεν πρέπει να δημιουργεί φόβο.

Επί του νομοσχεδίου :

Κατά την ψήφιση του σχεδίου νόμου, για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, είχαμε αντιδράσει έντονα, για την αρχική διατύπωση του άρθρου 41 του νομοσχεδίου , με τον τίτλο « Ίδρυση Οργανισμού Διαχείρισης Ακινήτων Γαιών και Εξοπλισμών (ΟΔΙΑΓΕ)». Είχε επιχειρηθεί τότε ο κρατικός έλεγχος στην περιουσία των αγροτικών συνεταιρισμών, με την υπαγωγή της στον νεοσύστατο κρατικό οργανισμό «ΟΔΙΑΓΕ» , με τελικό σκοπό την ουσιαστική και τυπική «δήμευσή» της. Η πρόδηλη αντισυνταγματικότητα της διάταξης, ανάγκασε τον προτείνοντα Υπουργό να την τροποποιήσει και να περιορίσει τον κρατικό έλεγχο , μόνο στην δημόσια κινητή και ακίνητη περιουσία.

Καλόπιστοι, όντες, δεν θέλαμε να πιστέψουμε ότι, η τότε απόσυρση της αντισυνταγματικής διάταξης, υπέκρυπτε ,την «πονηρή σκέψη» της επανόδου και μάλιστα με τρόπο χειρότερο του πρώτου. « Η έσχατη πλάνη, χειρότερη της πρώτης».

Έτσι, με την διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 13 του σχεδίου, νόμου με τον τίτλο :«Διακίνηση και Εμπορία Νωπών

και Ευαλλοιώτων Αγροτικών Προϊόντων και Άλλες Διατάξεις», το οποίο συζητείται ήδη στην Επιτροπή παραγωγής και εμπορίου του κοινοβουλίου, επιχειρείται, να αντικατασταθεί η παράγραφος 12 του άρθρου 27 του ν.4384/2016, η οποία ορίζει ότι, η περιουσία του συνεταιρισμού, η οποία απομένει μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως , διατίθεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης του συνεταιρισμού, για σκοπούς συνεταιριστικούς ή κοινωνικούς.

Το νομοσχέδιο, προτείνει να αφαιρεθεί από την γενική συνέλευση του συνεταιρισμού, η αρμοδιότητα της διάθεσης της συνεταιριστικής περιουσίας, και να μεταφερθεί στον κρατικό οργανισμό ΟΔΙΑΓΕ (ένα ακόμη κρατικό μόνρφωμα), ο οποίος θα αποφασίζει για την διάθεσή της, αφού προφανώς η γενική συνέλευση, κατά την άποψη του νομοθέτη, είναι ανίκανη να το πράξει. Επιπρόσθετα καταργεί και την δυνατότητα της γενικής συνέλευσης να διαθέσει την συνεταιριστική περιουσία για σκοπούς κοινωνικούς, τους οποίους ενδεχομένως η κοινότητα των μελών, η οποία και την δημιούργησε, έχει ανάγκη.

Σημειώνεται ότι, η ισχύουσα ρύθμιση υφίσταται από καταβολής εθνικής συνεταιριστικής νομοθεσίας και είναι πλέον ή αυτονόητο ότι, η γενική συνέλευση του συνεταιρισμού είναι η μόνη αρμόδια να αποφασίσει ,για την διάθεση της συνεταιριστικής περιουσίας, υπό τους όρους του καταστατικού η/και του νόμου. Η ίδια ρύθμιση υφίσταται και διεθνώς. Περαιτέρω η απόφαση της γενικής συνέλευσης, για διάθεση της συνεταιριστικής περιουσίας, μπορεί να ληφθεί οποιοδήποτε χρόνο, ακόμη και με την έναρξη της εκκαθάρισης ή ταυτόχρονα με αυτή, ή στο πέρας αυτής,

Είναι θεσμικά απαράδεκτο, να εμφανίζονται νομοθετικές ρυθμίσεις , με οπισθοδρομική νοοτροπία, διότι έτσι εμποδίζεται η πρόοδος και η ανάπτυξη του θεσμού, ο οποίος δέχθηκε ,εξ αιτίας αυτής της νοοτροπίας, πολλά πλήγματα στο παρελθόν. Αποτελεί θεσμική κατάκτηση , να δείξει ο νομοθέτης εμπιστοσύνη στα μέλη των συνεταιρισμών. Αποτελεί θεσμική κατάκτηση, το να

σταματήσει ο νομοθέτης να αισθάνεται την ανάγκη του συνεχούς κρατικού ελέγχου της συνεταιριστικής επιχείρησης.

Οι συνεταιριστικές αρχές δεν υπάρχουν για να τις γράφουμε στις εισηγητικές εκθέσεις των νόμων, αλλά για να τις εφαρμόζομαι όταν συντάσσουμε τις διατάξεις τους.

Τον τελευταίο νόμο , για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, σε αντίθεση με τον νόμο για τους δασικούς συνεταιρισμούς, τον διατρέχει αυτή η αντίφαση, με πρακτικό αποτέλεσμα τον αποπροσανατολισμό των μελών των συνεταιρισμών, από την ορθή επιχειρηματική δράση.

Έχουμε πολλές φορές επαναλάβει το σφάλμα του παρελθόντος, που καθήλωσε το ελληνικό αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα :

Η κρατική και κομματική παρέμβαση .

Και έχουμε διακηρύξει την θέση του ΟΗΕ : «Όσο πιο πολύ παρεμβαίνει το κράτος στους συνεταιρισμούς, τόσο πιο ψεύτικους συνεταιρισμούς φτιάχνουμε».

Δυστυχώς το έλλειμμα, γνώσης λειτουργίας του θεσμού, θα οδηγεί σε θέσπιση διατάξεων , όπως αυτή της δήμευσης της συνεταιριστικής περιουσίας από το κράτος.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ :

Οι διατάξεις που καταργήθηκαν με τον ν. 4384/2016 και πρέπει να επανέλθουν από τότε, που ίσχυσαν είναι όσες παρατίθενται κατωτέρω, η θέσπιση των οποίων υπαγορεύθηκε από την ανεπίτρεπτη κομματική παρέμβαση στην συνεταιριστική επιχειρηματικότητα, η οποία συνοψίζεται στην ενθάρρυνση για υπέρογκο δανεισμό των συνεταιριστικών οργανώσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα και την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων στις προσλήψεις μεγάλου αριθμού εργαζομένων, με αποτέλεσμα αυτονόητο την κατάρρευση της συνεταιριστικής επιχείρησης.

Οι διατάξεις είναι οι ακόλουθες :

1. **Το άρθρο 6 του ν. 4015/2011** «Άρθρο 6 - Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις».

Οι ΑΣ μπορούν να συνιστούν μεταξύ τους Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ), οι οποίες είναι ανώνυμες εταιρείες. Οι μετοχές των εταιρειών αυτών είναι πάντοτε ονομαστικές. Σε κάθε περίπτωση μεταβίβασης μετοχών δικαίωμα προτίμησης έχουν οι συμμετέχουσες στην εταιρεία συνεταιριστικές οργανώσεις. Ουδείς μέτοχος μπορεί να αποκτήσει μετοχές πέραν του 20% του συνολικού αριθμού των μετοχών της ΑΕΣ. Σε περίπτωση που οι μέτοχοι είναι λιγότεροι από πέντε, ουδείς μέτοχος μπορεί να αποκτήσει μετοχές πέραν του 50% του συνολικού αριθμού των μετοχών της ΑΕΣ. Σε μία ΑΕΣ μπορεί να συμμετέχει και άλλη ΑΕΣ. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του κ.ν. 2190/1920, και αναλόγως οι διατάξεις του παρόντος νόμου. ΟΙ ΑΕΣ εγγράφονται και στο Μητρώο των ΑΣΟ με τον Αριθμό Μητρώου Ανωνύμων Εταιρειών και των λοιπών στοιχείων, που θα καθορίσει η απόφαση της παρ. 2 του άρθρου 2 του παρόντος νόμου.»

2.Το άρθρο 17 Ν.4312/2014,ΦΕΚ Α 260/12.12.2014.

«1. Τα πρόσωπα που είναι διευθυντές, «πρόεδροι» διαχειριστές, διευθύνοντες σύμβουλοι και εντεταλμένοι στη διοίκηση των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων (ΑΣΟ) και Συνεταιριστικών Εταιρειών (ΣΕ) του ν. 2810/2000, όπως ίσχυσε πριν την τροποποίησή του, και των ΑΣΟ του ν. 4015/2011 ευθύνονται προσωπικά και αλληλέγγυα με τα νομικά αυτά πρόσωπα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 50 του ν. 4174/2013, για οφειλές που γεννήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα, που διετέλεσαν στις προαναφερόμενες θέσεις, ανεξάρτητα από το χρόνο βεβαίωσης αυτών. Η διάταξη καταλαμβάνει και τα φυσικά πρόσωπα του άρθρου 115 του ν. 2238/1994, όπως ο νόμος αυτός ίσχυσε, τα οποία διετέλεσαν σε θέσεις ή αξιώματα, των προαναφερόμενων νομικών προσώπων. Η παρούσα διάταξη ισχύει από την έναρξη ισχύος του ν. 4174/2013.»

3. Το Άρθρο 19^α του ν.4015/2011,όπως ίσχυσε :

"2.Οι διατάξεις του άρθρου 115 του ν. 2238/1994, του άρθρου 14 του ν. 2523/1997, με εξαίρεση τις φορολογικές παραβάσεις της παραγράφου 1 του εδαφίου 4 του άρθρου αυτού, όπως ισχύουν, του άρθρου 55 του ν. 2859/2000, καθώς επίσης και οποιεσδήποτε άλλες διατάξεις νόμων, οι οποίες προβλέπουν ατομική και αλληλέγγυο ευθύνη φυσικών προσώπων με νομικό πρόσωπο ή προσωπική κράτηση ή διοικητικά μέτρα ή διοικητικές κυρώσεις ή ποινική ή αστική ευθύνη, για τη μη καταβολή φόρων, τελών, εισφορών, δασμών προς το Δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ. συμπεριλαμβανομένων των οργανισμών κυρίας και επικουρικής ασφάλισης, αναστέλλονται, τα δε επιβληθέντα αίρονται, για χρονικό διάστημα ενός έτους, για τους Προέδρους και τα μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων κάθε

βαθμού (του ν. 2810/ 2000, όπως ισχύει, συμπεριλαμβανομένων και των συνεταιριστικών εταιρειών ΑΕ του άρθρου 32 του ίδιου νόμου), καθώς και για τους Γενικούς Διευθυντές, τους Διευθυντές, τους Διαχειριστές, τους Γραμματείς, τους Ταμίες των Οργανώσεων αυτών, εφόσον διαρκεί η θητεία τους ή έχει καθ' οιονδήποτε τρόπο λήξει μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, με την προϋπόθεση ότι οι οργανώσεις αυτές συγχωνεύονται ή/και μετατρέπονται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου αυτού ή τίθενται σε καθεστώς εκκαθάρισης ή έχουν τεθεί σε εκκαθάριση με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης και της ειδικής εκκαθαρίσεως και αυτή δεν έχει περατωθεί. Για τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής, χορηγείται φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα. Για το ίδιο χρονικό διάστημα αναστέλλονται και όλες οι ποινικές υποθέσεις, που εκκρεμούν ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων, για τα προαναφερόμενα πρόσωπα και για τις ίδιες αιτίες. Η άνω διάταξη δεν έχει εφαρμογή για τις περιπτώσεις, που τα προαναφερόμενα πρόσωπα έχουν καταδικαστεί για αδικήματα από δόλο σε βάρος της περιουσίας όλων των προαναφερόμενων νομικών προσώπων. Η άνω προθεσμία της αναστολής ισχύει μέχρι το πέρας της διαδικασίας της εκκαθαρίσεως, της ειδικής εκκαθαρίσεως και της πτώχευσεως. Ο χρόνος της ανωτέρω αναστολής δεν συνυπολογίζεται στο χρόνο κάθε είδους αστικής ή ποινικής παραγραφής τυχόν αδικημάτων, παραβάσεων και απαιτήσεων του Δημοσίου. Η αναστολή εκτέλεσης ισχύει και για κατασχέσεις απαιτήσεων των ως άνω φυσικών προσώπων, που έχουν επιβληθεί στα χέρια τρίτων.»

4. Με το άρθρο 47 Ν.4315/2014.

«Αναστέλλεται για τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής κάθε πράξη εκτέλεσεως, που αφορά στην ατομική τους περιουσία κινητή και ακίνητη επισπευδόμενη εναντίον τους και με την άνω ιδιότητά τους, σε όλα τα προαναφερόμενα νομικά πρόσωπα, από οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, συμπεριλαμβανομένου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ., των Οργανισμών κυρίας και επικουρικής Ασφάλισης, κατά το χρονικό διάστημα, που διαρκεί η εκκαθάριση ή η ειδική εκκαθάριση ή η πτώχευση των νομικών αυτών προσώπων και μέχρι το πέρας αυτής, με εξαίρεση τον εκκαθαριστή ή τον σύνδικο.»

Δικαιώματα αποχωρούντος μέλους από Συνεταιρισμό

ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ανδριανή – Άννα Μητροπούλου
Δικηγόρος
Πρώην Νομικός Σύμβουλος ΠΑΣΕΓΕΣ

Μου τέθηκε το ακόλουθο ερώτημα: Το μέλος Αγροτικού Συνεταιρισμού, το οποίο κάνει χρήση του δικαιώματος αποχώρησης από τον συνεταιρισμό του, συνεπώς δια της αποχώρησης χάνει την συνεταιριστική του ιδιότητα, ποια οικονομικά δικαιώματα έχει επί της συνεταιριστικής περιουσίας κατά την αποχώρησή του από τον αγροτικό συνεταιρισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις του καταστατικού του Συνεταιρισμού και της περί αγροτικών συνεταιρισμών νομοθεσίας και ειδικά του προϊσχύσαντος ν. 2810/2000 αλλά και του ισχύοντος ν. 4384/2016.

Επί του προαναφερόμενου ερωτήματος έχω την ακόλουθη άποψη:

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το έτος 1995, στο παγκόσμιο συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA) στο Μάντσεστερ, υιοθετείται για πρώτη φορά ένας ορισμός του συνεταιρισμού, τον οποίο, υιοθετεί και ο εθνικός νομοθέτης στο άρθρο 1 του ν.2810/2000 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις». Ο ορισμός έχει ως εξής: «Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων, που συγκροτείται εθελοντικά, για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών,

κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους δια μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης». Με βάση τον ορισμό του συνεταιρισμού και τις 7 διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, (Βλ. εισηγητική έκθεση ν. 2810/2000 «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις», όπου υπάρχει επαρκής ανάλυση και ν. 4384/2016), θα πρέπει να ερμηνεύεται πάντοτε η συνεταιριστική νομοθεσία (Βλ. Σ. Κιντής «χάος στη νομολογία για τους συνεταιρισμούς - απουσία κρατικής μέριμνας για το θεσμό», Νο Β 1999, 1077 επ., 1089, Μον. Πρωτ. Αθηνών 4568/2008).

2. Οι συνεταιρισμοί υπάρχουν για να καλύπτουν τις ανάγκες των ανθρώπων και όχι για να πετύχουν μια κερδοσκοπική απόδοση του κεφαλαίου που επενδύεται. Το πρωταρχικό για τους ανθρώπους που σχηματίζουν ένα συνεταιρισμό, είναι να στηρίζονται στον εαυτό τους, στις δικές τους δυνάμεις. Τα μέλη συμμετέχουν πλήρως στις οικονομικές δραστηριότητες του συνεταιρισμού και κάνουν χρήση των προσφερόμενων υπηρεσιών του, αφού μόνον τότε μπορεί να έχει νόημα η συμμετοχή τους, ως μελών.

Συνεπώς, κύριος σκοπός για τον οποίο συνιστάται ο συνεταιρισμός είναι η εξυπηρέτηση των μελών του. Τα μέλη αποτελούν το κέντρο του ενδιαφέροντος του συνεταιρισμού, γιατί αυτά μετέχουν στο κεφάλαιο, συμμερίζονται τον επιχειρηματικό κίνδυνο και αναλαμβάνουν υποχρεώσεις για τη λειτουργία του συνεταιρισμού και για τη συστηματική συνεργασία τους με τον συνεταιρισμό.

3. Με το **άρθρο 6 του ν.2810/2000 (αλλά και το άρθρο 6 του ισχύοντος ν. 4384/2016)**, ο οποίος εφαρμόζεται στην υπό κρίση περίπτωση, ορίστηκε ότι «για να γίνει κάποιος μέλος στον αγροτικό συνεταιρισμό, υποχρεούται να αποδέχεται να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού». Με τη συμμετοχή αυτή προάγεται η οικονομία του μέλους, είτε ατομική-ιδιωτική είτε επαγγελματική, είτε κοινωνική. Η συμμετοχή του μέλους στον συνεταιρισμό, όπως ρητά ορίζεται στον ορισμό του συνεταιρισμού, είναι εκούσια και ελεύθερη.

4. Σύμφωνα με την πρώτη συνεταιριστική αρχή «**Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή**», οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοικτές σε όλα τα πρόσωπα, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας. Η αρχή αυτή δεν πρέπει, όμως, να παρανοηθεί. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν κριτήρια εισόδου, τα οποία διασφαλίζουν την είσοδο στο συνεταιρισμό ατόμων, που έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά, π.χ. την είσοδο αγροτών στον αγροτικό συνεταιρισμό ή βιοτεχνών στο βιοτεχνικό, αφού το νόημα της συμμετοχής είναι η επιδίωξη κοινών σκοπών και η χρησιμοποίηση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού. Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς κριτήριο αποδοχής μέλους είναι η άσκηση του επαγγέλματος του γεωργού και η ύπαρξη αγροτικής εκμετάλλευσης μέσα στα όρια δράσης του συνεταιρισμού, ώστε το μέλος να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του. Η δημιουργία άμεσων ή έμμεσων συνθηκών πίεσης, για τη συμμετοχή σε συνεταιρισμό είναι ασυμβίβαστη με τη φύση του θεσμού.

Ωστόσο, η ελευθερία εισόδου και εξόδου των μελών δεν έχει βέβαια σε καμία περίπτωση την έννοια της άκριτης, αβασάνιστης και αδικαιολόγητης εισόδου και εξόδου σε έναν οργανισμό, ο οποίος στηρίζει την ύπαρξή του στη συμμετοχή των μελών στις δραστηριότητες που αναπτύσσει. Γι' αυτό έχουν υιοθετηθεί ορισμένοι κανόνες, που χωρίς να παρεμποδίζουν την ελευθερία, **διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού**. Οι κανόνες αυτοί αναφέρονται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχουν αντικειμενικά εμπόδια για την είσοδο νέων μελών ή για την έξοδο των υπαρχόντων, διαφέρουν δε ανάλογα με τη φύση του συνεταιρισμού. Έτσι, δεν συνιστά παρεμπόδιση της αρχής της ελεύθερης εξόδου η θέσπιση από το καταστατικό κανόνων, που να μην επιτρέπουν την έξοδο, για ορισμένο χρονικό διάστημα, δηλαδή υποχρέωση του μέλους να παραμείνει στον συνεταιρισμό, για ορισμένο χρόνο, όταν δημιουργηθούν κοινές υποχρεώσεις με τις οποίες δεν μπορεί να επιβαρυνθούν μόνο ορισμένα εκ των μελών. Η στοιχειώδης συνέπεια επιβάλλει στις περιπτώσεις αυτές την

αυτοδέσμευση των μελών για παραμονή τους επί συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Βεβαίως σε περίπτωση ύπαρξης σοβαρού (σπουδαίου) λόγου, το μέλος μπορεί να αποχωρήσει πρόωρα, υπό τους όρους, που θα θέσει και πάλι, η καταστατική σύμβαση.

5. Ακολούθως, με την τρίτη συνεταιριστική αρχή, η οποία και θα μας απασχολήσει στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση και η οποία αναφέρεται στην «Οικονομική συμμετοχή των μελών», ορίζονται τα ακόλουθα: «Τα μέλη του συνεταιρισμού, συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη. Τα μέλη διαθέτουν τα πλεονάσματα της διαχειριστικής χρήσης για οποιονδήποτε ή για όλους από τους ακόλουθους σκοπούς: α) Ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, από τα οποία μέρος τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητα, ώστε να δημιουργηθεί η κοινή περιουσία, β) Απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό και γ) Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων, που εγκρίνονται από τα μέλη».

Η 3^η Συνεταιριστική Αρχή περιγράφει, με ποιο τρόπο τα μέλη επενδύουν στον συνεταιρισμό τους, συγκεντρώνουν ή δημιουργούν κεφάλαιο και διαθέτουν τα πλεονάσματα.

Βάσει της αρχής αυτής επιδιώκεται η ρύθμιση τριών ουσιαστικά θεμάτων: α) του τρόπου χρησιμοποίησης των πλεονασμάτων της διαχείρισης β) του τόκου των μερίδων και γ) της συμμετοχής των μελών στο κεφάλαιο.

6. Πριν αναλυθεί ο τρόπος χρησιμοποίησης των πλεονασμάτων, που προκύπτουν από την συνεταιριστική διαχείριση, είναι απαραίτητο να αναφερθεί, ότι η συμβατική έννοια του κέρδους απουσιάζει από την θεωρία της συνεταιριστικής οικονομίας. Σε αυτό οφείλεται και το γεγονός ότι, οι συνεταιρισμοί αναφέρονται συχνά ως μη κερδοσκοπικοί φορείς, που δεν επιζητούν το κέρδος. Αυτό βεβαίως δεν πρέπει να οδηγεί σε

παρανοήσεις. Δεν θα υπήρχε λόγος να υπάρχουν συνεταιρισμοί, αν δεν παρείχαν οφέλη στα μέλη τους. Η διαφορά τους από τις συμβατικές επιχειρήσεις είναι ότι παράγουν οφέλη για τα μέλη τους, που προέρχονται από την συνεργασία τους και όχι από την εκμετάλλευση του κεφαλαίου. **Τα οφέλη μπορεί να έχουν ποιοτική ή ποσοτική έκφραση.** (Βλ. Σχετ. Κ. Παπαγεωργίου Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, 2004, σελ. 92 επ.)

7. Στους συνεταιρισμούς και ειδικότερα στις συναλλαγές των μελών με τον συνεταιρισμό τους, αντί της έννοιας του κέρδους, χρησιμοποιείται η έννοια των πλεονασμάτων της διαχείρισης. Στις περιπτώσεις που ο συνεταιρισμός συναλλάσσεται με τρίτους, δηλαδή αγοράζει προϊόντα από τρίτους και τα διαθέτει σε τρίτους, τότε και στον συνεταιρισμό δημιουργείται **η έννοια του κέρδους**. Όμως ο συνεταιρισμός συναλλάσσεται κατά κανόνα με τα μέλη του, και η συναλλαγή αυτή δημιουργεί την **έννοια του πλεονάσματος**. Δηλαδή ο συνεταιρισμός παραλαμβάνει τα προϊόντα από τα μέλη του, τα διαθέτει στην αγορά, προς πώληση και το αντίτιμο που εισπράττει, αφού αφαιρέσει τις δαπάνες του, ή παρακρατήσει και ένα μέρος από το οφειλόμενο αντίτιμο, το επιστρέφει στα μέλη, (επιστροφές) ανάλογα με την παραδοθείσα από κάθε μέλος ποσότητα της παραγωγής του. (Διαμεσολαβητικός ρόλος του Συνεταιρισμού). Το ίδιο ισχύει και όταν τα μέλη προμηθεύονται τα εφόδιά τους από τον συνεταιρισμό. Στην περίπτωση αυτή, κατά κανόνα, ο συνεταιρισμός πουλάει στα μέλη του στο κόστος. Εάν ο συνεταιρισμός παρακρατήσει ποσό μεγαλύτερο από τις διαχειριστικές δαπάνες του - είτε για λόγους ασφαλείας είτε για αποφυγή σύγκρουσης με τους ανταγωνιστές του εάν πωλεί φθηνότερα - τότε στο τέλος της χρήσης ο ισολογισμός παρουσιάζει πλεόνασμα (πρόσθετη παρακράτηση), του οποίου τη χρήση καθορίζει η συνεταιριστική αρχή. Αυτή η πρόσθετη παρακράτηση, που επιστρέφεται, προφανώς δεν ταυτίζεται με την έννοια του κέρδους.

Η σημαντική ιδιομορφία του συνεταιρισμού, έναντι της συμβατικής επιχείρησης, οφείλεται στο ότι στον συνεταιρισμό επιχειρηματίες και πελάτες είναι τα ίδια πρόσωπα, είναι τα μέλη του συνεταιρισμού.

8. Η καθαυτή έννοια του πλεονάσματος, που προαναφέρθηκε, είναι ότι το πλεόνασμα της διαχείρισεως συνιστά παρακράτηση οφειλόμενων στα μέλη, τα οποία θεμελιώνουν το δικαίωμα επιστροφής σε αυτά. Η χρήση στην οποία θα τεθούν τα πλεονάσματα, σύμφωνα με την εθνική μας νομοθεσία αλλά και την διεθνή, εξαρτάται από την απόφαση, που θα πάρουν τα μέλη, κατά κύριο λόγο.

Τρεις εναλλακτικές ή ταυτόχρονες δυνατότητες παρέχει η Τρίτη συνεταιριστική αρχή, η οποία έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 19 του ν.2810/2000, αλλά και στο άρθρο 23 του ν.4384/2016:

α) Για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού, β) για την απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό γ) για την υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων, που εγκρίνουν τα μέλη.

Η πρώτη και η τρίτη από τις χρήσεις αυτές δεν χρειάζονται πρόσθετη επεξήγηση. Τα μέλη συμφωνούν να αφιερώσουν το όφελος που θα είχαν από την μεσολάβηση του συνεταιρισμού (ή ένα μέρος) στην επέκταση των εργασιών του ή στην υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων, από τις οποίες θα προκύψουν οφέλη στα ίδια τα μέλη και μάλιστα με έμμεσο ή άμεσο τρόπο ή και στο ευρύτερο κοινό. Ιδιαίτερη όμως σημασία έχει η **απόδοση-επιστροφή** στα μέλη αν επιλεγεί η λύση αυτή από τη γενική συνέλευση των μελών, για ολόκληρο το ποσό ή μέρος αυτού.

Η Τρίτη συνεταιριστική αρχή ορίζει επίσης, ότι ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο του συνεταιρισμού αποτελεί κοινή περιουσία δηλαδή **αδιανέμητη περιουσία του συνεταιρισμού. Πράγματι οι συνεταιριστικές επενδύσεις αποτελούν κοινωνικό κεφάλαιο, που τίθεται στην διάθεση των αγροτών, όχι μόνο αυτών που συντελούν στην δημιουργία των επενδύσεων αυτών αλλά και των επερχόμενων, χωρίς να ζητείται από αυτούς αναλογική συμμετοχή.** Το κεφάλαιο αυτό **παραμένει αδιανέμητο,** αφού, με την αποχώρηση των μελών δεν επιστρέφεται το ποσό της συμβολής τους (**περιουσία γενεών**). (Βλ. Σχετ. Ιστοσελίδα ΚΕΟΣΟΕ, Φορολογική Διάκριση πλεονάσματος και κερδών στον Συνεταιρισμό Α.

Μητροπούλου και Κατευθυντήριες γραμμές για την Συνεταιριστική Νομοθεσία -Τρίτη έκδοση αναθεωρημένη, υπό Hagen Henry –ηλεκτρονικό περιοδικό-Κοινωνική Οικονομία, τεύχος 8, Απρίλιος-Ιούνιος 2016).

9. Ο νόμος επιβάλλει ορισμένες κρατήσεις από τα πλεονάσματα της διαχειριστικής χρήσης, για την οικονομική ανάπτυξη και αυτάρκεια του συνεταιρισμού, γεγονός που του διασφαλίζει και την αυτονομία του, αν καταφέρει να χρηματοδοτηθεί από τα ίδια τα μέλη του, με οποιοδήποτε τρόπο, όχι μόνο από το πλεόνασμα, π.χ. δάνεια, και αποφεύγει τον δανεισμό από τρίτες εξωτερικές πηγές δανεισμού.

Μια διεθνής αναγνώριση της διαφοράς ουσίας μεταξύ πλεονασμάτων και κερδών των συνεταιρισμών, η οποία αποτυπώνεται στην εθνική νομοθεσία, είναι ότι το πλεόνασμα είναι αφορολόγητο. Η διανομή γίνεται ανάλογα με την συναλλαγή του μέλους με τον συνεταιρισμό, εφόσον βεβαίως λάβει σχετική απόφαση η γενική συνέλευση, όπως προαναφέρθηκε. Αντίθετα το κέρδος, που δημιουργεί ο συνεταιρισμός στις συναλλαγές του με τρίτους χρήστες των υπηρεσιών του, μη-μέλη του, πάντοτε φορολογείται και ουδέποτε διανέμεται στα μέλη.

Ανάλογη ρύθμιση προβλέπεται για την συνεταιριστική περιουσία, η οποία σε περίπτωση λύσης και εκκαθάρισης του συνεταιρισμού, το υπόλοιπο που απομένει μετά το πέρας της εκκαθάρισεως ουδέποτε διανέμεται στα μέλη, αλλά διατίθεται, με απόφαση επίσης της γενικής συνέλευσης, για σκοπούς συνεταιριστικούς ή κοινωνικούς, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία (άρθρο 25 παρ. 3 του ν.2810/2000 και άρθρο 27 παρ. 12 ν.4384/2016) αλλά κατά κανόνα και τη διεθνή.

10. Τα μέλη του συνεταιρισμού, πέραν της υποχρέωσής τους να καταβάλουν την συνεταιρική τους μερίδα, κατά τους όρους του καταστατικού τους, έχουν και πρόσθετες οικονομικές υποχρεώσεις, οι οποίες συναρτώνται με την επίτευξη του οικονομικού-εμπορικού σκοπού του συνεταιρισμού, αλλά και με την αξιοπιστία του συνεταιρισμού τους,

προς τους τρίτους με τους οποίους συναλλάσσεται ο συνεταιρισμός, στο πλαίσιο του σκοπού του. Κάθε μέλος είναι οικονομικά υπεύθυνο για τα χρέη του συνεταιρισμού προς τους τρίτους, προκειμένου να προστατεύονται τα συμφέροντα των τρίτων μερών. Η ευθύνη αυτή είναι περιορισμένη και επικουρική, το δε ύψος της καθορίζεται από το καταστατικό του συνεταιρισμού. Το ύψος της ευθύνης, εΐθισται να αντιστοιχεί με το ύψος της υποχρεωτικής συνεταιρικής μερίδας και των πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων ή πολλαπλασίου αυτής (άρθρο 9 παρ. 1 του ν.2810/2000, αντίστοιχα όμοια άρθρο 10 παρ. 1 του ν.4384/2016). Σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις τα μέλη έχουν την ευθύνη της προηγούμενης παραγράφου και μετά την έξοδό τους από τον συνεταιρισμό, για υποχρεώσεις που δημιουργηθήκαν, όταν ήταν μέλη ή για προηγούμενες υποχρεώσεις, τις οποίες αποδέχθηκαν κατά την εγγραφή τους.

11. Ο νόμος αλλά και το καταστατικό, προκειμένου να βελτιώσουν την πιστοληπτική ικανότητα των συνεταιρισμών και προκειμένου να υποκινήσουν τα μέλη να συμβάλουν ενεργά στην επιτυχία του συνεταιρισμού τους, μπορούν να επιβάλλουν την υποχρέωση στα μέλη για συμπληρωματικές εισφορές. Το ίδιο μπορεί να ισχύει και στην περίπτωση ενός συνεταιρισμού, που δεν είναι σε θέση να πληρώσει τα χρέη του, "ευθύνη σε περίπτωση πρόσθετης πρόσκλησης" ή "βοηθητική ευθύνη" .

Για παράδειγμα ο νόμος στην περίπτωση της πτώχευσης, καθιερώνει μια προδικασία, σύμφωνα με την οποία: «Αν υποβληθεί δήλωση παύσης πληρωμών ή αίτηση κήρυξης σε πτώχευση της συνεταιριστικής οργάνωσης από το Διοικητικό Συμβούλιο ή αν έχει κατατεθεί αίτηση για την κήρυξη της σε πτώχευση από οποιονδήποτε τρίτο, το Διοικητικό Συμβούλιο ή οι εκκαθαριστές συγκαλούν εντός δέκα (10) ημερών τη γενική συνέλευση με θέμα την επιβολή έκτακτης εισφοράς για να αποφευχθεί η κήρυξη της πτώχευσης» (Άρθρο 22 παρ.4 του ν.2810/2000, αλλά και άρθρο 25 παρ.4 ν.4384/2016).

Το ποσό αυτών των συμπληρωματικών εισφορών μπορεί να είναι το ίδιο για κάθε μέλος, μπορεί να είναι ανάλογο με τις συναλλαγές που

πραγματοποίησε το κάθε μέλος με τον συνεταιρισμό για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα, που καθορίζεται με τη χρήση της ίδιας μεθόδου, που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της κατανομής των πλεονασμάτων, ή μπορεί να καθορίζεται ανάλογα με τον αριθμό των μερίδων, που κατέχει το κάθε μέλος ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο αποφασίσουν τα μέλη και αποτυπωθεί στο καταστατικό.

12. Από την άλλη πλευρά, τα μέλη βεβαίως, έχουν και οικονομικά δικαιώματα έναντι του συνεταιρισμού τους, όπως να λαμβάνουν ένα μερίδιο από το πλεόνασμα, ή το σύνολο, με την μορφή επιστροφών, όπως ανωτέρω αναλύθηκε. Το μερίδιο καταβάλλεται αναλογικά προς τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό.

Επίσης να ζητούν, κατά την αποχώρησή τους, να τους επιστραφούν τα ποσά των μερίδων που κατέβαλαν, στην ονομαστική τους αξία. Οι ζημιές μπορούν να αφαιρεθούν από το ποσό αυτό. Γίνεται δεκτό ότι ο περιορισμός στην ονομαστική αξία της μερίδας υπάρχει για να αποτραπεί η αποχώρηση των μελών για κερδοσκοπικούς λόγους. Η επιστροφή μπορεί να αναβληθεί σε περίπτωση που θα έθετε σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού. Ωστόσο, αυτή η αναβολή δεν πρέπει να υπονομεύει το δικαίωμα της αποχώρησης. (Βλ. Hagen Henry, ως άνω).

13. Για την οικονομική υπόσταση και ασφάλεια του συνεταιρισμού απαιτείται η σύσταση αποθεματικών κεφαλαίων, τα οποία συγκροτούν την συνεταιριστική περιουσία και συνιστούν την ασφαλέστερη οικονομική βάση (ίδια κεφάλαια) έναντι των κυμαινόμενων μερίδων, οι οποίες είναι δυνατόν, λόγω της μεταβλητότητας του αριθμού των μελών να μειώνονται εκάστοτε και μάλιστα σε σημαντικό και επικίνδυνο βαθμό δια της εξόδου περισσότερων συνεταιριών, διότι, ο συνεταιρισμός, εξ ορισμού, έχει μεταβλητό αριθμό μελών και μεταβλητό κεφάλαιο.

Ακόμη μεγαλύτερης σημασίας είναι η σύσταση των αποθεματικών κεφαλαίων στους συνεταιρισμούς στους οποίους οι μερίδες είναι μικρές ή

σε εκείνους, οι οποίοι επενδύουν μεγάλα κεφάλαια σε μηχανικό εξοπλισμό ή κτηριακές εγκαταστάσεις.

Τα κεφάλαια που σχηματίζει ο συνεταιρισμός καθορίζονται στα **άρθρα 8 και 19 του ν.2810/2000 και 9 και 23 του ν.4384/2016**, όπου ορίζεται ότι, το σύνολο της αξίας των συνεταιρικών μερίδων και των αποθεματικών αποτελεί το κεφάλαιο του συνεταιρισμού, από την αξιοποίηση του οποίου, με τη συνεργασία δημιουργούνται τα συνεταιριστικά πλεονάσματα και τα κέρδη, όπως ανωτέρω αναλύθηκαν.

Από τα ετήσια πλεονάσματα, κρατείται, πέραν πάσης άλλης κρατήσεως ένα ποσοστό 10%, το οποίο χρησιμοποιείται, για τη δημιουργία του τακτικού αποθεματικού, σύμφωνα με ρητή νομοθετική επιταγή. Στο τακτικό αυτό αποθεματικό, το ύψος του οποίου, επί των πλεονασμάτων, μπορεί να είναι μεγαλύτερο του 10%, ποτέ όμως μικρότερο, περιέρχονται επίσης τα κέρδη, που πραγματοποιεί ο συνεταιρισμός, μετά τη φορολόγησή τους καθώς και τα έσοδα του συνεταιρισμού από χαριστική αιτία, δηλαδή από δωρεές, κληρονομίες, αιτία θανάτου δωρεές και εν γένει ό,τι περιέρχεται σε αυτόν από τέτοια αιτία., καθώς και κάθε άλλο έσοδο το οποίο δεν ορίζεται διαφορετικά από το καταστατικό.

Ο Συνεταιρισμός μπορεί, αλλά και επιβάλλεται λόγω της ιδιομορφίας του, ως αλληλέγγυος οργανισμός, να δημιουργεί «κεφάλαια διαχείρισης κρίσεων», ή «κεφάλαιο ασφαλείας» ή «εξισορρόπησης τιμών», με το οποίο αντιμετωπίζονται κυρίως στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, σημαντικές διακυμάνσεις τιμών, λόγω της γνωστής αστάθειας των γεωργικών εσοδειών, δια της παρακράτησης ενός ποσοστού εκ των αυξημένων προσόδων καλών εποχών, προς εισοδηματική ενίσχυση των συνεταιίρων στις εποχές πτώσης των τιμών. Και άλλα επίσης αποθεματικά κεφάλαια είναι ενδιαφέροντα. Τις ρυθμίσεις αυτές τις συναντάμε σε πολλά καταστατικά αγροτικών συνεταιρισμών.

14. Υπό το καθεστώς του ν.602/1915, συναντούσαμε σε καταστατικά γεωργικών συνεταιρισμών διατάξεις, όπως το αποθεματικό κεφάλαιο αποσβέσεως. «Το κεφάλαιο αυτό αποσκοπεί να καταστήσει δυνατή την εν καιρώ αντικατάσταση των φθειρόμενων βαθμιαίως μηχανικών εγκαταστάσεων ή ταχέως αχρηστευόμενων υπό τις σημερινές μάλιστα

συνθήκες της ραγδαίας τεχνολογικής προόδου. Και είναι κατ' αυτόν τον τρόπον στη θέση να επωφελείται ταχέως από τη χρησιμοποίηση νέων εμφανιζόμενων βελτιωμένων και αποδοτικότερων μηχανημάτων ή συσκευών χωρίς την ανάγκη να προσφεύγει στη σύναψη δανείων ή ουσιώδη αύξηση των μερίδων». (Βλ. Π. Χασαπόπουλος, 1970, τόμος Β', σελ. 17 επ.)

Σε παραγωγικούς συνεταιρισμούς επίσης θεσπίζεται διάταξη, σύμφωνα με την οποία: «οι νεογραφόμενοι συνεταίροι οφείλουν και αυτοί να συνεισφέρουν τμηματικά συνήθως ανάλογο ποσό για την ενίσχυση των σχηματισμένων αποθεματικών. Διότι εκρίθη ότι είναι άδικο να επωφελούνται της προστασίας και βοήθειας κεφαλαίων για τα οποία καθόλου αυτοί δεν εισέφεραν και τα οποία σχηματίστηκαν με θυσίες των υπάρχοντων συνεταίρων. Είναι βεβαίως χρέος ενός προηγμένου συνεταιρισμού βάσει της διεπούσης αυτόν αρχής της αλληλεγγύης και γενικά του κοινωνικού χαρακτήρα αυτού, να προσφέρει κατ' αρχήν τη βοήθεια και προστασία του στους νέους συνεταίρους. Τούτο όμως όχι με συνέπεια την ουσιαστική βλάβη εκείνων, στις αξιόλογες θυσίες των οποίων οφείλεται ο σχηματισμός των σημαντικών αυτών κεφαλαίων σε όφελος εκείνων, οι οποίοι δεν συνεισέφεραν ή και απλώς και καιροσκοπούσαν μέχρις ότου εδραιωθεί ο συνεταιρισμός. Νομίζομεν συνεπώς ότι μέχρι ενός λογικού ορίου και εφόσον δεν παραβλάπεται ουσιαστικώς η αρχή της μεταβλητότητας, δεν πρέπει να αποκλείεται η θέσπιση δια του καταστατικού τέτοιων υποχρεώσεων για τους νεογραφόμενους. Όπως λ.χ. η τμηματική καταβολή μετρίου, κατ' αναλογίαν ποσού, ώστε να μην εμποδίζεται οικονομικώς η εγγραφή νέων συνεταίρων. Ή, επίσης, η θέσπιση όπως τα αναλογούνται ποσά εκ των εφεξής διανεμητέων «κερδών» στους νέους αυτούς συνεταίρους εγγράφονται στα κεφάλαια αυτά μέχρι ορισμένου ποσού. Νομικώς το ζήτημα αυτό μπορεί να εμφανισθεί υπό τη μορφή της πληρωμής δικαιώματος εγγραφής. Αντικείμενο διένεξης υπήρξε το θέμα στην Ελβετία» (Βλ. Π. Χασαπόπουλος, ως άνω, σελ. 18 επ.)

16. Το δικαίωμα εγγραφής, το ύψος του οποίου καθορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο, στην περίπτωση που είναι ανάλογο με τη

δημιουργηθείσα ήδη περιουσιακή κατάσταση του συνεταιρισμού, δεν αποτελεί δόκιμη ρύθμιση για τον συνεταιριστικό θεσμό. Αυτή η ευθεία συνάρτηση είναι παρόμοια με τα ισχύοντα στις ανώνυμες εταιρείες, όπου η μετοχή αυξάνεται ανάλογα με την αξία της εταιρείας. Όμως, επειδή ο συνεταιρισμός ενδιαφέρεται να περιλάβει ως μέλη όλους όσοι μπορούν να επωφεληθούν από τη δράση του, μπορεί να αυξάνει μεν το δικαίωμα εγγραφής αλλά όχι σε βαθμό που να αποκλείει την είσοδο νέων μελών. Άλλωστε **το νέο μέλος δεν μπορεί** να διεκδικήσει μέρος από την ενδεχομένως μεγάλη περιουσία του συνεταιρισμού αλλά επιζητεί να επωφεληθεί από τις προσφερόμενες υπηρεσίες του συνεταιρισμού αλλά και να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του. Η αύξηση του δικαιώματος εγγραφής σε συνάρτηση με την περιουσιακή κατάσταση του συνεταιρισμού, με την παρεμπόδιση της εισόδου νέων μελών σε βάθος χρόνου, θα κατέληγε σε εταιρεία ολίγων, με το όνομα του συνεταιρισμού. Οι συνεταιριστές δεν έχουν και δεν πρέπει να έχουν αυτή τη φιλοδοξία.

Για τους λόγους αυτούς στους νεότερους νόμους, για τους συνεταιρισμούς, δηλαδή μετά τον ν.602/1915, ειδικά για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς (921/1979, 1541/1985, 2169/1993, 2810/2000 και 4384/2016), δεν θεσπίζεται αντίστοιχη διάταξη, για δικαίωμα εγγραφής μέλους. Η νεότερη νομοθεσία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ρητά καθορίζει την οικονομική συμμετοχή του μέλους στον συνεταιρισμό, με τις συνεταιρικές μερίδες (υποχρεωτική, πρόσθετες υποχρεωτικές και προαιρετικές) και προβλέπει τη δυνατότητα παροχής εισφορών από τα μέλη, όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο από τη γενική συνέλευση, για την αποτροπή κινδύνων οικονομικών ή περιουσιακών ή για την αποτροπή πτωχεύσεως (άρθρο 25 του ν. 4384/2016). Επίσης ο νόμος δεν απαγορεύει στον συνεταιρισμό να δανείζεται από τα μέλη του π.χ. η προαιρετική μερίδα με όρους καλύτερους εκείνων που επικρατούν στην αγορά, τόσο για τα μέλη (καλύτερο επιτόκιο από τις καταθέσεις σε τράπεζα) όσο και για τον συνεταιρισμό (επίσης καλύτερο επιτόκιο).

Υπό το καθεστώς του ν. 602/1915: «Το αποθεματικό κεφάλαιο χρησιμεύει προς κάλυψη ενδεχομένων ζημιών, όπως ορίζει ο νόμος. Κατά συνέπεια

ούτε από το καταστατικό ούτε από τη γενική συνέλευση επιτρέπεται να ορίζεται διαφορετικά η κάλυψη ζημιών, όπως λ.χ. με εισφορές των συνεταίρων. Ούτε επίσης με μερίδες, εάν δεν έχει εξαντληθεί αυτό, όπως προκύπτει και από τους ορισμούς του τελευταίου εδαφίου του αρ. 18, στο οποίο για τον υπολογισμό του ελλείμματος από τα χρέη του συνεταιρισμού κατονομάζονται πρώτα το αποθεματικό και μετά οι συνεταιρικές μερίδες. Το τακτικό αποθεματικό κεφάλαιο των γεωργικών συνεταιρισμών δεν επιτρέπεται με κανένα τρόπο να χρησιμοποιείται στις εργασίες του συνεταιρισμού, αλλά κατατίθεται αυτούσιο ή σε χρεόγραφα του Κράτους, υπολογιζόμενα με την αξία αγοράς στην Αγροτική Τράπεζα, οι δε τόκοι προστίθενται στο κεφάλαιο προς αύξηση αυτού. (αρ. 14 παρ. 2). Σε περίπτωση διάλυσης του συνεταιρισμού, το αποθεματικό κεφάλαιο των γεωργικών συνεταιρισμών παραμένει αδιανέμητο περιεχόμενο στην υπάρχουσα τυχόν επαρχιακή Πιστωτική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών ή την Αγροτική Τράπεζα για να χρησιμοποιηθεί από τους συνεταιρισμούς και ιδίως για τη σύσταση παρεμφερούς προς τον διαλυθέντα συνεταιρισμό στον ίδιο τόπο. Εάν στον ίδιο τόπο υπάρχει ήδη παρεμφερής προς τον διαλυθέντα συνεταιρισμό, αυτό θα πρέπει να περιέλθει σε αυτόν. Σε έλλειψη τέτοιου θα πρέπει να γίνει προσπάθεια για τη σύσταση παρεμφερούς συνεταιρισμού, στο οποίο θα περιέλθει αυτό. Εάν τέλος αυτή η χρησιμοποίηση δεν αποδειχθεί επιτυχή, αυτό περιέρχεται στο δήμο ή την κοινότητα της έδρας του συνεταιρισμού και διατίθεται για κοινωφελείς σκοπούς (άρθ. 67 παρ. 1). **Έκτακτο Αποθεματικό:** Δεν υπήρχε ρητή διάταξη στο νόμο (602/1915), η οποία να καθιστά υποχρεωτική τη σύσταση έκτακτου αποθεματικού κεφαλαίου. Είχε όμως ήδη επικρατήσει στην πράξη στους γεωργικούς συνεταιρισμούς να συνιστούν αυτοβούλως τέτοια αποθεματικά. Υπολαβών δε ο νόμος 5289/1931 ότι η σύσταση αυτού είναι υποχρεωτική εκ του νόμου, θέσπισε, δια του αρ. 6 αυτού, την παρ. 4 του αρ. 14, η οποία αναφέρεται μόνο στους γεωργικούς συνεταιρισμούς. Δια των διατάξεων αυτής ορίζεται ότι προκειμένου περί γεωργικών συνεταιρισμών το εκ των ετησίων καθαρών «κερδών» που μένουν μετά την αφαίρεση ποσοστού 10% υπέρ του τακτικού αποθεματικού, διατίθεται για το σχηματισμό ή την αύξηση του εκάστοτε αποθεματικού κεφαλαίου τουλάχιστον μέχρις ότου συμπληρωθεί κεφάλαιο ίσο προς το σύνολο των

δηλωθεισών μερίδων. Συμπληρωθέντος του ποσού αυτού δεν αποκλείεται και η περαιτέρω ενίσχυση του κεφαλαίου αυτού δια κερδών, όπως προκύπτει από τη λέξη «τουλάχιστον». Η διάταξη αυτή επεκρίθη ως υποχρεωτική και ως επιζήμια. Και πράγματι πρόκειται για διάταξη αμελέτητη με αποτελέσματα αντίθετα προς την προσπάθεια του συνεταιρισμού για την ανάπτυξη του πνεύματος αποταμίευσης. Διότι τούτο οδήγησε στην καθιέρωση πολύ μικρών μερίδων, ώστε καλυπτόμενου το ταχύτερο του εκτάκτου αποθεματικού να καταστεί ταχύτερη η διανομή κερδών, η στον περιορισμό στο ελάχιστο η συγκάλυψη των κερδών, όταν αυτό είναι δυνατόν. Το κεφάλαιο αυτό σε αντίθεση με το τακτικό αποθεματικό χρησιμοποιείται σε εργασίες του συνεταιρισμού. **Όμως οι συνέταιροι, εξερχόμενοι του συνεταιρισμού δεν έχουν καμία αξίωση επί τούτου.** Στην περίπτωση διάλυσης το κεφάλαιο αυτό μπορεί να διατεθεί (άρθ. 14 παρ. 4) σε κοινωφελείς σκοπούς ή να διανεμηθεί κατόπιν αποφάσεως της γενικής συνέλευσης του συνεταιρισμού κατά τις διατάξεις των άρθ. 66 και 68 του ν. για αυτά στο μέρος της «εκκαθάρισης» (**Βλ. Π. Χασαπόπουλος ως άνω σελ. 21**)

B. ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

1. Με **το άρθρο 5 του προϊσχύσαντος νόμου 2810/2000,** όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 16 παρ.4 του ν.4015/2011(ΦΕΚ Α 210/21.9.2011) και το άρθρο 61 παρ. 12β του ν. 4277/2014(ΦΕΚ Α 156/1.8.2014) ορίστηκε ότι: «Μέλη του ΑΣ μπορεί να γίνουν φυσικά πρόσωπα, που έχουν πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξία, απασχολούνται σε οποιονδήποτε κλάδο ή δραστηριότητα της αγροτικής οικονομίας που εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του ΑΣ, πληρούν τους όρους του καταστατικού του και αποδέχονται να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του. Επίσης, μέλος ΑΣ μπορεί να γίνει και άλλος ΑΣ κατά τους όρους που θα ορίσει το καταστατικό του συνεταιρισμού.»

2. Με το άρθρο 7 «Δικαιώματα και υποχρεώσεις μελών» του ιδίου ως άνω νόμου, όπως ίσχυσε, ορίστηκε ότι:

« 1.Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών προς το συνεταιρισμό ορίζονται από το καταστατικό, το οποίο πρέπει να περιέχει υποχρεωτικά διατάξεις που ρυθμίζουν:

α) Τη συμμετοχή των μελών στις γενικές συνελεύσεις του συνεταιρισμού.

β) Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, το οποίο αναγνωρίζεται και ισχύει μόνον για φυσικά πρόσωπα.

γ) Τη συμμετοχή στη διανομή των πλεονασμάτων της διαχειριστικής χρήσεως.

δ) Τη συμμετοχή του μέλους στις δραστηριότητες και στις συναλλαγές του συνεταιρισμού.

2. Το καταστατικό μπορεί να προβλέπει κυρώσεις κατά των μελών, για τη μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους προς το συνεταιρισμό».

3. Με το άρθρο 6 « Εγγραφή - Αποχώρηση - Διαγραφή μέλους»

παράγραφος 3 του ίδιου ως άνω νόμου ορίστηκε ότι:

« 3. Το καταστατικό ορίζει τα κωλύματα για την εγγραφή μέλους, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις αποχώρησης και διαγραφής του, την ελάχιστη χρονική διάρκεια της παραμονής του και τους όρους και το χρόνο απόδοσης των συνεταιρικών μερίδων» .

4. Με το άρθρο 9 «Ευθύνη και Υποχρεώσεις των μελών προς τρίτους»

του ν.2810/2000 ορίστηκε ότι: «1. Η ευθύνη των μελών του αγροτικού συνεταιρισμού, για τις υποχρεώσεις του προς τρίτους είναι επικουρική και περιορίζεται μέχρι του ορίου που ορίζει το καταστατικό ως ίση με το ποσό της υποχρεωτικής μερίδας και των τυχόν πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων ή με ακέραιο πολλαπλάσιο του ποσού αυτού. 2. Τα μέλη έχουν την ευθύνη της προηγούμενης παραγράφου και μετά την έξοδό τους από τον συνεταιρισμό, για υποχρεώσεις, που δημιουργηθήκαν, όταν ήταν μέλη ή για προηγούμενες υποχρεώσεις, τις οποίες αποδέχθηκαν κατά την εγγραφή τους. 3. Αξιώσεις τρίτων, από την ευθύνη των μελών του συνεταιρισμού κατά τις παραγράφους 1 και 2 παραγράφονται μετά παρέλευση πενταετίας από την λήξη του έτους μέσα στο οποίο

γεννήθηκαν».

«1. Με το άρθρο 10 Γενική Συνέλευση - Αρμοδιότητες - Σύγκληση», παράγραφος 1, εδάφιο τελευταίο, του ιδίου ως άνω νόμου, ορίστηκε ότι «Η γενική συνέλευση αποφασίζει για κάθε θέμα για το οποίο δεν προβλέπεται άλλο αρμόδιο όργανο.»

Με το άρθρο 8 «Συνεταιριστικό κεφάλαιο - Συνεταιρική μερίδα» του ιδίου ως άνω νόμου, όπως τροποποιήθηκε *με το άρθρο 61 παρ. 12δ Ν. 4277/2014, ΦΕΚ Α/156/1.8.2014*, ορίστηκε ότι:

«1. Το συνεταιριστικό κεφάλαιο των ΑΣ ανέρχεται κατ' ελάχιστο στο ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ.»

2. Η συνεταιρική μερίδα είναι το ελάχιστο χρηματικό ποσό συμμετοχής κάθε μέλους στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Κάθε μέλος συμμετέχει στο συνεταιρισμό με μία (1) υποχρεωτική μερίδα και έχει μία ψήφο, το ύψος και οι προϋποθέσεις καταβολής της αξίας της ορίζονται από το καταστατικό. Η συνεταιρική μερίδα είναι αδιαίρετη και ίση για όλα τα Μέλη.

Το καταστατικό μπορεί να προβλέπει όρους και προϋποθέσεις για την απόκτηση από κάθε μέλος πρόσθετων υποχρεωτικών μερίδων, ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό. Στην έννοια της συναλλαγής περιλαμβάνεται το άθροισμα της αξίας των προϊόντων, των εφοδίων και των υπηρεσιών που παρέχονται στα Μέλη από το συνεταιρισμό, καθώς και των προϊόντων που διαθέτουν σε αυτόν ή μέσω αυτού σε τρίτους. Στην περίπτωση αυτήν το καταστατικό ορίζει τις ψήφους που αντιστοιχούν στις πρόσθετες μερίδες. Ο συνολικός αριθμός των ψήφων στους ΑΣ δεν μπορεί, σε καμιά περίπτωση, να υπερβεί τις τρεις (3).

3. Η αύξηση ή η μείωση της αξίας της μερίδας γίνεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης και τροποποίηση του καταστατικού.»

7. Σε περίπτωση θανάτου μέλους του συνεταιρισμού, ο κληρονόμος, ή όταν υπάρχουν περισσότεροι κληρονόμοι, αυτός που υποδείχθηκε με έγγραφη συμφωνία τους, εφόσον έχει τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 του νόμου

αυτού, υπεισέρχεται σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του μέλους που πέθανε.

Αν δεν υποδειχθεί, η ονομαστική αξία της μερίδας, όπως τυχόν έχει προσαυξηθεί ή μειωθεί ανάλογα, όταν υπάρχει ζημία, αποδίδεται στους κληρονόμους στο τέλος της χρήσης.»

Με το άρθρο 19 «Διαχειριστικό υπόλοιπο - Πλεονάσματα - Κέρδη», του ίδιου ως άνω νόμου, όπως ίσχυσε, ορίστηκε ότι:

« 1. Αν από τα ακαθάριστα έσοδα της Α.Σ.Ο. αφαιρεθούν οι κάθε είδους δαπάνες, οι ζημίες, οι αποσβέσεις και οι τόκοι των υποχρεωτικών και των προαιρετικών μερίδων, το υπόλοιπο που απομένει αποτελεί το διαχειριστικό υπόλοιπο της χρήσης. Το διαχειριστικό υπόλοιπο περιλαμβάνει πλεονάσματα και κέρδη. Τα πλεονάσματα προέρχονται από τις κατά το άρθρο 8 συναλλαγές της συνεταιριστικής οργάνωσης με τα Μέλη της. Το πέραν του πλεονάσματος υπόλοιπο λογίζεται ότι προέρχεται από τις συναλλαγές με τρίτους και συνιστά κέρδη.

2. Εάν το καταστατικό προβλέπει συμμετοχή των προαιρετικών μερίδων στα πλεονάσματα ή στα κέρδη ή και στα δύο, τα ποσά που αναλογούν αφαιρούνται πριν από οποιαδήποτε άλλη χρησιμοποίηση των πλεονασμάτων και των κερδών.

3. Από τα πλεονάσματα, πριν από την αφαίρεση για τις προαιρετικές μερίδες, κρατείται ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού. Η κράτηση αυτή παύει να είναι υποχρεωτική όταν το τακτικό αποθεματικό φθάσει στο ύψος του συνολικού ποσού των υποχρεωτικών μερίδων των μελών του συνεταιρισμού και επαναφέρεται εάν το τακτικό αποθεματικό υστερήσει έναντι του συνολικού ποσού των μερίδων των μελών. Το καταστατικό μπορεί να προβλέπει μεγαλύτερο ποσοστό κράτησης. Το μέρος των πλεονασμάτων που μεταφέρεται στο τακτικό αποθεματικό λογίζεται ως ισόποση εισφορά των μελών.

4. Το υπόλοιπο των πλεονασμάτων, που απομένει μετά την κράτηση της προηγούμενης παραγράφου, διατίθεται για την:

(α) ανάπτυξη του συνεταιρισμού,

(β) απόδοση στα Μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό,

(γ) υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα Μέλη, όπως ειδικότερα ορίζεται στο καταστατικό.

5. Τα ποσά της περίπτωσης β` της προηγούμενης παραγράφου μπορεί, με απόφαση της γενικής συνέλευσης, να παραμείνουν στο συνεταιρισμό ως εξατομικευμένες έντοκες καταθέσεις προθεσμίας των μελών. Το επιτόκιο που καταβάλλεται στην περίπτωση αυτήν καθορίζεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης και δεν μπορεί να υπερβαίνει το επιτόκιο δανεισμού του συνεταιρισμού από τις τράπεζες.

6. Στο τακτικό αποθεματικό περιέρχονται:

α) Τα κέρδη, όπως ορίζονται στην παράγραφο 1, μετά τη φορολόγησή τους.

β) Η κράτηση της παραγράφου 3.

γ) Τα έσοδα που περιέρχονται στο συνεταιρισμό από χαριστική αιτία.

δ) Κάθε άλλο έσοδο, για το οποίο δεν ορίζεται διαφορετικά από το καταστατικό.

Με την παράγραφο 3 του άρθρου 25 «Ενέργειες Εκκαθαριστών»,

του ίδιου ως άνω νόμου, όπως ίσχυσε, ορίστηκε ότι:

«3. Από το προϊόν της Εκκαθάρισης εξοφλούνται τα ληξιπρόθεσμα χρέη της εκκαθαριζόμενης οργάνωσης με την ακόλουθη σειρά: προηγείται η εξόφληση των οφειλών προς τους εργαζόμενους και ακολουθεί η εξόφληση των λοιπών δανειστών. Στη συνέχεια εξοφλούνται οι προαιρετικές μερίδες. Το υπόλοιπο του ενεργητικού που απομένει διατίθεται, με απόφαση της γενικής συνέλευσης, αποκλειστικά για σκοπούς συνεταιριστικούς ή κοινωνικούς. Ουδέποτε διανέμεται στα μέλη. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις περί δικαστικής εκκαθάρισης κληρονομιάς.»

Με το άρθρο 10 του ν.2810/2000 «Γενική Συνέλευση - Αρμοδιότητες - Σύγκληση», όπως ίσχυσε, ορίστηκε ότι:

«1. Η γενική συνέλευση αποτελεί το ανώτατο όργανο του συνεταιρισμού... Η γενική συνέλευση αποφασίζει για κάθε θέμα για το οποίο δεν προβλέπεται άλλο αρμόδιο όργανο...

2 Στην αποκλειστική αρμοδιότητα της γενικής συνέλευσης ανήκουν.

α) Η τροποποίηση του καταστατικού... β)... γ)... δ) Η έγκριση του ισολογισμού και του λογαριασμού "Αποτελέσματα Χρήσης" και ο καθορισμός του τρόπου διάθεσης των πλεονασμάτων της χρήσης. ε) Η επιβάρυνση των μελών από τυχόν ζημίες, στ)...».

2. Διατάξεις του Καταστατικού του Συνεταιρισμού.....

Με το άρθρο 9 «Αποχώρηση των Μελών», του Καταστατικού του Αγροτικού Συνεταιρισμούορίστηκε ότι :

«1. Τα μέλη του συνεταιρισμού μπορούν να αποχωρήσουν από τον συνεταιρισμό, μετά από πέντε (5) χρόνια από την εγγραφή τους, εκτός, αν συντρέχει σπουδαίος λόγος.

2. Ο συνέταιρος δηλώνει τη θέλησή του να αποχωρήσει από τον συνεταιρισμό, τουλάχιστον, εξ (6) μήνες, πριν από τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου, στην οποία η αποχώρηση αναφέρεται. Σε περίπτωση μεταγενέστερης δήλωσης, η αποχώρηση επέρχεται από τη λήξη της νέας διαχειριστικής περιόδου. Η δήλωση αποχώρησης είναι έγγραφη και ελεύθερα ανακλητή, κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου, μέσα στην οποία υποβλήθηκε.

3. Η συνεταιρική μερίδα του συνetaίρου, που αποχωρεί, αποδίδεται μέσα στην επόμενη από την αποχώρησή του διαχειριστική περίοδο. Ο συνέταιρος, που αποχωρεί, αναλαμβάνει την ονομαστική αξία της συνεταιρικής μερίδας με ανάλογη μείωσή της, σε περίπτωση ζημίας του συνεταιρισμού.

4. Αν ο συνέταιρος, που αποχωρεί, είναι μέλος αιρετού οργάνου του συνεταιρισμού ή αγροτικής συνεταιριστικής οργάνωσης ανώτερου βαθμού, θεωρείται, ότι παραιτήθηκε από τη θέση του, από την ημέρα, που δήλωσε, ότι θα αποχωρήσει.

Επανάκτηση των αξιωμάτων, σε περίπτωση ανάκλησης της δήλωσης αποχώρησης, αποκλείεται.

5. Αν η γενική συνέλευση του συνεταιρισμού αποφασίζει τη μεταβολή των ειδικότερων δραστηριοτήτων του ή τη συγχώνευσή του με άλλον ή με άλλους συνεταιρισμούς, τα μέλη που διαφωνούν μπορούν να αποχωρήσουν από τον συνεταιρισμό και πριν περάσει ο χρόνος, για τον οποίο έχουν δεσμευτεί. Η δήλωση για την αποχώρηση πρέπει να γίνει, μέσα σε δέκα (10) ημέρες από τη λήψη της απόφασης της γενικής συνέλευσης, μπορεί δε να ανακληθεί, μέσα σε έναν (1) μήνα από τότε που υποβλήθηκε. Η αποχώρηση επέρχεται, όταν εγκριθεί με τελεσίδικη απόφαση η τροποποίηση του καταστατικού ή πραγματοποιηθεί η συγχώνευση.

6. Ο συνέταιρος υποχρεούται να επανορθώσει κάθε ζημία του συνεταιρισμού, από την πρόωρη λύση της συνεταιριστικής σχέσης, χωρίς σπουδαίο λόγο. Ο συνέταιρος, που αποχωρεί άνευ σπουδαίου λόγου, πριν την παρέλευση της 5ετίας, δεν δικαιούται να διεκδικήσει την συνεταιρική μερίδα και τα συνεταιρικά κεφάλαια».

Με το άρθρο 3 παρ.3, 12, 13,15 του Καταστατικού, ορίστηκε ότι :

Ο Συνεταιρισμός.... «3. Προμηθεύεται και διαθέτει στα μέλη του, με μικρό περιθώριο κέρδους, πρώτες ύλες - πτηνοτροφές - πτηνοφάρμακα - καύσιμα - αυγά αναπαραγωγής - νεοσσούς κρεατοπαραγωγής - πουλάδες αναπαραγωγής - κάθε είδους παραγωγικά εφόδια και εξοπλισμούς για τις ανάγκες των πτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, καθώς και κάθε είδους καταναλωτικά αγαθά, χρήσιμα για την οικιακή τους οικονομία.

12. Ιδρύει ταμείο αλληλοβοήθειας για τα μέλη του.

13. Ο συνεταιρισμός δέχεται έντοκες καταθέσεις μελών του για τη δημιουργία κυκλοφοριακού κεφαλαίου και χορηγεί έντοκα δάνεια στα μέλη του για την κάλυψη των αναγκών τους για τον εκσυγχρονισμό των πτηνοτροφικών μονάδων τους, αναλαμβάνει την ασφαλιστική κάλυψη των πτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και της παραγωγής των μελών του κατά παντός κινδύνου μεταφοράς των προϊόντων και της ζωής των μελών του.

15. Με ειδική αιτιολογημένη απόφαση το Διοικητικό Συμβούλιο χορηγεί στα αποχωρούντα μέλη του, μετά από τριακονταετή και πλέον συμμετοχή στις εργασίες του συνεταιρισμού, βοήθημα, ως αναγνώριση των υπηρεσιών τους στην πορεία και ανάπτυξη του συνεταιρισμού».

Με το άρθρο 5 του Καταστατικού ορίστηκε ότι: «Μέλη του συνεταιρισμού μπορούν να γίνουν: 1. Φυσικά πρόσωπα, άνδρες ή γυναίκες, εφ' όσον πληρούν τις προϋποθέσεις του καταστατικού και δεν συντρέχει από τον νόμο περίπτωση αποκλεισμού τους από το καταστατικό. Για να γίνει ένα φυσικό πρόσωπο μέλος του συνεταιρισμού, απαιτείται: α) Να έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του. β) Να ασχολείται αυτοπροσώπως επαγγελματικά με την παραγωγή προϊόντων πτηνοτροφίας και να έχει στην κυριότητά του ιδιόκτητη πτηνοτροφική εκμετάλλευση, επιφανείας πεντακοσίων τετραγωνικών μέτρων, το ελάχιστο. Το διοικητικό συμβούλιο έχει τη δυνατότητα, ανάλογα με τις ανάγκες του συνεταιρισμού να προσαυξάνει το ελάχιστο όριο των τετραγωνικών μέτρων 2....».

Με το άρθρο 12 «δικαιώματα εξερχομένων μελών» του καταστατικού ορίστηκε ότι: « 1. Ο συνétairos, που με οποιοδήποτε τρόπο εξέρχεται από τον συνεταιρισμό, δεν δικαιούται να ζητήσει εκκαθάριση του συνεταιρισμού, ούτε έχει καμία απαίτηση ή αξίωση πάνω στην περιουσία του ή στο συνεταιρικό κεφάλαιο.

2. Ο συνétairos, που αποχωρεί οικειοθελώς από τον συνεταιρισμό, δικαιούται να μετέχει στις γενικές συνελεύσεις, μέχρι τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου, κατά την οποία συντελείται η αποχώρηση.

3. Ο συνétairos, που διαγράφεται από τον συνεταιρισμό, δεν δικαιούται να συμμετέχει στις γενικές συνελεύσεις, από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης διαγραφής του».

Με το άρθρο 15 « Δικαίωμα Εγγραφής -Συνεταιρικό Κεφάλαιο

Δικαίωμα Εγγραφής: «Το κάθε εισερχόμενο μέλος καταβάλλει το δικαίωμα εγγραφής για συμμετοχή στην δημιουργηθείσα ήδη περιουσιακή κατάσταση του συνεταιρισμού. Το ύψος του δικαιώματος εγγραφής

καθορίζεται κάθε φορά από το διοικητικό συμβούλιο. Το δικαίωμα εγγραφής δεν επιστρέφεται».

Συνεταιρικό κεφάλαιο: Το κάθε μέλος συμμετέχει με κεφάλαια για κάλυψη των αναγκών του συνεταιρισμού, είτε σε κεφάλαια κίνησης, είτε για κάλυψη ιδίων κεφαλαίων, που προβλέπονται από αναπτυξιακούς νόμους, είτε για κεφάλαια, που απαιτούνται για αγορά πάγιων περιουσιακών στοιχείων.

Τα συνεταιρικά κεφάλαια κατανέμονται, σύμφωνα με τα τ.μ. της πτηνοτροφικής μονάδας. Το ύψος ανά τ.μ. καθορίζεται από τη γενική συνέλευση. Τα συνεταιρικά κεφάλαια επιστρέφονται μετά την αποχώρηση του μέλους, εκτός, αν προβλέπεται διαφορετικά από τους αναπτυξιακούς νόμους.

Με το άρθρο 34 «Διαχειριστικό Υπόλοιπο - Πλεονάσματα - Κέρδη - Αποθεματικά του Καταστατικού», ορίστηκε ότι:

1. Το διαχειριστικό υπόλοιπο περιλαμβάνει πλεονάσματα και κέρδη.

Τα πλεονάσματα προέρχονται από τις συναλλαγές με τα μέλη.

Τα κέρδη προέρχονται από τις συναλλαγές με τρίτους.

2. Το διοικητικό συμβούλιο αποφασίζει για τη συμμετοχή των προαιρετικών μεριδίων στα πλεονάσματα ή στα κέρδη ή και στα δύο. Τα ποσά, που αναλογούν, αφαιρούνται πριν από οποιαδήποτε άλλη χρησιμοποίηση των πλεονασμάτων και των κερδών.

3. Από τα πλεονάσματα, πριν την αφαίρεση για τις προαιρετικές μερίδες, κρατείται ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) για τον σχηματισμό τακτικού αποθεματικού. Η κράτηση αυτή παύει να είναι υποχρεωτική, όταν το τακτικό αποθεματικό φθάσει στο ύψος του συνολικού ποσού των υποχρεωτικών μερίδων των μελών του συνεταιρισμού και επαναφέρεται, εάν το τακτικό αποθεματικό υστερήσει έναντι του συνολικού ποσού των μερίδων των μελών.

Στο τακτικό αποθεματικό περιέχονται ακόμη:

α) Τα κέρδη, όπως ορίζονται στην παράγραφο 1, μετά την φορολόγησή τους.

- β) Τα έσοδα, που περιέρχονται στον συνεταιρισμό από χαριστική αιτία.
- γ) Κάθε άλλο έσοδο, για το οποίο δεν ορίζεται διαφορετικά από το καταστατικό.

Το μέρος των πλεονασμάτων, που μεταφέρεται στο τακτικό αποθεματικό, λογίζεται ως ισόποση εισφορά των μελών.

4. Το υπόλοιπο των πλεονασμάτων, που απομένει μετά την κράτηση της προηγούμενης παραγράφου, διατίθεται για:

α) Κάλυψη ζημιών προηγούμενων χρήσεων.

β) Ειδικό αποθεματικό για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού. Το ύψος του ειδικού αποθεματικού αποφασίζεται από τη γενική συνέλευση, μετά από πρόταση του διοικητικού συμβουλίου.

Απόδοση στα μέλη, ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό. Η γενική συνέλευση αποφασίζει την παραμονή των παραπάνω στον συνεταιρισμό, ως εξατομικευμένες έντοκες καταθέσεις προθεσμίας των μελών. Το επιτόκιο, που καταβάλλεται στην περίπτωση αυτή, καθορίζεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης και δεν μπορεί να υπερβαίνει το μέσο επιτόκιο δανεισμού του συνεταιρισμού από τις Τράπεζες.

δ) Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων, που εγκρίνονται από τα μέλη.

5. Στο ειδικό αποθεματικό περιέρχεται ακόμη κάθε έκτακτη εισφορά των συνεταίρων, που επιβάλλεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης για ορισμένο σκοπό:

- Τα ποσά, που προέρχονται από τα δικαιώματα εγγραφής.

- Η διαφορά από τις συνεταιρικές μερίδες, που διατίθενται σε νέα μέλη. Το ειδικό αποθεματικό ανάπτυξης του συνεταιρισμού διατίθεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου για κάλυψη ίδιας συμμετοχής στις επενδύσεις, που πραγματοποιεί ο συνεταιρισμός.

6. Η γενική συνέλευση, με απόφασή της, εγκρίνει την καταβολή έκτακτης εισφοράς, ανάλογα με τις συναλλαγές του κάθε μέλους για την κάλυψη των ζημιών της διαχειριστικής χρήσης, όταν αυτές δεν καλυφθούν στις επόμενες δύο (2) χρήσεις.».

Γ. Επί του Ερωτήματος :

1. Ο νόμος για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και εν προκειμένω ο 2810/2000, θέτει δυο προϋποθέσεις στην αποχώρηση του μέλους από τον συνεταιρισμό του. Όμως και τις δυο, απλά τις προσδιορίζει αφήνοντας στο καταστατικό την ελευθερία να καθορίσει τους ειδικότερους ρυθμιστικούς όρους. Η μία προϋπόθεση είναι δυνητική, δηλαδή τα μέλη, δια του καταστατικού τους, μπορούν να αποφασίσουν τον πιθανό χρόνο ελάχιστης παραμονής του μέλους στον συνεταιρισμό, που σημαίνει ότι το μέλος δεν μπορεί να αποχωρήσει, πριν την συμπλήρωση του χρόνου, για τον οποίο δεσμεύτηκε και η δεύτερη υποχρεωτική, που σημαίνει ότι ο νομοθέτης καθορίζει περιοριστικά, χωρίς να παρέχει άλλη δυνατότητα στο καταστατικό να ορίσει διαφορετικά ότι, το μέλος που αποχωρεί, αυτό που λαμβάνει, από την συνεταιριστική περιουσία, είναι αποκλειστικά και μόνο η συνεταιριστική του μερίδα. Η αξία της συνεταιρικής μερίδας, αναγράφεται πάντοτε, στο καταστατικό του συνεταιρισμού. Κάθε μεταβολή της (αύξηση ή μείωση) απαιτεί τροποποίηση της σχετικής καταστατικής διάταξης. Το άρθρο 6 επίσης, αναθέτει στο καταστατικό να καθορίσει τους όρους και τον χρόνο απόδοσης των συνεταιριστικών μερίδων .

Το μέλος, σύμφωνα με τον τελευταίο ισολογισμό της χρήσης του έτους της αποχώρησής του, εφόσον υπάρχει ζημία, υποχρεούται να συνεισφέρει με ανάλογη μείωση της μερίδας του. Εάν η γενική συνέλευση αποφάσισε την διανομή πλεονασμάτων το τελευταίο έτος της αποχώρησής του μέλους, το μέλος έχει δικαίωμα να λάβει την αναλογία του κατά τους όρους του καταστατικού.

Ουδεμία άλλη δυνατότητα παρέχει ο νόμος, αξιώσεως του μέλους στην συνεταιριστική περιουσία και στην οποιαδήποτε συμβολή του στον σχηματισμό της.

Ο εθνικός νομοθέτης (ν.2810/2000 αλλά και 4384/2016) εναρμονιζόμενος με τις διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, θεσπίζει αδιανέμητη συνεταιριστική

περιουσία, σεβόμενος το γεγονός , ότι η περιουσία αυτή δημιουργείται από πολλές γενεές συνεταιριστών, οι οποίοι έχουν συνεισφέρει, για την ωφέλεια των μελλοντικών γενεών, **οι οποίες τη διαχειρίζονται**, ωφελούμενοι από τη διαχείριση αυτή και για την οποία περιουσία, δεν έχουν συνεισφέρει ανάλογα στη δημιουργία της.

Βεβαίως από την συνολική μελέτη των άρθρων της καταστατικής σύμβασης του συνεταιρισμού, διαφαίνεται η αγωνία των μελών να προσελκύσουν κεφάλαια στον συνεταιρισμό τους λόγω και της ιδιαιτερότητας του επιχειρηματικού αντικειμένου, το οποίο αντιμετωπίζει μεγαλύτερες ανταγωνιστικές επιθέσεις αλλά και έκτακτους κινδύνους (νόσος των πτηνών).

Όμως και στην περίπτωση αυτή η προσέλκυση των κεφαλαίων θα πρέπει να γίνεται μέσα στο πλαίσιο που ορίζει ο νόμος, συνεπώς το καταστατικό δεν πρέπει να διαλαμβάνει διατάξεις αντίθετες προς τις νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις, οι οποίες είναι αναγκαστικού δικαίου, όπως η αδιανέμητη συνεταιριστική περιουσία. Εξάλλου η αδιανέμητη συνεταιριστική περιουσία, που σχηματίζεται από αποθεματικά, αντιμετωπίζεται από τον νομοθέτη με την ευνοϊκή μεταχείριση, που επιβάλλει το άρθρο 12 παρ.4 του Συντάγματος, βοηθά στην συνεταιριστική ανάπτυξη, για την δημιουργία όμως **κοινωνικής περιουσίας**.

Η χρήση του όρου στο καταστατικό του συνεταιρισμού «**συνεταιριστικά κεφάλαια**», με αποστολή την κάλυψη των αναγκών του συνεταιρισμού, είτε σε κεφάλαια κίνησης, είτε για δημιουργία ιδίων κεφαλαίων, που επιβάλλουν οι αναπτυξιακοί νόμοι (προφανώς εδώ εννοεί την ίδια συμμετοχή του δανειοδοτούμενου συνεταιρισμού από τους επενδυτικούς νόμους εθνικούς ή Ευρωπαϊκούς, για τη χορήγηση ευνοϊκών δανείων) είτε για κεφάλαια, που απαιτούνται για αγορά πάγιων περιουσιακών στοιχείων, αποτελούν ένα είδος εισφοράς των μελών για την οποία αποφασίζει η γενική συνέλευση, για την κάλυψη κάποιας έκτακτης προφανώς ανάγκης, η οποία σκοπεύει είτε στην ανάπτυξη του συνεταιρισμού (επενδύσεις), είτε στην αποτροπή οικονομικού κινδύνου.

Άποψή μας είναι ότι τα ποσά που δαπανώνται για τις άνω αιτίες στο σύνολό τους, περιέρχονται στο τακτικό αποθεματικό, ως έσοδο του συνεταιρισμού, σύμφωνα με το άρθρο 23, δεδομένου ότι αποτελούν μια εισφορά του μέλους.

Όλα τα αναφερόμενα στο καταστατικό, ως συνεταιριστικά κεφάλαια, αποτελούν κεφάλαια, τα οποία σχηματίζει σε περιόδους ανάγκης ο συνεταιρισμός, τα οποία είτε χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την αποστολή τους, είτε μέρος αυτών περιέρχεται στο τακτικό αποθεματικό και παραμένει αδιανέμητο, σύμφωνα με ρητή διάταξη του άρθρου 19 του ν.2810/2000 αλλά και του άρθρου 23 του ν.4384/2016, δεδομένου ότι η μόνη διανομή, που επιτρέπεται είναι αυτή των πλεονασμάτων, όπως προαναφέρθηκε, αποκλεισμένης και της διανομής των κερδών, λόγος για τον οποίο ο συνεταιρισμός έχει χαρακτηριστεί «μη κερδοσκοπικός οργανισμός», παρά το γεγονός ότι εκ του νόμου, έχει εμπορική ιδιότητα (**άρθρο 1 παραγρ. 2 του ν. 4384/2016**) .

Πολλές φορές, σε καταστατικά αγροτικών συνεταιρισμών, συναντάμε ρυθμίσεις, οι οποίες αποτελούν «υπολείμματα» διατάξεων από προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, όπως προαναφέραμε αντίστοιχες ρυθμίσεις του ν. 602/2015.

Είναι όμως σαφές ότι από καμία διάταξη δεν προκύπτει δυνατότητα διανομής με οποιονδήποτε τρόπο συνεταιριστικής περιουσίας, και βεβαίως υπό το καθεστώς τόσο του ν.2810/2000, όσο και του ισχύοντος ν. 4384/2016. Άλλωστε μια τέτοια ρύθμιση, θα ερχόταν σε αντίθεση με την Τρίτη συνεταιριστική αρχή, υπό το φως της οποίας ερμηνεύονται οι εδώ νομικές διατάξεις.

Σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 19. παρ. 4 του ν.2810/2000 και 23 παρ. 4 του ν. 4384/2016) τα μέλη, μέρος των πλεονασμάτων τους ή και ολόκληρο το πλεόνασμα, μπορεί να το αφήσουν ως εξατομικευμένη κατάθεση στο συνεταιρισμό τους, η οποία είναι έντοκη. Το ύψος του τόκου θα το αποφασίσει επίσης η γενική συνέλευση. Αυτό σημαίνει, ότι όταν

διανέμονται πλεονάσματα, μπορούν τα μέλη αντί να εισπράξουν το πλεόνασμα, που τους αναλογεί από τον συνεταιρισμό τους, να το αφήσουν στο συνεταιρισμό στο όνομα του μέλους **έντοκο** και να το χρησιμοποιήσει ο συνεταιρισμός για τις ανάγκες του. Για να συμβεί αυτό ο νόμος απαιτεί λήψη απόφασης από την γενική συνέλευση.

Η πρόβλεψη αυτή του νόμου αποτελεί ένα είδος δανεισμού του συνεταιρισμού από τα μέλη του, τα οποία είτε δανείζονται από τον συνεταιρισμό τους είτε τον δανείζουν, όπως για παράδειγμα η εξατομικευμένη κατάθεση. Είναι η ευχή, που δίδεται από τους συνεταιριστές στους συνεταιρισμούς, δηλαδή του δανεισμού του συνεταιρισμού, από τα μέλη του, ώστε να μη προσφεύγει ο συνεταιρισμός σε δανεισμό από τρίτους. Ο δανεισμός από τα μέλη είναι κορυφαία συνεταιριστική πράξη, για την εξασφάλιση της συνεταιριστικής αυτονομίας, που προβλέπει η Τέταρτη συνεταιριστική αρχή « Αυτονομία και Ανεξαρτησία».

Το ίδιο ισχύει και για τις προαιρετικές μερίδες. Αποτελούν είδος συγκέντρωσης κεφαλαίων από τον συνεταιρισμό. Στις περιπτώσεις **του δανεισμού**, η γενική συνέλευση, θα προβλέψει τους όρους και συνήθως το Διοικητικό Συμβούλιο θα καθορίσει τον τρόπο επιστροφής του έντοκου αυτού δανεισμού, διότι είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει πάντοτε να εξασφαλίζεται η συνεταιριστική κεφαλαιακή επάρκεια και βιωσιμότητα. Που σημαίνει ότι ανάλογα με την οικονομική επάρκεια του συνεταιρισμού, θα καθορίζεται ο τρόπος επιστροφής του δανείου.

Το άρθρο 6 παράγραφος 3 του νόμου 2810/2000 και το άρθρο 7 παρ. 2 και 5 του ν. 4384/2016 αναφέρουν ότι, το καταστατικό ορίζει τον ελάχιστο χρόνο παραμονής του μέλους και τους όρους και τον χρόνο απόδοσης των συνεταιρικών μερίδων (υποχρεωτικών, πρόσθετων υποχρεωτικών, προαιρετικών).

Συνεπώς η παρέμβαση του καταστατικού στο θέμα της αποχώρησης είναι ουσιαστική, διότι μετατίθεται η ευθύνη στα μέλη, να εξασφαλίσουν την συνέχιση της οικονομικής λειτουργίας του συνεταιρισμού τους. Αυτό

επιτυγχάνεται, σύμφωνα με το άρθρο 9 του καταστατικού του Συνεταιρισμού με την υποχρέωση παραμονής του μέλους στον συνεταιρισμό του, για πέντε (5) τουλάχιστον χρόνια από την εγγραφή τους και με την υποχρέωση της δήλωσης της θέλησης του μέλους να αποχωρήσει, τουλάχιστον έξι (6) μήνες πριν από την λήξη της διαχειριστικής περιόδου, μέσα στην οποία υποβλήθηκε η δήλωση. Με τον καθορισμό του τέλους της εταιρικής χρήσης επέρχονται και τα οικονομικά αποτελέσματα της αποχώρησης.

Η παράγραφος 2 του άνω άρθρου 9 του καταστατικού ορίζει ότι ο συνétairos δηλώνει τη θέλησή του να αποχωρήσει από τον συνεταιρισμό, τουλάχιστον, έξι (6) μήνες πριν από τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου, στην οποία η αποχώρηση αναφέρεται. Σε περίπτωση μεταγενέστερης δήλωσης, η αποχώρηση επέρχεται από τη λήξη της νέας διαχειριστικής περιόδου. Η δήλωση αποχώρησης είναι **έγγραφη** και ελεύθερα ανακλητή, κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου, μέσα στην οποία υποβλήθηκε.

Όπως αναφέρθηκε, ο νόμος προβλέπει προθεσμία προειδοποίησης έξι μηνών. Αν η δήλωση του αποχωρούντος δεν γίνει τουλάχιστον έξι μήνες πριν από τη λήξη της διαχειριστικής χρήσης, αλλά μεταγενέστερα, η αποχώρηση θα ισχύσει για το τέλος της επόμενης διαχειριστικής χρήσης.

Το δικαίωμα αποχώρησης ασκείται με μονομερή διαπλαστικής φύσεως δήλωση του εξερχόμενου μέλους. Η δήλωση όμως πρέπει να είναι γραπτή. Αν είναι προφορική δεν έχει νομικά αποτελέσματα.

Οι οικονομικές συνέπειες του μέλους που αποχωρεί, περιορίζονται μόνο στην επιστροφή της ονομαστικής αξίας της συνεταιρικής του μερίδας, σύμφωνα με ρητή διάταξη του νόμου αλλά και του καταστατικού. Στην παράγραφο 3 του άρθρου 9 ρητά ορίζεται ότι ο συνétairos που αποχωρεί, αναλαμβάνει την ονομαστική αξία της συνεταιρικής μερίδας με ανάλογη μείωσή της, σε περίπτωση ζημίας του συνεταιρισμού.

Ακολουθώντας με το άρθρο 12 **«δικαιώματα εξερχομένων μελών»** του καταστατικού, ορίστηκε ότι ο συνétairos, που με οποιοδήποτε τρόπο

εξέρχεται από τον συνεταιρισμό, δεν δικαιούται να ζητήσει εκκαθάριση του συνεταιρισμού, ούτε έχει καμία απαιτηση ή αξίωση πάνω στην περιουσία του ή στο συνεταιρικό κεφάλαιο.

Η διάταξη αυτή, η οποία έχει ορθή ρύθμιση, φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με την διάταξη του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 15 του Καταστατικού, σύμφωνα με το οποίο: «Τα συνεταιρικά κεφάλαια επιστρέφονται μετά την αποχώρηση του μέλους, εκτός, αν προβλέπεται διαφορετικά από τους αναπτυξιακούς νόμους».

Στο άρθρο 12 αναφέρεται ότι, το εξερχόμενο μέλος, ουδέν δικαίωμα έχει επί των συνεταιριστικών κεφαλαίων, ενώ στο άρθρο 15 εισάγεται εξαίρεση, ειδικά για τα συνεταιριστικά κεφάλαια, τα οποία χρησιμοποιούνται ως ίδια συμμετοχή, την οποίαν απαιτούν συνήθως, οι αναπτυξιακοί νόμοι. Και μάλιστα αναφέρεται ότι, η επιστροφή επιβάλλεται, εφόσον τούτο ορίζεται ειδικά στους αναπτυξιακούς νόμους.

Άποψή μας είναι ότι η διάταξη αφενός δεν είναι ορθή στην διατύπωσή της, αφετέρου έρχεται σε αντίθεση με τον νόμο, διότι η οικονομική συμμετοχή των μελών, στην συγκεκριμένη περίπτωση, δημιουργεί κοινή συνεταιριστική περιουσία αδιανέμητη, συνεπώς σε καμία περίπτωση, δεν μπορεί να επιστραφεί ακριβώς διότι, όπως ανωτέρω αναφέρθηκε αποτελεί σύμβολο της συνεταιριστικής ιδιαιτερότητας, εγγύηση για την οικονομική ανάπτυξη, και προστάτη σε καιρούς αντιξοότητας.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το μέλος, που εξέρχεται από τον αγροτικό συνεταιρισμό, λαμβάνει αποκλειστικά και μόνο την ονομαστική αξία της συνεταιρικής του μερίδας (ή μερίδων), το ύψος της οποίας αναφέρεται στην καταστατική σύμβαση, μειωμένο, σε περίπτωση ζημίας, όπως η ζημία αυτή απεικονίζεται στον τελευταίο ισολογισμό της χρήσης, στην οποία αναφέρεται η αποχώρηση του μέλους. Σε περίπτωση, που η γενική συνέλευση αποφάσισε τη διανομή πλεονασμάτων στη χρήση στην οποία αναφέρεται η αποχώρηση του μέλους, τότε το μέλος δικαιούται να λάβει την αναλογία του πλεονάσματος

σύμφωνα με τις συναλλαγές που είχε το μέλος με τον συνεταιρισμό, στη συγκεκριμένη διαχειριστική χρήση. Το μέλος ουδέν άλλο δικαίωμα, μπορεί να θεμελιώσει επί του συνόλου της συνεταιριστικής περιουσίας. Αποψη μας είναι ότι αντίθετες, προς τα ανωτέρω καταστατικές διατάξεις, έρχονται σε ευθεία αντίθεση τόσο με τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του ν.2810/2000 και του ν.4384/2016, συνεπώς πάσχουν ακυρότητας.

Μήνυμα από το παρελθόν

Με λίγα λόγια, μέσα σε πλαίσιο, σε ένα κιτρινωμένο από το χρόνο φυλλάδιο με τίτλο «Ωφέλιμες οδηγίες για κάθε γεωργό», έκδοση της Ανώνυμης Ελληνικής Εταιρείας Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων, έρχεται το μήνυμα από το παρελθόν για να μας ταρακουνήσει; **«Κρατήστε τους Συνεταιρισμούς σας μακριά από κάθε επιρροή και κάθε δουλεία. Μην τους κάνετε όργανα κανενός ...».**

Σήμερα, όταν οι στο χώρο των συνεταιρισμών υπάρχουν μορφωμένοι, πολιτισμένοι, ικανοί, ταλαντούχοι, ακόμη και κοινωνικά αναγνωρίσιμοι συνεταιριστικοί ηγέτες, δεν ... έτυχε να ακούσουν για την Αρχή της Αυτονομίας και Ανεξαρτησίας των Συνεταιρισμών. Μεγάλο βήμα ... προόδου και δίδαγμα για τους νεώτερους!

ΓΕΩΡΓΟΙ,

Οί Συνεταιρισμοί είναι μέσα προόδου όταν διοικούνται καλά, και όπισθοδρομικότος όταν φύγουν από τὸ δρόμον των.

Κρατήστε λοιπόν τοὺς Συνεταιρισμούς Σας και τὶς Ἐνώσεις Σας ὑψηλά, μακριά ἀπὸ κάθε ἐπιρροή και κάθε δουλεία. Μὴν τοὺς κάνετε ὄργανα κανενός, ἀλλὰ δημιουργήσατέ τοὺς ὄργανα οἰκονομικῆς Σας προόδου και ἐξελίξεως.

Μόνον τιμῆα, ἠθικῆ και χρηστῆ διοικήσεις των δίδει τὴν ἰσχὸν εἰς τὰς Ἐνώσεις Σας.

Άλλα υπογράφουμε και άλλα νομοθετούμε!

Σε κάποιες άλλες χώρες, ένας τίτλος όπως ο παραπάνω θα προκαλούσε εντύπωση και ανησυχία για τη σοβαρότητα της χώρας. Όχι όμως στη δική μας, διότι έχουμε υποστεί πύρωση και μυθριδατισμό από τη συνήθη απόσταση μεταξύ λόγων και έργων, μεταξύ δεσμεύσεων και διαψεύσεων.

Στο θέμα των συνεταιρισμών, η Ελλάδα, μαζί με άλλες 127 χώρες μέλη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, ψήφισαν, σχεδόν ομόφωνα, την υιοθέτηση της Σύστασης 193/2002 για την Προώθηση των Συνεταιρισμών¹. Αφότου εγκρίθηκε η Σύσταση 193 του ΔΟΕ, οι συνεταιριστικές Αρχές έγιναν μέρος ενός νομικού οργάνου μιας Διεθνούς δια-κυβερνητικής οργάνωσης και το περιεχόμενό της έγινε νομικά δεσμευτικό για όλα τα θέματα του δημοσίου διεθνούς δικαίου που αναφέρονται στους συνεταιρισμούς.²

Όπως αναφέρεται στη Σύσταση 193/2002, «Οι κυβερνήσεις οφείλουν να παρέχουν μια υποστηρικτική πολιτική και νομικό πλαίσιο συμβατό με τη φύση και τη λειτουργία των συνεταιρισμών και καθοδηγούμενο από τις συνεταιριστικές αξίες και αρχές, που ... (γ) να προνοεί για την υιοθέτηση μέτρων εποπτείας των συνεταιρισμών, με όρους κατάλληλους προς τη φύση και τη λειτουργία τους, οι οποίοι σέβονται την αυτονομία τους και εναρμονίζονται με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και **οι οποίοι δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από τους ισχύοντες σε άλλες μορφές επιχείρησης και κοινωνικής οργάνωσης**» (Σύσταση, II, 6γ).

Ομοίως, στη Σύσταση αναφέρεται ότι «**Η μεταχείριση των συνεταιρισμών πρέπει να είναι σύμφωνη με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και με όρους όχι λιγότερο ευνοϊκούς από εκείνους άλλων μορφών επιχειρήσεων και κοινωνικής οργάνωσης**» (Σύσταση II,7.2).

Κατόπιν των ανωτέρω ερωτάται: Πώς συμβιβάζονται με τις ανωτέρω δεσμεύσεις της χώρας μας, διατάξεις όπως εκείνη του Άρθρου 6 της Υπουργικής Απόφασης Αριθμ. 2062/7, (ΦΕΚ Β' 3938, 7 Δεκεμβρίου 2016) όπου αναφέρεται ότι διαγράφονται από το Μητρώο οι συνεταιριστικές οργανώσεις αν ο κύκλος εργασιών της περ. ε της παρ. 1, άρθρο 5, (δηλ. προερχόμενος αποκλειστικά από παραγωγική δραστηριότητα) δεν υπερβαίνει κατά μέσο όρο τριετίας τα 30.000 ευρώ;

Υπάρχει ανάλογη διάταξη, που να οδηγεί σε διαγραφή από το Μητρώο εταιρειών που παρουσιάζουν κύκλο εργασιών αποκλειστικά από παραγωγική δραστηριότητα κατώτερο από 30.000 ευρώ;

Αυτό ως ένα μικρό δείγμα της κακομεταχείρισης (προς το συμφέρον τους!!) των συνεταιρισμών, αντί για την προώθησή τους, όπως έχει διεθνώς δεσμευθεί η χώρα μας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις παρατηρήσεις που υπέβαλε στη Βουλή κατά τη διαβούλευση η Κα Α. Μητροπούλου εκ μέρους του Ινστιτούτου Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ)³, αναφέρεται

¹ Βλ. Κοινωνική Οικονομία, τ. 3, Ιαν.-Μάρ. 2015.

² Βλ. «Γιατί χρειάζεται Συνεταιριστικός Νόμος», κείμενο της Επιτροπής Συνεταιριστικής Νομοθεσίας της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας, στο τ. 14, Οκτ.-Δεκ. 2017

³ Βλ. Α. Μητροπούλου, Σχολιασμός κατ' άρθρο του Ν/Σ για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, περιοδικό Κοινωνική Οικονομία τ. 8, Απρ.-Ιούν. 2016,

επί λέξει: «Η διαγραφή του αγροτικού συνεταιρισμού από το Μητρώο πρέπει να γίνεται μόνο αν συνάγεται εγκατάλειψη του σκοπού του, ή διαπιστώνεται η μη νόμιμη λειτουργία του. Αυτά θα διαπιστωθούν από το δικαστήριο. Όλα τα υπόλοιπα που αναφέρονται στο σχέδιο νόμου ουδεμία σχέση έχουν με την έννοια του Μητρώου και αποτελούν μια σύγχυση διατάξεων μεταξύ Μητρώου, Ελέγχου και Εποπτείας».

Ας σημειωθεί ακόμη η αντίφαση μεταξύ της ανωτέρω διάταξης της Υπουργικής απόφασης και της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 21 του νόμου 4384/2016, η οποία ορίζει: «Οι ΑΣ που έχουν λιγότερα από πενήντα (50) μέλη και ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους είναι μέχρι πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, μπορούν να υποβάλλουν τις ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους στον έλεγχο της παραγράφου 1 κάθε τρεις (3) συνεχόμενες διαχειριστικές χρήσεις σωρευτικά». Προφανώς, οι συντάκτες της Υπουργικής απόφασης δεν αντιλήφθηκαν ότι διευκολύνουν τους λιγότερο δραστήριους συνεταιρισμούς και εξοντώνουν τους συγκριτικά καλύτερους.

(Εννοείται βεβαίως ότι δεν ανήκει στο Κράτος η αξιολόγηση επιχειρήσεων, όπως είναι οι συνεταιρισμοί. Ή, αν εφαρμόζονται στους συνεταιρισμούς, θα πρέπει να εφαρμόζονται και στις επιχειρήσεις εταιρικής μορφής).

Κ. Παπαγεωργίου

«Σηκώνει ανάστημα» Ο Μοριάς με το γάλα του¹

Ανταγωνίζεται τους μεγάλους παίκτες της γαλακτοβιομηχανίας

Του Χρήστου Διαμαντόπουλου

Παράδειγμα υγιούς επιχειρηματικότητας σε έναν κλάδο που αργοσβήνει. Ο λόγος για τον αγελαδοτρόφο Γιάννη Αντωνάκο από την Αργολίδα, ο οποίος αψηφώντας την κρίση, τόλμησε να κάνει πράξη το όνειρό του για αυτονομία της παραγωγής του από τις μεγάλες βιομηχανίες γάλακτος, κυκλοφορώντας στην αγορά – χωρίς μεσάζοντες – το «Γάλα του Μοριά».

Σε αυτή του την προσπάθεια δεν ήταν μόνος, αφού είχε και έχει δίπλα του την οικογένειά του (οι γιοί του Λευτέρης και Άγγελος ασχολούνται συστηματικά με τη μονάδα) αλλά και μια ομάδα συνεργατών κτηνοτρόφων της περιοχής, οι οποίοι το 2011 δημιούργησαν τον Συνεταιρισμό Αγελαδοτρόφων Ανατολικής Πελοποννήσου, μέσω του οποίου ξεκίνησαν να επιχειρούν.

Σήμερα ο συνεταιρισμός έχει κατορθώσει, σε πείσμα των καιρών, να πληρώνει το γάλα στους παραγωγούς του προς 45 λεπτά/κιλό, ενώ οι βιομηχανίες συνήθως δίνουν 35-37 λεπτά/κιλό. Επιπλέον, στηριζόμενος στον Συνεταιρισμό Αγελαδοτρόφων Ανατολικής Πελοποννήσου και αξιοποιώντας το εξαιρετικό τοπικό γάλα, το «Γάλα του Μοριά», κατόρθωσε να έχει πολύ σημαντική παρουσία σε πέντε νομούς της Ελλάδας (Αργολίδα, Κορινθία, Αρκαδία, Λακωνία, Μεσσηνία). Έγινε έτσι το πρώτο σε πωλήσεις τοπικό γάλα στις περιοχές αυτές, ενώ πλέον τοποθετείται πολύ ψηλά στη συνείδηση των καταναλωτών.

«Δεν μετανιώσαμε καθόλου για την απόφασή μας να απεξαρτηθούμε από τις γαλακτοβιομηχανίες και να καθετοποιήσουμε την παραγωγή μας. Αν και ξεκινήσαμε στα χρόνια της κρίσης, αποκλεισμένοι από το τραπεζικό σύστημα, καταφέραμε με μηδέν δανεισμό να αναπτύξουμε το δίκτυό μας, να κλείσουμε τις χρονιές με αύξηση τζίρου 25% και με αξιόλογη κερδοφορία. Προσβλέπουμε στο μέλλον με αισιοδοξία. Οι στόχοι μας φιλόδοξοι και ο σκοπός μας ένας: να προσφέρουμε στους καταναλωτές ένα ασφαλές, ποιοτικό και προσιτό προϊόν του τόπου τους, κάθε μέρα και καλύτερο, κάθε μέρα και σε περισσότερους ...» τονίζει ο κ. Αντωνάκος.

¹ Από το περιοδικό «Agricola» της Καθημερινής, Ιουλίου – Αυγούστου 2017

Δίκτυο πωλήσεων

«Παράλληλα δημιουργήθηκε ένα δίκτυο πωλήσεων στην Αθήνα, σε επιλεγμένα σημεία, για την αγορά της οποίας ετοιμάζεται προσεχώς σημαντική παρέμβαση. Επίσης, εμπλουτίσθηκε η γκάμα των προϊόντων με πολλά γαλακτοκομικά είδη.

Επιλέχθηκαν σε αυτή την πορεία το καλύτερο εμφιαλωτήριο της ευρύτερης περιοχής για τα υγρά γάλατα, ο μεγαλύτερος και ποιοτικότερος παρασκευαστής παραδοσιακού γιαουρτιού της Νότιας Ελλάδας για το γιαούρτι, το μεγαλύτερο τυροκομείο της Τρίπολης για τα τυριά και μια εξαιρετική βιομηχανία γάλακτος για τα επιδόρπια και το βούτυρο. Προμηθεύοντας όλους τους παραπάνω με το «Γάλα του Μοριά», καθορίζοντας τις προδιαγραφές των προϊόντων και επιβλέποντας με το έμπειρο προσωπικό την παραγωγή και τη διακίνησή τους, υπάρχουν τα αποτελέσματα ποιότητας που απολαμβάνετε και εμπιστεύεστε», μας λέει ο αγελαδοτρόφος από την Πελοπόννησο.

«Απόλυτος έλεγχος στην ποιότητα»

Η καρδιά της εταιρείας δεν είναι άλλη από τον Αγελαδοτροφικό Συνεταιρισμό. Αποτελούμενος από μονάδες της περιοχής του Κεφαλαρίου Άργους, με ραχοκοκαλιά τις μονάδες των αδελφών Ιωάννη και Παναγιώτη Αντωνάκου, φιλοδοξεί στο επόμενο διάστημα να εντάξει στις τάξεις του όλα τα γάλατα της Ανατολικής Πελοποννήσου. Τα περισσότερα μέλη του είναι κτηνοτρόφοι δεύτερης και τρίτης γενιάς, που κατέχουν καλά το αντικείμενο και μαζί με έμπειρα στελέχη από το χώρο της γαλακτοβιομηχανίας έχουν συγκροτήσει μια αποτελεσματική και φιλόδοξη ομάδα.

«Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει ο απόλυτος έλεγχος στην ποιότητα του γάλακτος που παράγει ο συνεταιρισμός.

Έχοντας ιδιοπαραγωγή στο σύνολο των χονδροειδών ζωοτροφών και μέρος των καρπών από ιδιόκτητες εκτάσεις, εφαρμόζοντας σύγχρονες ζωοτεχνικές πρακτικές στη διατροφή, στο άρμεγμα και στη διαβίωση των ζώων και συνεργαζόμενοι με ειδικούς κτηνιάτρους-ζωοτέχνες, παράγεται ένα γάλα υψηλής υγιεινής και διατροφικής αξίας, που δίνει το σαφές πλεονέκτημα στα προϊόντα του συνεταιρισμού», μας εξηγεί ο κ. Αντωνάκος.

Τα πλεονεκτήματα

Επίσης, προσθέτει ότι: «Η ιδέα για την τυποποίηση των προϊόντων ήρθε, γιατί ούτως ή άλλως συνεργαζόμασταν με βιομηχανίες και ήταν θέμα ανάγκης να καθετοποιηθεί η παραγωγή. Το γάλα μας δεν αποβουτυρώνεται, ενώ έχουμε κάνει ειδική συμφωνία με την εταιρεία με την οποία συνεργαζόμαστε, με αποτέλεσμα να βγαίνει στα 4% λίπος, όπως το παίρνουμε από τα ζώα και όχι στα 3,5%, όπως κάνει ο ανταγωνισμός. Έτσι είναι πιο νόστιμο και διατηρεί και τη μυρωδιά του φρέσκου γάλακτος.

Η διαδρομή Αργολίδα – Αττική είναι πολύ κοντά για την παραγωγή, την παστερίωση και τη διανομή και έτσι έχουμε πάντα φρέσκα προϊόντα που έχουν διάρκεια ζωής 6 ημέρες, ενώ η παστερίωση γίνεται σε όσο το δυνατόν χαμηλότερη θερμοκρασία με τους κανονισμούς ασφαλείας».

Ειδικότερα, τα προϊόντα του Μοριά μπορεί να τα βρει κανείς σε επιλεγμένες περιοχές της Πελοποννήσου και των Αθηνών. Συγκεντρώνονται και τυποποιούνται πολύ κοντά σε αυτές τις περιοχές, σε σύγχρονα εργοστάσια παστερίωσης με σύστημα ελέγχου παστερίωσης HASSP, υπό την παρακολούθηση πεπειραμένων στελεχών του Συνεταιρισμού Αγελαδοτρόφων Ανατολικής Πελοποννήσου. Στο πλήρες γάλα δεν αφαιρείται η κρέμα (για να τυποποιηθεί στο 3,5%). Γι' αυτό, το λίπος του τα χειμώνα είναι περίπου 4% και το καλοκαίρι όχι λιγότερο από 3,8%. Αυτό φαίνεται στη γεύση του ή στα τοιχώματα του μπουκαλιού.

Για το «Γάλα του Μοριά» χρησιμοποιείται μη-μεταλλαγμένη σόγια και δεν περιέχει τροποποιημένες γενετικά πρώτες ύλες.

Στο σοκολατούχο γάλα χρησιμοποιείται άριστης ποιότητας σοκολάτα από την ίδια πρώτη ύλη αποβουτυρωμένη (1,5% λίπος).

Ανταγωνίζονται τους μεγάλους

Όπως σε κάθε επιχειρηματική προσπάθεια, έτσι και σε αυτή, μεγάλη σημασία έχει και ο ανταγωνισμός. Και σε αυτό το πεδίο όμως, η προσπάθεια των αγελαδοτρόφων της Αργολίδας φαίνεται να τα πηγαίνει ιδιαίτερα καλά. «Στην περιοχή μας είμαστε οι μεγαλύτεροι και ειδικά στην περιοχή του Ναυπλίου μπορούμε να ανταγωνιστούμε και αθηναϊκές εταιρείες. Παράλληλα στην Ανατολική Πελοπόννησο δεν υπάρχει άλλη μεγάλη ανταγωνιστική γαλακτοκομική εταιρεία», μας εξηγεί ο Γ. Αντωνάκος. Όσον αφορά την αποδοχή των προϊόντων του Μοριά από τους καταναλωτές, τονίζει: «Τα προϊόντα μας είναι πολύ ποιοτικά και περιορισμένης παραγωγής και γι' αυτό μας έχει αγκαλιάσει και ο κόσμος της περιοχής».

Στην ερώτησή μας σχετικά με το ενδεχόμενο εξαγωγών, τονίζει: «Οι εξαγωγές δεν είναι στις προτεραιότητές μας και δεν έχουμε ακόμα κάποιο προϊόν που να το παράγουμε εμείς και να είναι εξαγωγίμο.

Η προτεραιότητά μας είναι η εγχώρια αγορά, όπου κάνουμε τζίρο περίπου 2,5 εκατ. ευρώ ετησίως, ενώ όταν το διπλασιάσουμε θα είμαστε ευχαριστημένοι και θα θεωρούμαστε μια καλή τοπική επιχειρηματική δύναμη στον κλάδο της αγροδιατροφής»

«Άνοιγμα» και σε άλλα προϊόντα

Τα σχέδια όμως για τον Συνεταιρισμό Αγελαδοτρόφων Ανατολικής Πελοποννήσου δεν περιορίζονται στο γάλα. Ήδη καταβάλλονται προσπάθειες για άνοιγμα και στο κομμάτι των χυμών, σε συνεργασία με ένα εμφιαλωτήριο που βρίσκεται στη Σπάρτη. Επίσης, πρόσφατα ολοκληρώθηκε ένα τμήμα logistics στην περιοχή του Κεφαλαρίου, με ψυγεία και γραφεία, ενώ επενδύει και σε αυτοκίνητα ψυγεία, βυτία μεταφοράς γάλακτος και στο προσεχές μέλλον, εάν βοηθήσουν και τα οικονομικά, στους στόχους του βρίσκεται η δημιουργία εργοστασίου παραγωγής στην Αργολίδα. Προκειμένου όμως τα σχέδια του συνεταιρισμού να λάβουν σάρκα και οστά, απαιτείται και η σωστή εκμετάλλευση των κατάλληλων χρηματοοικονομικών εργαλείων. «Αυτή τη στιγμή προσπαθούμε να ενταχθούμε και στους αναπτυξιακούς νόμους, ώστε να μπορούμε να επενδύσουμε σε πιο σοβαρές επενδύσεις, όπως ένα μικρό εργοστάσιο γαλακτοκομικών, που μπορεί να φτάσει το 1 εκατ. ευρώ. Επίσης στο μέλλον σκεφτόμαστε να μπούμε και στο γίδινο γάλα» τονίζει ο κ. Αντωνάκος.

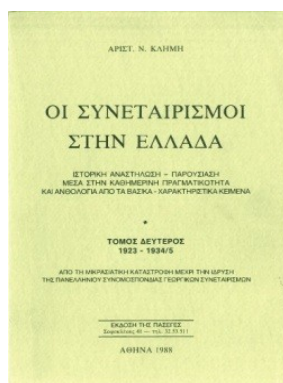
**"ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"
ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ 1922
του Επίτιμου Διδάκτορα κ. Αριστείδη Ν. Κλήμη**

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΠΡΟΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ
ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ - ΝΕΕΣ
ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ

Για το πλήρες κείμενο του βιβλίου <http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/CoopGreeceI.pdf>

**"ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
1923 - 1934/5
του Επίτιμου Διδάκτορα κ. Αριστείδη Ν. Κλήμη**

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ

Για το πλήρες κείμενο του βιβλίου <http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/CoopGreeceII.pdf>

**"ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"
ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ
Η ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΤΑ ΕΤΗ - ΘΕΜΑΤΑ - ΤΟΠΟΥΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
1935 - 1945
του Επίτιμου Διδάκτορα κ. Αριστείδη Ν. Κλήμη**

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ

Για το πλήρες κείμενο του βιβλίου <http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/CoopGreeceIII.pdf>

Το Δίκτυο ΚΑΠΑ ευχαριστεί την κα. Ολυμπία Κλήμη Καμινάρη και τον κ. Κωνσταντίνο Παπαγεωργίου για την ευγενική παραχώρηση της ελεύθερης πρόσβασης στο βιβλίο του αείμνηστου κ. Αριστείδη Ν. Κλήμη "ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ", καθώς και τον κ. Παναγιώτη Ζιγκίδη για την μεταφορά της έκδοσης σε ηλεκτρονική μορφή.

Σε όσους θα διαβάσουν το έργο αυτό θα ήταν, ίσως, χρήσιμες μερικές πληροφορίες σχετικές με τα θεωρητικά και τα πρακτικά εφόδια του συγγραφέα, πάνω στα οποία στηρίζεται και το κείμενο. Παρουσίαση του βιογραφικού του κ. Αριστείδη Ν. Κλήμη_

<http://www.diktio-kapa.dos.gr/keimena/CVKlimis.pdf>

Edgar Parnell – Βιογραφικό

Ο Edgar Parnell ξεκίνησε την επαγγελματική ζωή του σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς στο βόρειο τμήμα της Αγγλίας μετά τη στράτευσή του στη βασιλική αεροπορία της Μ. Βρετανίας. Σπούδασε με υποτροφία στο Συνεταιριστικό Κολλέγιο της Αγγλίας. Στα επόμενα χρόνια κατείχε διάφορες θέσεις ανώτερων διοικητικών στελεχών στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς του Ηνωμένου Βασιλείου και στη συνέχεια ως Γενικός Διευθυντής Συνεταιριστικής Ανάπτυξης στη Μποτσουάνα, όπου εγκατέστησε πρώτο σούπερ μάρκετ της χώρας και κεντρικό φορέα χονδρικής πώλησης.

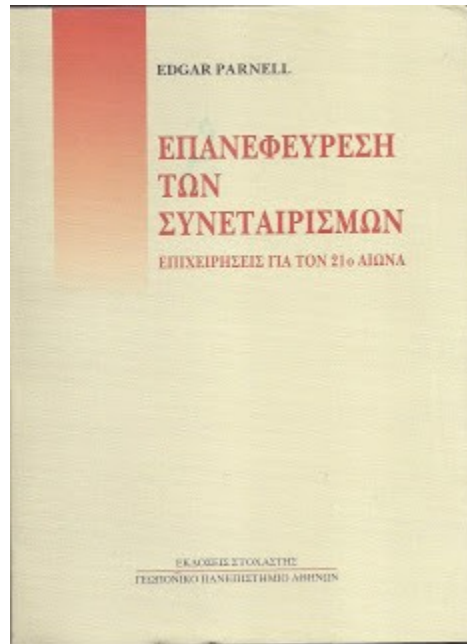
Κατά την επιστροφή του στο Ηνωμένο Βασίλειο, διορίστηκε ως σύμβουλος διαχείρισης λιανικών πωλήσεων στην εταιρεία Clarks Ltd και αργότερα κατέλαβε μια παρόμοια θέση στην Κεντρική Συνεταιριστική Οργάνωση Χονδρεμπορίου του Ην. Βασιλείου (CWS). Στη συνέχεια έγινε το Διευθυντής λιανικού εμπορίου μη εδωδιμων ειδών της CWS καλύπτοντας καταστήματα σε όλη την Σκωτία. Στη συνέχεια κατέλαβε θέση Συμβούλου της βρετανικής κυβέρνησης για το Συνεταιριστικό Μάνατζμεντ προς την κυβέρνηση της Τζαμάικα. Άλλες θέσεις που ακολούθησαν περιλαμβάνουν: Υπεύθυνος του Ταμείου για την Έρευνα και την Ανάπτυξη της Αφρικής, ΟΗΕ / ΔΟΕ, Σύμβουλος Διαχείρισης και Μάρκετινγκ των συνεταιρισμών στην Ινδία, Διευθύνων Σύμβουλος του Ιδρύματος Plunkett της Οξφόρδης με έργο την παροχή ενός ευρέος φάσματος υπηρεσιών υποστήριξης για τους συνεταιρισμούς και τις σχετικές οργανώσεις, τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο όσο και διεθνώς, όπως η διαχείριση έργων ανάπτυξης και έρευνας, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.

Στα πιο πρόσφατα χρόνια του έχουν ανατεθεί καθήκοντα Συμβούλου στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε πάνω από 30 άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ασχολούνται με την διακυβέρνηση των συνεταιρισμών, με οικονομικά και φορολογικά θέματα, με συνεταιριστική νομοθεσία, μελέτες σκοπιμότητας για την ίδρυση συνεταιρισμών, αναθεώρηση των προγραμμάτων βοήθειας για τους συνεταιρισμούς, εγκατάσταση και αξιολόγηση προγραμμάτων κατάρτισης για τους συνεταιρισμούς και το γεωργικό τομέα και την ανάπτυξη στρατηγικών για την αναδιοργάνωση συνεταιριστικών συστημάτων.

Έχει διατελέσει μέλος της Γενικής Συνέλευσης της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης, συν-πρόεδρος της επιτροπής της ΕΕ για την Ανάπτυξη της Αγροτικής Οικονομίας της Πολωνίας, μέλος του Συμβουλίου της Ομοσπονδίας Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ηνωμένο Βασίλειο), πρόεδρος της Επιτροπής της Εθνικής Οργάνωσης Συνεταιριστικής Ανάπτυξης, Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του Ηνωμένου, καθώς και σε διάφορες ομάδες εργασίας της COGECA (Ομοσπονδίας των Γεωργικών Συνεταιρισμών της ΕΕ). Ο Edgar Parnell είναι ο συγγραφέας πολλών εξειδικευμένων εκδόσεων, συμπεριλαμβανομένου του βιβλίου «Επανεφεύρεση των Συνεταιρισμών – Επιχειρήσεις για τον 21^ο Αιώνα», στο οποίο εξετάζει το μεταβαλλόμενο ρόλο των συνεταιρισμών στο σημερινό επιχειρηματικό περιβάλλον. Το βιβλίο αυτό έχει μεταφραστεί σε διάφορες γλώσσες.

Από την αποχώρησή του από την εργασία πλήρους απασχόλησης, εργάστηκε ως εθελοντής (VSO)

στο Υπουργείο για την Αγροτική Μεταρρύθμιση στις Φιλιππίνες. Τώρα άλλη μια φορά επανήλθε και διαμένει στο Oxfordshire, Αγγλία.

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ΔΡΑΣΗ - ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΤΕΥΧΟΣ 1 του 1986	Περιοδική (τρίμηνη) έκδοση του επιστημονικού ιδεολογικού Σωματείου ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΣΜΟΥ Γραφεία: Οδός Κουμουνδούρου 25 — Αθήνα 104 37 Τηλ. 52 47 162
--------------------------------	---

Έτος 1ο - Τεύχος 1ο(Α' τρίμηνο 1986 - Ιανουάριος-Φεβρουάριος,Μάρτιος)
Εισφορές και λοιπά στοιχεία εκδόσεως βλ. στη σελ. 64

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

- Η Έκδοσή μας (σελ. 1)
- Χαρ. Παπαχρίστου: Ο Συνεργατισμός, φορέας ανθρωπιάς, προόδου και πολιτισμού (σ. 2)
- Στ. Θεοφανίδη: Η υπερ-ιδεολογία του Συνεργατισμού, σε σχέση με τις «διασπαστικές ιδεολογίες» της αριστεράς, της δεξιάς, και άλλες (σ. 5)
- Η Εταιρεία των Φίλων του Συνεργατισμού και το χρονικό για την ίδρυση και δραστηριότητά της (σελ. 9)
- Π. Κολύρη: Κριτήρια αποτελεσματικότητας των Συνεταιρισμών (σ. 13)
- Βαρ. Δημητριάδου: Οι αναγκαστικές συγχωνεύσεις των Ενώσεων Γεωργ. Συνεταιρισμών (ν. 1541/1985). Πραγματική και νομική θεώρηση (σ. 22)
 - Θέσεις και Απόψεις (σ. 41)
- Κ.Λ. Παπαγεωργίου: Εξελίξεις του γεωργικού εισοδήματος (σ. 43)
- Ευθ. Παπαγεωργίου: Νεολαία(Γεωργική, Αστική) και Ερυθρός Σταυρός (σ. 46)
 - Ι. Σολάρη: Από τη συνεταιριστική κίνηση της Σύρου (σ. 49)
 - Κ. Λ. Π.: Η παγκόσμια συνεταιριστική κίνηση (σ. 50)
 - Η επικαιρότητα: Σκέψεις και θέσεις της ΠΑΣΕΓΕΣ (σ. 52)
- Κ. Αρχοντάκη: Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας Συν. Γ. Βιομηχανιών (σ. 54)
 - Τα συνεταιριστικά στη Βουλή (σ. 56)
 - Συνεταιριστικά πένθη (σ. 58)
- Νέα Βιβλία (σ. 59 — Ειδήσεις (σ. 62) — Περιεχόμενα στην αγγλική (σ. 64)
 - Μερικά από τα περιεχόμενα του επόμενου τεύχους (σ. 12)

Revue Cooperative «SINETERISTIKI PORIA» Cooperative Review

25, Koumoundourou str. - Athens 104 37

Sommaire a page 64 - Table of contents page 64

Κ. Παπαγεωργίου και Ο. Κλήμη-Καμινάρη, «Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», τόμοι 7 και 8

**Από το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ
(ΙΣΕΜ)**

«Οι Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα», τόμοι 7^{ος} και 8^{ος}

Τόμος 7^{ος} : Περίοδος 1977-1981, **σελ. 390**

Τόμος 8^{ος} : Περίοδος 1982-1993, **σελ. 696**

***Η ιστορική πορεία των ελληνικών συνεταιρισμών κατά την περίοδο 1977-1993
με αυτούσια τα σημαντικά κείμενα, σε δύο τόμους,***

***συνέχεια των 6 τόμων του κλασικού έργου του ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ:
«ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»***

Συγγραφείς είναι οι συνεχιστές του έργου του ΑΡΙΣΤ. Ν. ΚΛΗΜΗ:

- **Κων/νος Παπαγεωργίου**, Ομότιμος Καθηγητής Συνεταιριστικής Οικονομίας του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών
- **Ολυμπία Κλήμη-Καμινάρη**, Επ. Καθηγήτρια Συνεταιριστικής Οικονομίας του Παντείου Πανεπιστημίου

Τόμος 7^{ος} , περίοδος 1977-1981

Προσπάθεια ανασύνταξης των συνεταιρισμών, σώρευση «νεφών» στον συνεταιριστικό ορίζοντα

- Προετοιμασία ένταξης στην ΕΟΚ – συγκρούσεις κομμάτων
- Κινητοποίηση για ενημέρωση αγροτών
- Ανάληψη σοβαρών πρωτοβουλιών από αγροτοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις
- Απόκτηση επιστημόνων από τους αγροτικούς συνεταιρισμούς
- Προετοιμασία ίδρυσης Τοπικών Αγορών
- Υποσχέσεις για συνεταιριστικοποίηση της ΑΤΕ
- Ανταγωνισμός ΑΤΕ-συνεταιρισμών για τις ασφαλιστικές εργασίες
- Εσωτερικές διχαστικές αντιπαραθέσεις στην ΠΑΣΕΓΕΣ με κομματικό «άρωμα»
- Νέα Κυβέρνηση, νέες ιδέες

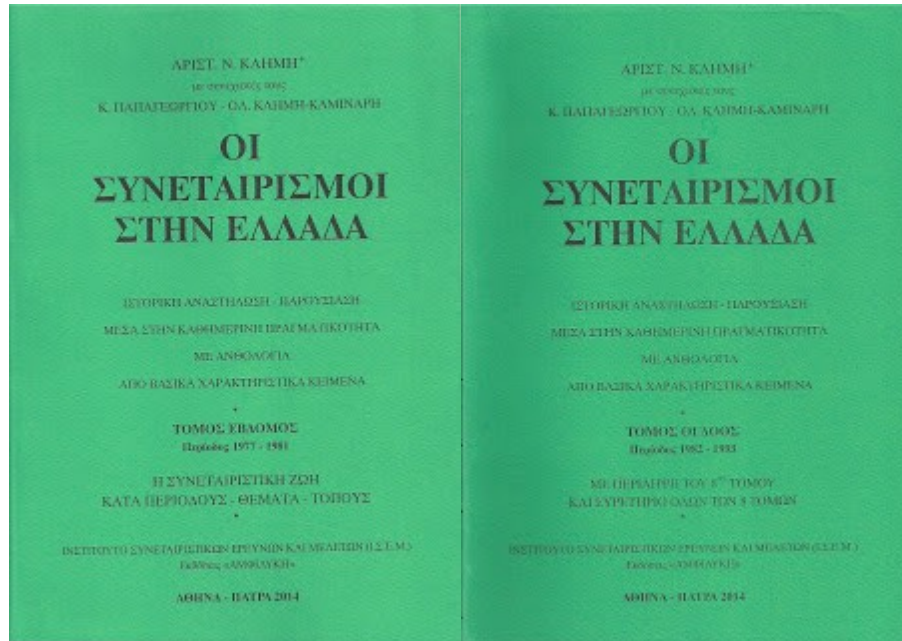
Τόμος 8^{ος} , περίοδος 1982-1993

Η περίοδος κατεδάφισης των συνεταιρισμών, με όλα τα σημαντικά κείμενα της περιόδου

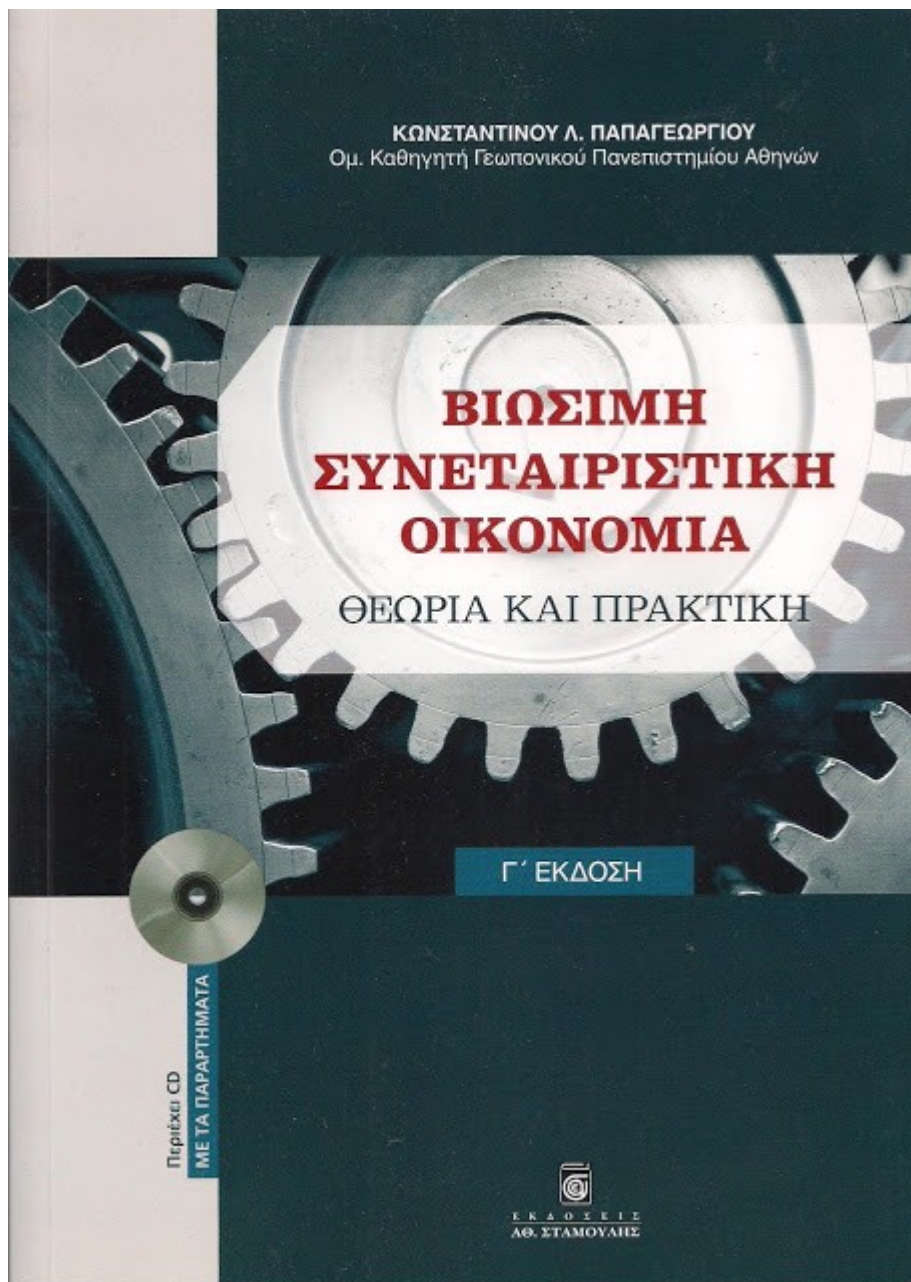
- Ο θρίαμβος του κομματισμού
- Η καταδίκη της ΚΥΔΕΠ και η διάλυσή της
- Το ναυάγιο των Τοπικών Αγορών
- Η ΑΤΕ, που από υπόσχεση να γίνει συνεταιριστική τράπεζα, έγινε Α.Ε., για να καταλήξει στην Τράπεζα Πειραιώς
- Το συνεχές Κόμμα-Κυβέρνηση-Συνεταιρισμοί
- Οι ερασιτεχνισμοί με τους αγροτοβιομηχανικούς συνεταιρισμούς
- Το σπρώξιμο της ΣΥΝΕΛ στο γκρεμό
- Τα χρέη, η ρύθμιση και ο εμπαιγμός των συνεταιρισμών
- Ο ρόλος του Τύπου
Συνέβησαν τυχαία;
Ποιοί ωφελήθηκαν;

Με περίληψη του τόμου, και Ευρετήριο και των 8 τόμων

Έκδοση: Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ)
Εκδοτικός Οίκος: «Αμφιλύκη», Τριών Ναυάρχων 17, 262 22 ΠΑΤΡΑ, Τηλ. 2610-338888,
e-mail: vivliothiki.pat.17@gmail.com
Τιμή (με έκπτωση) 25€ (οι δύο τόμοι), με αντικαταβολή. (Συμπεριλαμβάνονται τα έξοδα αποστολής). (Δύο ζεύγη τόμων 40€, τρία ζεύγη τόμων 55€)

Κ. Παπαγεωργίου, «Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία
– Θεωρία και Πρακτική» (3η Έκδοση)

Χρ. Καμενίδη, "Συνεταιρισμοί: Αρχές | Οικονομική-Πολιτική
Ανάπτυξη | Οργάνωση | Νομοθεσία"

ΧΡΙΣΤΟΣ Θ. ΚΑΜΕΝΙΔΗΣ
ΟΜ. ΚΑΘ. ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΘ

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

ΑΡΧΕΣ | ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ | ΟΡΓΑΝΩΣΗ | ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

3^Η ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΡΙΑΚΙΑΔΗ

**Ο. Κλήμη-Καμινάρη - Κ. Παπαγεωργίου, "Κοινωνική Οικονομία -
Μια πρώτη προσέγγιση"**

